

DET KONGELIGE
FINANSDEPARTEMENT

Prop. 6 L

(2010–2011)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i foretakspensjonsloven,
innskuddspensjonsloven, lov om individuell
pensjonsordning mv.

Innhold

1	Proposisjonens hovedinnhold	5			
1.1	Innledning	5	3.7.2	Banklovkomisjonens forslag	30
1.2	Oversikt over lovforslagene og innholdet i proposisjonen	5	3.7.3	Høringsinstansenes merknader ...	30
			3.7.4	Departementets vurdering	30
			3.8	Omregning av forsikringsbaserte pensjonsytelser og seleksjonsfradrag	30
2	Bakgrunn for lovforslaget	8		Gjeldende rett	30
2.1	Bakgrunn og Banklovkomisjonens mandat	8	3.8.1	Banklovkomisjonens forslag	31
2.2	Høring	8	3.8.2	Høringsinstansenes merknader ...	32
			3.8.3	Departementets vurdering	33
			3.8.4	Forvaltning av pensjonskapital knyttet til pensjonskapitalbevis – innskuddspensjonsordninger	34
3	Tilpasninger i regelverket for skattebegunstigede pensjonsordninger	10	3.9	Gjeldende rett	34
3.1	Innledning	10	3.9.1	Banklovkomisjonens forslag	35
3.2	Fleksibelt uttak - valgfritt tidspunkt for uttak av alderspensjon fra 62 år	11	3.9.2	Høringsinstansenes merknader ...	36
3.2.1	Gjeldende rett	11	3.9.3	Departementets vurdering	36
3.2.2	Banklovkomisjonens forslag	11	3.9.4	Utbetalingstid	37
3.2.3	Høringsinstansenes merknader ...	13	3.10	Gjeldende rett	37
3.2.4	Departementets vurdering	14	3.10.1	Banklovkomisjonens forslag	37
3.3	Fleksibilitet i uttaksgrad - kombinasjon av alderspensjonsytelser og lønnsinntekt ...	15	3.10.2	Høringsinstansenes merknader ...	37
3.3.1	Gjeldende rett	15	3.10.3	Departementets vurdering	37
3.3.2	Banklovkomisjonens forslag	16	3.10.4	Pensjonsinnretningenes informasjonsplikt	38
3.3.3	Høringsinstansenes merknader ...	18	3.11	Gjeldende rett	38
3.3.4	Departementets vurdering	18	3.11.1	Banklovkomisjonens forslag	38
3.4	Arbeidere som står i arbeid etter fylte 67 år eller etter nådd opptjeningsalder – videre pensjonsopptjening	19	3.11.2	Høringsinstansenes merknader ...	39
3.4.1	Gjeldende rett	19	3.11.3	Departementets vurdering	39
3.4.2	Banklovkomisjonens forslag	20	3.11.4	Innskuddspensjonsordning – pensjonskapitalbevis (administrasjonskostnader)	40
3.4.3	Høringsinstansenes merknader ...	21	3.12	Gjeldende rett	40
3.4.4	Departementets vurdering	22	3.12.1	Banklovkomisjonens forslag	41
3.5	Arbeidstakere som slutter i foretaket eller tar ut alderspensjon – betydning for medlemskapet i pensjonsordningen	23	3.12.2	Høringsinstansenes merknader	42
3.5.1	Gjeldende rett	23	3.12.3	Departementets vurdering	42
3.5.2	Banklovkomisjonens forslag	24	3.12.4	Kursreguleringsfond og tilleggsavsetninger	42
3.5.3	Høringsinstansenes merknader	25	3.13	Gjeldende rett	42
3.5.4	Departementets vurdering	25	3.13.1	Banklovkomisjonens forslag	43
3.6	Uføre – og uføredekninger	26	3.13.2	Høringsinstansenes merknader ...	43
3.6.1	Gjeldende rett	26	3.13.3	Departementets vurdering	44
3.6.2	Banklovkomisjonens forslag	27	3.13.4	Ikrafttredelse og overgangsregler	44
3.6.3	Høringsinstansenes merknader ...	28	3.14	Banklovkomisjonens utkast	44
3.6.4	Departementets vurdering	28	3.14.1	Høringsinstansenes merknader ...	45
3.7	Grenser for innskuddsnivå for selvstendig næringsdrivende	30	3.14.2	Departementets vurdering	45
3.7.1	Gjeldende rett	30	3.14.3		
			4	Presisering av sentralbankloven § 18	46
			4.1	Bakgrunn	46
			4.2	Gjeldende rett	47

4.3	Forslag fra Norges Bank om mulige tiltak for å sikre likviditet ved framtidige oppgjør av statskasseveksler	47	6	Merknader til de enkelte bestemmelser	51
4.4	Departementets vurdering	48		Forslag til lov om endringer i foretakspensjonsloven, innskuddspensjonsloven, lov om individuell pensjonsordning mv.	78
5	Økonomiske og administrative konsekvenser	50			

DET KONGELIGE
FINANSDEPARTEMENT

Prop. 6 L

(2010–2011)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i foretakspensjonsloven, innskuddspensjonsloven, lov om individuell pensjonsordning mv.

*Tilråding fra Finansdepartementet av 22. oktober 2010,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Stoltenberg II)*

1 Proposisjonens hovedinnhold

1.1 Innledning

Finansdepartementet legger i denne proposisjonen fram forslag om endringer i foretakspensjonsloven, innskuddspensjonsloven, lov om obligatorisk tjenestepensjon og lov om individuell pensjonsordning (pensjonslovene) for å tilpasse lovreglene for gjeldende skattebegunstigede private tjenestepensjonsordninger og individuelle pensjonsordninger til de nye reglene om fleksibelt uttak av alderspensjon i folketrygden som trer i kraft 1. januar 2011. Departementet foreslår i tillegg visse tekniske endringer i pensjonslovene som ikke har direkte sammenheng med ny alderspensjon i folketrygden. Det foreslås ikke endringer i regelverket for såkalte IPA-ordninger.

Disse lovforslagene bygger på Banklovkomisjonens utredning NOU 2010: 6 Pensjonslovene og folketrygdreformen I og høringen av denne. I tillegg foreslås det en endring i sentralbankloven som presiserer at forbudet i sentralbankloven § 18 mot at banken yter kreditt direkte til staten ikke

utelukker helt kortsiktig kreditt i forbindelse med interbankoppgjøret i Norges Bank.

1.2 Oversikt over lovforslagene og innholdet i proposisjonen

Nye lovregler om fleksibelt uttak av alderspensjon fra folketrygden trer i kraft 1. januar 2011. Det foreslås lovendringer som innfører tilsvarende fleksibilitet i uttak av alderspensjon fra kollektive tjenestepensjonsordninger i privat sektor og fra individuelle pensjonsordninger regulert i lov om individuell pensjonsordning.

Det foreslås å åpne for fleksibelt uttak av alderspensjon etter pensjonslovene (foretakspensjonsloven, innskuddspensjonsloven, lov om obligatorisk tjenestepensjon og lov om individuell pensjonsordning). Dette innebærer rett til å: 1) velge å ta ut alderspensjon fra 62 års alder, 2) velge hvor stor andel av pensjonen som skal tas ut, men slik at årlig alderspensjon må utgjøre minst

20 prosent av folketrygdenes grunnbeløp, 3) velge om uttaket av alderspensjon skal kombineres med arbeid og videre pensjonsopptjening og 4) velge å ta ut alderspensjon fra privat tjenstepensjonsordning uten samtidig å ta ut alderspensjon fra folketrygden.

Pensjonsinnretningene får utvidet plikt til å informere om valgmulighetene og virkninger av valgene. Ved endring av starttidspunkt for uttak i forhold til det som er fastsatt i pensjonsplanen, vil forventet periode for utbetaling av pensjon endres tilsvarende. Pensjonsinnretningen må derfor omregne pensjonen, slik at årlig pensjon blir lavere ved tidlig uttak, og høyere ved senere uttak. Alderspensjon skal som hovedregel utbetales i minst 10 år, og i alle tilfeller til fylte 77 år. Utbetalingsperioden kan settes ned slik at årlig utbetaling blir minst 20 prosent av G (nå ca 15 000 kr).

Etter gjeldende rett skal det for kollektive innskuddspensjonsordninger fastsettes i ordningens regelverk om alderspensjon ved utbetaling skal konverteres til forsikring eller ikke. Dersom det er fastsatt at alderspensjon ved utbetaling skal konverteres til forsikring, skal innskuddene for kvinner være høyere enn innskuddene for menn. Ved innføring av fleksibelt uttak er det viktig for den enkelte å kunne bestemme ved starttidspunktet for uttaket om pensjonen skal forvaltes i spareavtale eller konverteres til forsikring. Det foreslås derfor en adgang for den enkelte til å overstyre det valget som foretaket har gjort i ordningens regelverk.

Avsetningsgrunnlaget for ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger er basert på forventninger om forsikredes levealder. Rett til å kreve alderspensjon utbetalt fra 62 år innebærer en endring i forhold til beregningsgrunnlaget forsikrings-selskapet eller pensjonskassen har brukt, og vil kunne føre til at pensjonsinnretningene får høyere utbetalinger enn de har lagt til grunn i sin premieberegning. Det er imidlertid nå vanskelig å forutse omfanget av eventuelle slike virkninger med den nye fleksibiliteten. Det foreslås at pensjonsinnretningen skal ha mulighet til å kreve et standardisert seleksjonsfradrag fra alle som velger å ta ut pensjon før fylte 67 år, som kompensasjon for mulige seleksjonsvirkninger. Det mulige fradraget kan maksimalt utgjøre 0,5 prosent av premiereserven ved uttak ved 62 år, og forholdsmessig redusert pr år ved senere uttak. Det foreslås i tillegg en forskriftshjemmel, som gir adgang til å justere adgangen til å ta seleksjonsfradrag dersom det skulle oppstå behov for dette.

For innskuddspensjonsordninger foreslås det en endring som innebærer at medlemskapet i pen-

sjonsordningen opphører når arbeidstakeren slutter i foretaket, uavhengig av om det tas ut alderspensjon eller ikke. Når medlemskapet opphører, opphører samtidig arbeidsgivers kostnadsansvar. For foretakspensjonsordninger foreslås regelen om at arbeidstakere som går rett over fra arbeid til alderspensjon forblir medlem, videreført. Dersom en arbeidstaker slutter i foretaket og ikke tar ut alderspensjon, opphører medlemskapet i foretakspensjonsordningen. Medlemskap i foretakspensjonsordninger innebærer i slike tilfeller først og fremst årlig regulering av pensjoner under utbetaling. Arbeidstaker som har sluttet i foretaket før fylte 67 år som følge av uførhet, vil fremdeles være medlem av pensjonsordningen både etter innskuddspensjonsloven og foretakspensjonsloven. Gjeldende adgang til å la arbeidstakere som slutter i foretaket for å gå over på AFP beholde medlemskapet i pensjonsordningen og dermed få videre pensjonsopptjening, foreslås opphevet i både foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven. Ny AFP åpner for å kombinere AFP med videre arbeid og dermed videre medlemskap i pensjonsordningen. For å unngå at avvikling av mulighet til fortsatt medlemskap i tjenstepensjonsordningen skal gi insentiver til å framskynde uttaket av AFP, bør det være en overgangsregel som kun er knyttet til fødselstidspunkt. De yngste som kan ta ut dagens AFP er personer som er født i november 1948, og endringen bør derfor bare få virkning for personer som er født etter dette.

Økt fleksibilitet vil være en fordel for de som har rett til å ta ut pensjon. Økt fleksibilitet og økte krav til informasjon forventes samtidig å kreve mer ressurser hos arbeidsgiverne og i pensjonsinnretningene. Lovforslaget forventes ikke å medføre økt ressursbehov hos myndighetene. Dersom fleksibiliteten utnyttes, vil dette kunne påvirke inntektsnivåer og skatteinngang. Eventuelle provenyvirksomheter er vanskelig å beregne, og forventes uansett å være begrenset.

Banklovkommissjonen arbeider videre med å utrede hvordan ytelsesbaserte og forsikringsbaserte tjenstepensjonsordninger bør utformes i framtiden. Banklovkommissjonen vil også vurdere endringer i de økonomiske parametere i pensjonslovene, herunder innskuddsgrensene i innskuddspensjonsloven.

Sentralbankloven § 18 slik den lyder etter lovendring 20. juni 2003 fastsetter at Norges Bank ikke kan yte kreditt direkte til staten. Dagens organisering av hhv. oppgjøret i Norges Bank av massebetalinger og verdipapiroppjøret innebærer at staten får et betydelig likviditetsbehov når det er store volumer av utestående statskasse-

veksler som skal rulleres. Årsaken til dette er at staten må ut med likviditet i interbankoppgjøret før staten får inn likviditet igjen i verdipapiroppgjøret, som normalt går ca 30 minutter senere. Dersom det ikke er tilstrekkelig likviditet på statens foliokonto i Norges Bank, og staten ikke kan overtrekke kontoen (dvs låne av Norges Bank), vil interbankoppgjøret kunne stoppe, med alvorlige konsekvenser for finansiell stabilitet. For å

unngå tvil om at Norges Bank kan gi et slikt helt kortsiktig lån i forbindelse med oppgjøret (overtrekk av statens konto), foreslås det presisert i lovteksten at forbudet i sentralbankloven § 18 mot at banken yter kreditt direkte til staten ikke er til hinder for at banken yter kreditt til staten med løpetid innenfor en kalenderdag. Det vises til nærmere omtale i avsnitt 4. Denne delen av lovforslaget har ikke vært på høring.

2 Bakgrunn for lovforslaget

2.1 Bakgrunn og Banklovkomisjonens mandat

Stortinget vedtok 15. mai 2009 lov om endringer i folketrygdloven (ny alderspensjon) på bakgrunn av forslaget i Ot.prp. nr. 37 (2008-2009), jf. Besl. O nr. 81 (2008-2009). Lovvedtaket ble sanksjonert 5. juni 2009, jf. lov 5. juni 2009 nr. 32 om endringer i folketrygdloven (ny alderspensjon). De viktigste endringene i folketrygden er nye opptjeningsregler, levealdersjustering, fleksibelt uttak av alderspensjon fra 62 år og nye regler for regulering av pensjon. De nye reglene om opptjening i folketrygden trådte i kraft 1. januar 2010, mens de nye reglene om regulering av pensjoner under opptjening og utbetaling av alderspensjon fra folketrygden trer i kraft 1. januar 2011. Det blir adgang til å ta ut pensjon fra 62 år, og adgang til å velge om uttaket av pensjon skal kombineres med arbeid og videre opptjening av pensjonsrettigheter. I tillegg blir det adgang til å velge hvor stor andel av alderspensjonen man vil ta ut, og til å endre uttaksgraden en gang pr år. De vedtatte endringene i folketrygdloven bygger på pensjonsforlikene mellom Arbeiderpartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre (i 2005) og mellom Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre (i 2007). Forslag til nye lovregler om uførepensjon i folketrygden ventes fremlagt høsten 2010.

Regelverket for skattebegunstigede tjenestepensjonsordninger i privat sektor er tilpasset regelverket for folketrygden slik det var før endringene. I Revidert nasjonalbudsjett 2007 (St.meld. nr. 2 (2006–2007)) opplyste Finansdepartementet at det ble lagt opp til å gi Banklovkomisjonen i oppdrag å foreta konsekvenstilpasninger i foretakspensjonsloven, innskuddspensjonsloven, lov om obligatorisk tjenestepensjon og lov om individuell pensjonsordning når alle lovendringer i folketrygden (alderspensjon, fleksibel pensjonsalder, uførepensjon og så videre) er vedtatt, og regelverket om særaldersgrenser med videre er på plass i de offentlige tjenestepensjonslovene, jf. og

så Ot.prp. nr. 37 (2007-2008) og Innst. O. nr. 67 (2008–2009).

Finansdepartementet ga 7. juli 2009 Banklovkomisjonen i mandat å utrede og foreslå nødvendige endringer i pensjonslovene for å tilpasse eksisterende pensjonsordninger til de nye reglene om alderspensjon som er vedtatt i folketrygdloven samt til ny AFP-ordning.

Banklovkomisjonen valgte i tråd med mandatet å dele utredningen i to delutredninger. I den første delutredningen har Banklovkomisjonen i hovedsak utredet tilpasninger i private tjenestepensjonsordninger og individuelle pensjonsordninger som er nødvendig å gjennomføre med virkning fra 1. januar 2011. I en senere delutredning vil Banklovkomisjonen se nærmere på ønskede tilpasninger i pensjonslovene, herunder alternative ytelsesbaserte tjenestepensjonsordninger samt økonomiske parametre, som ikke er nødvendig å gjennomføre med virkning fra 1. januar 2011.

2.2 Høring

Banklovkomisjonens utredning ble avgitt til Finansdepartementet 5. mai 2010. Finansdepartementet sendte utredningen på høring samme dag, med høringsfrist 23. juli 2010. Følgende høringsinstanser har hatt merknader til Banklovkomisjonens utredning:

Arbeids- og velferdsdirektoratet
Finanstilsynet
Likestillings- og diskrimineringsombudet

Akademikerne
AktuarKonsulenters Forum
Norges Bondelag
Coop Norge SA
Den Norske Aktuarforening
Finansnæringens Fellesorganisasjon
Landsorganisasjonen i Norge
Norges Ingeniør- og Teknologorganisasjon
Norsk Transportarbeiderforbund
Næringslivets Hovedorganisasjon
Pensjonskasseforeningen

Silver Pensjonsforsikring AS
Sjømannsorganisasjonenes Fellessekretariat
Thor Bugge (leder i Landsutvalget Handel og
Kontor i Bring Cargo)
Verdipapirfondenes forening
Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund

Følgende høringsinstanser har opplyst at de ikke
har merknader til utvalgets utredning:

Arbeidsdepartementet
Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartemen-
tet
Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartemen-
tet
Forsvarsdepartementet
Helse- og omsorgsdepartementet
Justisdepartementet

Kulturdepartementet
Kunnskapsdepartementet
Landbruks- og matdepartementet
Miljøverndepartementet
Nærings- og handelsdepartementet
Samferdselsdepartementet
Utenriksdepartementet

Datatilsynet
Konkurransetilsynet
Skattedirektoratet

Arbeidsgiverforeningen Spekter
Den norske Revisorforening
HSH
Oljeindustriens Landsforening
Unio

3 Tilpasninger i regelverket for skattebegunstigede pensjonsordninger

3.1 Innledning

Arbeidsgiver kan i utgangspunktet tilby både lønn og framtidige pensjonsytelser som godtgjørelse for arbeid i foretaket. Lov om obligatorisk tjenstepensjon (OTP-loven) fastsetter at arbeidsgiverforetakene skal etablere tjenstepensjonsordning for arbeidstakerne etter foretakspensjonsloven eller innskuddspensjonsloven som oppfyller minstekravene til premie eller innskudd i OTP-loven. OTP-loven innebærer at en del av vederlaget for arbeid må bestå av en framtidig pensjonsytelse.

Pensjonsordninger etter foretakspensjonsloven, innskuddspensjonsloven og lov om individuell pensjonsordning er underlagt skattemessig gunstig behandling. Det stilles samtidig krav til hvordan pensjonsordningene skal utformes. Innenfor de rammene lovene oppstiller har arbeidsgiverforetakene likevel betydelig valgfrihet med hensyn til utforming av pensjonsordningen.

I foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven gjelder et forholdsmessighetsprinsipp som er knyttet nært opp til folketrygdens alderspensjon. For innskuddspensjonsordninger skal pensjonsinnskudd ikke utgjøre en høyere andel av lønn for høytlønte enn for lavtlønte, likevel slik at innskudd som andel av lønn mellom 6 G og 12 G kan utgjøre inntil to ganger innskudd for lønn opp til 6 G. Dette har sammenheng med at det etter de gamle opptjeningsreglene for alderspensjon i folketrygden (folketrygdloven kapittel 19, jf. kapittel 3) gis høyere pensjonsopptjening for lønn opp til 6 G enn for lønn mellom 6 og 12 G. I ytelsesbaserte ordninger skal ytelsene fastsettes slik at forholdet mellom de enkelte medlemmers samlede pensjonsytelser fra pensjonsordningen og beregnet folketrygd blir rimelig ut fra lønn og tjenestetid i foretaket.

Etter gjeldende rett er laveste tillatte pensjonsalder i skattebegunstigede private tjenstepensjonsordninger som hovedregel 67 år, i samsvar med det som fram til 1. januar 2011 er pensjonsalder i folketrygden. Etter lov om individuell pensjonsordning er også laveste tillatte pensjonsalder

i individuelle pensjonsordninger 67 år. Lov om individuell pensjonsordning ble vedtatt i juni 2008, og for å ta hensyn til forventet framtidig fleksibelt uttak av alderspensjon fra folketrygden, ble det inntatt en regel som gir kunden adgang til å kreve utbetaling av alderspensjon fra individuell pensjonsordning på det tidspunkt vedkommende har rett til alderspensjon fra folketrygden.

Innskuddspensjonsloven er allerede relativt godt tilpasset reglene for ny alderspensjon i folketrygden. Med forbehold for økonomiske parametre, som en vil komme tilbake til på bakgrunn av den neste delutredningen fra Banklovkommissjonen, er behovet for tilpasninger utover det å innføre fleksibilitet begrenset. Når det gjelder foretakspensjonsloven vil departementet, i tråd med Banklovkommissjonens utredning, foreslå en overgangsordning for eksisterende foretakspensjonsordninger som innebærer overgang til fleksibelt uttak på grunnlag av gjeldende beregningsregler for premier og ytelser. Det foreslås blant annet at beregnet folketrygd etter tidligere regler om alderspensjon i folketrygden videreføres som beregningsgrunnlag for disse pensjonsordningene. Dette gjør det mulig å gjennomføre fleksibelt uttak av pensjon uten å endre pensjonsplan og regelverk for eksisterende ytelsesbaserte pensjonsordninger.

Dette innebærer at mange av endringene som foreslås i foretakspensjonsloven er midlertidige. Departementet vil komme tilbake med nye forslag til mer permanente regler for ytelsesbaserte kollektive pensjonsordninger basert på ytterligere utredning fra Banklovkommissjonen i arbeidets del II.

Etter Banklovkommissjonens vurdering innebærer gjeldende innskuddssatser for pensjonsordninger etter innskuddspensjonsloven at det ikke er mulig å oppnå et pensjonsnivå som kan sammenliknes med et normalt pensjonsnivå i ytelsesbaserte pensjonsordninger. Banklovkommissjonen mener det er uheldig med stor forskjell i maksimalt mulig forventet nivå på pensjonsytelsene avhengig av om man velger ytelses- eller inn-

skuddspensjonsordning. Banklovkommissjonen påpeker også at det i markedet er et betydelig press for omdanning av ytelsesbaserte pensjonsordninger til innskuddsbaserte pensjonsordninger, og at en heving av de maksimale innskuddssatsene for innskuddspensjonsordninger ville kunne føre til ytterligere omdanning til innskuddspensjonsordninger før det er avklart hvordan de ytelsesbaserte pensjonsordningene vil se ut i framtiden. Banklovkommissjonen har også varslet at den i arbeidets del II vil vurdere endring av gjeldende knekkpunkt i innskuddspensjonsordninger i tråd med ny alderspensjon i folketrygden. Etter Banklovkommissjonens syn bør spørsmålene om innskuddssatser og knekkpunkt ses i sammenheng. Departementet slutter seg til dette og vil avvente behandlingen av de økonomiske parametrene i innskuddspensjonsloven til Banklovkommissjonens utredning av disse spørsmålene foreligger, slik at økonomiske parametre kan sees i sammenheng for både ytelses- og innskuddspensjonsordninger.

3.2 Flexibelt uttak - valgfritt tidspunkt for uttak av alderspensjon fra 62 år

3.2.1 Gjeldende rett

Tjenestepensjonsordningene

Pensjonslovene bygger som nevnt på reglene for alderspensjon i folketrygden før disse reglene ble endret. Laveste tillatte pensjonsalder etter folketrygdloven har vært 67 år, jf. folketrygdloven § 19-4, og av denne grunn har det heller ikke vært adgang til å fastsette lavere pensjonsalder enn 67 år i skattebegunstig privat tjenestepensjonsordning, jf. innskuddspensjonsloven § 7-1 første ledd og foretakspensjonsloven § 4-1 første ledd. For visse stillinger som innebærer en særlig fysisk eller psykisk belastning er det likevel fastsatt lavere pensjonsalder (særaldersgrense), jf. forskrift 1. desember 2000 nr. 1212 til lov av 24. mars 2000 nr. 16 om foretakspensjon § 1-1 og forskrift 22. desember 2000 nr. 1413 til lov 24. november 2000 nr. 81 om innskuddspensjon i arbeidsforhold (innskuddspensjonsloven) § 4-1.

Den pensjonsalder som er fastsatt i tjenestepensjonsordningen utgjør i dag også seneste tidspunkt for uttak av alderspensjon, med unntak for de tilfeller hvor arbeidstakeren mottar lønn, jf. innskuddspensjonsloven § 7-2 annet ledd, foretakspensjonsloven § 4-5 tredje ledd og foretakspensjonsloven § 5-1 tredje ledd.

OTP-loven har ingen særlige bestemmelser om pensjonsalder, men bygger fullt ut på innskuddspensjonsloven og foretakspensjonsloven. I den grad loven benytter begrepet pensjonsalder, knytter dette seg til bestemmelsene om pensjonsalder i foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven.

Alderspensjon etter en tjenestepensjonsordning utgjør et selvstendig tillegg til alderspensjoner etter folketrygden. Ytelsenivået i ytelsesbaserte pensjonsordninger er i de fleste tilfeller samordnet med alderspensjon etter folketrygden. Det kan stilles som vilkår for utbetaling av ytelser etter foretakspensjonsordning at vedkommende mottar ytelser etter folketrygden, jf. foretakspensjonsloven § 2-3 tredje ledd annet punktum. Beregnet folketrygd utgjør en del av beregningsgrunnlaget for alderspensjoner for en overveiende del av ytelsesbaserte pensjonsordninger, jf. foretakspensjonsloven § 5-2 første ledd bokstav a. Innskuddspensjonsordninger er i mindre grad knyttet opp til folketrygdens pensjoner. Det er kun beregningsgrunnlaget for maksimumskravet til årlige samlede ytelser fra innskuddspensjonsloven som bygger på beregnet folketrygd, jf. innskuddspensjonsloven § 7-3 fjerde ledd.

Lov om individuell pensjonsordning

I skattebegunstigede individuelle pensjonsordninger er det i utgangspunktet ikke adgang til å avtale lavere pensjonsalder enn 67 år, jf. lov om individuell pensjonsordning § 2-4 første ledd og § 3-2 første ledd. Dersom kunden har særaldersgrense i tjenestepensjonsordningen kan kunden imidlertid også avtale denne aldersgrensen i en individuell pensjonsordning, jf. lovens § 2-4 annet ledd og § 3-2 annet ledd.

I motsetning til hva som gjelder for private tjenestepensjonsordninger, kan kunde som ikke mottar lønn også kreve at pensjon fra en individuell pensjonsordning utbetales fra fylte 62 år eller senere. Dette gjelder både pensjonsspareavtaler og pensjonsforsikringsavtaler, jf. lov om individuell pensjonsordning § 2-5 annet ledd og § 3-3 annet ledd. Adgangen til å ta ut pensjon fra fylte 62 år er således betinget av at kunden ikke samtidig mottar lønn. Kunden kan videre kreve pensjonen utbetalt på det tidspunkt vedkommende har rett til alderspensjon fra folketrygden.

3.2.2 Banklovkommissjonens forslag

Banklovkommissjonen drøfter innledningsvis om det for den enkelte arbeidstaker ligger en tilstrek-

kelig fleksibilitet i uttak av alderspensjon i folketrygden alene, slik at det i pensjonslovene fortsatt bør opereres med den fastsatte pensjonsalder. Dette ville på flere områder kunne gi enklere bestemmelser enn reglene om fleksibelt uttak av alderspensjon som foreslås. Det ligger allerede i dag i pensjonslovene en viss grad av fleksibilitet for den enkelte arbeidstaker til å utsette eller bare ta ut deler av pensjonen etter nådd pensjonsalder. Den fleksibiliteten som gjelder i dag bør etter Banklovkommissjonens vurdering i ethvert tilfelle ikke begrenses, idet disse mulighetene til gradert uttak er med på å gi insentiver til å stå lenger i arbeid.

Banklovkommissjonen foreslår at det, på samme måte som i ny alderspensjon i folketrygden, innføres rett til fleksibelt uttak av alderspensjon fra 62 år etter pensjonslovene. Videre foreslås en fleksibilitet i uttaksgrad og adgang til å kombinere uttak av alderspensjon med lønnsinntekt, dette er nærmere omhandlet nedenfor. Fleksibilitet i uttaksgrad og kombinasjon av alderspensjon med lønnsinntekt og videre pensjonsopptjening er omhandlet under avsnitt 3.3.

Banklovkommissjonen viser til at fleksibelt uttak på flere områder vil kreve en økt administrasjon hos pensjonsinstitusjonene og dermed bidra til å øke kostnadene. Banklovkommissjonen har derfor foreslått visse begrensninger i valgmulighetene etter private pensjonsordninger, der disse ikke er sentrale for vedkommendes totale pensjonstilpasning. Reglene om fleksibelt uttakstidspunkt av alderspensjon i utkast til nye bestemmelser i foretakspensjonsloven §§ 5-7 a til 5-7 c foreslås også å skulle gjelde for fripoliser, med unntak av reglene om gradert uttak i § 5-7 b annet og tredje ledd som ikke foreslås å gjøres gjeldende for fripoliser.

Valgfritt tidspunkt for uttak av alderspensjon fra 62 år

Banklovkommissjonen viser til at ytelsene fra tjenestepensjonsordningene er sentrale for at arbeidstakeren skal kunne opprettholde et inntektsnivå som pensjonist som står i forhold til inntekten i yrkesaktiv periode, og mener at en arbeidstaker bør kunne ta ut tjenestepensjon fra samme tidspunkt som det er adgang til å ta ut alderspensjon etter folketrygden, se NOU 2010: 6 avsnitt 5.2.1. Banklovkommissjonen foreslår derfor at alderspensjon kan tas ut fra fylte 62 år etter pensjonslovene, slik det vil være adgang til etter ny alderspensjon i folketrygden. Se forslag til foretakspensjonsloven § 5-7 a første ledd, innskudds-

pensjonsloven § 7-1 første ledd og lov om individuell pensjonsordning §§ 2-4 første ledd og 3-2 første ledd.

Retten til fleksibelt uttak innebærer også at det gis anledning til å vente med å ta ut pensjon. Banklovkommissjonen foreslår ingen grense for hvor lenge man kan vente med uttak av alderspensjon etter foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven, på samme måte som i folketrygden.

Valgfrihet med hensyn til samtidig uttak av folketrygd

Banklovkommissjonen viser til at utformingen av bestemmelsene i tjenestepensjonslovgivningen bør styrke arbeidslinjen og gi insentiv til å bli stående lenger i arbeid. Banklovkommissjonen har vurdert hvorvidt utbetaling av alderspensjonsytelser fra innskuddspensjonsordninger bør gjøres betinget av at arbeidstaker samtidig tar ut pensjon fra folketrygden. Banklovkommissjonen viser til at dette ikke er et krav etter innskuddspensjonsloven i dag, men at samtidig uttak har vært vanlig som følge av at alderspensjon etter tjenestepensjonsordning også normalt utbetales fra 67 år. Innskuddspensjonsordninger er ikke tilknyttet folketrygden på en slik måte at det er en nødvendig sammenheng mellom utbetaling fra folketrygden og pensjonsordningen. En kobling mellom utbetaling fra folketrygden og innskuddspensjonsordning vil etter Banklovkommissjonens vurdering verken være egnet til å stimulere arbeidstakerne til å stå lenger i arbeid eller ha andre positive virkninger som tilsier en slik begrensning i arbeidstakers valgfrihet. Banklovkommissjonen har også foreslått at utbetaling av alderspensjonsytelser fra foretakspensjonsordninger gjøres uavhengig av om arbeidstaker samtidig tar ut pensjon fra folketrygden, jf. utkast til § 5-7 a annet ledd i foretakspensjonsloven. Banklovkommissjonen foreslår også å presisere at pensjonsinstitusjonen ikke kan stille vilkår for uttak av pensjon fra individuell pensjonsordning om at kunden samtidig mottar alderspensjon fra folketrygden, jf. utkast til §§ 2-4 annet ledd og 3-2 annet ledd i lov om individuell pensjonsordning.

Pensjonsalder – opptjeningsalder

Innføring av en adgang til fleksibelt uttak av alderspensjon vil samtidig innebære at kravet i pensjonslovene om en laveste pensjonsalder på 67 år bortfaller. Begrepet «pensjonsalder» vil også miste sin praktiske betydning i pensjonslovgivning.

gen ved innføringen av fleksibelt uttakstidspunkt, fordi pensjonsalder ikke vil være et fast tidspunkt i pensjonsordningenes regelverk slik som i dag. Banklovkommissjonen foreslår at «pensjonsalder» erstattes med begreper som er bedre tilpasset adgangen til fleksibelt uttak av alderspensjon. Foretakspensjonsloven har tidligere også brukt begrepet «pensjonsalder» for å angi når full opptjening vil være oppnådd i pensjonsordningen. Laveste pensjonsalder har i tråd med ovennevnte vært 67 år. Begrepet «pensjonsalder» erstattes i disse sammenhengene med «opptjeningsalder», jf. utkastet til foretakspensjonsloven § 4-1 første ledd. I innskuddspensjonsloven og lov om individuell pensjonsordning erstattes pensjonsalder med 67 år blant annet for å tilpasse lovene til forslaget om fleksibelt uttakstidspunkt for alderspensjon.

Banklovkommissjonen foreslår å innføre en overgangsordning for eksisterende ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger som tillater en videreføring av eksisterende ordninger ved siden av de nye reglene i folketrygden som trer i kraft 1. januar 2011, og inntil det foreligger en endelig avklaring av tilpasningen av foretakspensjonsloven til ny folketrygd. Banklovkommissjonen foreslår at gjeldende regler om beregnet folketrygd i foretakspensjonsloven § 5-5 opprettholdes, men foreslår i tillegg et nytt fjerde ledd som fastsetter at for beregning av ytelser fra folketrygden skal folketrygdens regelverk per 31. desember 2009 legges til grunn.

Særaldersgrenser

Banklovkommissjonen foreslår å opprettholde gjeldende hjemler for særaldersgrenser, men foreslår tilpasninger av disse hjemlene som følge av at begrepet «pensjonsalder» bortfaller. I innskuddspensjonsloven foreslår Banklovkommissjonen å erstatte gjeldende adgang til å fastsette en lavere pensjonsalder med en rett til tidligere uttak enn 62 år, jf. innskuddspensjonsloven § 7-1 første ledd annet punktum. I foretakspensjonsloven foreslås det at hjemmelen til å fastsette en lavere pensjonsalder erstattes med en hjemmel til å fastsette en lavere alder for når full opptjening vil være oppnådd i pensjonsordningen samt en hjemmel til å fastsette lavere alder for uttak av alderspensjon enn 62 år, jf. foretakspensjonsloven §§ 4-1 tredje ledd og 5-7 a første ledd.

Banklovkommissjonen foreslår endringer i lov om individuell pensjonsordning. Gjeldende § 2-4 annet ledd og § 3-2 annet ledd, som fastsetter at kunden kan avtale samme pensjonsalder i hhv. in-

dividuell pensjonsspareavtale og pensjonsforsikringsavtale som kunden har i tjenstepensjonsordning, foreslås opphevet. Banklovkommissjonen begrunner dette med at det antas å være få tjenstepensjonsordninger som vil ha en lavere alder for uttak av pensjon enn 62 år.

3.2.3 Høringsinstansenes merknader

Valgfritt tidspunkt for uttak av alderspensjon fra 62 år

Alle høringsinstanser som har kommentert Banklovkommissjonens forslag om at det skal være adgang til å ta ut pensjon fra 62 år etter foretakspensjonsloven, innskuddspensjonsloven og lov om individuell pensjonsordning, støtter forslaget. Landsorganisasjonen i Norge og Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund har imidlertid pekt på at reduksjonen i årlig utbetaling ved tidlig uttak av alderspensjon fra tjenstepensjonsordning uten kombinasjon med lønn og videre opptjening vil kunne føre til betydelig avkorting i årlige pensjonsytelser, og mener avkortingen ved tidlig uttak bør kompenseres. Akademikerne uttrykker bekymring for at adgang til tidlig uttak kan bli brukt som et pressmiddel fra arbeidsgiver om tidlig pensjonering. Akademikerne viser til at forslaget fra Banklovkommissjonen innebærer at arbeidstaker er avskåret fra å være medlem av ordningen dersom en velger å ta ut alderspensjon uten å kombinere dette med videre arbeid. Akademikerne foreslår derfor en ordning som innebærer at arbeidstaker som etter arbeidsgivers initiativ velger å ta ut alderspensjon før fylte 67 år kan være medlem av pensjonsordningen fram til 67 år. Arbeids- og velferdsdirektoratet støtter også Banklovkommissjonens forslag, men forutsetter at departementet forsikrer seg om at reduksjon av nedre grense for uttak av tjenstepensjon ikke vil gjøre det lettere for virksomheter å påberope seg unntak fra arbeidsmiljøloven § 15-13 a. Denne bestemmelsen fastsetter at et arbeidsforhold kan bringes til opphør når arbeidstakeren fyller 70 år, men at arbeidsforholdet på visse vilkår kan bringes til opphør tidligere enn 70 år.

Særaldersgrense

Det er ingen av høringsinstansene som har hatt innvendinger til forslaget fra Banklovkommissjonen om tilpasninger i gjeldende hjemler for særaldersgrenser i foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven. Det er heller ingen høringsinstanser som har hatt innvendinger til Banklovkommissjonens forslag om at kunden kan

foreta uttak av alderspensjon fra individuell pensjonsordning på et tidligere tidspunkt enn 62 år dersom kunden da kan ta ut alderspensjon fra folketrygden.

Norges Ingeniør- og Teknologorganisasjon mener det bør være adgang for arbeidsgiver til å fastsette en lavere opptjeningsalder enn 67 år. *Sjømannsorganisasjonenes Fellesekretariat* viser til at departementet har godkjent at pensjonsordningen for sjømenn, med utbetalingsperiode fra 60 år i henhold til særaldersgrense og fram til 67 år, oppfyller kravene i OTP-loven. Sjømannsorganisasjonenes Fellesekretariat uttaler:

«Det er grunn til å fjerne fra pensjonslovene muligheten for at OTP henlegges til en tidligere pensjonsalder, når formålet er å yte en tilleggspensjon sammen med Folketrygdens alderspensjon fra fylte 67 år og i minst 10 år.»

3.2.4 Departementets vurdering

Valgfritt tidspunkt for uttak av alderspensjon fra 62 år

På bakgrunn av Banklovkommisjonens utkast til regler om fleksibelt tidspunkt for uttak av pensjon etter private skattebegünstigede pensjonsordninger, foreslår departementet en rett for arbeidstakere til å velge uttakstidspunkt for alderspensjon fra 62 år. Retten til å velge uttakstidspunkt innebærer også en rett til å utsette uttak av pensjon. Det vises til departementets forslag til foretakspensjonsloven § 5-7 a første ledd og innskuddspensjonsloven § 7-1 første ledd. Reglene om fleksibelt uttakstidspunkt av alderspensjon i utkast til nye bestemmelser i foretakspensjonsloven §§ 5-7 a til 5-7 c foreslås også å skulle gjelde for innehavere av fripoliser og pensjonskapitalbevis, jf. forslagene til foretakspensjonsloven § 4-9 nytt tredje ledd og innskuddspensjonsloven § 7-2 nytt første ledd. Den samme rett til å velge uttakstidspunkt for alderspensjon fra 62 år foreslås for kunder i individuell pensjonsordning, jf. forslag til lov om individuell pensjonsordning §§ 2-4 første ledd og 3-2 første ledd

Departementet er enig med Landsorganisasjonen i Norge og Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund i at adgangen til å velge uttak av alderspensjon fra tjenestepensjonsordning fra 62 år, uten kombinasjon med arbeid og dermed rett til videre opptjening, vil kunne få store økonomiske konsekvenser for personer som velger å ta ut pensjon tidlig uten kombinasjon med lønn og videre pensjonsopptjening. I foretakspensjonsordning vil ar-

beidstaker som slutter i foretaket uten å ta ut alderspensjon, opphøre å være medlem av ordningen. Vedkommende vil da i tillegg til tapt opptjening også gå glipp av årlig regulering av pensjon under utbetaling gjennom pensjonistenes over-skuddsfond, jf. foretakspensjonsloven § 5-10 første ledd. Adgangen til tidlig uttak av tjenestepensjon gjør det økonomisk lettere for arbeidstakere å slutte å jobbe fra fylte 62 år. Ved tidlig uttak av pensjon blir pensjonskapitalen fordelt over et større antall år, og årlige pensjonsytelser blir dermed lavere. Dersom arbeidstakeren skulle kompenseres for avkorting i tjenestepensjon dels som følge av at pensjonskapitalen skal fordeles over flere år, dels som følge av tapt pensjonsopptjening, ville flere få insentiv til å ta ut pensjon tidlig uten at dette kombineres med videre arbeid. Dette ville være i strid med et grunnleggende formål med pensjonsreformen om å styrke arbeidslinjen og legge til rette for at de som kan fortsatt står i arbeid. Departementet vil i tråd med dette ikke foreslå tiltak som styrker den økonomiske stillingen til de som velger å slutte i arbeid fra 62 år. Departementet foreslår imidlertid regler som skal bidra til at arbeidstakeren får god og lett forståelig informasjon om hvilke økonomiske konsekvenser tidlig uttak av pensjon, hhv. med og uten videre opptjening, vil kunne få. Det vises til omtale av forslag til regler om informasjonsplikt under avsnitt 3.11.

Departementet legger til grunn at arbeidstaker i de fleste tilfeller vil starte uttak av pensjon før eller senest ved fylte 75 år. I de tilfelle arbeidstaker i en foretakspensjonsordning eller innehaver av en fripolise ikke har sendt pensjonsinnretningen melding om uttak av pensjon innen 75 år, foreslår departementet at pensjon uansett skal utbetales, jf. forslag til foretakspensjonsloven § 5-7 b første ledd annet punktum. Bakgrunnen for en slik absolutt regel er at det ikke gis noen videre opptjening etter fylte 75 år etter foretakspensjonsordning, og at det er knyttet dødelighetsarv til foretakspensjonsordninger. I innskuddspensjonsordninger foreslår departementet at pensjonen kommer til utbetaling ved fylte 75 år, med mindre medlemmet eller innehaveren av pensjonskapitalbeviset gir særskilt melding om at pensjonen ikke skal utbetales, jf. forslag til innskuddspensjonsloven § 7-2 første ledd tredje punktum. For individuelle pensjonsspareavtaler foreslår departementet på samme måte som i innskuddspensjonsloven § 7-2 første ledd at pensjonen uansett kommer til utbetaling ved fylte 75 år dersom kunden ikke har gitt institusjonen særskilt melding om at pensjonskapitalen ikke skal utbetales, jf. forslag til § 2-5 første ledd i lov om individuell pensjonsordning. For

individuelle pensjonsforsikringsavtaler foreslår departementet, på samme måte som i foretakspensjonsloven § 5-7 b første ledd, at pensjonen uansett kommer til utbetaling ved fylte 75 år, se forslag til § 3-3 første ledd i lov om individuell pensjonsordning.

Valgfrihet med hensyn til samtidig uttak fra folketrygden

Departementet foreslår, i tråd med Banklovkomisjonens forslag, at det ikke lenger skal være adgang til å stille vilkår om at uttak av alderspensjon etter pensjonsordningen må skje sammen med uttak av pensjon fra folketrygden, jf. departementets forslag til foretakspensjonsloven § 5-7 a annet ledd første punktum samt forslag om å oppheve foretakspensjonsloven § 2-3 tredje ledd annet punktum, som i dag gir adgang til å stille slikt vilkår. Det vises også til forslag til innskuddspensjonsloven § 7-1 annet ledd første punktum. For individuelle pensjonsordninger foreslås det tilsvarende at institusjonen ikke kan stille som vilkår i individuell pensjonsavtale at alderspensjon må tas ut samtidig med uttak av alderspensjon fra folketrygden. Det vises til forslag til lov om individuell pensjonsordning § 2-4 nytt annet ledd første punktum og § 3-2 annet ledd første punktum.

Pensjonsalder – opptjeningsalder

Departementet foreslår, i tråd med Banklovkomisjonens forslag, at begrepet «pensjonsalder» i foretakspensjonsloven, innskuddspensjonsloven og lov om individuell pensjonsordning erstattes med begreper som er tilpasset adgangen til å velge tidspunkt for uttak av alderspensjon. Som følge av at uttaksstidspunktet ikke lenger vil være et fastsatt tidspunkt i ordningens regelverk, foreslås det at begrepet «pensjonsalder» som tidligste tidspunkt for uttak av pensjon tas ut av pensjonslovene. Videre foreslås det at begrepet «pensjonsalder» i foretakspensjonsloven erstattes med «opptjeningsalder», og i enkelte tilfelle med «67 år». Departementet slutter seg til Banklovkomisjonens forslag om å innføre en overgangsordning for eksisterende ytelsesbaserte ordninger, herunder til forslaget om å videreføre «beregnet folketrygd» i foretakspensjonsloven.

Særaldersgrense

Departementet slutter seg til Banklovkomisjonens forslag om at gjeldende regler om særaldersgrenser i tjenestepensjonslovene videreføres.

«Pensjonsalder» har for ytelsesbaserte ordninger både vært tidligste tidspunkt for fullt opptjente ytelser i ordningen og tidligste tidspunkt for uttak av alderspensjon. Som følge av at opptjeningsalder og utbetalingstidspunkt i en foretakspensjonsordning ikke lenger nødvendigvis vil være sammenfallende, mener departementet det kan være hensiktsmessig å ha særaldersgrenser for både opptjeningsalder og som tidligste utbetalingstidspunkt i foretakspensjonsloven, slik Banklovkomisjonen har foreslått. Det vises til forslaget til foretakspensjonsloven §§ 4-1 tredje ledd og 5-7 a første ledd annet punktum. Det vises også til forslag til endringer i innskuddspensjonsloven § 7-1 første ledd annet punktum.

Departementet er enig med Banklovkomisjonen i at gjeldende adgang i lov om individuell pensjonsordning til å avtale samme pensjonsalder som i en tjenestepensjonsordning vedkommende er medlem av, vil bli overflødig dersom det åpnes for uttak av alderspensjon fra 62 år i de tilfeller hvor særaldersgrensen i tjenestepensjonsordning er 62 år eller mer. Enkelte yrkesgrupper har imidlertid særaldersgrenser i sin tjenestepensjonsordning på hhv. 55 og 60 år. I disse tilfellene vil kunden fremdeles kunne ha behov for å avtale tidligere uttak av pensjon fra individuell pensjonsordning enn 62 år. Departementet foreslår på denne bakgrunn å opprettholde gjeldende adgang til å få utbetalt alderspensjon fra individuell pensjonsordning på samme tidspunkt som kunden har rett til alderspensjon fra tjenestepensjonsordning kunden er medlem av. Denne adgangen følger nå av forslaget til lov om individuell pensjonsordning § 2-4 første ledd og § 3-2 første ledd.

Når det gjelder innspillet fra Norges Ingeniør- og Teknologorganisasjon om at det generelt bør åpnes for lavere opptjeningsalder enn 67 år, vil departementet ikke nå foreslå å innføre en generell adgang til å fastsette lavere opptjeningsalder enn 67 år i ordningenes regelverk. Departementet antar at dette eventuelt kan vurderes i Banklovkomisjonens neste delutredning.

3.3 Fleksibilitet i uttaksgrad - kombinasjon av alderspensjonsytelser og lønnsinntekt

3.3.1 Gjeldende rett

Etter innskuddspensjonsloven og lov om individuell pensjonsordning kan personer som står i arbeid etter oppnådd pensjonsalder utsette uttak av alderspensjon i den grad vedkommende mottar

lønnsinntekt. Dette innebærer at en person som for eksempel fortsetter i 50 prosent stilling etter oppnådd pensjonsalder, kan kreve at det ikke utbetales mer enn 50 prosent av de alderspensjonsytelsene vedkommende har rett til fra slike pensjonsordninger. Ikke utbetalt alderspensjon blir stående i ordningen som pensjonskapital. Det vises til innskuddspensjonsloven § 7-2 annet ledd og lov om individuell pensjonsordning §§ 2-7 tredje ledd og 3-3 tredje ledd.

Etter foretakspensjonsloven har arbeidstaker ikke rett til utbetaling fra ytelsesbasert pensjonsordning i den grad vedkommende mottar lønn fra foretaket, jf. foretakspensjonsloven § 5-1 tredje ledd første punktum. Dersom arbeidstakeren etter oppnådd pensjonsalder er ansatt i et annet foretak, kan vedkommende kreve at pensjon ikke utbetales i den utstrekning det blir utbetalt lønn fra foretaket, jf. bestemmelsens § 5-1 tredje ledd annet punktum. I så fall skal det skje en forsikringsteknisk omregning av pensjonsytelsene, jf. foretakspensjonsloven § 4-5 tredje ledd.

Innskuddspensjonsloven og foretakspensjonsloven har regler som fastsetter øvre grenser for størrelsen på årlige alderspensjonsytelser i innskuddspensjonsordninger, kombinerte pensjonsordninger og ordninger med engangsbetalt alderspensjon. Det vises til innskuddspensjonsloven § 7-3 fjerde ledd og foretakspensjonsloven § 2-12 åttende og niende ledd og § 5-13 første ledd. For ytelsesbaserte pensjonsordninger er det gitt en begrensning i årlige ytelser i § 5-7, som fastsetter en øvre grense for samlede fastsatte alderspensjonsytelser i pensjonsplanen. Lov om individuell pensjonsordning har ikke en slik grense for størrelsen på årlige pensjonsytelser.

3.3.2 Banklovkommisjonens forslag

I tråd med fleksibiliteten i ny alderspensjon i folketrygden foreslår Banklovkommisjonen også at arbeidstakere skal ha valgfrihet med hensyn til hvor stor del av pensjonsytelsen som skal tas ut, herunder en adgang til å ta ut alderspensjon i kombinasjon med lønnsinntekt og videre pensjonsopptjening. Banklovkommisjonens forslag innebærer også en rett til å utsette uttak av alderspensjon i de tilfeller hvor det ikke mottas lønn. Arbeidstakeren vil etter Banklovkommisjonens utkast til nye regler om fleksibelt uttak av alderspensjon i foretakspensjonsloven §§ 5-7 a flg. ha større fleksibilitet med hensyn til uttak av pensjon og kombinasjon med arbeidsinntekt enn etter gjeldende rett. Foretakspensjonsloven §§ 4-5 tredje

ledd og 5-1 tredje ledd vil dermed være overflødig, og foreslås opphevet.

Banklovkommisjonen har vurdert om arbeidsgiver skal kunne stille vilkår i pensjonsavtalen om at arbeidstakerne ikke er i arbeid i foretaket eller hos annen arbeidsgiver når alderspensjon tas ut. Dette vil imidlertid kunne bli til hinder for at eldre arbeidstakere utnytter sin arbeidskapasitet, og Banklovkommisjonen foreslår å lovfeste at det ikke skal kunne stilles vilkår for uttak av alderspensjon at arbeidstakeren ikke har heltids- eller deltidsstilling. Det vises til utkast til foretakspensjonsloven § 5-7 a annet ledd og innskuddspensjonsloven § 7-1 nytt annet ledd.

Tjenestepensjonsordninger

Etter ny alderspensjon i folketrygden vil man ha rett til årlig å endre uttaksgraden for alderspensjon i henhold til fastsatte prosentsetninger. Banklovkommisjonen har drøftet hvorvidt det også bør være adgang til å endre valgt uttaksgrad i privat tjenestepensjonsordning årlig. Av kostnadshensyn foreslår Banklovkommisjonen begrensninger i adgangen til å endre valgt uttaksgrad i tjenestepensjonsordninger, slik at det kun skal være adgang til å endre uttaksgraden på noen få fastsatte tidspunkter. Banklovkommisjonen viser til at arbeidstakeren vil kunne tilpasse samlet uttak av pensjon gjennom å justere alderspensjon fra folketrygden. Etter Banklovkommisjonens utkast til regler om gradert uttak vil en arbeidstaker på tidspunktet for uttak av pensjon fritt kunne velge hvor stor andel av pensjonsytelsen vedkommende ønsker utbetalt fra pensjonsordningen. Banklovkommisjonen foreslår at uttaksgraden deretter kun kan endres ved nådd opptjeningsalder (normalt 67 år) i foretakspensjonsordninger, og ved 67 år i innskuddspensjonsordninger. I tillegg vil arbeidstakeren kunne endre uttaksgraden på eventuelle senere tidspunkt som eventuelt måtte være fastsatt i pensjonsavtalen. Etter Banklovkommisjonens utkast skal det likevel være adgang til å endre uttaket til fullt uttak av alderspensjon til enhver tid etter påbegynt uttak. Det vises til utkast til foretakspensjonsloven § 5-7 b tredje ledd og innskuddspensjonsloven § 7-2 annet ledd.

For å unngå at utbetalinger av alderspensjonsytelser etter privat tjenestepensjonsordning blir uforholdsmessig små sammenliknet med administrative kostnader ved utbetalingene, foreslår Banklovkommisjonen en begrensning i adgangen til gradert uttak slik at uttak av alderspensjon ikke kan være mindre enn det som er nødvendig for at samlet årlig alderspensjon fra den private tjeneste-

pensjonsordningen kommer opp på et nivå på om lag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp, jf. utkast til foretakspensjonsloven § 5-7 b annet ledd annet punktum og innskuddspensjonsloven § 7-2 nytt annet ledd annet punktum.

Banklovkommisjonen foreslår at gjeldende øvre grense for samlede årlige utbetalinger av pensjonsytelser i innskuddspensjonsloven § 7-3 fjerde ledd oppheves. Banklovkommisjonen viser til at bestemmelsen i innskuddspensjonsloven ikke har hatt praktisk betydning. Dette skyldes dels at de øvre grensene for innskudd er såpass lave, dels at de eksisterende innskuddspensjonsordningene fremdeles er så unge at pensjonskapitalen for arbeidstakere som har gått av eller nærmer seg pensjonsalder foreløpig er relativt begrenset. Bestemmelsen om maksimal utbetaling av pensjon virker også kompliserende, idet dette er den eneste bestemmelsen i innskuddspensjonsloven som bygger på beregnet folketrygd. Banklovkommisjonen viser også til at øvre grenser for samlede årlige utbetalinger bryter med prinsippet som ny AFP bygger på, med et årlig fast tilskudd til lønnsinntekt eller alderspensjon. Det vises til nærmere omtale av Banklovkommisjonens vurdering i NOU 2010: 6 avsnitt 6.2. Banklovkommisjonen foreslår også at gjeldende bestemmelse om øvre grense for samlede årlige utbetalinger fra engangsbetalt alderspensjon i foretakspensjonsloven § 5-13 første ledd oppheves. Videre foreslår Banklovkommisjonen en oppheving av tilsvarende grenser for kombinerte pensjonsordninger i foretakspensjonsloven § 2-12 åttende og niende ledd. Begrunnelsen for disse endringene er den samme som begrunnelsen for å oppheve innskuddspensjonsloven § 7-3 fjerde ledd.

Banklovkommisjonen foreslår ikke endringer i gjeldende bestemmelser i foretakspensjonsloven § 5-7, slik at det fortsatt skal være en øvre grense for samlede årlige alderspensjonsytelser slik disse er fastsatt i pensjonsplanen for ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger, jf. spesialmerkningene til lovutkastet § 5-13 i NOU 2010: 6. Banklovkommisjonen foreslår et nytt fjerde ledd i § 5-7 i foretakspensjonsloven, som slår fast at reglene i § 5-5 gjelder ved beregning av ytelser fra folketrygden.

Fripoliser – ikke adgang til gradert uttak

Banklovkommisjonen foreslår at reglene om fleksibelt tidspunkt for uttak av alderspensjon også gjøres gjeldende for fripoliser. For å begrense administrasjon og kostnader for fripoliser foreslår Banklovkommisjonen at fripoliseinnehaveren

ikke skal ha adgang til å velge uttaksgrad for alderspensjonsytelser etter fripoliser, jf. utkast til § 4-9 nytt tredje ledd. Banklovkommisjonen viser til at denne begrensningen vil kunne fremstå som en ulempe for de arbeidstakere som har en stor fripolise og som får hoveddelen av sin tjenestepensjon fra denne. De arbeidstakere dette gjelder vil likevel kunne tilpasse nivået på samlede alderspensjonsytelser ved å endre uttaksgraden av alderspensjon etter folketrygden. Etter Banklovkommisjonens vurdering gir dette tilstrekkelig fleksibilitet i uttaksgrad for innehavere av fripoliser.

Pensjonskapitalbevis – gradert uttak

Banklovkommisjonen foreslår at arbeidstaker som er medlem i innskuddspensjonsordning kan kreve at det utstedes pensjonskapitalbevis med rett til straks begynnende pensjon for bare en del av pensjonskapitalen. Den delen av pensjonskapitalen som kreves utbetalt må imidlertid være av en slik størrelse at den utgjør minst 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp, se Banklovkommisjonens utkast til innskuddspensjonsloven § 7-2 annet ledd. Dette omhandles også i avsnitt 6.5 i NOU 2010: 6. Den øvrige delen av kapitalen forblir en del av innskuddspensjonsordningen, og forvaltes i tråd med det som er fastsatt i pensjonsavtalen. Pensjonskapitalbevis skal utstedes når arbeidstakeren starter uttak av alderspensjon, og når arbeidstaker slutter i foretaket.

Lov om individuell pensjonsordning

Banklovkommisjonen foreslår også en adgang til å velge mindre enn fullt uttak av alderspensjonsytelser i individuell pensjonsordning. For pensjonsspareavtaler foreslår Banklovkommisjonen ingen begrensning i adgangen til å endre uttaksgrad, se utkast til lov om individuell pensjonsordning § 2-5 nytt annet ledd. Uansett hva som eventuelt måtte være fastsatt om adgang til å endre gradering i pensjonsavtalen, har kunden til enhver tid rett til å kreve fullt uttak av årlig pensjon. For pensjonsforsikringsavtaler foreslås det en begrensning i adgangen til å endre gradert uttak slik at kunden kun har rett til å endre uttaksgraden ved 67 år, og eventuelle senere tidspunkt som måtte være fastsatt i avtalen. Kunden kan likevel på ethvert tidspunkt endre til fullt uttak av årlig pensjon. Se Banklovkommisjonens utkast til § 3-3 nytt annet ledd i lov om individuell pensjonsordning. Banklovkommisjonen foreslår at endringer som krever forsikringstekniske omregninger ikke kan gjøres

etter fylte 70 år, se utkast til nytt siste punktum i § 3-9 første ledd i lov om individuell pensjonsordning. Banklovkommissjonen viser til den risikomessige betydning høy alder har i forsikringsmessig sammenheng og at det her dreier seg om individuell forsikring, jf. Banklovkommissjonens merknader til lovutkastet § 3-9, og til at innføring av fleksibelt uttak av alderspensjon medfører muligheter for endringer fra kundens side med til dels betydelige risikomessige konsekvenser, særlig ved høy alder. Se NOU 2010: 6 avsnitt 7.1.

Det foreslås et minstekrav ved gradert uttak av pensjon fra individuell pensjonsordning tilsvarende det som gjelder for tjenstepensjonsordninger slik at samlet årlig pensjon fra ordningen kommer opp på et nivå på om lag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp, se § 2-5 nytt annet ledd annet punktum og § 3-3 nytt annet ledd annet punktum.

3.3.3 Høringsinstansenes merknader

Høringsinstansene som har kommentert Banklovkommissjonens forslag om at det skal være adgang til å ta ut gradert alderspensjon er positive til forslaget. *Coop Norge SA* viser til at dersom gradert uttak av pensjon resulterer i økt omfang av ansatte i gradert stilling, vil det kunne få merkbare praktiske og økonomiske konsekvenser for bedriften. Ingen av høringsinstansene har hatt innvendinger til Banklovkommissjonens forslag om at det skal være begrenset adgang til å endre uttaksgrad i privat tjenstepensjonsordning. *Aktuarforeningen* viser til at adgangen til å fastsette i ordningen ulike tidspunkter for adgang til å endre uttaksgrad, isolert sett vil kunne virke kostnadsdrivende. *Næringslivets Hovedorganisasjon* støtter at det ikke legges opp til gradert uttak av alderspensjon fra fripoliser, og viser til at pensjonsreformen for øvrig gir god fleksibilitet. *Pensjonskasseforeningen* viser til at for enkelte arbeidstakere vil rettigheter knyttet til fripoliser kunne representere størstedelen av de opparbeidede tjenstepensjonsrettighetene. Pensjonskasseforeningen mener det også bør være adgang til fleksibelt uttak av pensjon fra fripoliser. En nedre grense for delvis uttak av pensjonsytelser fra fripolise på 0,5 G ville kunne motvirke at institusjonen får uforholdsmessige kostnader ved gradert uttak fra fripolise.

3.3.4 Departementets vurdering

Gradert uttak av alderspensjon

Departementet foreslår, i tråd med Banklovkommissjonens utkast, at arbeidstaker skal kunne

bestemme hvor stor del av pensjonsytelsen som skal tas ut årlig (gradert uttak).

Departementet foreslår at det skal være adgang til å ta ut mindre enn full alderspensjon etter innskuddspensjonsloven, jf. forslag til endringer i § 7-2 første ledd. I de tilfeller en arbeidstaker velger å ta ut alderspensjon fra en innskuddspensjonsordning i kombinasjon med videre arbeid i foretaket foreslår departementet, i tråd med Banklovkommissjonens utkast, at det skal utstedes pensjonskapitalbevis kun for den andelen av pensjonskapital som vedkommende velger å ta ut, jf. departementets forslag til endringer i innskuddspensjonsloven § 7-2 annet ledd. Pensjonskapitalbeviset vil således bare omfatte den pensjonskapital som skal tas ut. Resten av pensjonskapitalen blir værende i pensjonsordningen og vil fremdeles være omfattet av arbeidsgivers kostnadsansvar.

Det foreslås en tilsvarende rett til å ta ut mindre enn full alderspensjon fra foretakspensjonsordning, jf. forslag til foretakspensjonsloven ny § 5-7 b annet ledd. Departementet deler Pensjonskasseforeningens vurdering av at det er hensyn som tilsier at det også bør være adgang til gradert uttak av alderspensjon fra fripoliser, men mener adgangen til gradert uttak av pensjon fra fripolise bør gjøres avhengig av at institusjonen samtykker, jf. departementets forslag til foretakspensjonsloven § 4-9 tredje ledd.

I tråd med Banklovkommissjonens forslag, foreslår departementet at det også skal være adgang til gradert uttak av alderspensjon fra individuell pensjonsordning, jf. forslag til lov om individuell pensjonsordning §§ 2-5 første ledd annet punktum og 3-3 annet ledd første punktum.

Departementet deler Banklovkommissjonens vurdering av at kostnadshensyn tilsier at adgangen til å endre uttaksgraden for pensjonsordninger etter foretakspensjonsloven, innskuddspensjonsloven og lov om individuell pensjonsordning begrenses. Departementet foreslår derfor, i tråd med Banklovkommissjonens utkast, at størrelsen på uttak av alderspensjon bare skal kunne endres ved opptjeningsalder eller ved fylte 67 år i hhv. foretakspensjonsordning, innskuddspensjonsordning og individuell pensjonsforsikringsavtale. Dette er likevel ikke til hinder for fullt uttak av alderspensjon på ethvert tidspunkt etter uttak av pensjon, jf. departementets forslag til foretakspensjonsloven ny § 5-7 b tredje ledd, innskuddspensjonsloven § 7-2 nytt tredje ledd og lov om individuell pensjonsordning § 2-7 nytt annet ledd og § 3-3 nytt annet ledd. Departementet foreslår at adgangen til å endre uttaksgrad for individuelle pensjonsspareavtaler i utgangspunktet skal kunne

avtales fritt mellom kunden og institusjonen, slik Banklovkommissjonen har foreslått. Etter departementets syn bør det i disse avtalene også være en lovbestemt adgang til å endre uttaksgrad ved fylte 67 år slik det er foreslått for foretakspensjonsordninger, innskuddspensjonsordninger og individuelle pensjonsforsikringer. Se forslag til endring av lov om individuell pensjonsordning § 2-7 annet ledd annet punktum.

Departementet foreslår, i tråd med Banklovkommissjonens utkast, at endringer i individuell pensjonsforsikringsavtale som krever forsikrings-tekniske omregninger ikke kan gjøres etter fylte 70 år, jf. forslag til lov om individuell pensjonsordning § 3-9 første ledd nytt siste punktum.

Departementet er enig i at kostnadshensyn tilsier at det stilles krav om at samlede årlige pensjonsytelser ved gradert uttak av pensjon må utgjøre en viss størrelse. Ingen av høringsinstansene har hatt innvending til Banklovkommissjonens forslag om at årlig ytelse må utgjøre minst 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp. I tråd med Banklovkommissjonens utkast foreslår departementet at graden av uttak av pensjonskapital ikke kan være mindre enn det som er nødvendig for at samlet årlig pensjon utgjør om lag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp, jf. departementets forslag til innskuddspensjonsloven § 7-2 nytt tredje ledd første punktum, foretakspensjonsloven ny § 5-7 b annet ledd annet punktum og lov om individuell pensjonsordning §§ 2-7 annet ledd og 3-3 annet ledd.

Ved uttak av alderspensjon skal arbeidstakeren gi pensjonsinnretningen melding som angir fra hvilket tidspunkt pensjonen skal utbetales, jf. foretakspensjonsloven § 5-7 b første ledd første punktum, innskuddspensjonsloven § 7-2 første ledd første punktum samt lov om individuell pensjonsordning § 2-5 første ledd første punktum og § 3-3 første ledd første punktum. Departementet legger til grunn at man i slik melding også opplyser om ønsket uttaksgrad.

Kombinasjon av alderspensjon og lønnsinntekt

I tråd med Banklovkommissjonens utkast foreslår departementet at arbeidstakeren skal kunne kombinere uttak av alderspensjon med lønnsinntekt og dermed videre pensjonsopptjening. For at arbeidstakers adgang til å kombinere uttak av pensjon med lønn skal være reell, foreslår departementet, i tråd med Banklovkommissjonens utkast, at arbeidsgiver ikke skal kunne stille som vilkår for uttak av alderspensjon at arbeidstakeren ikke har heltids- eller deltidsstilling. Det vises til

departementets forslag til foretakspensjonsloven § 5-7 a annet ledd annet punktum, innskuddspensjonsloven § 7-1 nytt annet ledd og lov om individuell pensjonsordning § 2-4 annet ledd og § 3-2 annet ledd.

Departementet deler Banklovkommissjonens vurdering av at gjeldende § 4-5 tredje ledd i foretakspensjonsloven om rett til utsatt pensjonsutbetaling blir overflødig etter forslaget til regler om fleksibelt uttak av alderspensjon i §§ 5-7 a flg., og dermed kan oppheves.

Lovforslaget om adgang til å kombinere lønn og pensjon påvirker ikke arbeidstakerens eventuelle rett eller adgang til å jobbe i redusert stilling. Dersom arbeidstakeren ønsker å kombinere uttak av pensjon med redusert stilling, legger departementet til grunn at dette må avtales mellom arbeidstaker og arbeidsgiver.

3.4 Arbeidere som står i arbeid etter fylte 67 år eller etter nådd opptjeningsalder – videre pensjonsopptjening

3.4.1 Gjeldende rett

Foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven

Arbeidstaker som etter å ha nådd pensjonsalder fortsatt har fulltids- eller deltidsstilling i foretaket, beholder sitt medlemskap i pensjonsordningen og har rett til fortsatt opptjening av pensjonsrettigheter. Dette følger av foretakspensjonsloven § 3-11 og innskuddspensjonsloven § 4-5. I foretakspensjonsordninger er det et vilkår for fortsatt opptjening av pensjonsrettigheter at vedkommende ikke allerede har opptjent full pensjon. Etter foretakspensjonsloven § 4-5 første ledd skal arbeidstaker som ikke har oppnådd full opptjening ved pensjonsalder, og som fortsatt har stilling i foretaket, godskrives etterfølgende tjenestetid. For arbeidstakere som har oppnådd full opptjening og som fortsetter sin stilling i foretaket etter nådd pensjonsalder, skal alderspensjonsytelsene omregnes som følge av den kortere utbetalingsperioden som fortsatt arbeid utover opptjeningsalderen medfører, jf. foretakspensjonsloven § 4-5 annet ledd.

Bestemmelsene som nevnt i avsnittet over gjelder etter sin ordlyd det tilfelle at arbeidstakeren etter oppnådd pensjonsalder fortsetter i samme foretak og i samme pensjonsordning som tidligere. Det er ikke gitt eksplisitte regler i foretakspensjonsloven eller innskuddspensjonsloven om hvorvidt en arbeidstaker som har fylt 67 år og

som skifter arbeidsgiver, har krav på å bli tatt opp som medlem i det nye arbeidsgiverforetakets tjenstepensjonsordning.

Lov om individuell pensjonsordning

Lov om individuell pensjonsordning har ingen øvre aldersgrense for å inngå avtale om individuell pensjonsordning. Lov om individuell pensjonsordning har heller ingen lovfastsatt øvre grense for innbetaling til ordningen. For de individuelle pensjonsforsikringsavtalene er det likevel lagt til grunn i beregningsgrunnlaget for forsikringen at den skal være fullt betalt ved 67 år, med mindre høyere pensjonsalder er avtalt.

3.4.2 Banklovkommissjonens forslag

Som omhandlet i avsnitt 3.3 foreslår Banklovkommissjonen at det skal være adgang til å kombinere uttak av alderspensjon med lønnsinntekt. Banklovkommissjonen foreslår ingen øvre grense for samlet kompensasjonsgrad av lønn og alderspensjon. Arbeidstakeren kan således selv fritt velge uttaksgrad for alderspensjon også når vedkommende mottar lønn.

Foretakspensjonsloven

Etter Banklovkommissjonens utkast vil arbeidstaker som tar ut alderspensjon i kombinasjon med arbeidsinntekt beholde sitt medlemskap i pensjonsordningen og ha pensjonsopptjening i den grad vedkommende mottar lønnsinntekt. Banklovkommissjonen foreslår å lovfeste en generell begrensning for hvor lenge en arbeidstaker kan tjene opp pensjon i en ytelsesbasert ordning. Grensen foreslås satt til 75 år, jf. utkast til foretakspensjonsloven § 4-5 nytt første ledd. Banklovkommissjonen begrunner dette med at det vil påløpe svært høye reguleringspremier i tillegg til vanlige premier for eldre arbeidstakere som blir værende i en foretakspensjonsordning. Banklovkommissjonen viser også til at opptjening etter 75 år ville kunne komplisere de forsikringstekniske beregningene så mye at en grense på 75 år anses hensiktsmessig. Se NOU 2010: 6 avsnitt 8.1.1.

Gjeldende prinsipp i foretakspensjonsloven § 4-5 første ledd om at arbeidstakere som ikke har opptjent full pensjon ved nådd opptjeningsalder skal godskrives etterfølgende tjenestetid foreslås beholdt, jf. § 4-5 utkast til nytt annet ledd. Banklovkommissjonen foreslår imidlertid visse tekniske endringer i bestemmelsen. For å stimulere arbeidsgiverforetakene til å beholde eldre arbeidsta-

kere, foreslår Banklovkommissjonen at det ikke skal tas hensyn til endringer i lønn og beregnet folketrygd etter nådd opptjeningsalder. Dette innebærer blant annet at det ikke skal betales økt premie eller reguleringspremie som følge av lønnsøkninger etter nådd opptjeningsalder, men kun for tillegget til tjenestetid. Banklovkommissjonen foreslår at det heller ikke skal skje noen endringer i beregnet folketrygd som kommer til fradrag i samlet pensjon ved beregningen av premie. Det skjer således en frysing både av lønn og beregnet folketrygd, for å unngå en reduksjon i alderspensjonsytelser ved arbeid etter nådd opptjeningsalder. Se NOU 2010: 6 avsnitt 8.1.1 og merknader til utkastet til foretakspensjonsloven § 4-5 nytt annet ledd.

For arbeidstakere som ved nådd opptjeningsalder har full opptjening, foreslår Banklovkommissjonen ulike måter som skal sikre disse medlemmene opptjening av videre pensjon. Disse arbeidstakerne skal sikres videre opptjening enten ved å tas opp som medlemmer på særlige vilkår, gjennom engangsbetalt alderspensjon etter foretakspensjonsloven eller ved at foretaket etablerer en innskuddspensjonsordning som disse arbeidstakerne meldes inn i, jf. utkast til foretakspensjonsloven § 4-5 fjerde ledd, som viser til § 3-10 nytt annet ledd.

Banklovkommissjonen foreslår at arbeidstakere som ansettes i et foretak etter nådd opptjeningsalder ikke skal ha rett til alminnelig medlemskap i ytelsesbasert foretakspensjonsordning, jf. § 3-10 nytt første ledd. Disse arbeidstakerne skal sikres opptjening ved enten å tas opp som medlemmer i pensjonsordningen på særlige vilkår, gjennom engangsbetalt alderspensjon etter foretakspensjonsloven eller ved at foretaket etablerer en innskuddspensjonsordning som disse arbeidstakerne meldes inn i, jf. § 3-10 nytt annet ledd. Som nevnt foreslås opptjening i ytelsesbasert pensjonsordning å opphøre ved fylte 75 år, jf. utkast til § 4-5 nytt første ledd.

Innskuddspensjonsloven

Etter Banklovkommissjonens utkast vil arbeidstaker som tar ut alderspensjon i kombinasjon med arbeidsinntekt beholde sitt medlemskap i pensjonsordningen og ha pensjonsopptjening i den grad vedkommende mottar lønnsinntekt. For innskuddsbaserte ordninger videreføres gjeldende rett, nemlig at det ikke er en øvre aldersgrense for rett til opptjening av pensjon. Jf. NOU 2010: 6 avsnitt 6.1. Arbeidstakere som er medlem av en innskuddspensjonsordning, skal være medlem av

pensjonsordningen så lenge disse personene fortsetter å ha en deltids- eller heltidsstilling i foretaket. Det skal derfor fortsatt betales innskudd for en ansatt som arbeider etter fylte 75 år. På bakgrunn av grensen for opptjening av alderspensjon i folketrygden på 75 år, foreslås en adgang til å fastsette i regelverket til ordningen at nyansatte arbeidstakere som har fylt 75 år ikke skal tas opp som medlem av ordningen, jf. utkast til innskuddspensjonsloven § 4-2 første ledd nytt tredje punktum og spesialmerknaene til denne.

Lov om individuell pensjonsordning

Banklovkommissjonen foreslår en øvre grense på 75 år for innbetaling til individuell pensjonsspareavtale, se utkast til lov om individuell pensjonsordning § 2-2 første ledd nytt annet punktum. Banklovkommissjonen viser til at risikoen for at innbetalinger som foretas etter 75 år i praksis vil bli overført til et dødsbo, er stor. Se spesialmerknaene til utkastet til lov om individuell pensjonsordning § 2-2 første ledd nytt annet punktum. For individuell pensjonsforsikring foreslås det at institusjonen må samtykke til innbetaling etter fylte 67 år, jf. § 3-1 nytt tredje ledd annet punktum. Dette begrunnes med at premie innbetalt etter 67 år vil måtte brukes som engangspremie som tillegg til avtalens ytelser når pensjonsalder er satt til 67 år. Se NOU 2010: 6 avsnitt 7.1.

3.4.3 Høringsinstansenes merknader

Den Norske Aktuarforening legger til grunn at Banklovkommissjonens forslag til ny § 3-10 i foretakspensjonsloven innebærer at nyansatte arbeidstakere som har nådd opptjeningsalder ikke har rett til å bli medlem av ytelsesbasert pensjonsordning. Aktuarforeningen viser til at disse skal få opptjent alderspensjon via engangsbetalt alderspensjon eller innskuddspensjon, og legger til grunn at slik innskuddspensjonsordning eller engangsbetalt alderspensjon vil være å anse som en selvstendig pensjonsordning. Aktuarforeningen støtter for øvrig forslaget til håndtering av nyansatte arbeidstakere i nevnte aldersgruppe.

Finanstilsynet viser til at i situasjoner som omfattes av gjeldende § 4-5 tredje ledd i foretakspensjonsloven, opptjenes det ikke ytterligere rettigheter. Tilsynet viser til at arbeidstakeren ikke meldes ut av ordningen, og at vedkommende kan kreve at alderspensjon ikke utbetales dersom arbeidstakeren mottar lønn. Tilsynet viser til at det følger av Banklovkommissjonens utkast (§ 4-6 første ledd) at arbeidstaker som ved nådd opptje-

ningsalder tar stilling i et annet foretak skal meldes ut av pensjonsordningen. Videre opptjening blir den nye arbeidsgiverens ansvar. Finanstilsynet mener derfor at utkastet til Banklovkommissjonen ikke er i samsvar med gjeldende regler, siden utmelding av ordningen nå blir et krav.

Arbeidstaker som har full tjenestetid ved avtalt opptjeningsalder

Aktuarforeningen legger til grunn at arbeidstakere med full tjenestetid ved opptjeningsalder og som skal sikres videre alderspensjonsopptjening i innskuddspensjonsordning eller ved engangsbetalt alderspensjon, beholder medlemskapet i den ytelsesbaserte ordningen. Aktuarforeningen viser til at siden vedkommende fortsatt er ansatt i foretaket, følger det av § 4-6 at det ikke skal utstedes fripolise. Dette medfører at vedkommende vil være medlem av to pensjonsordninger samtidig; den opprinnelige ytelsesbaserte ordningen uten ytterligere opptjening og den nye ordningen hvor opptjening av alderspensjon skal skje. Aktuarforeningen mener grensen for opptjening i foretakspensjonsloven § 5-7 kun bør gjelde opptjening av alderspensjon i ytelsesbasert pensjonsordning, slik at opptjening av alderspensjon etter nådd opptjeningsalder kan skje utover denne grensen.

Næringslivets Hovedorganisasjon legger i likhet med Aktuarforeningen til grunn at innskuddspensjonsordning eller pensjonsordning med engangsbetalt alderspensjon hvor videre opptjening skal skje, vil være å anse som en selvstendig pensjonsordning. *Finanstilsynet* legger, som Aktuarforeningen, til grunn at arbeidstaker som har full opptjening i ytelsesbasert pensjonsordning, og som skal sikres videre opptjening i innskuddspensjonsordning eller ved engangsbetalt alderspensjon, blir stående i den ytelsesbaserte pensjonsordningen slik at det ikke utstedes fripolise. Finanstilsynet mener at dette bør framgå av forarbeidene. Finanstilsynet viser til at forslaget om videre opptjening av pensjon når en ansatt har full tjenestetid ved oppnådd pensjonsalder er en endring sammenliknet med gjeldende rett. Finanstilsynet legger til grunn at valget mellom de tre løsningene (se over) for opptjening av ytterligere rettigheter etter nådd opptjeningsalder tas av arbeidsgiver.

Norges Ingeniør- og Teknologorganisasjon er positive til at eldre ansatte sikres fortsatt alderspensjonsopptjening. Norges Ingeniør- og Teknologorganisasjon er videre positiv til at medlemmer av innskuddspensjonsordning beholder medlemskapet i ordningen etter fylte 67 år, samt til forslaget om at arbeidstakere som har nådd opptjeningsal-

der i ytelsesbasert pensjonsordning skal sikres videre pensjonsopptjening i innskuddspensjonsordning.

Næringslivets Hovedorganisasjon mener det også bør gjelde en øvre grense for opptjening i innskuddspensjonsordning på 75 år, tilsvarende den grense Banklovkommissjonen foreslår for alderspensjonsopptjening i foretakspensjonsordninger og som gjelder alderspensjonsopptjening i folketrygden.

Finanstilsynet viser til at det ikke opptjenes ytterligere rettigheter i situasjoner som omfattes av gjeldende bestemmelse i foretakspensjonsloven § 4-5 tredje ledd, det vil si at arbeidstaker som fratrer sin stilling etter oppnådd pensjonsalder og blir ansatt i et annet foretak, kan kreve at pensjon ikke skal utbetales i den utstrekning det blir utbetalt lønn fra foretaket.

Arbeidstaker som ikke har full opptjening ved opptjeningsalder

Næringslivets Hovedorganisasjon støtter forslaget om at det ikke skal tas hensyn til lønnsøkning ved godskrivning av tjenestetid i ytelsesbasert pensjonsordning etter nådd opptjeningsalder.

Finanstilsynet mener lovutkastet i § 4-5 annet ledd, om at arbeidstakere uten full opptjening skal godskrives etterfølgende tjenestetid, ikke er i samsvar med gjeldende rett. *Finanstilsynet* viser til at tilsynet i sin praksis har lagt til grunn at det i beregningsgrunnlaget for den premie som skal betales for tillegget i tjenestetid kan tas hensyn til effekten av at alderspensjon utsettes. Effekten av å ta hensyn til utsatt pensjonsutbetaling kan medføre at premie for tillegg til tjenestetid etter hvert kan bli svært lav eller lik null. *Tilsynet* viser til Banklovkommissjonens uttalelse i avsnitt 8.1.1 om at økning i pensjon ved videre arbeid etter nådd opptjeningsalder både skal bestå av økt premiereserve som følge av videre opptjening og økning i pensjonsytelsen som følge av at pensjonen skal løpe over færre år. *Finanstilsynet* legger derfor til grunn at det etter forslaget ikke lenger vil være anledning til å ta hensyn til effekten av utsatt alderspensjon i den premie som skal betales for tillegg i tjenestetid etter utkastet til endringer i § 4-5 annet ledd.

3.4.4 Departementets vurdering

Departementet slutter seg til Banklovkommissjonens forslag om en adgang til å fastsette i regelverket for en innskuddspensjonsordning at nyansatte arbeidstakere som har fylt 75 år ikke skal tas opp som medlem av ordningen, jf. forslag til innskudds-

pensjonsloven § 4-2 første ledd nytt siste punktum. Departementet slutter seg videre til forslaget fra Banklovkommissjonen om at en person som ansattes i foretaket etter at vedkommende har nådd den opptjeningsalder som er fastsatt i regelverket til en ytelsesbasert foretakspensjonsordning, ikke skal ha rett til å bli medlem av pensjonsordningen, jf. forslag til foretakspensjonsloven § 3-10 første ledd. Arbeidstaker som har nådd opptjeningsalderen og derfor ikke har rett til å bli medlem av ytelsesbasert foretakspensjonsordning, skal tilbys opptjening av alderspensjon ved engangsbetalt alderspensjon eller innskuddspensjon dersom vedkommende ikke har fylt 75 år ved ansettelse, jf. forslag til foretakspensjonsloven § 3-10 annet ledd.

Departementet slutter seg til Banklovkommissjonens forslag om at medlemmer ikke skal ha rett til videre pensjonsopptjening etter fylte 75 år i ytelsesbaserte pensjonsordninger. Som Banklovkommissjonen viser til, vil videre opptjening etter 75 år kunne komplisere de forsikringstekniske beregningene. En øvre grense for opptjening på 75 år er for øvrig i samsvar med den aldersgrense som er fastsatt for opptjening i ny alderspensjon i folketrygden. Det vises til forslag til foretakspensjonsloven § 4-5 første ledd. Departementet slutter seg videre til Banklovkommissjonens forslag om at det ikke skal være adgang til videre innbetaling til individuell pensjonsordning etter 75 år, jf. forslag til lov om individuell pensjonsordning § 2-2 første ledd nytt siste punktum og § 3-1 nytt tredje ledd annet punktum. Etter forslaget til lov om individuell pensjonsordning § 3-1 nytt tredje ledd annet punktum kan innbetaling til ordningen etter fylte 67 år og fram til kunden fyller 75 år kun skje dersom institusjonen samtykker til dette. Dersom kunden ønsker å spare videre i individuell pensjonsordning etter 67 år, men ikke får samtykke til videre innbetaling til pensjonsforsikring, kan vedkommende inngå en individuell pensjonsspareavtale. Departementet anser det ikke nødvendig å lovfeste en slik adgang.

Departementet deler Banklovkommissjonens vurdering av at det ikke er nødvendig å fastsette en øvre grense for opptjening av alderspensjon i innskuddsbasert pensjonsordning. De hensyn som tilsier en øvre aldersgrense for pensjonsopptjening i ytelsesbaserte pensjonsordninger gjør seg ikke tilsvarende gjeldende for innskuddspensjonsordninger. Adgangen til videre pensjonsopptjening for arbeidstakere som har fylt 75 år i innskuddspensjonsordninger, bør derfor etter departementets vurdering videreføres.

Departementet slutter seg til Banklovkommissjonens forslag om at det ikke skal tas hensyn til

endringer i lønn og beregnet folketrygd etter nådd opptjeningsalder. Det vises til forslag til foretakspensjonsloven § 4-5 nytt annet ledd.

Departementet deler Finanstilsynets vurdering av at det etter forslaget til nye regler om fleksibelt uttak av alderspensjon ikke lenger vil være adgang til å ta hensyn til effekten av utsatt pensjonsutbetaling i beregningsgrunnlaget for premie for etterfølgende tjenestetid etter § 4-5 annet ledd. Arbeid etter nådd opptjeningsalder og utsettelse av uttak av pensjon bør føre til at de årlige pensjonsutbetalingene øker, både som følge av videre opptjening og som følge av kortere forventet utbetalingsperiode. Etter departementets syn bør ikke arbeidsgiver få fordelene (i form av lavere premie) av at arbeidstaker står lenger i arbeid og pensjonen utbetales i en kortere tidsperiode.

Foretakspensjonsloven § 4-6 første ledd kommer til anvendelse også for medlem som slutter i foretaket uten å ta ut alderspensjon, og blir ansatt i nytt foretak. Finanstilsynet legger en slik forståelse av forslaget til endringer i § 4-6 til grunn i sin høringsuttalelse. Vedkommende opphører å være medlem av pensjonsordningen, på samme måte som andre arbeidstakere som slutter i foretaket uten samtidig å ta ut alderspensjon fra pensjonsordningen.

Departementet foreslår, i tråd med Banklovkommisjonens utkast, at arbeidstakere med full opptjening i en ytelsesbasert pensjonsordning som fortsetter i sin stilling i foretaket, sikres videre alderspensjonsopptjening ved engangsbetalt alderspensjon eller innskuddspensjon. Dette vil være et viktig bidrag for å sikre at eldre arbeidstakere blir stående i arbeid. Departementet legger til grunn at innskuddspensjonsordning eller engangsbetalt alderspensjon som skal sikre slik videre opptjening, vil være å anse som selvstendige pensjonsordninger. Departementet legger også til grunn at arbeidstakeren beholder sitt medlemskap i den ytelsesbaserte foretakspensjonsordningen ved full opptjening selv om vedkommende blir medlem av en innskuddspensjonsordning. Gjeldende bestemmelser i kapittel 2 i foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven om hhv. kombinerte pensjonsordninger og parallelle pensjonsordninger synes ikke å være til hinder for at arbeidstakeren får medlemskap i en ny pensjonsordning i de tilfeller hvor arbeidstakeren har full opptjening i en ytelsesbasert foretakspensjonsordning, se forslag til foretakspensjonsloven § 2-12 nytt åttende ledd.

Etter departementets vurdering kommer maksimalgrensene i beregningsgrunnlaget for samlede alderspensjonsytelser i foretakspensjonsloven

§ 5-7 ikke til anvendelse for alderspensjonsopptjening som skal skje i innskuddspensjonsordning eller ved engangsbetalt alderspensjon etter forslaget § 4-5 tredje ledd ved full alderspensjonsopptjening i ytelsesbasert foretakspensjonsordning.

Departementet understreker at foretakets valg av pensjonsopptjening for videre opptjening må gjelde likt for alle arbeidstakerne i foretaket, og legger til grunn at det angis i regelverket for den ytelsesbaserte pensjonsordningen hvordan videre opptjening skal skje når arbeidstakeren har full opptjening i pensjonsordningen.

Forslagene om rett til pensjonsopptjening etter fylte 67 år innebærer ingen endringer i arbeidsmiljøloven § 15-13 a om når arbeidsforhold kan bringes til opphør.

3.5 Arbeidstakere som slutter i foretaket eller tar ut alderspensjon – betydning for medlemskapet i pensjonsordningen

3.5.1 Gjeldende rett

Arbeidstaker som slutter i et foretak uten rett til straks begynnende pensjon, opphører ved fratreden å være medlem av skattefavourisert kollektiv pensjonsordning, jf. innskuddspensjonsloven § 6-1 første ledd og foretakspensjonsloven § 4-6 første ledd. Dersom pensjonsordningens regelverk åpner for dette kan likevel personer som fratrer sin stilling og mottar AFP fortsette som medlemmer av pensjonsordningen og få videre pensjonsopptjening, jf. foretakspensjonsloven § 1-2 annet ledd bokstav c og § 3-10 annet ledd, og innskuddspensjonsloven § 1-2 bokstav k og § 4-4 annet ledd.

Arbeidstakere som går av med alderspensjon ved nådd pensjonsalder beholder i dag medlemskapet i pensjonsordningen, jf. innskuddspensjonsloven § 1-2 bokstav k og foretakspensjonsloven § 1-2 annet ledd bokstav c. For foretakspensjonsordninger innebærer medlemskapet også at pensjon under utbetaling reguleres årlig gjennom pensjonistenes overskuddsfond iht. foretakspensjonsloven § 5-10 første ledd. Det er ikke tilsvarende årlig regulering av pensjoner under utbetaling i innskuddspensjonsordninger.

Uførepensjonist som har blitt ufør mens han var i arbeidsgiverforetakets tjeneste regnes også som medlem av pensjonsordningen, jf. innskuddspensjonsloven § 1-2 bokstav k og foretakspensjonsloven § 1-2 annet ledd bokstav c.

Medlemskap i en tjenstepensjonsordning innebærer også at man er omfattet av arbeidsgiverforetakets kostnadsansvar. I innskuddspensjons-

ordninger hvor det er utstedt pensjonskapitalbevis uten rett til straks begynnende alderspensjon er ikke innehaveren av pensjonskapitalbeviset lenger medlem av ordningen, og dermed ikke omfattet av arbeidsgivers kostnadsansvar. For pensjonskapitalbevis med kontraktsfaste ytelse og fripoliser skal institusjonen foreta avsetning til administrasjonsreserve for å dekke framtidige kostnader, jf. forskrift 30. juni 2006 nr. 869 til forsikringsloven § 5-2 første ledd. I disse tilfellene vil man fremdeles være omfattet av arbeidsgivers kostnadsansvar selv om medlemskapet i ordningen er opphørt. Kostnadsansvar i innskuddspensjonsordninger er behandlet nærmere i avsnitt 3.12.

3.5.2 Banklovkommissjonens forslag

Banklovkommissjonen viser til at innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon og adgang til å kombinere uttak av pensjon med videre arbeid, kompliserer bildet og spørsmålene knyttet til medlemskap. Se blant annet merknaden til utkastet til innskuddspensjonsloven § 1-2 i avsnitt 6.5 i NOU 2010: 6. Banklovkommissjonen foreslår å oppheve gjeldende regel i innskuddspensjonsloven § 1-2 bokstav k om at arbeidstakere som slutter i foretaket etter oppnådd pensjonsalder og tar ut pensjon beholder sitt medlemskap i pensjonsordningen. Dette innebærer at vedkommende ikke lenger vil være omfattet av arbeidsgiverens kostnadsansvar i innskuddspensjonsordninger. For ytelsesbaserte pensjonsordninger etter foretakspensjonsloven foreslår Banklovkommissjonen å beholde gjeldende regel om at alderspensjonister som ikke lenger arbeider i foretaket skal være medlem av pensjonsordningen. Banklovkommissjonen viser til at utmelding fra en ytelsesordning ville ha betydning for regulering av pensjoner under utbetaling gjennom pensjonistenes overskuddsfond, og opplyser at spørsmålet om medlemskap for alderspensjonister i foretakspensjonsordninger vil bli nærmere vurdert i Banklovkommissjonens utredning del II.

Banklovkommissjonen foreslår videre å oppheve gjeldende regel om at det kan fastsettes i ordningens regelverk at arbeidstakere som går over på AFP og fratrer sin stilling i foretaket kan være medlem av pensjonsordningen. Disse personene vil etter Banklovkommissjonens utkast bli likestilt med andre som slutter i foretaket. Banklovkommissjonen viser til at den nåværende AFP-ordningen har skapt få problemer når det gjelder spørsmålet om fortsatt medlemskap i tjenestepensjonsordning fordi ytelse fra den nåværende AFP-ordning

opphever når ytelse fra folketrygden og tjenestepensjonsordning kommer til utbetaling. Den nye AFP-ordningen vil imidlertid ha en helt annen tilknytning til folketrygdens alderspensjon og til alderspensjonen fra tjenestepensjonsordningene enn nåværende ordning, idet uttak av ny AFP kan skje fra fylte 62 år og kan kombineres med arbeid og videre medlemskap. Arbeidstaker som går av med ny AFP uten å fortsette sitt arbeid i foretaket bør etter Banklovkommissjonens vurdering meldes ut av ordningen på samme måte som arbeidstaker som slutter i foretaket, jf. utkast til endringer i innskuddspensjonsloven § 1-2 bokstav k og foretakspensjonsloven § 1-2 annet ledd bokstav c samt forslag om å oppheve foretakspensjonsloven § 3-10 annet ledd og innskuddspensjonsloven § 4-4 annet ledd. Dette innebærer at de som tar ut ny AFP uten å kombinere uttaket med videre arbeid ikke kan være medlem av pensjonsordningen, og at pensjonsordningenes regelverk må bringes i samsvar med dette. Arbeidstakere som slutter i foretaket for å gå av med AFP og som samtidig tar ut alderspensjon fra foretakspensjonsordning, vil beholde sitt medlemskap i foretakspensjonsordningen som følge av hovedregelen om fortsatt medlemskap for alderspensjonister. For medlemmer av innskuddspensjonsordninger som slutter i foretaket og går av med alderspensjon og ny AFP vil imidlertid medlemskapet i innskuddspensjonsordningen opphøre, jf. Banklovkommissjonens forslag om å endre innskuddspensjonsloven slik at arbeidstakere som slutter i foretaket og tar ut alderspensjon, ikke beholder medlemskapet i innskuddspensjonsordning.

Etter Banklovkommissjonens utkast vil disse endringene ikke gjelde medlemmer som tar ut AFP etter nåværende ordning, jf. Banklovkommissjonens forslag til overgangsordning i foretakspensjonsloven i avsnitt 8.4 i del II punkt 2 og innskuddspensjonsloven i avsnitt 6.6 i del II punkt 2. Dette innebærer at disse personene fremdeles kan være medlemmer av pensjonsordningen dersom dette følger av pensjonsordningens regelverk.

Banklovkommissjonen foreslår å presisere at arbeidstaker som er blitt ufør mens han eller hun var i foretakets tjeneste og som det betales innskudd eller premie for i henhold til forsikring av innskuddsfritak ved uførhet skal være medlem av pensjonsordning, se innskuddspensjonsloven § 1-2 bokstav k nytt annet punktum og foretakspensjonsloven § 1-2 annet ledd bokstav c nytt annet punktum.

3.5.3 Høringsinstansenes merknader

Flere av høringsinstansene ønsker å opprettholde adgangen for personer som slutter i foretaket og går av med AFP til å være medlemmer av pensjonsordningen. De viser blant annet til at ved opphør av medlemskap i foretakspensjonsordning går man glipp av regulering av pensjoner under utbetaling. *Aktuarforeningen* viser til at etter forslaget vil man kunne få situasjoner i foretakspensjonsordninger hvor pensjonister som går av med AFP og som i utgangpunktet ikke ønsker å ta ut alderspensjon, likevel finner det hensiktsmessig å ta ut alderspensjon fordi de da beholder sitt medlemskap i pensjonsordningen og dermed får regulering av pensjon under utbetaling gjennom pensjonistenes overskuddsfond.

Bring Cargo, Norsk Transportarbeiderforbund, Pensjonskasseforeningene, Landsorganisasjonen i Norge og Coop Norge mener arbeidsgiver fremdeles bør kunne velge om arbeidstakere som slutter i foretaket for å gå av med AFP skal beholde sitt medlemskap i ordningen. *Norsk Transportarbeiderforbund* viser til at dersom retten til medlemskap opphører for arbeidstakere som slutter i foretaket for å gå av med AFP, vil disse arbeidstakerne gå glipp av videre pensjonsopptjening, noe som vil få betydelige økonomiske konsekvenser. *Norsk Transportarbeiderforbund* mener at arbeidstakere skal kunne beholde sitt medlemskap i pensjonsordning fram til 67 år både ved uttak av AFP, men også ved annen førtidspensjonering, når dette framgår av regelverket.

Næringslivets Hovedorganisasjon støtter Banklovkomisjonens forslag om at arbeidstakere som slutter i foretaket og går av med AFP, ikke lenger skal kunne være medlem i pensjonsordningen.

Akademikerne viser til at arbeidstakerne i nedbemanningsprosesser og omstruktureringer vil oppleve et ønske fra arbeidsgiver om tidlig pensjonering. For disse tilfellene foreslår Akademikerne en særregel om at alle arbeidstakere som tar ut alderspensjon etter arbeidsgivers initiativ, skal beholde sitt medlemskap i ordningen fram til fylte 67 år.

3.5.4 Departementets vurdering

Departementet slutter seg til Banklovkomisjonens vurdering av at gjeldende medlemskapsbestemmelser bør endres i lys av innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon, og at adgangen til medlemskap i tjenestepensjonsordning bør oppheves i de tilfeller det ikke er naturlig eller nød-

vendig med videre medlemskap i pensjonsordningen.

Departementet er enig med Banklovkomisjonen i at videre medlemskap i innskuddspensjonsordninger verken er naturlig eller nødvendig for arbeidstakere som slutter i foretaket for å ta ut alderspensjon. Departementet foreslår på denne bakgrunn at medlemskapet i innskuddspensjonsordning skal opphøre for arbeidstakere som slutter i foretaket og går av med alderspensjon, slik Banklovkomisjonen også har foreslått. Dette innebærer at innehavere av pensjonskapitalbevis som slutter i foretaket for å gå over på alderspensjon, likestilles med innehavere av pensjonskapitalbevis som har sluttet i foretaket uten straks å gå over på alderspensjon. Som følge av at medlemskapet opphører, opphører også arbeidsgivers ansvar for administrative kostnader. Departementet slutter seg til Banklovkomisjonens vurdering av at regelen om at alderspensjonister i foretakspensjonsordning skal være medlemmer videreføres nå, og viser til at Banklovkomisjonen vil vurdere dette i sammenheng med spørsmålet om regulering av pensjoner under utbetaling i Banklovkomisjonens utredning del II. Departementet foreslår dermed ingen endringer nå i retten til medlemskap i foretakspensjonsordninger for arbeidstakere som går av med alderspensjon. Regelen om at et medlem som slutter i foretaket uten å ta ut alderspensjon opphører å være medlem av foretakspensjonsordningen foreslås videreført.

Departementet slutter seg til Banklovkomisjonens forslag om å presisere at det er ervervsuføre arbeidstakere som det betales premie eller innskudd for etter forsikring for premie- eller innskuddsfritak, som kan være medlem av ordningen, jf. forslag til endring i foretakspensjonsloven § 1-2 annet ledd bokstav c og innskuddspensjonsloven § 1-2 bokstav k.

Som følge av at arbeidstakere har fått fleksibelt uttak av alderspensjon fra folketrygden og forslaget til fleksibelt uttak av alderspensjon fra tjenestepensjonsordninger, anser ikke departementet at det er tilstrekkelig behov for å opprettholde gjeldende adgang til medlemskap i tjenestepensjonsordning for arbeidstakere som slutter i foretaket for å gå av med AFP. For øvrig ville en adgang til fortsatt medlemskap for disse personene innebære forskjellsbehandling av personer som slutter i foretaket uten å ta ut alderspensjon og som ikke har rett til AFP. Departementet kan ikke se at det er gode grunner som tilsier en slik forskjellsbehandling.

Departementet foreslår derfor videre, i tråd med forslaget fra Banklovkomisjonen, at en ar-

beidstaker som slutter i foretaket for å gå av med AFP ikke lenger skal kunne være medlem i en tjenestepensjonsordning. Flere høringsinstanser peker på negative økonomiske konsekvenser for arbeidstakere som går av med AFP uten kombinasjon med arbeid, først og fremst som følge av at videre pensjonsopptjening opphører. Dersom medlemskapet i en foretakspensjonsordning opphører vil vedkommende i tillegg senere gå glipp av årlig regulering av pensjoner under utbetaling gjennom pensjonistenes overskuddsfond, jf. foretakspensjonsloven § 5-10 første ledd. I innskuddspensjonsordninger vil en konsekvens av at medlemskapet bringes til opphør også være at arbeidsgivers kostnadsansvar opphører.

Etter nåværende AFP-ordning vil uttak av AFP i kombinasjon med lønnsinntekt kunne føre til avkorting i AFP-ytelsen dersom den pensjonsgitte inntekten er over et visst nivå. I ny AFP-ordning skal det ikke skje slik avkorting. Arbeidstakere som går av med ny AFP vil dermed få et større insentiv til å kombinere uttak av AFP med lønnsinntekt. Medlemmer som tar ut AFP fra ny AFP-ordning i kombinasjon med videre arbeid vil uansett beholde sitt medlemskap i tjenestepensjonsordningen. Det vises til forslag om å oppheve foretakspensjonsloven § 3-10 annet ledd og innskuddspensjonsloven § 4-4 annet ledd.

Departementet foreslår overgangsregler som åpner for at personer som er født før desember 1948 likevel kan beholde sitt medlemskap i pensjonsordningen dersom ordningens regelverk åpner for dette, jf. departementets forslag til overgangsregler i lovforslaget del VI punkt 3. Dette innebærer for det første at personer som allerede før utløpet av 2010 har tatt ut AFP etter gammel ordning kan beholde sitt medlemskap i pensjonsordningen dersom ordningens regelverk åpner for dette. Dette svarer til overgangsreglene foreslått av Banklovkommisjonen. Departementets forslag innebærer videre at personer som har adgang til å ta ut AFP etter gammel ordning i år, men som velger å vente og tar ut ny AFP i 2011 eller senere, også kan beholde medlemskapet i pensjonsordningen dersom pensjonsordningens regelverk åpner for dette. Lovforslaget vil dermed ikke gi insentiv til å ta ut nåværende AFP i år sammenliknet med å avvente uttak av AFP til neste år eller senere. Slikt medlemskap knyttet til uttak av AFP uten å arbeide (eller å ta ut alderspensjon fra en foretakspensjonsordning) vil i tilfelle kunne være frem til vedkommende fyller 67 år. I en foretakspensjonsordning vil medlemskapet kunne fortsette etter fylte 67 år dersom vedkommende da tar ut alderspensjon. Medlemskap i henhold til

denne overgangsregelen i en innskuddspensjonsordning vil opphøre ved 67 års alder, også dersom vedkommende da tar ut alderspensjon. Overgangsreglene er også behandlet i avsnitt 3.14 nedenfor.

3.6 Uføre – og uføredekninger

3.6.1 Gjeldende rett

Bruk av pensjonskapital til alderspensjon ved uførhet

Når foretakspensjonsordningen ikke omfatter uførepensjon kan det fastsettes i regelverket at det skal utbetales alderspensjon til medlem med en uføregrad i folketrygden på 80 prosent eller mer de siste fem år før pensjonsalder eller, hvis pensjonsalderen er høyere enn 67 år, fra fylte 62 år, jf. foretakspensjonsloven § 6-6. Det er ingen tilsvarende adgang til å ta ut alderspensjon ved uførhet før nådd pensjonsalder fra pensjonsordning etter innskuddspensjonsloven. Etter lov om individuell pensjonsordning § 2-5 tredje ledd kan en kunde ta ut pensjonskapitalen i form av uføreytelse før nådd pensjonsalder dersom vedkommende har rett til uføreytelser fra folketrygden.

Premie- og innskuddsfritak ved uførhet

Det følger av foretakspensjonsloven § 6-7 første ledd, innskuddspensjonsloven § 2-4 annet ledd og lov om individuell pensjonsordning § 2-9 første ledd (pensjonsspareavtale) og § 3-5 første ledd (pensjonsforsikring) at det *kan* fastsettes at det for medlemmer som blir uføre skal være premiefritak og innskuddsfritak ved uførhet i samsvar med uføregraden. Premie- og innskuddsfritak ved uførhet innebærer at arbeidstaker som blir ufør har rett til å få pensjonsrettigheter i samsvar med uføregraden. Arbeidsgiverforetaket *skal* knytte forsikring – som gir rett til premie- eller innskuddsfritak ved uførhet i samsvar med uføregraden dersom uføregraden er 20 prosent eller mer – til obligatorisk tjenestepensjonsordning, jf. OTP-loven § 4 annet ledd og § 5 første ledd. Premie- og innskuddsfritaket løper så lenge uføregraden er minst 20 prosent, men ikke lenger enn til medlemmet får rett til alderspensjon fra pensjonsordningen.

Selvstendig næringsdrivende, personlig deltakerliknet selskap, ansatt eier av aksjeselskap eller allmennaksjeselskap og frilansere er ikke omfattet av plikten til å etablere pensjonsordning etter lov om obligatorisk tjenestepensjon, men har adgang til å opprette pensjonsordning etter innskudds-

pensjonsloven, jf. innskuddspensjonsloven § 2-3 annet ledd. Det er adgang, men ikke plikt, til å tegne forsikring for innskuddsfritak ved uførhet til slike frivillige tjenstepensjonsordninger.

3.6.2 Banklovkommisjonens forslag

Bruk av pensjonskapital ved uførhet

Banklovkommisjonen foreslår at det skal være adgang til å kombinere uttak av alderspensjon med uførepensjon. Retten til uttak av alderspensjon i kombinasjon med uførepensjon foreslås likevel begrenset slik at det, i tråd med det som er foreslått i Prop. 82 L (2009-2010) for folketrygden, kun skal være adgang til å ta ut alderspensjon i kombinasjon med uføreytelser slik at samlet uførepensjon og alderspensjon ikke overstiger en pensjonsgrad på 100 prosent. Dersom medlemmet fortsetter å arbeide etter å ha startet uttak av alderspensjon, men så blir ufør og får rett til uførepensjon, reduseres utbetalingen av årlig alderspensjon slik at samlet pensjonsgrad ikke overstiger 100 prosent. Det vises til utkast til foretakspensjonsloven § 5-7 b fjerde ledd og innskuddspensjonsloven § 7-2 nytt fjerde ledd (som viser til foretakspensjonsloven § 5-7 b fjerde ledd). Pensjonsgraden forutsettes beregnet i forhold til alderspensjon ved opptjeningsalder.

Banklovkommisjonen viser til at det ikke lenger vil være samme behov for regelen i foretakspensjonsloven § 6-6, som regulerer rett til uttak av pensjon fra fylte 62 år ved uførhet, etter innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon fra fylte 62 år. Banklovkommisjonen foreslår å erstatte regelen med en henvisning til at ervervsuført medlem som ikke er omfattet av uførepensjon, kan ta ut pensjon etter bestemmelsene om fleksibelt uttak av pensjon i §§ 5-7 a og 5-7 b, jf. spesialmerkningene til foretakspensjonsloven § 6-6 i NOU 2010: 6.

Banklovkommisjonen har vurdert om et medlem av en innskuddspensjonsordning som blir ufør før pensjonsalder, skal kunne ta ut pensjonskapitalen i form av en uføreytelse i de tilfelle innskuddspensjonsordningen ikke gir rett til uførepensjon, slik det er adgang til etter lov om individuell pensjonsordning. Dette ville kunne øke den ansattes økonomiske sikkerhet ved uførhet. En slik adgang ville imidlertid etter Banklovkommisjonens syn redusere arbeidsgiverforetakets insentiv til å knytte uføredekninger til pensjonsordningen. I tillegg ville adgang til tidlig uttak av alderspensjonskapitalen ved uførhet tenkes å redusere utnyttelse av restarbeidsevne som følge av at pensjonsinntekten ville øke ved uførheten. Bank-

lovkommisjonen har kommet til at det ikke bør være adgang til å ta ut alderspensjonskapital fra innskuddspensjonsordning før fylte 62 år ved inntrådt uførhet, jf. NOU 2010: 6 avsnitt 6.1.

Premie- og innskuddsfritak

Banklovkommisjonen foreslår at det lovfestes en plikt også i foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven til å knytte forsikring som gir rett til premie- eller innskuddsfritak ved uførhet til tjenstepensjonsordning, slik det i dag er i OTP-loven, jf. utkastet til endring i foretakspensjonsloven § 2-1 annet ledd annet punktum og innskuddspensjonsloven § 2-4 annet ledd første punktum. Banklovkommisjonen har ikke tatt stilling til om det skal være en slik plikt i lov om individuell pensjonsordning. Banklovkommisjonen viser til at selvstendig næringsdrivende, personlig deltakerliknet selskap, ansatt eier av aksjeselskap eller allmennaksjeselskap og frilansere i dag ikke er omfattet avplikten til å etablere pensjonsordning etter lov om obligatorisk tjenstepensjon, og derfor heller ikke har plikt til å tegne forsikring for innskuddsfritak ved uførhet. Banklovkommisjonens forslag innebærer at også selvstendig næringsdrivende, personlig deltakerliknet selskap, ansatt eier av aksjeselskap eller allmennaksjeselskap og frilansere vil få plikt til å knytte forsikring som gir innskuddsfritak ved uførhet til tjenstepensjonsordning etter innskuddspensjonsloven § 2-3 annet ledd dersom de velger å etablere slik pensjonsordning.

Etter forslaget skal forsikring som gir rett til premie- eller innskuddsfritak ved uførhet opphøre ved opptjeningsalder i foretakspensjonsordninger og ved fylte 67 år i innskuddspensjonsordninger, jf. utkast til foretakspensjonsloven § 6-7 nytt første ledd og innskuddspensjonsloven § 4-4. I Banklovkommisjonens utkast til innskuddspensjonsloven § 4-4 presiseres det at arbeidstakere som etter uttak av pensjon fortsatt har stilling i foretaket, beholder sin rett til innskuddsfritak ved uførhet, men slik at premie for innskuddsfritak ved uførhet likevel bare skal betales fram til 67 år. I foretakspensjonsloven § 6-1 tredje ledd foreslås det at «pensjonsalder» erstattes med «opptjeningsalder». Ervervsuført medlem har etter forslaget rett til uførepensjon fram til opptjeningsalder.

Banklovkommisjonen foreslår også en teknisk endring i lov om individuell pensjonsordning slik at premie- eller innskuddsfritak i ordning etablert etter denne loven ikke løper lenger enn fram til kunden har fylt 67 år, se forslag til endring i lov

om individuell pensjonsordning §§ 2-9 annet ledd og 3-5 annet ledd.

Bruk av midler i innskuddsfond

Banklovkommisjonen foreslår at innskuddsfondet skal kunne brukes til dekning av premie for forsikring av innskuddsfritak ved uførhet og andre forsikringer knyttet til uførisiko, jf. utkast til endringer i innskuddspensjonsloven § 9-3 første ledd bokstav b. I spesialmerknadene begrunnes ikke denne utvidelsen av innskuddsfondets anvendelsesområde, det vises kun til at det er foreslått justeringer som en tilpasning til begrepsbruken ved fleksibelt uttak av alderspensjon.

3.6.3 Høringsinstansenes merknader

Aktuarforeningen viser til at Banklovkommisjonen har foreslått å oppheve foretakspensjonsloven § 2-3 annet ledd annet punktum, som fastsetter at det kan stilles vilkår for utbetaling fra ytelsesbasert ordning at de forsikrede framsetter krav om ytelser etter folketrygden. Aktuarforeningen viser til at denne adgangen til å kreve at den forsikrede framsetter krav om ytelser etter folketrygden har betydning ved utbetaling av uførepensjon fra foretakspensjonsordninger. Aktuarforeningen foreslår derfor at en adgang til å stille vilkår om at den forsikrede har framsatt krav om ytelser etter folketrygden videreføres for uførepensjon i foretakspensjonsloven kapittel 6 om uføreytelser.

Premie- og innskuddsfritak

Finansnæringens Fellesorganisasjon mener endelig opphørsalder for uførepensjon og premie-/innskuddsfritak tilknyttet innskuddspensjonsordning bør være 67 år. Videre mener Finansnæringens Fellesorganisasjon det bør gjøres klart at det er den enkelte pensjonsrettighetshaver som selv er ansvarlig for å si fra om samtidig uttak av uførepensjon til de som forvalter alderspensjonsdekningen, dersom denne forvaltes et annet sted enn uføredekningen.

Ingen av høringsinstansene har hatt merknader til Banklovkommisjonens forslag om å innføre en plikt til i foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven til å knytte forsikring som gir rett til innskuddsfritak og premiefritak ved uførhet i samsvar med uføregraden til tjenestepensjonsordningen. Finanstilsynet mener premie- og innskuddsfritak også bør gjøres obligatorisk for individuell pensjonsordning.

Kombinasjon av uførepensjon og alderspensjon

Finansnæringens Fellesorganisasjon foreslår å endre Banklovkommisjonens utkast til foretakspensjonsloven § 5-7 b fjerde ledd slik at det klart framgår at dersom uføregraden øker etter uttak av alderspensjon, reduseres samtidig uttaksgraden for alderspensjon slik at summen av uføre- og alderspensjonsytelser ikke overstiger 100 prosent av alderspensjon.

Finansnæringens Fellesorganisasjon legger til grunn at begrensningen for samlet uttak av uførepensjon og alderspensjon er til hinder for at alderspensjon kan tas ut fra fripolise i kombinasjon med uførepensjon, idet det ikke er foreslått adgang til gradert uttak av alderspensjon etter fripolise.

Bruk av midler i innskuddsfond

Finansnæringens Fellesorganisasjon mener at den foreslåtte utvidelsen i anvendelse av midler i innskuddsfondet ikke bare bør gjelde uføredekninger, men også forsikringer knyttet til dødsrisiko samt til dekning av årets kostnader knyttet til ordningen.

Finanstilsynet viser til at utkastet til endringer i § 9-3 første ledd bokstav b, som innebærer at innskuddsfondet også kan brukes til andre forsikringer knyttet til uføredekninger, innebærer en realitetsendring som ikke er knyttet opp mot tilpasninger til ny alderspensjon i folketrygden. Tilsynet legger til grunn at tilføyelsen av «og andre forsikringer knyttet til uførisiko» ikke er tilsiktet og at denne passusen utgår, idet den også vil kunne omfatte premie til risikodekninger som ikke er underlagt skattemessig gunstig behandling.

3.6.4 Departementets vurdering

Departementet vil innledningsvis vise til at gjeldende regler om uføreytelser i skattebegunstigede private pensjonsordninger vil vurderes på nytt når nye regler om uføreytelser i folketrygden blir vedtatt. Arbeidsdepartementet arbeider nå med å utforme forslag til regelverk for en ny uføreordning som etter planen skal legges fram høsten 2010.

Departementet slutter seg til Banklovkommisjonens vurdering av at det ikke bør åpnes for en adgang til å ta ut alderspensjonskapital fra innskuddspensjonsordning før fylte 62 år ved inntrådt uførhet. Departementet deler Banklovkommisjonens vurdering av at foretakspensjonsloven § 6-6, som gir rett til førtidig alderspensjon til er-

vervsuført medlem de siste fem år før pensjonsalder, i utgangspunktet vil bli overflødig ved en generell adgang til uttak av alderspensjon fra 62 år. Bestemmelsen vil kunne ha betydning i de tilfelle arbeidstakeren har særaldersgrense i tjenstepensjonsordningen. Departementet antar imidlertid at et eventuelt behov for uttak av alderspensjon før 62 år for ervervsuføre medlemmer vil kunne bli vurdert i Banklovkommisjonens utredning del II. Etter departementets syn vil bestemmelsen etter Banklovkommisjonens utkast til endringer kunne gi grunnlag for feilaktige antitetiske tolkninger om at medlem som er ervervsuført *ikke* kan benytte adgangen til fleksibelt uttak av pensjon dersom pensjonsordningen omfatter uførepensjon. Departementet foreslår derfor å oppheve gjeldende § 6-6 i foretakspensjonsloven.

Departementet er enig med Aktuarforeningen i at adgangen til å stille vilkår om ytelser fra folketrygden for rett til utbetaling av ytelser fra foretakspensjonsordning i foretakspensjonsloven § 2-3 tredje ledd bør videreføres for uføreytelser. Selv om alderspensjon etter private tjenstepensjonsordninger etter forslaget fristilles fra folketrygdens alderspensjon, er det etter departementets syn ikke naturlig å fristille uføreytelser etter tjenstepensjonsordninger fra folketrygdens uførepensjon. I tråd med forslaget fra Aktuarforeningen foreslår departementet at det fremdeles kan stilles som vilkår for utbetaling av uføreytelser at de forsikrede framsetter krav om ytelser etter lov om folketrygd, og at bestemmelsen flyttes til lovens kapittel 6 som omhandler uførepensjon. Se departementets forslag til foretakspensjonsloven § 6-1 nytt fjerde ledd.

Departementet foreslår at uførepensjon og innbetaling av premie for forsikring for premiefritak skal opphøre ved opptjeningsalderen for foretakspensjonsordninger, og at forsikring for innskuddsfritak knyttet til innskuddspensjonsordning bare skal betales fram til 67 år, i tråd med Banklovkommisjonens forslag. Departementet oppfatter Finansnæringens Fellesorganisasjon dit hen at Finansnæringens Fellesorganisasjon er opptatt av at uførepensjon knyttet til innskuddspensjonsordning skal opphøre samtidig, det vil si ved fylte 67 år. Departementet foreslår at det i innskuddspensjonsloven § 2-4 tredje ledd presiseres at også uførepensjon knyttet til innskuddspensjonsordninger skal opphøre ved fylte 67 år.

Departementet foreslår, i tråd med Banklovkommisjonens utkast, at det kun skal være adgang til å ta ut alderspensjon i kombinasjon med uføreytelser slik at pensjonsgraden, det vil si summen av uføregrad og graden av alderspensjon,

ikke overstiger 100 prosent. Dersom medlemmet fortsetter å arbeide etter å ha startet uttak av alderspensjon, men så blir ufør og får rett til uførepensjon, eller uføregraden øker etter uttak av alderspensjon, reduseres utbetalingen av alderspensjonen slik at pensjonsgraden ikke overstiger 100 prosent. Det vises til forslag til foretakspensjonsloven § 5-7 b fjerde ledd og innskuddspensjonsloven § 7-2 nytt femte ledd (som viser til foretakspensjonsloven § 5-7 b fjerde ledd).

Departementet legger for øvrig til grunn at foretakene innrapporterer relevante opplysninger om uføregrad til institusjonene som forvalter pensjonsordningens uføredekninger, og at det derfor ikke er nødvendig å pålegge arbeidstakeren en varslingsplikt om dette.

Premie- og innskuddsfritak ved uførhet

Departementet foreslår, i tråd med Banklovkommisjonens forslag, at foretakspensjonsloven § 2-1 annet ledd og innskuddspensjonsloven § 2-4 annet ledd endres slik at det framgår av foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven at det skal knyttes forsikring som gir rett til premie- og innskuddsfritak ved uførhet til tjenstepensjonsordning etter disse lovene. Forslaget innebærer ingen endring i de minstekrav som følger av OTP-loven for slike deknninger.

Selvstendig næringsdrivende, personlig deltaker i deltakerliknet selskap, ansatt eier av aksjeselskap eller allmennaksjeselskap og frilansere har i dag adgang til å opprette frivillig skattebegunstiget pensjonsordning etter innskuddspensjonsloven § 2-3 annet ledd, og har ikke en plikt til å tegne forsikring som gir rett til innskuddsfritak ved uførhet til ordningen. Plikten til å tegne forsikring som gir rett til innskuddsfritak ved uførhet i samsvar med uføregraden følger i dag av lov om obligatorisk tjenstepensjon, som disse ikke er omfattet av. Forslaget om å innnta denne plikten i innskuddspensjonsloven, innebærer at disse yrkesaktive vil få plikt til å knytte forsikring for innskuddsfritak ved uførhet til pensjonsordning etter innskuddspensjonsloven dersom de velger å benytte adgangen til å opprette innskuddspensjonsordning. Det vises til departementets forslag til innskuddspensjonsloven § 2-4 fjerde ledd.

Når det gjelder Finanstilsynets forslag om at det også skal være plikt til å tegne forsikring som gir rett til premie- eller innskuddsfritak ved uførhet til individuell pensjonsordning, vil departementet vise til at Banklovkommisjonen ikke har utredet dette spørsmålet. Departementet foreslår derfor ikke at det nå innføres en plikt til å tegne

forsikring som gir rett til premie- eller innskuddsfritak ved uførhet til individuell pensjonsordning. Dette må i tilfelle vurderes senere.

Bruk av midler i innskuddsfond

Departementet legger i likhet med Finanstilsynet til grunn at Banklovkommisjonens utkast til endringer i innskuddspensjonsloven § 9-3 første ledd bokstav b, som innebærer en utvidet adgang til bruk av midlene i innskuddsfondet, ikke er tilsiktet. Departementet deler tilsynets vurdering av at tilføyelsen «og andre forsikringer knyttet til uførisiko» utgår, jf. departementets forslag til innskuddspensjonsloven § 9-3 første ledd bokstav b.

3.7 Grenser for innskuddsnivå for selvstendig næringsdrivende

3.7.1 Gjeldende rett

Selvstendig næringsdrivende, personlig deltaker i deltakerliknet selskap, ansatt eier av aksjeselskap eller allmennaksjeselskap og frilanser kan opprette innskuddspensjonsordninger for seg selv. Hvert år kan selskapene spare inntil 4 prosent av samlet beregnet personinntekt fra næringsvirksomhet, godtgjørelse til deltaker for arbeidsinnsats i deltakerliknet selskap eller lønn mellom 1 G og 12 G, jf. innskuddspensjonsloven § 2-3 annet ledd. Da adgangen til innskuddssparing med rett til skattefradrag ble innført for selvstendig næringsdrivende, frilansere, personlig deltaker i deltakerliknet selskap, ansatt eier av aksjeselskap eller allmennaksjeselskap i 2005 ble grensen for årlig sparing med rett til fradrag i skattepliktig inntekt satt til 2 prosent. Grensen ble 16. juni 2006 økt til 4 prosent.

3.7.2 Banklovkommisjonens forslag

Banklovkommisjonen foreslår at grensen for årlig innskudd for selvstendig næringsdrivende, personlig deltaker i deltakerliknet selskap, ansatt eier av aksjeselskap eller allmennaksjeselskap og frilanser fastsettes etter innskuddspensjonsloven § 5-4 på samme måte som for foretak med flere ansatte, jf. Banklovkommisjonens utkast til endring av § 2-3 annet ledd i innskuddspensjonsloven. Banklovkommisjonen foreslår videre å oppheve gjeldende fradrag på 1 G av lønn, godtgjørelse mv. som skal inngå ved beregning av innskudd til slik ordning. Etter Banklovkommisjonens forslag skal det kun gjelde en øvre grense på 12 G for lønn,

godtgjørelse mv. som kan inngå i beregningsgrunnlaget.

3.7.3 Høringsinstansenes merknader

Akademikerne støtter at det legges opp til større grad av likestilling av ansatte arbeidstakere og selvstendig næringsdrivende. *Næringslivets Hovedorganisasjon* viser til at innskuddsgrensene for selvstendig næringsdrivende og frilansere i dag er 4 prosent, og støtter at Banklovkommisjonen foreslår å etablere de samme grensene for selvstendig næringsdrivende og frilansere som for alminnelige lønsmottakere. *Næringslivets Hovedorganisasjon* støtter således Banklovkommisjonens forslag om at grensene for årlig innskudd skal fastsettes i innskuddspensjonsloven § 5-4. *Norges Bondelag* hevder at selvstendig næringsdrivende i dag er sterkt diskriminert fordi det årlige innskuddsbeløpet er begrenset til maksimalt 4 prosent av lønnsinntekten, og mener at en oppretting av denne skjevheten bør tas samtidig med omlegging av pensjonsordningene.

3.7.4 Departementets vurdering

Departementet vil for det første vise til at skattefavourisert tjenestepensjonsordning for selvstendig næringsdrivende mv. har en noe annen karakter enn vanlige kollektive tjenestepensjonsordninger, hvor det ikke er samme grad av identitet mellom dem som betaler for ordningen og dem som vil nyte godt av den. Videre vil departementet vise til at økonomiske parametre for innskuddspensjonsordninger skal vurderes sammen med ny modell for ytelsesbaserte kollektive ordninger, og at dette vil bli behandlet av Banklovkommisjonen i utredningen del II. Dette gjelder også innskuddsgrenser for selvstendig næringsdrivende. Departementet vil derfor ikke foreslå endringer av innskuddsgrenser nå.

3.8 Omregning av forsikringsbaserte pensjonsytelser og seleksjonsfradrag

3.8.1 Gjeldende rett

Ytelsesbaserte pensjonsordninger gir rett til kontraktsfastsatte ytelser. Ytelsesbaserte pensjonsordninger skal ha en pensjonsplan som angir «vilkårene for og omfanget av ytelsene», jf. foretakspensjonsloven § 2-3. Ordningen skal ha en premiereserve som motsvarer størrelsen på framtidige pensjonsytelser. Foretakspensjonsloven har

regler om omregning av alderspensjonsytelser for eldre arbeidstakere som har nådd pensjonsalderen og som fortsetter i sin stilling, jf. foretakspensjonsloven § 4-5 annet ledd. Etter foretakspensjonsloven § 4-9 tredje ledd kan innehaveren av en fripolise som er ansatt i en ny stilling med høyere pensjonsalder enn den som gjelder for fripolisen kreve at samme pensjonsalder skal gjelde for fripolisen. Det skal da gjennomføres en forsikringsteknisk omregning av pensjonen etter stillingens pensjonsalder på grunnlag av den premiereserve som da er knyttet til fripolisen. Tilsvarende kan innehaver av fripolise etter fjerde ledd kreve en forsikringsteknisk omregning av ytelsene etter en fripolise dersom vedkommende fratrer en stilling med en pensjonsordning som har lavere pensjonsalder enn fripolisen. Videre skal det gjennomføres omregning ved sammenslåing av fripoliser etter foretakspensjonsloven § 4-15.

Arbeidstaker som er ansatt i et annet foretak etter nådd pensjonsalder kan kreve at utbetaling av ytelsene fra en foretakspensjonsordning utsettes i den grad vedkommende mottar lønn fra foretaket, jf. foretakspensjonsloven § 5-1 tredje ledd. Den forsikringstekniske kontantverdien skal være den samme før og etter omregning i alle tilfellene av omregning som er nevnt over.

Lov om individuell pensjonsordning åpner for at kunden kan endre avtalen på flere punkter. For individuelle pensjonsforsikringsavtaler fastsetter lov om individuell pensjonsordning § 3-9 første ledd at det skal gjennomføres en forsikringsteknisk omregning av ytelsene dersom avtalen endres. Bestemmelsen bygger på tilsvarende bestemmelse om omregning for tidligere IPA-avtaler (forskrift 19. november 1999 nr. 1158 til utfylling og gjennomføring av skatteloven 26. mars 1999 nr. 14 § 6-47-23). Institusjonen gis adgang til å ta et seleksjonsfradrag, det vil si et fradrag i de forsikringstekniske avsetningene som står i forhold til endringen i risiko, som innebærer en reduksjon av den forsikringstekniske kontantverdien av pensjonskapitalen, jf. lov om individuell pensjonsordning § 3-9 annet ledd. Før kunden treffer beslutning om å endre avtalen, skal institusjonen opplyse kunden skriftlig om innestående verdi ved omregningen og hvor stort fradraget skal være.

3.8.2 Banklovkommissjonens forslag

Foretakspensjonsloven

Adgang til uttak av alderspensjon tidligere enn det som ligger til grunn for beregningene innebærer at forsikringskontrakten endres med hensyn til

utbetalingsperiode og eventuelt de forutsetninger som er gjort om opptjening. Pensjonsinnretningenes forpliktelser i ytelsesbaserte pensjonsordninger er basert på beregninger knyttet til at utbetalingstidspunktet skulle være den pensjonsalder som har vært fastsatt i ordningens regelverk, dvs. minst 67 år (med unntak av særaldersgrenser).

Banklovkommissjonen viser til at innføringen av adgang til tidligere uttak av alderspensjon enn det pensjonsinnretningene har lagt til grunn innebærer et inngrep i kontraktsforholdet. For arbeidstakeren vil rett til fleksibelt uttak kun innebære økte rettigheter. Et slikt inngrep i kontraktsforholdet kan i utgangspunktet ikke innføres ved lov uten at det samtidig treffes tiltak som innebærer at pensjonsinnretningenes reelle forpliktelser ikke blir større enn det som følger av eksisterende kontraktsforhold. Dersom arbeidstakeren benytter seg av adgangen til fleksibelt uttak av alderspensjon som innebærer endringer i uttakstidspunkt og/eller uttaksgrad, må pensjonsinnretningen få adgang til å foreta en omregning av premiereserven, som innebærer at pensjonsinnretningens forpliktelser ikke blir større. Som følge av at pensjonskapitalen skal utbetales over et høyere antall år, vil omregningen medføre at arbeidstakerens årlige alderspensjonsytelser blir lavere ved tidlig uttak enn ytelsene ville vært ved uttak ved den pensjonsalder som er fastsatt i ordningens regelverk. Den forsikringstekniske kontantverdien påvirkes ikke av en slik omregning.

Banklovkommissjonen foreslår å lovfeste at det skal skje en forsikringsteknisk omregning av pensjonsytelser ved uttak av pensjon før eller etter den fastsatte opptjeningsalderen og dersom størrelsen på pensjonsytelsene, utbetalingstiden eller opphørstidspunktet endres, se Banklovkommissjonens utkast til foretakspensjonsloven § 5-7 c første og annet ledd. Banklovkommissjonen foreslår at adgangen til å gjøre endringer (som medfører behov for forsikringsteknisk omregning) opphører ved fylte 75 år. Dette begrunnes med at høy alder har særlig stor betydning for risikovurderingen ved endringer i uttak av pensjon, se NOU 2010: 6 avsnitt 8.1.2.

Avsetningsgrunnlaget for ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger er basert på forventninger om forsikredes levealder, og premiereserven for personer som dør tidlig bidrar til å finansiere utbetalingene til de som lever lenge (såkalt dødelighetsarv). Dette henger sammen med det grunnleggende prinsippet i ytelsesbasert livsforsikring om at de som lever kort er med på å finansiere pensjonen til de som lever lenge.

Endringer i eksisterende kontrakter som følge av innføring av fleksibelt uttak av alderspensjon innebærer at arbeidstakerne gis nye rettigheter samtidig som pensjonsinnretningene risikerer å måtte dekke forpliktelser som etter deres beregninger ville vært bortfalt som følge av dødelighet. Banklovkommissjonen viser til at selskapets ansvar er begrenset til det som foretaket har betalt premie for, og at det derfor må være et utgangspunkt for en overgangsordning med fleksibelt uttak for ytelsesbaserte pensjonsordninger at institusjonenes ansvar etter premiebetaling i hovedsak skal være uendret, jf. NOU 2010: 6 avsnitt 8.1.2.

Banklovkommissjonen drøfter hvordan pensjonsinnretningene skal kunne dekke eventuelle tap som oppstår i forbindelse med antiseleksjon som følge av tidlig uttak. Blant annet drøftes det om det skal være adgang for pensjonsinnretningene til å kreve et individuelt seleksjonsfradrag. Livsforsikringsselskaper som har deltatt i en arbeidsgruppe under Banklovkommissjonen i forbindelse med utredningen har hevdet at det i praksis vil kunne være problematisk for livsforsikringsselskapene å få aksept for et individuelt seleksjonsfradrag, og at det derfor er viktig at det blir gitt adgang til å ta et standardisert seleksjonsfradrag.

Banklovkommissjonen har derfor foreslått at pensjonsinnretningene, ved omregning av pensjonsytelser i forbindelse med tidlig uttak, skal ha adgang til å ta et standardisert seleksjonsfradrag av premiereserven.

Banklovkommissjonen foreslår at det standardiserte seleksjonsfradraget kan utgjøre inntil 0,5 prosent av premiereserven ved uttak av alderspensjon ved 62 år og reduseres forholdsmessig pr år ved senere uttak fram til opptjeningsalder, se Banklovkommissjonens utkast til foretakspensjonsloven § 5-7 c tredje ledd. Banklovkommissjonen opplyser at beregningsmetoden for standardfradraget er satt ut fra forsiktige antakelser om den risikoøkning som pensjonsinnretningene påregnes å få som følge av tidlig uttak av pensjon. Banklovkommissjonen foreslår i tillegg en hjemmel slik at Kongen i forskrift kan fastsette andre regler for beregning av seleksjonsfradrag.

Innskuddspensjonsloven

Banklovkommissjonen foreslår at arbeidstaker skal kunne velge om pensjonskapitalen knyttet til et pensjonskapitalbevis skal forvaltes som en spareavtale eller konverteres til en pensjonsforsikringsavtale, jf. utkast til innskuddspensjonsloven § 7-3 første ledd. Dette er omtalt i avsnitt 3.9 nedenfor. Banklovkommissjonen foreslår i innskuddspen-

sjonsloven en bestemmelse om forsikringsteknisk omregning av slik pensjonsforsikring ved endring av utbetalingstidspunkt, gradert uttak, uttakstidspunkt eller opphørstidspunkt for pensjonen. Det foreslås også en regel om at endringer som krever forsikringsteknisk omregning av pensjonsytelsene ikke kan gjøres etter fylte 75 år, se utkast til ny § 7-5 første ledd i innskuddspensjonsloven. Dette har bakgrunn i den risikomessige betydningen høy alder har i forsikringsteknisk sammenheng. Banklovkommissjonen har vurdert om pensjonsinnretningene på samme måte som etter utkastet til foretakspensjonsloven § 5-7 c tredje ledd burde ha adgang etter innskuddspensjonsloven til å kreve et standardisert seleksjonsfradrag ved endring av utbetalingstiden og dermed en risikomessig endring av pensjonsforsikringsavtalen. Banklovkommissjonen har kommet til at det ikke er behov for en slik adgang i de tilfeller hvor arbeidstakeren på tidspunktet for uttak av pensjon velger å konvertere til en forsikring med straks begynnende livsvarig ytelse. Pensjonsinnretningens vurdering av dødelighets- og overlevelsesrisiko for arbeidstakeren har i slike tilfeller blitt gjennomført på det tidspunktet arbeidstakeren starter uttaket av alderspensjon. Det er derfor etter Banklovkommissjonens vurdering ikke behov for å ha adgang til å ta et standardisert seleksjonsfradrag som følge av eventuelle endringer få år etter dette.

Banklovkommissjonen foreslår i tillegg en lovregel som presiserer at det ikke skal være adgang til å endre en kontrakt fra livsvarige til opphørende ytelser, se Banklovkommissjonens utkast til foretakspensjonsloven § 5-7 c annet ledd siste punktum og innskuddspensjonsloven § 7-5 annet ledd.

3.8.3 Høringsinstansenes merknader

Finanstilsynet, Finansnæringens Fellesorganisasjon, Den Norske Aktuarforening, Silver, Næringslivets Hovedorganisasjon og Norges Ingeniør- og Teknologorganisasjon har kommentert forslaget om adgang til å ta et standardisert seleksjonsfradrag ved tidlig uttak av pensjon etter foretakspensjonsloven. Alle disse høringsinstansene støtter at seleksjonsfradraget skal være standardisert og ikke individuelt.

Norges Ingeniør- og Teknologorganisasjon mener at det ikke bør være adgang til å kreve et seleksjonsfradrag ved tidlig uttak.

Aktuarforeningen viser til at siden det ikke er gitt hvem som tar ut alderspensjon tidlig og i hvilken grad disse kan forventes å leve kortere enn

gjennomsnittet som er antatt i premieberegningen, bør det være plikt til å ta et fradrag i premiereserven ved omregning til tidlig uttak. Aktuarforeningen mener det ikke er hensiktsmessig dersom dette fradraget utvikler seg til å bli en konkurranseparameter. Aktuarforeningen ser det som positivt at det er foreslått at det i forskrift kan fastsettes andre satser enn de som ligger i loven.

Finanstilsynet, Finansnæringens Fellesorganisasjon og *Silver* mener at forslaget til Banklovkommisjonen på inntil 0,5 prosent i seleksjonsfradrag av premiereserven ved tidlig uttak er for lavt. *Finanstilsynet* støtter forslaget om et sjablongmessig standardfradrag, og at det skal fastsettes ut fra forsikringsantakelser for fradragets størrelse. *Finanstilsynet* mener imidlertid at den foreslåtte satsen på 0,5 prosent av premiereserven er for lav, og foreslår at satsen settes til 3-4 prosent av premiereserven. *Finansnæringens Fellesorganisasjon* viser til at selskapene i sine beregninger av mulig seleksjonsrisiko har kommet til at det vil kunne være et behov for at seleksjonsfradraget ligger på mellom 1,5 og 6 prosent av premiereserven. I tillegg mener *Finansnæringens Fellesorganisasjon* at det skal være en plikt for selskapene å foreta seleksjonsfradrag, ikke en valgmulighet slik som Banklovkommisjonen foreslår. *Silver* antar at det er overveiende sannsynlig at 0,5 prosent av premiereserven er for lavt og antar at det ligger nærmere 5 prosent enn 0,5 prosent av premiereserven. *Silver* mener at behandlingen i NOU 2010: 6 ikke er grundig nok når det gjelder adgang til seleksjonsfradrag ved tidlig uttak av pensjon. *Silver* mener at før saken realitetsbehandles må det presenteres analyser for eksempel i form av tabeller som viser et betryggende nivå på seleksjonsfradrag som en funksjon over dødelighet og uttakshyppighet. I tillegg mener *Silver* det bør foretas analyse av hvilken seleksjonsfare som oppstår dersom de med god helse velger å vente med å ta ut pensjon til etter 67 år.

Næringslivets Hovedorganisasjon mener at nivået på fradraget ikke må settes høyere enn at man med sikkerhet ikke tar mer enn det seleksjonsrisikoen vil tilsvare og at i en fase der seleksjonsrisikoen ikke er dokumentert må fradraget heller ligge for lavt enn for høyt. *Næringslivets Hovedorganisasjon* støtter Banklovkommisjonens forslag om et seleksjonsfradrag på inntil 0,5 prosent av premiereserven.

Norges Ingeniør- og Teknologorganisasjon mener at Banklovkommisjonen ikke argumenterer godt nok for at det kan oppstå en antiseleksjon som følge av tidlig uttak og ber om at departementet avventer med å åpne opp for adgang til å ta se-

leksjonsfradrag som følge av tidlig uttak av pensjon til en eventuelt empirisk kan observere en slik virkning av tidlig pensjonering.

3.8.4 Departementets vurdering

Departementet foreslår, i tråd med Banklovkommisjonens forslag, at ved uttak av alderspensjon før eller etter opptjeningsalderen skal det foretas en forsikringsteknisk omregning av alderspensjonen ut fra beregningsgrunnlaget på uttakstidspunktet og lengden på utbetalingsperioden, jf. forslaget til foretakspensjonsloven § 5-7 c første ledd. I tillegg foreslår departementet, som Banklovkommisjonen, regler om at dersom størrelsen på pensjonsytelsen, utbetalingstidspunktet eller opphørstidspunktet senere endres av arbeidstaker, skal alderspensjonen omregnes på forsikringsteknisk grunnlag ut fra beregningsgrunnlaget på uttakstidspunktet. Departementet foreslår også at slike endringer ikke kan gjøres etter at arbeidstakeren har fylt 75 år, jf. departementets forslag til ny § 5-7 c annet ledd i foretakspensjonsloven.

Departementet foreslår, i tråd med Banklovkommisjonens forslag, en bestemmelse i innskuddspensjonsloven som innebærer at dersom tidspunktet for utbetaling, størrelsen av pensjonsytelsen, utbetalingsperioden eller opphørstidspunktet endres i en pensjonsforsikring, skal alderspensjonen i henhold til pensjonsforsikringsavtale omregnes på forsikringsteknisk grunnlag. Slike endringer skal etter forslaget ikke kunne gjøres etter fylte 75 år, jf. forslag til § 7-5 første ledd.

Departementet merker seg at alle høringsinstansene som har kommentert forslaget om standardisert seleksjonsfradrag, bortsett fra Norges Ingeniør- og Teknologorganisasjon som mener det ikke bør innføres rett til å kreve seleksjonsfradrag nå, støtter Banklovkommisjonens forslag om adgang til å bruke et slikt fradrag. Departementet er enig i at det bør være adgang til å ta et standardisert seleksjonsfradrag fra premiereserven til de som velger å ta ut alderspensjon før fylte 67 år.

Selskapene har i sine beregninger og premier lagt til grunn den pensjonsalderen som er fastsatt i ordningens regelverk, dvs. minst 67 år. Departementet mener, i tråd med Banklovkommisjonens syn, at selskapene har rett til å bli kompensert i den grad de påtar seg økt risiko ved at kontraktsforholdet endres gjennom rett til tidlig uttak. Etter departementets syn er det, som Banklovkommisjonen påpeker, imidlertid vanskelig å forutse hvordan og hvor mye selskapenes risiko vil bli påvirket av fleksibilitet mht. når pensjonen tas ut. Det er for eksempel usikkert om det i hovedsak er

de med dårlig helse som vil velge å ta ut pensjon tidlig. Det er videre vanskelig å fastsette en størrelse på seleksjonsfradraget når det ikke foreligger noe empiri som sier noe om hvor stor seleksjonsrisiko det er knyttet til tidlig uttak av pensjon. Departementet foreslår derfor, i tråd med Banklovkommisjonens forslag, at det – hvis det enkelte selskapet benytter muligheten til å ta et seleksjonsfradrag – i tilfelle kan tas et seleksjonsfradrag på inntil 0,5 prosent av premiereserve ved uttak ved 62 år. Størrelsen på det maksimale tillatte seleksjonsfradraget reduseres forholdsmessig pr år fram til opptjeningsalder. Forslaget om at seleksjonsfradraget kan tas i perioden fra 62 år og fram til opptjeningsalder (vanligvis 67 år) innebærer at det kun er premiereserven til personer som tar ut pensjon før opptjeningsalder som kan belastes med et seleksjonsfradrag, se departementets forslag til § 5-7 c tredje ledd i foretakspensjonsloven. Dersom det foretas et seleksjonsfradrag innebærer det at den forsikringstekniske kontantverdien av pensjonskapitalen reduseres.

Departementet foreslår, i tråd med Banklovkommisjonens forslag, at det innføres en hjemmel i foretakspensjonsloven slik at reglene for beregning av satsen til seleksjonsfradraget kan endres gjennom forskrift, jf. departementets forslag til ny § 5-7 c nytt tredje ledd siste punktum.

Dersom empiri skulle vise at endringen i risikoen til pensjonsinnretningen som følge av tidlig uttak skulle gi grunnlag for et høyere seleksjonsfradrag enn 0,5 prosent av premiereserven, er det mulig å endre satsene for beregning av seleksjonsfradrag i lys av slik erfaring. Dersom effekten av fleksibelt uttak blir at en del velger å utsette uttaket av pensjon til etter fylte 67 år, kan det også oppstå andre seleksjonsmessige konsekvenser for pensjonsinnretningen. Etter departementets syn vil den seleksjonsmessige konsekvensen av sent uttak for pensjonsinnretningene være avhengig av hvem som velger å utsette uttaket av alderspensjon. Den foreslåtte hjemmelen i § 5-7 c tredje ledd til å gi andre regler om beregning av standardsatser for seleksjonsfradraget kan også benyttes dersom det oppstår andre seleksjonsmessige konsekvenser som følge av innføring av retten til å velge (fra 62 år) når alderspensjonen skal tas ut, enn de som er lagt til grunn for satsene for det foreslåtte seleksjonsfradraget. Den foreslåtte hjemmelen kan også benyttes til å innføre et seleksjonstillegg i premiereserven dersom empiri skulle vise at pensjonsreformen fører til en positiv seleksjonseffekt for institusjonene.

Dersom pensjonsinnretningene krever et seleksjonsfradrag er det viktig at medlemmet får in-

formasjon om størrelsen på seleksjonsfradraget samt hvilken konsekvens det har for nivået på pensjonen. Departementet foreslår at informasjon om dette skal inkluderes i den informasjon som skal gis til arbeidstakeren det året han fyller 61 år, jf. departementets forslag om plikt til å opplyse om eventuelt seleksjonsfradrag i forslaget til foretakspensjonsloven § 5-7 d annet ledd. Det vises også til omtale av informasjonkrav i avsnitt 3.11 nedenfor.

Departementet foreslår, i samsvar med Banklovkommisjonens forslag, ikke en tilsvarende adgang i innskuddspensjonsloven som i foretakspensjonsloven til å ta et seleksjonsfradrag ved tidlig uttak av alderspensjon, og deler Banklovkommisjonens begrunnelse.

3.9 Forvaltning av pensjonskapital knyttet til pensjonskapitalbevis – innskuddspensjonsordninger

3.9.1 Gjeldende rett

Etter innskuddspensjonsloven § 7-3 første ledd skal det fastsettes i pensjonsordningens regelverk om pensjonskapitalbevis i utbetalingsperioden skal forvaltes i spareavtale eller konverteres til forsikring basert på forutsetninger om dødelighet. Om pensjonskapitalen i utbetalingsperioden skal forvaltes i en spareavtale eller konverteres til en pensjonsforsikringsavtale er fastsatt i pensjonsordningens regelverk, det kan ikke bestemmes av den enkelte arbeidstaker på pensjoneringstidspunktet. Dersom pensjonskapitalbeviset i utbetalingsperioden skal konverteres til pensjonsforsikringsavtale, skal utbetalingsperiodens lengde og utbetalingsprofil være fastsatt i regelverket. Ved konvertering til forsikring kan også ytelsene gjøres livsvarig. Tidspunktet for konvertering av pensjonskapitalen bestemmes av pensjoneringstidspunktet, som er 67 år i dag.

For innskuddspensjonsordninger hvor det er fastsatt i regelverket at pensjonskapitalen ved nådd pensjonsalder skal konverteres til forsikring, skal det betales et høyere innskudd for kvinner enn for menn, jf. innskuddspensjonsloven § 5-3 annet ledd. Denne regelen er begrunnet ut fra likestillingshensyn. Kvinner lever i gjennomsnitt lenger enn menn, og høyere innskudd for kvinner enn for menn skal sikre kvinner og menn lik årlig pensjon ved konvertering til forsikring. Dette innebærer at samlet verdi av pensjonskapitalen er høyere for kvinner enn for menn i slike ordninger. Kvidalutvalget, jf. NOU 2001: 27, kom til at ordninger hvor ulike årlige innbetalinger i opptjenings-

perioden gir like årlige utbetalinger i utbetalingsperioden er mer akseptabelt ut fra likestillingshensyn, enn ordninger der like årlige innbetalinger gir ulike årlige utbetalinger for de to kjønn. Departementet framla lovforslag i samsvar med dette, jf. Ot.prp. nr. 100 (2001–2002) og flertallet i Finanskomiteen sluttet seg til dette, jf. Innst. O. nr. 9 (2002-2003).

3.9.2 Banklovkommisjonens forslag

Banklovkommisjonen har opplyst (NOU 2010: 6 s. 79) at det er svært få innskuddspensjonsordninger som har fastsatt i ordningens regelverk at pensjonskapitalen skal konverteres til pensjonsforsikring ved utbetaling, og derfor svært få ordninger hvor det betales høyere innskudd for kvinner enn for menn.

Banklovkommisjonen mener at det ved innføring av fleksibilitet mht. tidspunkt for uttak av alderspensjon kan gi uheldig konsekvenser for den enkelte arbeidstaker at foretaket på forhånd, og med endelig virkning, skal fastsette om kapitalen under utbetaling skal konverteres til forsikring eller forbli en pensjonsspareavtale. Banklovkommisjonen viser til at ved uttak av alderspensjon i høy alder vil den enkelte arbeidstaker kunne vurdere konvertering av pensjonskapitalen til en forsikring som lite ønskelig, som følge av at eventuelt gjenstående pensjonskapital i slike tilfeller ikke vil komme etterlatte til gode. Den enkelte arbeidstaker vil da kunne oppleve dette som en urimelig binding. Banklovkommisjonen foreslår derfor at den enkelte arbeidstaker på tidspunktet for uttak av pensjon skal ha frihet til å velge om pensjonskapitalen knyttet til pensjonskapitalbeviset i utbetalingsperioden skal forvaltes i spareavtale, eller om den skal konverteres til pensjonsforsikring basert på forutsetninger om dødelighet i livsforsikring eller i pensjonskasse, se utkast til innskuddspensjonsloven § 7-3 nytt første ledd.

Banklovkommisjonen foreslår at det fortsatt skal framgå av regelverket om pensjonskapitalbeviset i utbetalingsperioden skal konverteres til pensjonsforsikring eller forvaltes i en spareavtale, se utkast til § 2-5 nytt annet ledd i innskuddspensjonsloven. Dersom regelverket forutsetter konvertering til forsikring skal det som nevnt, i tråd med likestillingshensyn, betales høyere innskudd for kvinner enn for menn. Forslaget fra Banklovkommisjonen innebærer at en arbeidstaker kan velge om pensjonskapitalen i utbetalingsperioden skal forvaltes som en spareavtale selv om det er fastsatt i regelverket at det skal skje en konverte-

ring til forsikring, eller omvendt, se utkast til innskuddspensjonsloven § 7-3 nytt første ledd.

Ved konvertering til pensjonsforsikring skal forsikringsytelsene beregnes på grunnlag av beregningsgrunnlaget på konverteringstidspunktet. Banklovkommisjonen legger derfor til grunn at det ikke oppstår særlige forsikringsmessige spørsmål ved at arbeidstakeren etter utstedelse av pensjonskapitalbevis gis rett til å velge om pensjonskapitalen skal konverteres til forsikring eller om den skal forvaltes som spareavtale under utbetalingsperioden. Banklovkommisjonen har heller ikke funnet grunnlag for å innføre rett til et standardisert seleksjonsfradrag i de tilfeller kunden senere velger å gjøre endringer i avtalen. Pensjonsinnretningens vurdering av dødelighets- og overlevelsrisiko har i slike tilfeller blitt gjennomført på det tidspunktet arbeidstakeren starter uttaket av alderspensjon, og Banklovkommisjonen har lagt til grunn at det ikke vil være behov for å foreta standardisert seleksjonsfradrag ved endringer få år etter dette.

Konvertering til forsikring innebærer at det etableres et fast kontraktsforhold med pensjonsinnretningen, og ytterligere fleksibilitet forutsetter i tilfelle omregning av ytelser. Etterfølgende endringer i uttakstidspunkt, utbetalingstid osv. fra arbeidstakerens side vil kreve en forsikringsteknisk omregning av alderspensjonen som følge av endret risiko. Slike endringer skal ikke kunne foretas etter at arbeidstakeren har fylt 75 år. Banklovkommisjonen foreslår en slik hjemmel for omregning, se utkast til innskuddspensjonsloven § 7-5 første ledd.

Banklovkommisjonen foreslår å presisere i loven at selv om det er fastsatt i pensjonsordningens regelverk at pensjonskapitalen i utbetalingsperioden skal konverteres til forsikring, faller ikke retten til pensjonskapitalen bort dersom arbeidstakeren dør før uttak av pensjon. Bakgrunnen for at retten til pensjon ikke faller bort dersom medlemmet dør er at pensjonskapitalen i opptjeningsfasen er spareordninger. Banklovkommisjonen viser til at dette er en klargjøring i innskuddspensjonsloven og at dette til nå har fulgt av motivene til innskuddspensjonsloven (NOU 1999: 32 Utkast til ny lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold avsnitt 4.7.3), se Banklovkommisjonens utkast til ny § 6-6 i innskuddspensjonsloven.

Av hensyn til risikoen for antiseleksjon, foreslås det at arbeidstaker ikke skal kunne endre en livsvarig pensjonsytelse til opphørende pensjonsytelse, se Banklovkommisjonens utkast til innskuddspensjonsloven § 7-5 annet ledd.

Banklovkommissjonen har også foreslått at arbeidstakeren kan velge å benytte pensjonskapitalen knyttet til et pensjonskapitalbevis med rett til straks begynnende alderspensjon som engangspremie for tillegg til alderspensjonsytelser i henhold til individuell pensjonsforsikringsavtale etter lov om individuell pensjonsordning eller fripolise utgått fra ytelsesbasert tjenstepensjonsordning etter foretakspensjonsloven, dersom den institusjon det gjelder samtykker, jf. utkast til innskuddspensjonsloven § 7-3 nytt tredje ledd.

3.9.3 Høringsinstansenes merknader

Det er ingen av høringsinstansene som har hatt innvendinger til Banklovkommissjonens forslag om at arbeidstakeren skal ha en rett til å velge om pensjonskapitalen i pensjonskapitalbeviset under utbetalingsperioden skal konverteres til en pensjonsforsikringsavtale eller om den skal forvaltes som en spareavtale.

Aktuarforeningen anfører at denne frivilligheten medfører at pensjonsinnretningene vil benytte sterkere tariffer, alternativt benytte seleksjonsfradrag. På grunn av fare for antiseleksjon støtter Aktuarforeningen forslaget til Banklovkommissjonen i innskuddspensjonsloven § 7-5 annet ledd om at en livsvarig ytelse ikke kan omdannes til opphørende pensjon.

Verdipapirfondenes forening støtter forslaget om valgfrihet både ut fra konkurransehensyn og ut fra hensynet til at den enkelte skal kunne velge forvaltning av pensjonskapitalen ut i fra eget behov.

Finansnæringens Fellesorganisasjon viser til Banklovkommissjonens forslag om adgang til å benytte pensjonskapital som engangspremie til fripolise, og mener denne adgangen ikke bør være avhengig av institusjonens samtykke.

3.9.4 Departementets vurdering

Departementet foreslår, i tråd med forslaget fra Banklovkommissjonen, at det i innskuddspensjonsloven innføres en rett for den enkelte arbeidstaker til å velge om pensjonskapitalbeviset i utbetalingsperioden skal forvaltes i en spareavtale eller konverteres til forsikring, uavhengig av hva som er fastsatt i ordningens regelverk, jf. departementets forslag til § 7-3 nytt annet ledd i innskuddspensjonsloven. Etter departementets syn innebærer en slik adgang økt valgfrihet og en styrking av rettighetene for den enkelte arbeidstaker.

Departementet er enig med Banklovkommissjonen i at det fremdeles skal framgå av regelver-

ket om pensjonskapitalbeviset under utbetalingsperioden skal forvaltes i form av en spareavtale eller konverteres til en forsikringsavtale, selv om arbeidstaker ved uttakstidspunktet kan overstyre dette. Det vises til forslag til innskuddspensjonsloven § 2-5 nytt annet ledd. Bestemmelsen i innskuddspensjonsloven § 5-3 annet ledd om at det skal betales høyere innskudd for kvinner enn menn dersom regelverket fastsetter at pensjonskapitalen på utbetalingstidspunktet skal konverteres til forsikring, foreslås videreført. Banklovkommissjonens utkast til bestemmelse er imidlertid noe lovteknisk omarbeidet, se departementets forslag til § 5-3 annet ledd i innskuddspensjonsloven.

Departementet mener det er hensiktsmessig, slik Banklovkommissjonen foreslår, at det presiseres i innskuddspensjonsloven at retten til pensjonskapitalen i en innskuddspensjonsordning ikke faller bort dersom arbeidstakeren dør før uttak av pensjon. Innskuddspensjonsordninger er spareordninger i oppsparingsperioden, selv om det er fastsatt at pensjonskapitalen skal konverteres til en pensjonsforsikring i utbetalingsperioden. Det vises til departementets forslag til § 7-7 første ledd i innskuddspensjonsloven.

Departementet foreslår videre, i tråd med Banklovkommissjonens utkast, at pensjonsinnretningen skal informere arbeidstakeren om retten til å velge om pensjonskapitalen i utbetalingsperioden skal konverteres til en forsikring eller forvaltes videre i en pensjonsspareavtale og betydningen av dette, se avsnitt 3.11.4 nedenfor og departementets forslag til § 7-6 annet ledd i innskuddspensjonsloven.

Departementet foreslår også, i tråd med Banklovkommissjonens forslag, at innehaver av pensjonskapitalbevis skal kunne velge å benytte pensjonskapital knyttet til pensjonskapitalbevis som engangspremie for tillegg til individuell pensjonsforsikring eller fripolise etter foretakspensjonsordning. Departementet foreslår, i tråd med Finansnæringens Fellesorganisasjons høringsmerknad, at det ikke skal kreves samtykke fra institusjonen for å kunne benytte pensjonskapitalen som engangspremie, jf. departementets forslag til § 7-3 første ledd tredje punktum i innskuddspensjonsloven.

Departementet foreslår at det presiseres at når kunde har konvertert pensjonskapitalen til en pensjonsforsikringsavtale, er det ikke adgang til senere å endre pensjonsforsikringsavtalen til en pensjonsspareavtale, jf. forslag til innskuddspensjonsloven § 7-5 annet ledd nytt første punktum. Departementet foreslår også, i tråd med Banklovkommissjonens utkast, at arbeidstaker ikke kan en-

dre livsvarig pensjonsytelse til opphørende pensjon på grunn av risikoen for antiseleksjon, jf. forslag til § 7-5 annet ledd annet punktum i innskuddspensjonsloven.

3.10 Utbetalingstid

3.10.1 Gjeldende rett

Utbetalingstid for alderspensjonsytelser fra innskuddspensjonsloven og individuell pensjonsordning skal i dag være minst 10 år, jf. innskuddspensjonsloven § 7-3 annet ledd og lov om individuell pensjonsordning § 2-7 første ledd. Hovedregelen etter foretakspensjonsloven er at utbetaling av alderspensjonsytelser etter foretaksordning skal være livsvarig, jf. foretakspensjonsloven § 5-1 første ledd. Det er åpnet for at foretakspensjonsordninger kan ha opphørende ytelser i foretakspensjonsloven § 5-1 første ledd annet punktum ved at det i regelverket kan fastsettes at alderspensjon skal opphøre eller settes ned etter 10 år eller senere. Hovedregelen er likevel at alderspensjonsytelser minst løper fram til fylte 77 år, som følge av at pensjonsalderen normalt ikke kan være lavere enn 67 år i skattebegunstigede private pensjonsordninger, jf. foretakspensjonsloven § 4-1 første ledd, innskuddspensjonsloven § 7-1 første ledd og lov om individuell pensjonsordning §§ 2-4 første ledd og 3-2 første ledd.

I foretakspensjonsloven, innskuddspensjonsloven og lov om individuell pensjonsordning er det likevel gjort unntak fra kravet om minste utbetalingsperiode ved at pensjonens løpetid kan settes ned til det antall år som er nødvendig for at samlet årlig pensjon kommer opp på et nivå på om lag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp. For foretakspensjonsordninger kan løpetiden bare settes ned der dette er fastsatt i regelverket, jf. innskuddspensjonsloven § 7-3 tredje ledd, foretakspensjonsloven § 5-6 annet ledd og lov om individuell pensjonsordning §§ 2-7 femte ledd og 3-3 sjette ledd.

3.10.2 Banklovkomisjonens forslag

Som følge av innføring av fleksibel pensjonsalder, og i tråd med tidligere praksis, foreslår Banklovkomisjonen presiseringer i gjeldende regler om utbetaling i innskuddspensjonsloven som innebærer at hovedregelen blir at alderspensjon skal utbetales minst til fylte 77 år og i alle tilfelle i minst 10 år. Se utkast til innskuddspensjonsloven

ny § 7-4, foretakspensjonsloven § 5-1 annet ledd og lov om individuell pensjonsordning §§ 2-7 første ledd og 3-1 annet ledd.

Arbeidstakeren vil kunne velge lengre utbetalingstid enn det som er fastsatt i pensjonsordningens regelverk. Banklovkomisjonen foreslår ikke endringer i gjeldende adgang til å korte ned på utbetalingsperioden til det antall år som er nødvendig for at årlige pensjonsytelser skal svare til om lag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp, men foreslår å flytte gjeldende bestemmelser, jf. utkast til innskuddspensjonsloven § 7-4 nytt første ledd og oppheving av gjeldende § 7-3 tredje ledd, og utkast til foretakspensjonsloven § 5-7 b første ledd. Banklovkomisjonen har ikke foreslått å oppheve § 5-6 i foretakspensjonsloven.

3.10.3 Høringsinstansenes merknader

Norges Ingeniør- og Teknologorganisasjon og Arbeids- og velferdsdirektoratet (NAV) støtter at det stilles krav om at utbetaling av tjenestepensjon minst skal skje fram til fylte 77 år, og i minst 10 år dersom man starter uttak etter fylte 67 år. Norges Ingeniør- og Teknologorganisasjon stiller likevel spørsmål ved om utbetalingsperioden bør øke i takt med økt gjennomsnittlig levealder.

3.10.4 Departementets vurdering

Departementet slutter seg til Banklovkomisjonens forslag om at utbetaling av pensjonsytelser minst bør skje til fylte 77 år, jf. departementets forslag til foretakspensjonsloven § 5-1 annet ledd første punktum og innskuddspensjonsloven § 7-4 første ledd første punktum. Forslaget fra Norges Ingeniør- og Teknologorganisasjon om lengre minste utbetalingstid i takt med høyere forventet levealder er forhold som etter departementets syn først og fremst må sees i sammenheng med alderspensjon i folketrygden.

Finansdepartementet foreslår, i tråd med Banklovkomisjonens forslag, å opprettholde gjeldende adgang til å korte ned utbetalingsperioden til det antall år som er nødvendig for at årlige alderspensjonsytelser skal utgjøre om lag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp, jf. forslag til innskuddspensjonsloven § 7-4 første ledd, foretakspensjonsloven § 5-1 annet ledd annet punktum og lov om individuell pensjonsordning §§ 2-7 første ledd og 3-3 tredje ledd.

3.11 Pensjonsinnretningenes informasjonsplikt

3.11.1 Gjeldende rett

Foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven

Etter innskuddspensjonsloven § 2-7 skal arbeidsgiverforetaket informere arbeidstakerne om regelverket for pensjonsordningen, arbeidstakernes rettigheter, premier og hvilken alderspensjon disse kan forventes å gi samt om risikodekninger som er tilknyttet ordningen. Forskrift 22. desember 2000 nr. 1413 til lov 24. november 2000 nr. 81 om innskuddspensjon i arbeidsforhold (forskrift til innskuddspensjonsloven) § 1-1 fastsetter at institusjonen skal gi foretakene tilstrekkelig grunnlagsmaterieell til at foretakene kan oppfylle sin informasjonsplikt etter innskuddspensjonsloven § 2-7, jf. forskriftens § 1-1. Forskriftens § 1-2 fastsetter nærmere krav til informasjonsplikten. Tilsvarende har arbeidsgiverforetak plikt etter foretakspensjonsloven § 2-8 til å informere arbeidstakerne om regelverket for pensjonsordningen, arbeidstakernes rettigheter, premier og hvilken alderspensjon disse kan forventes å gi samt om tilknyttede risikodekninger.

Lov om individuell pensjonsordning

Det gjelder en generell informasjonsplikt for individuelle pensjonsordninger, jf. lov om individuell pensjonsordning § 1-6. Kunden skal opplyses skriftlig om binding av pensjonskapitalen, hvilke ytelser avtalen omfatter samt om reglene for utbetaling av ytelser. Før avtalen inngås, skal det videre opplyses om relevante skatteregler. Det skal også opplyses om eventuelle endringer i disse skattereglene i løpet av avtaleperioden. I tillegg gis kunden rett til årlig kontoutskrift, jf. § 1-7 første ledd i lov om individuell pensjonsordning. Etter lov om individuell pensjonsordning § 2-1 skal kunden før avtale om individuell pensjonsspareavtale inngås i tillegg få eksempler som viser antatt pensjonskapital ved nådd pensjonsalder.

Forsikringsavtalelovens regler om informasjon kommer også til anvendelse.

3.11.2 Banklovkommisjonens forslag

Foretakspensjonsloven og Innskuddspensjonsloven

Banklovkommisjonen har beregnet eksempler på endringer i årlige ytelser ved uttak av alderspensjon fra foretakenes pensjonsordning før og etter

fastsatt opptjeningsalder, se NOU 2010: 6 avsnitt 8.1.2.

Beregningene viser at endret uttakstidspunkt kan få stor betydning for størrelsen på den årlige pensjonsytelsen. Fullt uttak av alderspensjon fra ytelsesbasert ordning ved fylte 62 år uten kombinasjon med arbeid vil kunne medføre at årlige alderspensjonsytelser etter ytelsesbasert ordning blir nær halvert sammenliknet med hva de kunne blitt dersom arbeidstakeren hadde fortsatt i arbeidet og ventet med å ta ut pensjon til fylte 67 år, jf. tabellene i NOU 2010: 6 avsnitt 8.1.2.

For hvert år arbeidstakeren velger å stå i arbeid etter fylte 62 år øker de årlige pensjonsytelsene vesentlig som følge av fortsatt opptjening til pensjon og kortere beregnet utbetalingsperiode. Etter Banklovkommisjonens vurdering er det vesentlig at det gis informasjon om hvilken betydning tidlig uttak har for de årlige pensjonsytelsene. I beregningene av hva pensjonen blir ved senere uttak enn 62 år skal det legges til grunn at arbeidstakeren forblir i stillingen sin og forblir medlem av pensjonsordningen, slik at årlig opptjening av pensjon fortsetter fram til fylte 67 år eller nådd opptjeningsalder. Tilsvarende informasjon skal pensjonsinnretningen gi arbeidstaker når pensjonsinnretningen mottar melding fra arbeidstaker om uttak av pensjon, se utkast til foretakspensjonsloven ny § 5-7 d og utkast til innskuddspensjonsloven ny § 7-6.

For at arbeidstakeren skal ha kunnskap om økonomiske konsekvenser av tidlig uttak før vedkommende treffer et eventuelt valg om tidlig uttak av pensjon, foreslår Banklovkommisjonen at pensjonsinnretningene fra og med det året arbeidstakeren fyller 61 år skal gi informasjon om hva beregnet årlig pensjonsytelse vil utgjøre for den enkelte ved fullt uttak av pensjon i hvert år i perioden 62 til hhv. 67 år eller opptjeningsalder. Banklovkommisjonen viser til at plikten til å sende ut årlige opplysninger til arbeidstaker i form av pensjonsbevis eller forsikringsbevis blant annet følger av forsikringsvirksomhetsloven § 7-11 for pensjonskasser og § 8-3 for innskuddspensjonsforetak. Banklovkommisjonen viser til at for innskuddspensjonsordninger er en slik plikt fastsatt i forskrift 22. desember 2000 nr. 1413 til lov 24. november 2000 nr. 81 om innskuddspensjon i arbeidsforhold (innskuddspensjonsloven) § 1-3 annet ledd. Banklovkommisjonen påpeker at det ikke er gitt noen tilsvarende bestemmelse for foretakspensjonsordninger som dekker alle pensjonsinnretningene i gjeldende lovgivning, men opplyser at kommisjonen har fått opplyst at praksis i forsikringsselskapene er å sende ut informasjon årlig i form av pensjonsbevis til medlem-

mer av ytelsesbaserte pensjonsordninger i samsvarende med det som gjelder for pensjonskasser og for innskuddspensjonsforetak. Banklovkommisjonen foreslår at den informasjon institusjonen skal gi etter utkastet til foretakspensjonsloven § 5-7d og innskuddspensjonsloven § 7-6, gis sammen med pensjonsbeviset som sendes ut det året vedkommende fyller 61 år. Banklovkommisjonen foreslår at tilsvarende informasjon skal gis når pensjonsinnretningen mottar melding om uttak av pensjon før vedkommende har nådd opptjeningsalder i foretakspensjonsordningen og før fylte 67 år i innskuddspensjonsordningen, jf. utkast til foretakspensjonsloven § 5-7 d annet ledd og innskuddspensjonsloven § 7-6 annet ledd.

Lov om individuell pensjonsordning

Banklovkommisjonen foreslår at lov om individuell pensjonsordning endres slik at før pensjonsavtale etter lov om individuell pensjonsordning inngås, skal institusjonen gi kunden relevante eksempler på ulike innskuddsnivåer og antatt alderspensjonskapital ved uttak av pensjon ved ulike alder. Dette skal bidra til at kunden blir kjent med konsekvensene av å ta ut pensjon på et tidlig tidspunkt. Det skal også gis informasjon om usikkerheten i beregningene, jf. forslag til endring i § 2-1 første ledd i lov om individuell pensjonsordning. For pensjonsforsikringsavtaler etter lov om individuell pensjonsordning gjelder ikke en tilsvarende informasjonsplikt.

3.11.3 Høringsinstansenes merknader

Ingen av høringsinstansene har konkrete merknader til de informasjonsbestemmelser som Banklovkommisjonen foreslår.

Finansnæringens Fellesorganisasjon støtter forslaget om at det skal gis informasjon om den enkeltes pensjonsrettigheter ved fylte 61 år og om beregnet årlig pensjonsytelse ved uttak for hvert av årene fram til 67 år. Finansnæringens Fellesorganisasjon mener at informasjonsplikten ikke bør knyttes opp mot utsendelse av pensjonskapitalbevis slik som Banklovkommisjonen har foreslått. Finansnæringens Fellesorganisasjon viser til at når det gjelder fripoliser sendes det ikke ut pensjonsbevis årlig, men at kontoutskrift sendes årlig. Etter Finansnæringens Fellesorganisasjons syn bør pensjonsleverandøren stå fritt når det gjelder hvordan opplysningene skal gis til rettighetshaver.

3.11.4 Departementets vurdering

Valg av tidspunkt for uttak av alderspensjon og om uttak av alderspensjon skal kombineres med videre arbeid, vil være en viktig beslutning med betydelige økonomiske konsekvenser for den enkelte. Det er derfor viktig med god og lett forståelig informasjon om økonomiske konsekvenser av disse beslutningene.

Departementet slutter seg til Banklovkommisjonens forslag om at institusjonene skal ha plikt til å informere arbeidstakerne om økonomiske konsekvenser av tidlig uttak av pensjon i kombinasjon med arbeid og dermed videre pensjonsopptjening.

Dersom arbeidstakeren velger å vente med uttak av alderspensjon, vil dette føre til høyere årlige ytelser fordi ytelsene skal fordeles på færre antall år. Den forsikringsmessige kontantverdien (neddiskontert verdi) av pensjonskapitalen i en foretakspensjonsordning skal imidlertid ikke påvirkes av lengden på den forventede utbetalingsperioden, det vil si om medlemmet velger sent eller tidlig uttak av opptjente rettigheter.

Dersom vedkommende velger å stå i arbeid, vil opptjening av alderspensjon fortsette fram til aldersgrense for fortsatt opptjening som er omtalt i avsnitt 3.4 ovenfor. Fortsatt opptjening vil føre til at den forsikringsmessige kontantverdien av pensjonskapitalen øker, noe som igjen vil bidra til økte årlige ytelser. Ved tidlig avgang fra arbeidslivet går man glipp av videre pensjonsopptjening, uavhengig av om man også velger tidlig uttak av alderspensjon. Både tidlig avgang fra arbeidslivet og tidlig uttak bidrar til lavere årlige pensjonsytelser. Etter departementets syn er det svært viktig at arbeidstakeren får god og lett forståelig informasjon om hvilke konsekvenser det vil ha for årlige alderspensjonsytelser om vedkommende eventuelt velger tidlig uttak av alderspensjon, herunder om uttak av pensjon kombineres med videre arbeid og pensjonsopptjening. En god oversikt over konsekvensene vil gi den enkelte et mest mulig korrekt grunnlag for å velge når uttaket av alderspensjon skal starte, og om eventuelt tidlig uttak av alderspensjon bør kombineres med videre arbeid. Når det gjelder tap av framtidig pensjonsopptjening som følge av eventuell tidlig avgang fra arbeidslivet, legger departementet til grunn at opplysningene vil måtte bygge på siste års innbetalte premie eller innskudd for arbeidstakeren det året han eller hun fyller 61 år, og i tilfelle i pensjonsbeviset som sendes ut det året vedkommende sender melding om uttak av pensjon.

Departementet foreslår på denne bakgrunn at pensjonsinnretningen det året arbeidstakeren fyller 61 år skal gi informasjon om beregnet årlig pensjonsytelse ved uttak av pensjon fra hvert av årene fra fylte 62 år til 67 år eller til opptjeningsalder i foretakspensjonsordning, henholdsvis med og uten fortsatt opptjening. I tillegg foreslår departementet at det gis informasjon om retten til pensjonsopptjening ved arbeid etter fylte 67 år eller etter nådd opptjeningsalder, se departementets forslag til endring i foretakspensjonsloven § 5-7 d første ledd og innskuddspensjonsloven § 7-6 første ledd. Tilsvarende informasjon skal gis dersom pensjonsinnretningen mottar melding om uttak av pensjon før vedkommende har fylt 67 år, jf. foretakspensjonsloven § 5-7 d tredje ledd og innskuddspensjonsloven § 7-6 tredje ledd.

Det kan også tenkes at arbeidstakere som planlegger å ta ut pensjon ved 62 år vil ha behov for informasjon om konsekvenser av tidlig uttak før fylte 61 år, og departementet foreslår derfor en hjemmel til at det kan fastsettes nærmere krav i forskrift til informasjonen som skal gis, jf. forslag til foretakspensjonsloven § 5-7 d femte ledd og innskuddspensjonsloven § 7-6 femte ledd.

Departementet foreslår videre at hvis pensjonsinnretningen krever et seleksjonsfradrag i henhold til departementets forslag til § 5-7 c tredje ledd i foretakspensjonsloven, skal det opplyses om dette. Departementet foreslår at en slik plikt inntas i den foreslåtte informasjonsbestemmelsen i foretakspensjonsloven § 5-7 d annet ledd. Slik informasjon skal etter departementets forslag også gis dersom pensjonsinnretningen mottar melding om uttak av pensjon før vedkommende har nådd opptjeningsalderen, jf. forslag til i foretakspensjonsloven § 5-7 d tredje ledd.

Departementet har i avsnitt 3.9.4 foreslått en rett for arbeidstaker til å velge om pensjonskapitalen i utbetalingsperioden skal forvaltes i spareavtale eller konverteres til pensjonsforsikring. Arbeidstakeren bør, før han eller hun velger konvertering til pensjonsforsikringsavtale, være kjent med at pensjonskapital etter en pensjonsforsikringsavtale som ikke har kommet til utbetaling, tilfaller forsikringskollektivet som dødelighetsarv. Departementet foreslår en plikt for pensjonsinnretningen til å informere om dette, jf. forslag til innskuddspensjonsloven § 7-6 annet ledd.

I tråd med høringsinnspill fra Finansnæringens Fellesorganisasjon, er det etter departementets syn ikke hensiktsmessig å knytte informasjonsplikten opp mot utstedelse av pensjonsbevis. Eventuelle nærmere regler om informasjonsplikten gis i forskrift, jf. den foreslåtte hjemmel i departe-

mentets forslag til foretakspensjonsloven § 5-7 d femte ledd og innskuddspensjonsloven § 7-6 femte ledd

3.12 Innskuddspensjonsordning – pensjonskapitalbevis (administrasjonskostnader)

3.12.1 Gjeldende rett

Pensjonskapitalbevis skal i henhold til innskuddspensjonsloven utstedes i to forskjellige situasjoner. Pensjonskapitalbevis skal for det første utstedes når vedkommende slutter i foretaket før vedkommende tar ut eller har rett til å ta ut alderspensjon, jf. innskuddspensjonsloven § 6-2. Etter innskuddspensjonsloven skal det også utstedes pensjonskapitalbevis når arbeidstakeren fratrer sin stilling for å ta ut alderspensjon, jf. innskuddspensjonsloven § 7-2 første ledd. Pensjonskapitalbeviset omfatter arbeidstakerens opptjente pensjonskapital. Pensjonskapitalbeviset inngår ikke i pensjonsordningens midler, jf. innskuddspensjonsloven § 8-1 tredje ledd. Pensjonskapitalbeviset utgjør et eget rettsforhold mellom institusjonen og den pensjonskapitalbeviset er utstedt til, jf. innskuddspensjonsloven § 6-2 første ledd. Dersom arbeidstaker slutter som følge av uførhet, vil vedkommende forbli medlem av pensjonsordningen dersom det betales innskudd for arbeidstakeren i henhold til forsikring av innskuddsfritak ved uførhet, jf. lov om obligatorisk tjenestepensjon § 4 annet ledd. Innskuddsfritak ved uførhet er behandlet nærmere i avsnitt 3.6 ovenfor.

Det skilles mellom pensjonskapitalbevis som i utbetalingsperioden skal forvaltes som en forsikring og pensjonskapitalbevis som forvaltes som en spareavtale, jf. innskuddspensjonsloven § 7-3 første ledd. Om kostnader knyttet til pensjonskapitalbeviset skal dekkes av rettighetshaveren eller ikke, er avhengig av om det er snakk om kostnader knyttet til selve utstedelsen av pensjonskapitalbeviset eller kostnader knyttet til den løpende forvaltning og administrasjon av pensjonskapitalbeviset. Kostnader knyttet til utstedelse av pensjonskapitalbevis skal i dag dekkes av foretaket. Dette anses som en del av forvaltningen og administrasjon av pensjonsordninger. Det er arbeidsgiver som skal dekke kostnadene ved administrasjon av pensjonsordningen, jf. OTP-loven § 4 tredje ledd.

Når det gjelder hvem som skal dekke løpende administrasjons- og forvaltningskostnader knyttet til pensjonskapitalbevis, er reglene forskjellig for pensjonskapitalbevis med kontraktsfastsatte

ytelser og pensjonskapitalbevis med investeringsvalg for kontohaveren.

Det følger av forskrift til forsikringsloven § 5-2 at det ved utstedelse av pensjonskapitalbevis med kontraktsfaste ytelser skal avsettes en administrasjonsreserve som skal dekke kostnadene knyttet til forvaltning og administrasjon av pensjonskapitalbeviset i hele dens levetid. Avsetningen til administrasjonsreserve skal foretas uten fortjenesteelement. I henhold til forskrift til forsikringsloven § 2-7 skal institusjonen ha særskilte pristariffer for forvaltning og administrasjon av pensjonskapitalbevis med kontraktsfaste ytelser. Innehaveren av pensjonskapitalbevis med kontraktsfaste ytelser skal således ikke belastes ytterligere kostnader med mindre det dreier seg om flytting eller sammenslåing som iverksettes av innehaveren. Dette er tilsvarende regler som for fripoliser.

For pensjonskapitalbevis med kontraktsfaste ytelser har pensjonsleverandøren rett til inntil 20 prosent av det overskudd på avkastningsresultatet som er tilordnet kontrakten, i tilfelle etter fradrag av negativt risikoresultat, jf. forsikringsvirksomhetsloven § 9-12 tredje ledd. For pensjonskapitalbevis med særskilt investeringsvalg vil overskudd tilfalle kontohaveren i sin helhet ved at det tilføres pensjonskapitalen med unntak av eventuelt negativt risikoresultat som kommer til fradrag, jf. forsikringsvirksomhetsloven § 9-13 annet ledd.

Dersom det er utstedt pensjonskapitalbevis som skal forvaltes som særskilt investeringsportefølje med investeringsvalg, kan pensjonsleverandøren kreve at innehaveren hvert år betaler vederlag for forvaltning og administrasjon, jf. forskrift til forsikringsloven § 2-7 annet ledd. Vederlaget for selve utførelsen av investeringsvalget skal belastes arbeidstakers pensjonskonto eller dekkes gjennom innbetaling fra arbeidstaker, jf. forskrift 30. juni 2006 nr. 870 om innskuddspensjonsordninger som skal oppfylle minstekravene i lov om obligatorisk tjenestepensjon § 7 fjerde ledd.

Når innehaveren av pensjonskapitalbeviset beholder sitt medlemskap i ordningen vil forvaltningen av pensjonskapitalen i pensjonskapitalbeviset være omfattet av arbeidsgivers kostnadsansvar.

3.12.2 Banklovkommissjonens forslag

Banklovkommissjonen har funnet grunn til å se på reglene for hvordan kostnadene knyttet til pensjonskapitalbevis med kontraktsfaste ytelser og pensjonskapitalbevis som forvaltes i særskilt investeringsportefølje med investeringsvalg skal

fordeles mellom pensjonsleverandøren og innehaveren. Banklovkommissjonen viser til at dette også har sammenheng med medlemskapsbestemmelsene i innskuddspensjonsloven, som kan forenkles dersom man endrer bestemmelsene om kostnadsansvar knyttet til utstedte pensjonskapitalbevis, se avsnitt 6.3 i NOU 2010: 6.

Banklovkommissjonen viser til at regelverket vedrørende administrasjonskostnader er plassert flere forskjellige steder i lovgivningen. De finnes dels i lov om obligatorisk tjenestepensjon, innskuddspensjonsloven, forsikringsvirksomhetsloven, forskrift 30. juni 2006 nr. 870 om innskuddspensjonsordninger som skal oppfylle minstekravene i lov om obligatorisk tjenestepensjon og forskrift 30. juni 2006 nr. 869 til forsikringsloven (livsforsikring mv.).

Banklovkommissjonen foreslår å presisere at det er institusjonen som dekker kostnader ved utstedelse av pensjonskapitalbevis, se utkast til innskuddspensjonsloven § 6-2 nytt tredje ledd første punktum.

Banklovkommissjonen foreslår at for pensjonskapitalbevis som skal forvaltes etter reglene i innskuddspensjonsloven § 3-2 om alminnelig forvaltning og som utstedes før fylte 67 år, skal det etableres en administrasjonsreserve ved utstedelsen av pensjonskapitalbeviset som skal dekke kostnadene fram til 67 år. Det er foretaket som etter forslaget skal dekke kostnadene ved etablering av denne administrasjonsreserven. Banklovkommissjonen viser til at siden størrelsen på reserven vil være avhengig av om og eventuelt hvor lang tid før fylte 67 år fratredelse skjer, vil det være praktisk at oppbyggingen skjer ved en engangspremie som belastes foretaket, og ikke ved løpende innbetalinger. Dersom arbeidstakeren velger å ta ut pensjon før 67 år, skal den delen av administrasjonsreserven som er igjen, overføres til pensjonskapitalen.

Banklovkommissjonen foreslår at kostnader knyttet til pensjonskapitalbevis med kontraktsfaste ytelser etter 67 år skal dekkes av kontoinnehaveren (arbeidstakeren). Som en konsekvens av at kontoinnehaveren skal dekke kostnadene ved pensjonskapitalbeviset etter 67 år, skal avkastningen på pensjonskapitalen tilføres pensjonskapitalen med unntak av den delen av overskuddet som pensjonsinnretningen beholder i henhold til forsikringsvirksomhetsloven § 9-12 tredje ledd. Se Banklovkommissjonens utkast til endring av § 6-2 tredje ledd.

For pensjonskapitalbevis med særskilt investeringsvalg for kontohaveren foreslår Banklovkommissjonen ingen endringer når det gjelder reglene

om at kontoinnehaveren er ansvarlig for kostnadene knyttet til de administrative tjenestene både før og etter pensjonen kommer til utbetaling.

Banklovkommisjonen viser til at medlemskapsbestemmelsen i innskuddspensjonsloven § 1-2 bokstav k i tråd med dette kan endres slik at det kun er arbeidsgiver og arbeidstakere som det betales innskudd for, som skal forbli medlem av pensjonsordningen, herunder arbeidstaker som har sluttet i foretaket som følge av uførhet og som det innbetales innskudd for i henhold til forsikring av innskuddsfritak ved uførhet. Banklovkommisjonen legger til grunn at etter forslaget vil utmelding av innskuddspensjonsordningen når pensjonskapitalbevis utstedes, ikke få andre konsekvenser for arbeidstakeren enn det kostnadsmessige.

3.12.3 Høringsinstansens merknader

Det er ingen av høringsinstansene som har kommentert denne delen av Banklovkommisjonens utkast.

3.12.4 Departementets vurdering

Departementet foreslår at det tas inn en bestemmelse i innskuddspensjonsloven som sier at det er institusjonen som skal dekke kostnadene ved utstedelse av pensjonskapitalbevis, jf. forslag til § 6-2 nytt tredje ledd første punktum i innskuddspensjonsloven. Departementet foreslår, i likhet med utkastet fra Banklovkommisjonen, ikke noen endringer i kostnadsansvar for pensjonskapitalbevis uten kontraktsfastsatte ytelser utover nevnte bestemmelse om at det er institusjonen som skal dekke kostnadene ved utstedelse av pensjonskapitalbeviset.

Departementet foreslår, i samsvar med Banklovkommisjonens forslag, at det ved utstedelse av pensjonskapitalbevis med kontraktsfastsatte ytelser før fylte 67 år, skal etableres en administrasjonsreserve som skal dekke kostnadene ved forvaltning og administrasjon av pensjonskapitalbeviset fram til fylte 67 år, jf. forslag til § 6-2 nytt tredje ledd siste punktum. Dette innebærer at det er foretaket som dekker administrasjonskostnadene knyttet til pensjonskapitalbevis med kontraktsfastsatte ytelser som utstedes før arbeidstakeren har fylt 67 år. Departementet foreslår at innehaveren av pensjonskapitalbevis med kontraktsfastsatte ytelser skal dekke kostnader knyttet til pensjonskapitalbeviset etter fylte 67 år. Dette forslaget innebærer en endring sammenliknet med i dag hvor det er institusjonen som dekker kostnadene. Departementet foreslår, i likhet med Banklovkom-

misjonen, at som en konsekvens av at innehaveren skal dekke kostnadene etter fylte 67 år, skal avkastningen på pensjonskapitalen tilføres pensjonskapitalen med unntak av den delen av overskuddet som pensjonsinnretningen kan beholde etter forsikringsvirksomhetsloven § 9-12 tredje ledd. Etter departementets syn er Banklovkommisjonens forslag om at kontohaveren skal få avkastningen på pensjonskapitalen (men at pensjonsinnretningen fortsatt har rett på 20 prosent av overskuddet etter forsikringsvirksomhetsloven § 9-12 tredje ledd) et rimelig forslag sett i sammenheng med forslaget om at innehaveren av pensjonskapitalbevis med kontraktsfastsatte ytelser etter 67 år skal dekke kostnadene knyttet til pensjonskapitalbeviset. Det vises til departementets forslag til ny bestemmelse i innskuddspensjonsloven § 6-2 tredje ledd.

Departementet foreslår, som nevnt i avsnitt 3.5.4, at medlemskapet i innskuddspensjonsordning skal opphøre når en arbeidstaker slutter i foretaket for å gå av med pensjon. Dette innebærer at arbeidstaker som går av med pensjon ikke lenger vil være omfattet av arbeidsgivers kostnadsansvar. Departementet har videre foreslått (se avsnitt 3.5.4 ovenfor) at personer som er født i desember 1948 eller senere, og som fratrer sin stilling og går av med AFP, ikke skal ha anledning til å være medlem av pensjonsordningen selv om ordningens regelverk åpner for dette. Dette innebærer at kostnadsansvaret til foretaket opphører. Institusjonen skal dekke kostnadene ved utstedelse av pensjonskapitalbeviset og fripolisen.

3.13 Kursreguleringsfond og tilleggssavsetninger

3.13.1 Gjeldende rett

Definisjonen av «pensjonskapital» i innskuddspensjonsloven er i dag innskudd foretatt i samsvar med innskuddsplanen med tillegg av tilført avkastning. Pensjonskapital i livsforsikringselskap eller pensjonskasse omfatter også en andel av tilleggssavsetninger og kursreguleringsfond i tilfelle det er en rentegaranti knyttet til kontrakten, jf. innskuddspensjonsloven § 1-2 bokstav l. Etter forsikringsvirksomhetsloven § 9-20 annet ledd skal andel av kursreguleringsfondet ikke tilordnes kontrakter i kollektivporteføljen, men forskrift til forsikringsloven § 11-2 fastsetter at ved flytting av pensjonsordningen skal en andel av kursreguleringsfondet følge med.

Når et medlem slutter i arbeidsgiverforetaket med rett til opptjent pensjon fra en foretakspen-

sjonsordning, skal det utstedes en fripolise som sikrer medlemmet rett til opptjent pensjon og tilhørende premiereserve, jf. foretakspensjonsloven § 4-7 første ledd. Det følger av foretakspensjonsloven § 4-6 annet ledd at medlemmet ved fratredelse beholder sin rett til opptjent pensjon og tilhørende premiereserve. Ved avvikling av pensjonsordninger skal pensjonsordningens midler fordeles på medlemmene etter foretakspensjonsloven § 15-3. I disse tilfellene vil kollektivavtalens tilleggsavsetninger bli overført til de enkelte fripoliser.

I brev 19. mars 2010 fra Finanstilsynet til Finansdepartementet, har tilsynet foreslått en lovendring slik at det framgår av foretakspensjonsloven § 4-7 at en andel av tilleggsavsetninger skal følge med ved utstedelse av fripolise.

3.13.2 Banklovkommisjonens forslag

Kursreguleringsfond

Kursreguleringsfondet skal tilsvare summen av urealiserte gevinster på finansielle omløpsmidler som inngår i kollektivporteføljen, jf. forsikringsvirksomhetsloven § 9-20 første ledd. Definisjonen av «pensjonskapital» i innskuddspensjonsloven omfatter i dag andel av kursreguleringsfond, jf. § 1-2 bokstav 1 annet punktum. Kursreguleringsfondet foreslås strøket i definisjonen, slik at pensjonskapitalen bare omfatter en andel av tilleggsavsetningene i tillegg til innskudd og tilført avkastning. Denne endringen er en konsekvens av innføringen av de nye virksomhetsreglene for livsforsikring i forsikringsvirksomhetsloven § 9-20. Etter § 9-20 annet ledd skal ikke kursreguleringsfondet tilordnes kontraktene i kollektivporteføljen. Først ved flytting av tjenestepensjonsordningen, vil en andel av kursreguleringsfondet kunne følge med til den nye pensjonsinnretningen. Det vises til tilsvarende utkast til endringer i blant annet innskuddspensjonsloven § 3-5 første og annet ledd og § 8-1 første ledd.

Fripoliser – tilleggsavsetninger

Banklovkommisjonen viser til at premien som er innbetalt for den enkelte arbeidstaker akkumulerer et overskudd som til dels anvendes til oppbygning av tilleggsavsetninger og til dels overføres til premiefondet. Banklovkommisjonen viser til at fripolisen skal omfatte arbeidstakerens premiereserve og de midler som er generert av denne premiereserven fram til arbeidstakeren slutter. Tilleggsavsetningene knyttet til fripolisen skal dekke den soliditetsrisiko som fripolisen innebærer.

Banklovkommisjonen viser til at praksis hittil har vært at en andel av tilleggsavsetninger ikke følger med når det utstedes en fripolise. Denne andelen av tilleggsavsetninger har i stedet blitt liggende igjen i pensjonsordningen. Banklovkommisjonen foreslår derfor en presisering i foretakspensjonsloven § 4-7 første ledd første punktum av at fripolise også skal omfatte en andel av tilleggsavsetningene. I tillegg foreslår Banklovkommisjonen at det skal framgå av loven at medlemmet ved fratredelse skal ha rett til en *forholdsmessig andel* av pensjonsordningenes tilleggsavsetninger, men at dette ikke gjelder dersom tjenestetiden er kortere enn tolv måneder, jf. forslag til endringer av foretakspensjonsloven § 4-6 annet ledd.

3.13.3 Høringsinstansenes merknader

Kursreguleringsfond

Silver mener at så lenge tjenestepensjonsordningen har vært hos et selskap i minst tolv måneder bør fripolisen også få med seg en andel av kursreguleringsfondet ved flytting selv om det er mindre enn tolv måneder etter utstedelse av fripolisen.

Fripoliser – tilleggsavsetninger

Silver, Finansnæringens Fellesorganisasjon og *Verdipapirfondenes forening* uttaler at de støtter forslaget. Næringslivets Hovedorganisasjon oppfatter forslaget som en rettelse fremfor endring i lovverket, men påpeker at en slik endring vil medføre noe økning av bedriftenes kostnader ved å ha ytellesbasert pensjonsordning.

Den Norske Aktuarforening og *Finansnæringens Fellesorganisasjon* har nærmere kommentarer til Banklovkommisjonens forslag om at det skal framgå av foretakspensjonsloven at en forholdsmessig andel av pensjonsordningens tilleggsavsetninger skal følge med ved utstedelse av fripoliser.

Den Norske Aktuarforening legger til grunn at ved utstedelse av fripoliser ved omdanning til innskuddspensjonsordning og lukking (jf. foretakspensjonsloven 15-6) skal fripolisen også ha en andel av tilleggsavsetningen.

Både *Den Norske Aktuarforening* og *Finansnæringens Fellesorganisasjon* har kommentarer til Banklovkommisjonens forslag om hvordan en skal beregne hvor stor andel av tilleggsavsetningene som skal følge med ved utstedelse av fripoliser. *Den Norske Aktuarforening* og *Finansnæringens Fellesorganisasjon* foreslår at fordelingsnøkkelens endres slik at grunnlagsrenten skal multipli-

seres med premiereserven ved beregning av hvor stor andel av tilleggsavsetningene som skal følge med. *Den Norske Aktuarforening* viser til at forslaget om at det skal tilføres en forholdsmessig andel av tilleggsavsetningene ved utstedelse av fripoliser vil føre til at en fripolise med grunnlagsrente på 3 prosent får med seg en større andel av tilleggsavsetningene enn en fripolise med grunnlagsrente på 4 prosent til tross for at førstnevnte har lavest risiko. Aktuarforeningen viser også til at det gir spesielle utfordringer å beregne riktig tilleggsavsetning som skal følge med i en periode mellom 31.12 og pensjonsinnretningens endelige fordeling/belastning av tilleggsavsetninger. Pensjonsinnretningene må derfor få anledning til å foreta tildeling av tilleggsavsetninger med endelig virkning ved utstedelse av fripoliser uten at det må foretas etteroppgjør. Etter Aktuarforeningens syn må det også aksepteres situasjoner hvor det ikke er full sammenheng mellom tildelt andel av tilleggsavsetning ved fratredelse og hva som er generert overskudd på fripolisen.

3.13.4 Departementets vurdering

Kursreguleringsfond

Departementet foreslår, i samsvar med Banklovkommisjonens utkast, at definisjonen i innskuddspensjonsloven § 1-2 bokstav l endres slik at den bringes i samsvar med forsikringsvirksomhetsloven § 9-20 annet ledd om at en andel av kursreguleringsfondet ikke skal tilordnes kontrakten i kollektivporteføljen. Departementet foreslår også, i tråd med Banklovkommisjonens utkast, at innskuddspensjonsloven § 3-5 første og annet ledd og § 8-1 første ledd endres slik at omtalen av kursreguleringsfond utgår for å bringe lovteksten i samsvar med forsikringsvirksomhetsloven § 9-20 annet ledd.

Tilleggsavsetninger

Det er etter departementets syn rimelig at en forholdsmessig andel av tilleggsavsetningene skal følge med ved utstedelse av fripoliser. Etter departementets syn er det hensiktsmessig at det preseres i loven at ved utstedelse av fripoliser skal en andel av pensjonsordningens tilleggsavsetninger følge med. Departementet foreslår, i tråd med forslaget fra Banklovkommisjonen, at det lovfestes at en forholdsmessig andel av tilleggsavsetningene skal følge med ved utstedelse av fripoliser, se departementets forslag til endring i foretakspensjonsloven § 4-6 annet ledd og § 4-7 første ledd.

Kontrakter med lav grunnlagsrente genererer en høyere premiereserve enn kontrakter med høy grunnlagsrente. Etter departementets syn har også kontrakter med lav grunnlagsrente generert en høyere andel av tilleggsavsetningene enn kontrakter med høy grunnlagsrente som følge av at tilleggsavsetningene avsettes i prosent av premiereserven knyttet til den enkelte kontrakt, jf. forsikringsvirksomhetsloven § 9-17 annet ledd.

Departementet antar, i tråd med Aktuarforeningens forslag, at de spørsmål som oppstår med å beregne helt riktig tilleggsavsetning som skal følge med fripolisen i perioden mellom 31. desember foregående år og pensjonsinnretningens endelige fordeling/belastning av tilleggsavsetninger vil kunne løses ved at tilleggsavsetningene fordeles med endelig virkning ved utstedelse av fripoliser uten at det må foretas etteroppgjør.

3.14 Ikrafttredelse og overgangsregler

3.14.1 Banklovkommisjonens utkast

Banklovkommisjonen foreslår at reglene om tilpasninger i foretakspensjonsloven, innskuddspensjonsloven, lov om obligatorisk tjenstepensjon og lov om individuell pensjonsordning trer i kraft 1. januar 2011.

Banklovkommisjonen viser til at tiden mellom vedtakelse og ikrafttredelse av de nødvendige lovendringer vil bli kort, og at pensjonsinnretningene dermed vil få svært begrenset tid til å bygge opp systemer og administrasjon tilpasset tidlig uttak av alderspensjon. Banklovkommisjonen legger til grunn at pensjonsinnretningene vil kunne ha behov for noe tid til å tilpasse seg de nye reglene før utbetalinger kan gjennomføres. Dette vil i særlig grad gjelde foretakspensjonsordninger, hvor forsikringstekniske omregninger som følge av tidlig uttak antas å være mer kompliserte enn tilsvarende omregning i innskuddspensjonsordninger. I lys av dette foreslår Banklovkommisjonen at pensjonsinnretningene skal få noe tid til å tilpasse seg nye regler om fleksibelt uttak, ved at institusjonene, dersom medlemmet utnytter den nye fleksibiliteten, skal kunne utsette utbetaling av alderspensjon i ordninger etter foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven i en periode på inntil fem måneder, jf. Banklovkommisjonens utkast i NOU 2010: 6 til lovendring del II i avsnitt 8.4 i foretakspensjonsloven og del II i avsnitt 6.6 i innskuddspensjonsloven.

Etter Banklovkommisjonens utkast til overgangsregler, vil endringene i foretakspensjonsloven § 3-10 og innskuddspensjonsloven § 4-4 ikke

gjelde for arbeidstakere som er født før 1948 og som tar ut AFP før 1. desember 2010. Dette innebærer at personer som tar ut AFP og fratrer sin stilling før 1. desember 2010 vil kunne beholde sitt medlemskap i ordningen fram til 67 år, dersom ordningens regelverk åpner for dette.

3.14.2 Høringsinstansenes merknader

Finansnæringens Fellesorganisasjon viser til at forslaget om adgang til å ta ut alderpensjon fra de private tjenstepensjonsordningene fra 62 år innebærer omfattende endringer i rettighetene. Finansnæringens Fellesorganisasjon er derfor fornøyd med at Banklovkommissjonen legger opp til relativt enkle løsninger som ikke krever reforhandling av alle pensjonsavtaler på nåværende tidspunkt. Etter Finansnæringens Fellesorganisasjons syn er det nødvendig med tiden fram til 1. juni 2011 for å få på plass rettighetene i tråd med forslagene. Finanstilsynet mener det kan være grunnlag for noe lengre frist enn i forslaget til Banklovkommissjonen på grunn av at de tilpasninger som må foretas i pensjonsinnretningenes systemer, er svært omfattende.

3.14.3 Departementets vurdering

Departementet vil, i tråd med Banklovkommissjonens utkast, foreslå at de nye lovreglene trer i kraft 1. januar 2011, men slik at pensjonsinnretningene

får en periode på inntil 5 måneder (til 1. juni 2011) til å tilpasse seg fleksibelt uttak, se departementets forslag til overgangsbestemmelser i del VI punkt 2 i lovforslaget. Med hensyn til innføring av nye regler som innebærer at det ikke lenger blir adgang til å være medlem av en pensjonsordning bare på grunn av uttak av AFP, vil departementet foreslå en overgangsordning som innebærer at personer som er født før desember 1948, skal kunne være medlem av tjenstepensjonsordning når de fratrer sin stilling for å gå av med AFP dersom ordningens regelverk åpner for dette. Det vises til departementets forslag til overgangsbestemmelser i del VI punkt 3 i lovforslaget. Dette innebærer at personer som har rett til å ta ut AFP etter gammel ordning (personer født før desember 1948), kan vente med å ta ut AFP til 2011, 2012, 2013 eller 2014 og fortsette som medlem av pensjonsordningen selv om de ikke er i arbeid (dersom ordningens regelverk åpner for dette). Selv om det gis adgang til medlemskap for disse personene selv om de først tar ut AFP etter 2010, er det ikke adgang til opptjening (når de ikke arbeider) lenger enn fram til fylte 67 år. Personer som er født i desember 1948 eller senere, vil ikke ha adgang til å være medlem av en kollektiv pensjonsordning som AFP-pensjonist uten samtidig å arbeide i foretaket. Det er kun personer som er født før desember 1948 som kan ta ut AFP etter gammel AFP-ordning.

4 Presisering av sentralbankloven § 18

4.1 Bakgrunn

Finansdepartementet har det overordnede ansvaret for statens gjeldsforvaltning og forvaltningen av statens kontantbeholdning. Det er inngått avtaler med Norges Bank om forvaltningen av statens gjeld og likviditet, herunder om konsernkontoordningen. Norges Banks oppgaver er særlig knyttet til markedsoperasjonene i statsobligasjoner og statskasseveksler. Statens kontantbeholdning er plassert som innskudd på folio i Norges Bank (statens foliokonto), jf. bevilgningsreglementet § 14.

Staten må til enhver tid ha en viss likviditetsreserve slik at en alltid kan dekke daglige betalinger.

Tilbakebetalingen til fordringshaverne til statslån skjer i interbankoppgjøret i Norges Bank (NBO). Tidligere var Norges Bank transaksjonsbank for staten, og oppgjør av forfalte statslån ble derfor håndtert internt i Norges Bank. DnB NOR fungerer nå som statens transaksjonsbank for oppgjør av statslån.

Rent teknisk gjennomføres oppgjørene av forfalte statslån ved at forfallsbeløpene godskrives investorenes bankkonto på termindag via avregningen i NICS (Norwegian Interbank Clearing System – bankenes felles avregnings- og informasjonssystem i betalingsformidlingen), basert på instruksjoner fra Verdipapirsentralen (VPS). Dette skjer i morgenoppgjøret i Norges Bank, som normalt gjennomføres før kl. 05.45. Transaksjonsbanken forskutterer utbetalingene til eierne av statskassevekslene, og henter deretter inndekning for beløpet fra statens foliokonto i Norges Bank.

I forbindelse med den internasjonale finanskrisen høsten 2008 ble det for å bedre bankenes likviditet og muligheter for finansiering, etablert en ordning hvor staten låner ut statspapirer i bytte mot obligasjoner med fortrinnsrett eiet av banker.

Bytteordningen har medført en betydelig økning i utestående statskasseveksellån. Mens største utestående i statskasseveksellån tidligere lå på om lag 15 mrd. kroner, har volumet i statskasseveksellånene ved forfall i den senere tiden typisk

ligget på godt over 100 mrd. kroner. I praksis har veksten i utestående på statskasseveksler etter at bytteordningen ble innført gjort det utfordrende for transaksjonsbanken å skaffe til veie tilstrekkelig likviditet til å kunne forskuttere beløpet ved forfall. For å løse dette problemet har departementet fra mai 2009 åpnet for å kunne dekke forfallsbeløp over 30 mrd. kroner helt eller delvis. Forskuttering fra staten til transaksjonsbanken vil typisk kunne løpe fra klokken 05.30 til ca. 06.00 på betalingsdagen.

Ved forfall av veksler brukt i bytteordningen vil deltagerne i ordningen være forpliktet til å videreføre forfalte veksler ved å kjøpe nye veksler for et beløp tilsvarende det som er forfalt. Nettobetalingen for staten på rulleringsdatoene vil derfor normalt være relativt liten. Oppgjøret ved kjøp og salg av verdipapirer skjer imidlertid i verdipapiroppgjøret (VPO1), som gjennomføres uavhengig av og senere enn interbankoppgjøret (vanligvis før klokken 06.10). Tidsdifferansen innebærer at utbetalingene av forfalte statskasseveksler og innbetalingene for kjøp av nye statskasseveksler gjøres opp hver for seg. Dette medfører et større likviditetsbehov for staten enn dersom oppgjørene hadde skjedd samtidig og dermed kunne gjennomføres som én nettobetaling.

Veksten i utestående volum av statskasseveksler som følge av bytteordningen har medført en økt risiko for at det ikke alltid vil være dekning for bruttobeløpet på statens foliokonto i Norges Bank når utbetalingene skal gjennomføres. Dette kan føre til at det oppstår forsinkelser i betalingsoppgjørene. For å sikre betalingssystemets integritet kan det være ønskelig å etablere en ordning som sikrer at oppgjørene kan gjennomføres uten avbrudd også dersom det unntaksvis ikke skulle finnes dekning for bruttobeløpet på statens foliokonto i Norges Bank. Norges Bank har foreslått at ordningen kan utformes slik at banken forskutterer det nødvendige beløp ved å overtrekke statens foliokonto i Norges Bank. Det er imidlertid spørsmål om en slik ordning kan anses å være i strid med forbudet etter sentralbankloven § 18 mot at Norges Bank yter kreditt direkte til staten.

4.2 Gjeldende rett

Av lov 24. mai 1985 nr. 28 om Norges Bank og pengevesenet mv. (sentralbankloven) § 18 følger det at Norges Bank ikke kan yte kreditt direkte til staten. Forbudet ble innført ved lovendring 20. juni 2003. Før denne lovendringen var hovedregelen at Norges Bank kunne yte sesongmessig og annen kortsiktig kreditt til staten innenfor særskilte rammer fastsatt av Stortinget. I særlige tilfeller kunne Norges Bank også yte langsiktig kreditt innenfor særskilte rammer fastsatt av Stortinget. Bankens kjøp av statskasseveksler, statsobligasjoner og andre gjeldsdokumenter var før lovendringen eksplisitt unntatt fra virkeområdet til bestemmelsen.

Om bakgrunnen for lovendringen heter det i høringsnotat 18. januar 2003 blant annet:

”En vesentlig grunn til at sentralbanker er skilt ut fra staten, har vært å forhindre at staten skal kunne finansiere seg mer eller mindre fritt gjennom seddelmonopolet. Organisering av sentralbanken som eget rettssubjekt har vært kombinert med forbud mot eller begrensninger i sentralbankens adgang til å yte staten kreditt. Dette kan gjelde både direkte, ordinære lån og kjøp av statspapirer i første hånd.

[...]

På bakgrunn av praksis i Norge og utviklingen internasjonalt, synes det nå prinsipielt riktig å stramme inn bestemmelsene om kreditt til staten i sentralbankloven § 18. Departementet anser særlig at adgangen i sentralbankloven til å yte langsiktig kreditt til staten er betenkelig sett hen til tilliten til pengepolitikken. En begrenset adgang til å yte kortsiktig kreditt til staten anses mindre betenkelig. Et skille mellom langsiktig og kortsiktig kreditt kan imidlertid være vanskelig å praktisere og vil lett bli kunstig. For eksempel vil kort kreditt kunne bli lang kreditt ved fornyelse. Slik situasjonen er i Norge, er det etter departementets vurdering neppe behov for å beholde adgangen til å yte sesongmessig og annen kortsiktig kreditt til staten.”

Vurderingene i høringsnotatet ble fulgt opp i Ot.prp. nr. 81 (2002-2003), hvor det blant annet heter:

”Departementet legger vekt på at et forbud for Norges Bank mot å yte kreditt direkte til staten, kan bidra til å styrke tilliten til Norges Banks utøvelse av pengepolitikken. Departementet vil peke på at det i denne sammenhengen er viktig å følge

den internasjonale utviklingen i retning av strammere bestemmelser. Et forbud for Norges Bank mot å yte kreditt direkte til staten skal signalisere at sentralbankens oppgave er å utøve pengepolitikk, og at banken ikke har ansvar for å finansiere statlige utgifter.”

Samtidig ble det i proposisjonen forutsatt at Norges Bank fortsatt skal ha en rolle som tilrettelegger/markedspleier i statsgjeldsforvaltningen. I Ot.prp. nr. 81 (2002-2003) heter det blant annet:

”Norges Bank er gitt en rolle som tilrettelegger/markedspleier i organiseringen av statsgjeldsforvaltningen, noe som bl.a. innebærer kjøp og salg av statspapirer. Dagens praksis med kjøp direkte fra staten for markedspleieformål kan ikke videreføres etter forslaget her. Departementet anser ikke at dette vil skape særlige problemer for gjennomføringen av statsgjeldsforvaltningen. Som Norges Banks hovedstyre indikerer i sin høringsuttalelse, kan dette løses ved at Norges Bank gis fullmakt til å handle med statens egne beholdninger av statspapirer. Norges Bank trenger da ikke ha statspapirer i eget navn for å utøve markedspleie. For aktørene i statspapirmarkedet vil ikke dette innebære noen forskjell. I Danmark, der også sentralbanken har operative oppgaver i statsgjeldsforvaltningen, er forholdet til artikkel 101 nr.1 i EF-traktaten løst gjennom en tilsvarende omlegging. Etter departementets vurdering vil ikke en slik omlegging svekke Norges Banks mulighet til å ivareta de gjeldsforvaltningsoppgavene som banken i dag utfører på vegne av Finansdepartementet.”

4.3 Forslag fra Norges Bank om mulige tiltak for å sikre likviditet ved framtidige oppgjør av statskasseveksler

Finansdepartementet viser i brev 11. november 2009 til Norges Bank til at dagens ordning for gjennomføring av rulleringer av statskasseveksler innebærer at staten må ha et beløp stående på konto som svarer til bruttobetalingen ved rullering. Det pekes på at det ikke er sannsynlig at staten alltid vil ha et tilstrekkelig stort beløp på konto til å forskuttere de framtidige bruttobeløpene. Departementet viser videre til at selv om nærmeste rullering vil kunne håndteres med gjeldende ordning, vil det likevel måtte etableres en alternativ ordning med tanke på senere forfall.

Finansdepartementet ber på den bakgrunn om Norges Banks forslag til hvordan dette kan løses.

I brev til Finansdepartementet 22. januar 2010 viser Norges Bank til at en eventuell situasjon hvor statens bankforbindelse ikke har tilstrekkelig likviditet til å foreta utbetalinger for staten som er lagt inn i masseoppgjøret, vil medføre at betalingssystemet stopper opp. I brevet heter det at Norges Bank i slike situasjoner, som en beredskapsordning, vil kunne legge til rette for å overføre det nødvendige beløpet fra statens konto i Norges Bank selv om staten ikke har dekning for beløpet.

Norges Bank peker på at en eventuell situasjon med forskuttering fra Norges Bank som eneste utvei ikke er ønskelig. Det vises til at dette ikke stiller seg annerledes utelukkende fordi formålet er å håndtere et ekstraordinært og svært tidsbegrenset behov knyttet til bytteordningen. Norges Bank ber derfor om at departementet, før en slik beredskapsordning iverksettes, gir en grundig redegjørelse for de alternative muligheter som departementet har vurdert for å unngå situasjonen med manglende dekning på statens foliokonto i Norges Bank.

Norges Bank tar i brevet også opp spørsmålet om en beredskapsordning som skissert kan være i strid med forbudet mot at sentralbanken yter kreditt direkte til staten etter sentralbankloven § 18. Norges Bank antar ut fra en formålsbetragtning at en særskilt beredskapsordning med svært kortvarige overtrekk på statens kronekonto i sentralbanken i løpet av dagen for å gjennomføre rulleringene av statskasseveksler, ikke rammes av forbudet i sentralbankloven § 18 mot direkte kreditt til staten. Norges Bank mener det må tillegges en viss vekt at Sveriges Riksbank, som er en del av ECSB-systemet (det europeiske sentralbank-systemet), har lovfestet en adgang til å bevilge staten kreditt i løpet av dagen, uten krav om sikkerhet. Norges Bank viser videre til at en beredskapsløsning som nevnt ikke vil medføre sentralbankfinansiering av staten.

4.4 Departementets vurdering

Departementet viser til at dagens organisering av betalingsoppgjørene, hhv. oppgjørene i Norges Bank av massebetalinger (NICS Netto) og verdipapiroppgjøret (VPO1), medfører at oppgjør av utbetalinger og innbetalinger ved rullering av statskasseveksler vil måtte skje hver for seg som bruttobetalinger. Samtidig viser departementet til at den beløpsmessige økningen i disse rullerin-

gene, grunnet bytteordningen, har medført et behov for at staten avsetter en betydelig likviditet for et svært kortvarig tidsrom. I gitte situasjoner vil slik likviditetsstillelse etter departementets vurdering kunne representere en lite effektiv bruk av samfunnets ressurser. Samtidig vil det etter departementets oppfatning kunne ha svært negative konsekvenser dersom man grunnet uforutsette omstendigheter skulle komme i en situasjon hvor betalingssystemet stopper opp på grunn av manglende likvider på statens foliokonto.

På denne bakgrunn ser departementet et klart behov for en ordning som sikrer at rulleringene av statskasseveksler kan gjennomføres uten avbrudd selv om det på oppgjørstidspunktet skulle være en helt kortsiktig underdekning på statens foliokonto i Norges Bank.

Departementet har vurdert om en slik ordning vil være i strid med forbudet i sentralbankloven § 18 mot at Norges Bank yter kreditt direkte til staten.

Departementet anser det isolert sett ikke for tvilsomt at benyttelse av en overtrekksfasilitet innebærer en kredittstillelse. Dette er blant annet lagt til grunn i EF-traktaten artikkel 101 nr. 1, vist til i Ot.prp. nr. 81 (2002-2003) under behandlingen av forslaget om et forbud mot at Norges Bank yter staten kreditt. Departementet antar at slik kredittstillelse vil kunne betraktes som direkte dersom Norges Bank forskutterer utbetaling av statens forpliktelser ved debitering av statens foliokonto dersom dette medfører at kontoen overtrekkes.

På den annen side vil en beredskapsordning som foreslått av Norges Bank kun åpne for overtrekk av statens konto innenfor en enkelt dag, idet inndeckning forutsettes gjennomført etter at rulleringen av statskassevekslene har blitt gjennomført. Dette innebærer at statens konto vil måtte være i balanse senest ved arbeidsdagens utløp, og slik kortsiktig kreditt vil dermed ikke kunne løpe over natten. Følgelig vil en slik ordning ikke kunne brukes til å finansiere staten ved løpende å fornye kreditten. Ut fra en formålsbetragtning er departementet på denne bakgrunn enig med Norges Bank i at det er mye som kan tale for at den typen kortsiktig kreditt det her er tale om ikke kan anses omfattet av forbudet i sentralbankloven § 18.

Departementet viser videre til at det etter Ot.prp. nr. 81 (2002-2003) var en klar forutsetning at lovendringen ikke skulle svekke Norges Banks mulighet til å ivareta de gjeldsforvaltningsoppgavene som banken utfører på vegne av Finansdepartementet. Departementet vurderer det slik at behovet for en ordning som skissert har oppstått som en følge av kombinasjonen av de store

forfallsbeløpene bytteordningen har ført med seg og organiseringen av betalingssystemet, som krever bruttooppgjør av statens forpliktelser i interbankoppgjøret. Også det forhold at et forbud mot kreditt i løpet av dagen som del av en slik ordning vil medføre en klar svekkelse av Norges Banks mulighet til å ivareta gjeldsforvaltningsoppgaver for staten, taler således etter departementets oppfatning for at ordningen må anses å falle utenfor bestemmelsen.

På bakgrunn av at betenkelighetene som begrunnet lovendringen i 2003 ikke gjør seg gjeldende for en intradag overtrekksadgang, og at situasjonen som har oppstått uansett er en følge av endringer i organiseringen av statsgjeldsforvaltningen, mener departementet etter en samlet vurdering at de beste grunner taler for at ordningen som det her er tale om må anses for å falle utenfor virkeområdet til sentralbankloven § 18. Departementet ser imidlertid at den absolutte utformingen av lovens ordlyd, sett i sammenhengen med merknadene til bestemmelsen i forarbeidene, kan være egnet til å skape en viss tvil om rekkevidden av forbudet i sentralbankloven § 18. Departementet finner det derfor likevel hensiktsmessig å foreslå en lovendring som fjerner enhver tvil om at

forbudet mot å yte direkte kortsiktig kreditt til staten ikke er til hinder for at Norges Bank kan stille til rådighet likviditet for staten forutsatt at kreditten ikke løper utover kalenderdagen.

Departementet ser det som hensiktsmessig at ordlyden gis en generell utforming. Selv om det særlige behovet for en intradag kredittadgang som har oppstått har sin bakgrunn i bytteordningen og hovedsaklig skyldes oppgjørstekniske forhold, vil departementet ikke utelukke at det også kan være andre situasjoner hvor det kan være hensiktsmessig at Norges Bank forskutterer betaling for staten mot tilbakebetaling samme dag. Departementet mener at bestemmelsen ikke i seg selv bør hindre slike løsninger dersom et konkret behov skulle vise seg å oppstå. Det vises som nevnt til at de betenkelighetene som begrunnet forbudet mot direkte kreditt fra Norges Bank til staten ikke gjør seg gjeldende på samme måte for kortsiktig kreditt, og enda mindre for kreditt med løpetid innenfor en kalenderdag. Det vises videre til opplysninger fra Norges Bank om at det i Sverige er lovfestet en adgang for Sveriges Riksbank, som er en del av ECSB-systemet (det europeiske sentralbanksystemet), til å bevilge staten intradag kreditt.

5 Økonomiske og administrative konsekvenser

Departementet foreslår i denne utredningen i hovedsak tilpasninger i foretakspensjonsloven, innskuddspensjonsloven, lov om individuell pensjonsordning og lov om obligatorisk tjenstepensjon til de nye reglene om fleksibelt uttak av alderspensjon i folketrygden.

Økt fleksibilitet med hensyn til uttak av alderspensjon vil være en fordel for de som har rett til å ta ut pensjon. Økt fleksibilitet og økte krav til informasjon forventes samtidig å kreve mer ressurser hos arbeidsgiverne og i pensjonsinnretningene.

Pensjonsinnretningene er allerede underlagt tilsyn fra Finanstilsynet. Lovforslaget forventes ikke å medføre økt ressursbehov hos myndighetene. Dersom fleksibiliteten utnyttes, vil dette kunne påvirke inntektsnivåer og skatteinngang. Tidsmessige forskyvninger i uttaket av alderspensjon som følge av innføring av fleksibelt uttak av pensjon kan ikke utelukkes å få provenymessige virkninger. Dette vil være avhengig av hva gjennomsnittet av arbeidstakere velger hva gjelder tidspunkt for uttak av pensjon, graden av uttak av pensjon og i hvor stor grad uttak kombineres med videre arbeid. Eventuelle provenyvirkinger er vanskelige å beregne og forventes uansett å være begrenset. Det er ikke nå foreslått endringer som innebærer økning av grensene for foretakenes rett til skattemessig fradrag for innbetalinger til pensjonsordningene.

Plikten til å tegne forsikring som gir rett til premie- og innskuddsfritak ved uførhet i samsvar med uføregraden, følger av lov om obligatorisk tjenstepensjon i dag. Denne plikten inntas etter forslaget også i foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven. Dette innebærer, som nevnt i avsnitt 3.6 ovenfor, at det blir obligatorisk også for selvstendig næringsdrivende og frilansere å tegne forsikring som gir rett til innskuddsfritak ved uførhet i samsvar med uføregraden, dersom disse velger å utnytte adgangen til å etablere skattefaviserte «kollektive» pensjonsordninger for seg selv.

Endringen i medlemskapsdefinisjonen i innskuddspensjonsloven innebærer at det kun er arbeidsgiver og arbeidstaker det betales innskudd

for som skal forbli medlem av pensjonsordningen (ved siden av arbeidstakere som har sluttet i foretaket på grunn av uførhet og som det betales innskudd for i henhold til forsikring av innskuddsfritak ved uførhet). Når medlemskapet opphører, opphører samtidig arbeidsgivers kostnadsansvar. Dette innebærer at kostnadene til foretaket reduseres som følge av at innehaveren selv må dekke administrative kostnader.

Gjeldende adgang til å la arbeidstakere som slutter i foretaket for å gå av med AFP beholde medlemskapet i pensjonsordningen og dermed få videre pensjonsopptjening, foreslås opphevet i både foretakspensjonsloven og innskuddspensjonsloven. Dette innebærer videre for innskuddspensjonsordninger at de administrative kostnadene ikke lenger vil dekkes av arbeidsgiver, med unntak for innskuddspensjonsordninger med rentegaranti, hvor arbeidsgiver uansett skal avsette en administrasjonsreserve til dekning av administrasjonskostnader ved pensjonskapitalbevis frem til 67 år. For foretakspensjonsordninger innebærer opphør av medlemskap at vedkommende ikke får årlig regulering av pensjoner under utbetaling gjennom pensjonistenes overskuddsfond. Det er foreslått en overgangsordning som innebærer at de som er født før desember 1948 og som har rett til å ta ut AFP etter gamle regler, kan fortsette som medlem av pensjonsordningen dersom ordningens regelverk åpner for det.

For pensjonskapitalbevis med kontraktsfaste ytelser foreslås det at kontoinnehaveren skal dekke kostnadene knyttet til pensjonskapitalbeviset etter fylte 67 år. Som en konsekvens av at kontoinnehaveren skal belastes kostnadene etter fylte 67 år, skal avkastningen på pensjonskapitalen tilføres pensjonskapitalen med unntak av den delen av overskuddet som pensjonsinnretningen har adgang til å beholde etter forsikringsvirksomhetsloven § 9-12 tredje ledd.

Den foreslåtte endringen i sentralbankloven antas ikke å ha økonomiske eller administrative konsekvenser av betydning, bortsett fra å kunne bidra til lettere gjennomføring av pengeoppgjøret i Norges Bank.

6 Merknader til de enkelte bestemmelser

Til endringer i lov 24. mai 1985 nr. 28 om Norges Bank og pengevesenet mv. (sentralbankloven)

Til § 18

Endringene i § 18 er omhandlet i kapittel 4 ovenfor.

Til endringer i lov 24. mars 2000 nr. 16 om foretakspensjon (foretakspensjonsloven)

Til § 1-1 annet ledd

Endringen i § 1-1 *annet ledd* er identisk med Banklovkomisjonens utkast. Det vises til avsnitt 8.3 og 8.4 i NOU 2010: 6.

Til § 1-2 Definisjoner

Forslaget til endring i § 1-2 *første ledd bokstav b* er identisk med Banklovkomisjonens utkast til endringer av § 1-2 første ledd bokstav b. Bestemmelsene i forsikringsvirksomhetsloven kapittel 7 om pensjonskasser, som er vedtatt etter ikrafttreddelsen av foretakspensjonsloven, innførte et skille mellom pensjonskassenes vedtekter og pensjonsavtalen mellom foretaket og pensjonskassen. I opplistingen av kravene til innholdet i vedtektene for pensjonskasser i forsikringsvirksomhetsloven § 7-4 inngår ikke regler om den enkelte pensjonsordning. Regelverket for den enkelte pensjonsordning skal framgå av avtalen mellom foretaket og pensjonskassen, herunder en pensjonsplan. Henvisningen til vedtektene for en pensjonskasse i foretakspensjonsloven § 1-2 første ledd bokstav b er derfor strøket.

Forslaget til ny *bokstav m* i § 1-2 første ledd definerer hva som regnes som «opptjeningsalder» i loven. Bestemmelsen er identisk med Banklovkomisjonens utkast til § 1-2 ny bokstav m. Innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon innebærer at begrepet «pensjonsalder» mister sin betydning og bortfaller. Samtidig er det nødvendig å ha et fastsatt skjæringstidspunkt for beregning av forsikringsmessige avsetninger, som følge av at den enkelte arbeidstaker selv kan velge når vedkommende skal ta ut alderspensjon. Dette beregningsmessige skjæringstidspunktet omtales som «opp-

tjeningsalder». Opptjeningsalderen skal defineres i regelverket for pensjonsordningen. Opptjeningsalderen kan settes til 67 år eller høyere. Definisjonen i § 1-2 første ledd bokstav m må ses i sammenheng med lovforslaget § 4-1 første ledd, som gir nærmere regler om opptjeningsalder. Departementet legger til grunn at det ikke vil være nødvendig å endre den pensjonsalder som er fastsatt i medhold av gjeldende § 4-1. Slik pensjonsalder vil etter lovendringen være å anse som opptjeningsalder. Det vises til merknader til § 4-1 nedenfor.

Medlemsdefinisjonen i gjeldende § 1-2 *annet ledd bokstav c annet punktum* foreslås justert slik at den er tilpasset adgangen til fleksibelt uttak av alderspensjon. Alderspensjonister som slutter i foretaket for å ta ut alderspensjon, skal fremdeles være medlem av foretakspensjonsordningen. Ordlyden er endret sammenliknet med Banklovkomisjonens utkast til definisjon. Som medlem regnes bare «alderspensjonist som har tatt ut alderspensjon fra ordningen rett etter avsluttet arbeidsforhold». Dette innebærer en klarere avgrensning mot arbeidstaker som tar ut alderspensjon fra en fripolise. Når det utstedes en fripolise, opphører fripoliseinnehavere å være medlem av pensjonsordningen. Det er etter departementets syn viktig å ha en definisjon som klargjør at det bare er alderspensjonister som slutter i foretaket for å gå rett over på alderspensjon som kan være medlem av foretakspensjonsordning som alderspensjonist uten å arbeide i foretaket. Dette er omhandlet i avsnitt 3.5.4 over. I annet punktum er det presisert at som medlem av pensjonsordningen regnes også arbeidstaker som har blitt ufør mens han eller hun var i foretakets tjeneste og som det betales premie eller innskudd for i henhold til forsikring av premie- eller innskuddsfritak ved uførhet. Det vises for øvrig til tilsvarende presisering i utkastet til endringer i innskuddspensjonsloven § 1-2 bokstav k. Dette er omhandlet i avsnitt 3.5.4 ovenfor.

Til § 2-1 Adgang til å opprette pensjonsordning

De foreslåtte endringene i § 2-1 er identisk med Banklovkomisjonens utkast til endringer i § 2-1 i avsnitt 8.4 i NOU 2010: 6.

Første ledd er endret slik at gjeldende fjerde ledd blir nytt annet punktum i første ledd.

Annet ledd i § 2-1 er omarbeidet som følge av plikten til å tegne forsikring for premie- og innskuddsfritak ved uførhet i lov om obligatorisk tjenstepensjon. Utover dette innebærer ikke endringen av annet ledd materielle endringer. I annet ledd siste punktum er det en henvisning til foretakspensjonsloven § 6-6. I Banklovkomisjonens utkast var det en henvisning til foretakspensjonsloven § 6-7. Endringene i henvisningen er en følge av at departementet har foreslått at gjeldende § 6-6 oppheves og at dermed har § 6-7 blitt § 6-6 osv.

Gjeldende tredje ledd fastsetter at alderspensjonen i en pensjonsordning enten kan utformes som ytelsesbasert alderspensjon eller som engangsbetalt alderspensjon. Dette framgår nå av *annet ledd*. Nytt *tredje ledd* svarer til gjeldende annet ledd, og omhandler frivillige tilleggssytelser som kan knyttes til en foretakspensjonsordning i tillegg til alderspensjon og premie- eller innskuddsfritak ved uførhet. Det er foretatt visse språklige endringer i nytt tredje ledd sammenliknet med gjeldende annet ledd for å tilpasse bestemmelsen til fleksibelt uttak av alderspensjon. Det vises til nærmere omtale av bestemmelsen i merknaden til § 2-1 i avsnitt 8.3 i NOU 2010: 6.

Til § 2-3 tredje ledd

Etter gjeldende tredje ledd annet punktum kan det i pensjonsplanen settes som vilkår for utbetaling av alderspensjon at de forsikrede framsetter krav om ytelser fra folketrygden. For å sikre at arbeidstaker skal ha en reell adgang til å velge hvorvidt uttak av alderspensjon skal kombineres med folketrygd, skal det ikke lenger være adgang til å stille et slikt vilkår. Dette er behandlet nærmere i avsnitt 3.2.4 ovenfor. Annet punktum i gjeldende § 2-3 tredje ledd oppheves. Samtidig lovfestes det i § 5-7 a at det ikke er adgang til å stille vilkår i regelverket at alderspensjon bare kan eller må tas ut samtidig med uttak av alderspensjon fra folketrygden. Det vises til merknadene til § 5-7 a nedenfor.

Til § 2-9 annet ledd

Gjeldende annet ledd bokstav b fastsetter at aldersgrensen i parallelle pensjonsordninger skal være den samme i begge ordninger. Ved innføringen av generelle regler om fleksibelt uttak av alderspensjon fra 62 år, er det ikke lenger behov for denne bestemmelsen. Bokstav b oppheves. Gjeldende bokstav c og d *blir bokstav b og c*. Det

vises for øvrig til tilsvarende bestemmelse i innskuddspensjonsloven § 2-10 annet ledd bokstav b, se nærmere omtale i NOU 2010: 6 avsnitt 6.5.

Til § 2-12 sjette, åttende og niende ledd

Gjeldende *sjette ledd* tilpasses plikten til å tegne forsikring for premie- og innskuddsfritak ved uførhet som følger av lov om obligatorisk tjenstepensjon, slik at det også framgår av foretakspensjonsloven at slik forsikring skal tegnes og ikke er en valgmulighet. Dette innebærer at for kombinerte pensjonsordninger må slik forsikring dekke premie- og innskuddsfritak ved uførhet i samsvar med uføregraden i begge pensjonsordningene.

Gjeldende åttende og niende ledd fastsetter grensen for maksimale årlige ytelser fra kombinerte pensjonsordninger. Grensen er satt til differansen mellom 10,2 G og beregnet folketrygd. For ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger fastsetter pensjonsplanen en øvre grense for samlede årlige ytelser, jf. § 5-7. Det er derimot ikke satt noen maksimalgrense for utbetaling av årlige ytelser fra pensjonsordningen, slik det har vært i innskuddspensjonsloven § 7-3 fjerde ledd. Det vises videre til at begrensningen av maksimal årlig samlet pensjon som kommer til utbetaling, er opphevet for innskuddspensjonsordninger i innskuddspensjonsloven § 7-3 fjerde ledd og for engangsbetalt foretakspensjon i § 5-13, som følge av at disse grensene har liten eller ingen praktisk betydning i dag. Begrensningen som følger av gjeldende åttende og niende ledd for kombinerte pensjonsordninger foreslås derfor opphevet.

I nytt *åttende ledd* foreslås det å presisere at bestemmelsene i annet ledd ikke får anvendelse for arbeidstakere som har opptjening etter innskuddspensjonsordning eller engangsbetalt alderspensjon etter § 3-10. Av § 2-12 annet ledd bokstav a følger det at dersom foretaket har både innskuddspensjonsordning og foretakspensjonsordning, skal alle arbeidstakere være medlem av begge ordningene. Dette gjelder likevel ikke dersom et foretak med ytelsesbasert foretakspensjon etablerer pensjonsordning i medhold av § 3-10. Verken reglene om kombinerte pensjonsordninger eller parallelle pensjonsordningene får anvendelse i de situasjoner hvor eldre arbeidstakere holdes utenfor medlemskap i ytelsesbasert foretakspensjonsordning etter § 3-9 annet ledd eller har full opptjening i slik ordning etter § 4-5 fjerde ledd, og meldes inn i innskuddspensjonsordning eller ordning med engangsbetalt alderspensjon i henhold til § 3-10.

Til § 3-9 Eldre arbeidstakere

I første ledd er «pensjonsalderen» erstattet med «opptjeningsalderen». Hovedregelen om medlemskap for eldre arbeidstakere blir etter dette at arbeidstakere med mindre enn ti år igjen til opptjeningsalder i pensjonsordningen skal tas opp som medlem i pensjonsordningen. Det vises til definisjonen i § 1-2 første ledd bokstav m og merknadene til denne bestemmelsen ovenfor.

Etter *annet ledd første punktum* kan det fastsettes i pensjonsordningens regelverk at arbeidstakere som omfattes av første ledd og som har et fastsatt antall år igjen til «opptjeningsalder» likevel kan holdes utenfor pensjonsordningen, eller tas opp i pensjonsordningen på særskilte vilkår. Det vises til omtale i NOU 2010: 6 avsnitt 8.3, hvor det er redegjort nærmere for hvorfor disse medlemmene ikke trenger å meldes inn i foretakspensjonsordningen. «Opptjeningsalder» erstatter «pensjonsalder» i gjeldende annet ledd første punktum. Bakgrunnen for denne endringen er at «pensjonsalder» etter innføringen av fleksibelt uttak mister sin betydning som tidspunkt for uttak. Det vises til merknadene til § 1-2 første ledd bokstav m ovenfor.

Annet ledd nytt *annet punktum* fastsetter at arbeidstakere som etter første punktum ikke har krav på å meldes inn i foretakspensjonsordningen ved ansettelse, skal sikres alderspensjon ved engangsbetalt foretakspensjon eller i en innskuddspensjonsordning etter innskuddspensjonsloven.

Tredje ledd endres på samme måte som annet ledd første punktum, slik at «opptjeningsalder» erstatter «pensjonsalder». Det vises til definisjonen i § 1-2 første ledd bokstav m og merknadene til denne bestemmelsen ovenfor.

Til § 3-10 Arbeidstakere som har nådd opptjeningsalderen

Foretakspensjonsloven § 3-10 endres som følge av fleksibelt uttak av alderspensjon. *Paragrafoverskriften* er endret.

Gjeldende første ledd om førtidspensjonerte arbeidstakere utgår som følge av innføringen av adgangen til å ta ut alderspensjon fra 62 år. Nytt *første ledd* fastsetter at arbeidstakere som ansettes i stilling i foretaket etter nådd opptjeningsalder, ikke skal ha krav på å bli medlem av foretakspensjonsordningen.

Nytt *annet ledd* fastsetter at disse arbeidstakerne skal sikres pensjonsopptjening på samme måte som eldre arbeidstakere etter § 3-9 annet ledd, som ansettes like før de når opptjeningsalderen og som etter foretakspensjonsordningens regelverk

kan holdes utenfor pensjonsordningen. Pensjonsopptjening for disse arbeidstakerne vil skje gjennom engangsbetalt foretakspensjon eller etter innskuddspensjonsloven. Det vises til merknadene til § 3-9 annet ledd ovenfor. For arbeidstakere som er medlem av foretakspensjonsordningen og som fortsetter å jobbe etter nådd opptjeningsalder gjelder bestemmelsene i § 4-5. Det vises til merknadene til denne bestemmelsen.

Gjeldende annet ledd oppheves, slik at det ikke lenger er adgang til å fratre stilling og ta ut AFP og fremdeles være medlem av pensjonsordningen. Det innføres en overgangsordning for personer født før desember 1948. Disse kan fratre stilling og ta ut AFP, og fremdeles ha medlemskap og fortsatt opptjening fram til fylte 67 år dersom ordningen åpner for dette. Det vises til omtale i avsnitt 3.5.4 ovenfor samt til overgangsregelen i lovforslaget punkt VI nr. 3.

Til § 3-11 Arbeidstakere som tar ut alderspensjon

Paragrafoverskriften er endret for å tilpasse ordlyden til innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon. Dette innebærer en justering av paragrafoversikten sammenliknet med Banklovkommisjonens utkast til overskrift i § 3-11 i NOU 2010: 6, som var «Pensjonerte arbeidstakere».

Første ledd gjelder arbeidstakere som tar ut alderspensjon før vedkommende når den fastsatte opptjeningsalderen etter § 4-1, men som likevel fortsetter i heltids- eller deltidsstilling i foretaket. Disse arbeidstakerne har krav på at det betales premie til pensjonsordningen inntil arbeidstakeren når opptjeningsalderen. Premie omfatter også innskuddspremie i ordninger med engangsbetalt alderspensjon. Første ledd er noe endret sammenliknet med Banklovkommisjonens utkast, men innebærer ikke noen materielle endringer i forhold til Banklovkommisjonens utkast.

Annet ledd gjelder arbeidstakere som tar ut alderspensjon etter nådd opptjeningsalder og som fortsetter i heltids- eller deltidsstilling i foretaket. Disse arbeidstakerne skal sikres alderspensjon i samsvar med reglene i loven § 4-5. Det vises til merknadene til denne bestemmelsen nedenfor.

Til § 4-1 Opptjeningsalder

Paragrafoverskriften er endret fra «pensjonsalder» til «opptjeningsalder» for å tilpasse ordlyden til innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon.

Gjeldende første ledd oppheves i sin helhet som følge av innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon. Nytt *første ledd* fastsetter at det i re-

regelverket for pensjonsordningen skal fastsettes en opptjeningsalder på 67 år eller høyere. Dette svarer til gjeldende rett der pensjonsalderen ikke kan settes lavere enn 67 år. Ved nådd opptjeningsalder skal de rettigheter som arbeidstakeren erverver i samsvar med regelverket, være opptjent, jf. forslag til første ledd *første punktum*. Pensjonsalder i gjeldende foretakspensjonslov har betydning både som tidspunktet for når et medlem har rett til alderspensjon fra ordningen, og som tidspunkt for når full pensjon tidligst kan opptjenes i pensjonsordningen. Uttakstidspunktet er ikke lenger et fast definert tidspunkt i regelverket, siden den enkelte fra fylte 62 år nå kan velge når alderspensjonen skal tas ut. Ved å erstatte den forhåndsfastsatte «pensjonsalder» med «opptjeningsalder» beholder man et skjæringstidspunkt for når fullt opptjent pensjon tidligst kan oppnås. Innføringen av «opptjeningsalder» etableres som en midlertidig overgangsordning for ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger, slik at eksisterende ordninger kan tilpasses ny alderspensjon i folketrygden uten å måtte endre avtalene. Det vises for øvrig til merknadene til § 1-2 første ledd bokstav m.

Departementet legger til grunn at opptjeningsalderen som fastsettes i regelverket ikke kan settes så høyt at det i realiteten innebærer en omgåelse av minstekravene i lov om obligatorisk tjenstepensjon. I dag er det vanlig at pensjonsalderen er satt til 67 år som i folketrygden. Enkelte pensjonsordninger har imidlertid en aldersgrense på 70 år. Departementet forutsetter at det vanlige vil bli å fastsette opptjeningsalderen på tilsvarende måte.

Etter *annet ledd* skal opptjeningsalder være det tidspunkt et medlem skal ha oppnådd rett til full alderspensjon, forutsatt at vedkommende på dette tidspunkt også oppfyller minstekravet til full tjenestetid, jf. § 4-3 første ledd. Antall år igjen til opptjeningsalderen vil være bestemmende for hvor mange år man kan bruke for å bygge opp tilstrekkelig premiereserve for den enkelte arbeidstaker til å sikre full alderspensjon. Ansettes arbeidstakeren i foretaket når han eller hun er 20 år, vil premien for å bygge opp tilstrekkelig premiereserve for å sikre full alderspensjon fordeles over 47 år, forutsatt at opptjeningsalderen er satt til 67 år. Skulle arbeidstakeren slutte i foretaket når vedkommende er for eksempel 52 år, vil den innbetalte premiereserve tilsvare 32/47-deler av pensjonen sett i forhold til arbeidstakerens lønn på fratredelsestidspunktet. Dette gjelder selv om vedkommende på dette tidspunktet faktisk har full tjenestetid, forutsatt at denne er satt til 30 år.

Gjeldende annet ledd videreføres i nytt *tredje ledd*, med unntak av at «pensjonsalder» er erstattet med «opptjeningsalder».

Til § 4-2 første ledd

Paragraf 4-2 *første ledd* definerer hva som er opptjent pensjon for medlemmene til enhver tid. *Første punktum* er tilpasset begrepsbruken etter innføring av fleksibelt uttak av alderspensjon. Det samme gjelder *annet punktum*, som også er skrevet om for å forsøke å gjøre beskrivelsen av lineær opptjening tydeligere enn i gjeldende bestemmelse.

Til § 4-3 Krav til tjenestetid

Endringene i § 4-3 er identisk med Banklovkomisjonens forslag i NOU 2010: 6. Etter gjeldende § 4-3 første ledd har det vært lagt til grunn at full tjenestetid må være opptjent ved pensjonsalder for at medlemmet skal ha krav på full alderspensnyttelse. Ved innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon, skal tjenestetiden etter *første ledd* regnes fram til opptjeningsalderen fastsatt i henhold til § 4-1.

Tredje ledd gjelder beregningen av tjenestetiden som skal legges til grunn dersom medlemmet blir ufør eller dør, og det skal beregnes etterlatteytelser. Eneste endring i tredje ledd er at «nådd opptjeningsalderen» erstatter «oppnådd rett til alderspensjon». Opptjeningsalderen er fastsatt i regelverket til pensjonsordningen, jf. § 4-1.

Til § 4-4 Skifte av stilling i foretaket

Endringene i § 4-4 *første ledd første og annet punktum* er tilpasset fleksibelt uttak av alderspensjon ved at «opptjeningsalder» erstatter «pensjonsalder», jf. forslaget til § 4-1.

Annet ledd bokstav a er tilpasset fleksibelt uttak av alderspensjon ved at «opptjeningsalder» erstatter «pensjonsalder», jf. § 4-1.

Tredje ledd omhandler de tilfellene der arbeidstakeren skifter stilling i foretaket og den nye stillingen har en annen pensjonsalder enn den stillingen medlemmet fratrer. Opptjent pensjon skal beregnes særskilt for hver av stillingene. Ved tilpasning til fleksibelt uttak av alderspensjon foreslås det at bestemmelsen skal komme til anvendelse om det er forskjellig opptjeningsalder i den tidligere og nye stillingen.

I gjeldende tredje ledd annet punktum er det åpnet for at det kan gjøres unntak fra den særskilte beregningen i regelverket. Regelverket kan fastsette at det i henhold til gjeldende tredje ledd

bokstav a kan tas utgangspunkt i samlet tjenestetid i foretaket og pensjonsalderen i den nye stillingen. I gjeldende bokstav b er det lagt til grunn at dersom muligheten i bokstav a benyttes, skal det om nødvendig utstedes en fripolise direkte til medlemmet for å sikre at vedkommende ikke taper rett til opptjent pensjon fram til stillingsskiftet. Finansdepartementet er i likhet med Banklovkommisjonen av den oppfatning at denne bestemmelsen ikke lenger vil være nødvendig etter innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon. Det foreslås derfor at bokstav b oppheves. Som følge av at bokstav b oppheves, opphører samtidig bokstavinnndelingen.

Til § 4-5 Medlem som har nådd opptjeningsalderen
Paragrafoverskriften er endret for å tilpasse ordlyden til innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon.

I nytt *første ledd* er det fastsatt en generell øvre begrensning for hvor lenge et medlem av en ytelsesbasert foretakspensjonsordning kan opptjene rett til pensjon, uavhengig av om vedkommende har tjent opp full tjenestetid. Denne grensen er satt til fylte 75 år. Noen tilsvarende grense er ikke innført for innskuddspensjonsordninger, se ovenfor i avsnitt 3.4.4. Den øvre grensen for opptjening i foretakspensjonsordning skyldes at det for eldre arbeidstakere som blir værende i en ytelsesbasert foretakspensjonsordning vil påløpe høye reguleringspremier i tillegg til vanlig premie ved fortsatt opptjening av pensjon.

Gjeldende første ledd blir nytt *annet ledd*, som foreslås endret slik at den tilpasses innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon. Bestemmelsens ordlyd er noe endret sammenliknet med Banklovkommisjonens utkast, men det er ikke gjort materielle endringer. *Første punktum* opprettholder gjeldende prinsipp om at arbeidstakere som ikke har opptjent rett til full alderspensjon ved nådd opptjeningsalder, kan fortsette å få godskrevet tjenestetid dersom medlemmet fortsetter å arbeide. Det er tatt inn en henvisning til reglene om fullt opptjent pensjon i § 4-2 første ledd annet punktum i stedet for bestemmelsen om tjenestetid i § 4-3, som bestemmelsen viser til i dag.

Nytt *annet punktum* i annet ledd fastsetter at det ved beregningen av opptjent pensjon etter nådd opptjeningsalder skal ses bort fra endringer i lønn og beregnet folketrygd. Det vises til avsnitt 3.4.4 ovenfor. Formålet er å styrke arbeidslinjen og gjøre det lettere for arbeidstakere å kunne bli i stillingen etter oppnådd opptjeningsalder. Lønnsøkninger etter nådd opptjeningsalder ville ellers

kunne utløse høye reguleringspremier. Den videre opptjeningen av tjenestetid etter nådd opptjeningsalder, innebærer at arbeidstaker sikres tillegg i tjenestetiden år for år. Ved uttak av pensjonen skal hele tjenestetiden og den oppbygde premiereserve omregnes til årlige ytelser beregnet fra uttakstidspunktet. I beregningsgrunnlaget for premien for tillegg til tjenestetid kan det ikke tas hensyn til utsatt utbetalingstid.

Gjeldende annet punktum blir nytt *tredje punktum*.

Gjeldende tredje ledd fastsetter at en arbeidstaker som ved nådd pensjonsalder begynner å arbeide hos en annen arbeidsgiver, kan kreve at alderspensjonen ikke kommer til utbetaling i den utstrekning vedkommende får utbetalt lønn. Denne bestemmelsen dekkes av forslaget til regler om uttak i § 5-7 a annet ledd. Gjeldende tredje ledd i § 4-5 foreslås derfor opphevet.

Banklovkommisjonens utkast til tredje ledd er ikke fulgt opp, idet reglene om omregning av ytelser ved uttak av alderspensjon i § 5-7 c første ledd kommer til anvendelse også ved uttak som skjer etter at pensjon er fullt opptjent. I likhet med Banklovkommisjonens utkast til tredje ledd følger det av § 5-7 c at forsikringsteknisk kontantverdi av ytelse skal være de samme før og etter omregning.

Nytt *tredje ledd* innebærer at arbeidstakere som ikke kan opptjene mer pensjon i foretakspensjonsordningen på grunn av full opptjening, og som fortsetter i sin stilling i foretaket, skal sikres alderspensjon ved engangsbetalt foretakspensjon eller i henhold til innskuddspensjonsloven, jf. forslag til foretakspensjonsloven § 3-10 nytt annet ledd. Det vises til merknadene til denne bestemmelsen ovenfor. Departementet legger til grunn at arbeidstaker som har full opptjening i ytelsesbasert foretakspensjonsordning og som får opptjening i innskuddspensjonsordning eller ordning med engangsbetalt alderspensjon etter § 3-10 skal beholde sitt medlemskap i foretakspensjonsordningen. Reglene om parallelle pensjonsordninger og kombinerte pensjonsordninger i foretakspensjonsloven kapittel 2 gjelder ikke i disse tilfellene, jf. også merknadene til foretakspensjonsloven § 2-12 åttende ledd ovenfor.

Til § 4-6 Opphør av medlemskap

Første ledd er tilpasset innføringen av rett til fleksibelt uttak av alderspensjon.

Det er presisert i *annet ledd* at medlemmets rett til opptjent pensjon ved opphør av medlemskap omfatter en forholdsmessig andel av pensjonsordningens tilleggsavsetninger. Det vises til tilsvarende

presisering i § 4-7 første ledd første punktum og merknadene til denne bestemmelsen nedenfor. Dette er behandlet nærmere i avsnitt 3.13.4.

Til § 4-7 første ledd

I *første ledd første punktum* er det presisert at retten til fripolise omfatter en forholdsmessig andel av tilleggsavsetninger. Det vises til tilsvarende presisering i § 4-6 annet ledd første punktum og merknadene til denne bestemmelsen ovenfor. Dette er behandlet nærmere i avsnitt 3.13.4.

Til § 4-8 annet og tredje ledd

I samsvar med innføringen av virksomhetsregler for pensjonskasser i forsikringsvirksomhetsloven kapittel 7, foreslås det en endring i ordlyden i § 4-8 *annet ledd*. Det vises for øvrig til forsikringsvirksomhetsloven § 7-1 tredje ledd og Ot.prp. nr. 68 (2004-2005) side 22.

I nytt *tredje ledd annet punktum* er det presisert at fripolisen skal omfatte andel av tilleggsavsetninger også i de tilfeller hvor en pensjonskasse utsteder fripolisen, jf. § 4-7 første ledd.

Til § 4-9 tredje ledd

Tredje ledd er nytt, og sier uttrykkelig at uttaksreglene i §§ 5-1, 5-7 a til 5-7 c gjelder tilsvarende for fripoliser. Dette innebærer at retten til fleksibelt uttakstidspunkt for alderspensjon også skal gjelde for fripoliser. Henvisningen til regler om uttak av alderspensjon for arbeidstakere som er medlem av pensjonsordningen, innebærer at «medlem» i disse bestemmelsene må leses som «innehaver av fripoliser» i de tilfellene det dreier seg om uttak av alderspensjon fra fripolise. For å begrense administrasjonen og kostnadene knyttet til fripoliser, hadde Banklovkommisjonen foreslått å gjøre unntak fra reglene om delvis uttak av alderspensjon i § 5-7 b annet ledd for fripoliser, slik at fripoliseinnehaverne ikke skal kunne ta ut mindre enn fullt uttak av alderspensjon fra fripoliser. Banklovkommisjonen la til grunn at arbeidstakeren vil ha tilstrekkelig fleksibilitet gjennom adgangen til gradert uttak av folketrygd og den tjenestepensjonsordningen vedkommende var medlem av da han startet uttaket av alderspensjon. Bestemmelsen er endret sammenliknet med Banklovkommisjonens utkast til § 4-9 tredje ledd i NOU 2010: 6, slik at fripoliseinnehaveren har adgang til å ta ut mindre enn full alderspensjon fra fripolisen i de tilfeller hvor pensjonsinnretningen samtykker. Dette er nærmere behandlet i avsnitt 3.3.4.

Gjeldende fjerde ledd er dekket av nytt tredje ledd og oppheves. Gjeldende femte ledd blir *fjerde ledd*.

Til § 4-10 Utenlandske statsborgere

Paragraf 4-10 foreslås endret slik at bestemmelsen i større grad ivaretar hensynet til borgere fra andre land. Det vises til tilsvarende endringer i innskuddspensjonsloven § 6-2 fjerde ledd. Endringen er identisk med Banklovkommisjonens utkast til endringer i § 4-10 i NOU 2010: 6 avsnitt 8.4.

Til § 4-15 annet ledd

Ordlyden i *annet ledd tredje punktum* er tilpasset innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon. Endringen innebærer at «opptjeningsalder» erstatter «pensjonsalder» i gjeldende § 4-15 annet ledd. Endringen er identisk med Banklovkommisjonens utkast til endringer i § 4-15 annet ledd i NOU 2010: 6 avsnitt 8.4.

Til § 5-1 Retten til alderspensjon

Gjeldende første ledd fastsetter regler om utbetaling av alderspensjon. Alderspensjonen skal ytes fra pensjonsalder som er fastsatt i regelverket, og kan gjøres opphørende.

Første ledd er endret. Bestemmelsen angir for det første tidspunktet for uttak av alderspensjon, ved at det vises til ny § 5-7 a som fastsetter tidligste tidspunktet for uttak av alderspensjon. Hovedregelen om at utbetaling fra foretakspensjonsordning skjer i form av livsvarig ytelse følger også av første ledd. Endringen i nytt første ledd er for øvrig identisk med Banklovkommisjonens utkast til endringer i § 5-1 første ledd i NOU 2010: 6 avsnitt 8.4.

Nytt *annet ledd* er basert på gjeldende første ledd annet punktum om at det i regelverket kan fastsettes at ytelsen skal opphøre eller settes ned etter 10 år eller senere. I dag er hovedregelen at pensjonen ikke kan utbetales i kortere tid enn 10 år. Som følge av at pensjonsalder i privat tjenestepensjonsordning har vært 67 år eller høyere, har medlemmet i praksis vært sikret alderspensjon fra tjenestepensjonsordning fram til 77 år. Det foreslås at det i regelverket kan fastsettes at ytelsen bare skal utbetales til eller settes ned ved fylte 77 år eller senere, jf. forslag til annet ledd første punktum. Dersom alderspensjonen tas ut ved eller etter fylte 67 år, kan ikke alderspensjonen i noe tilfelle utbetales i kortere tid enn 10 år.

Det følger av annet ledd *annet punktum* at utbetalingstiden for opphørende ytelser likevel kan settes ned til det antall hele år som er nødvendig for at samlet årlig alderspensjon utgjør om lag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp. Bestemmelsen svarer til Banklovkomisjonens utkast til § 5-7 b første ledd annet punktum i avsnitt 8.4 i NOU 2010: 6. Det følger av *tredje punktum* at livsvarige ytelser kan endres til opphørende ytelser eller det antall hele år som er nødvendig for at samlet årlig alderspensjon utgjør om lag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp. Endring fra livsvarige til opphørende ytelser forutsetter i tilfelle at medlemmet og institusjonen blir enige om slik endring.

Adgangen til å sette ned utbetalingstiden vil kunne innebære at pensjonen utbetales i mindre enn 10 år og i noen tilfeller at premiereserven vil være oppbrukt før vedkommende fyller 67 år, som følge av at arbeidstakeren velger å ta ut pensjon fra fylte 62 år. Det vises for øvrig til § 5-6 annet ledd.

Gjeldende tredje ledd begrenser retten til uttak av alderspensjon dersom man fortsatt er i arbeid. Ved innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon i folketrygden er det lagt til grunn at utbetaling skal kunne skje uavhengig av om man fortsatt er i arbeid eller ikke. Det er arbeidstaker som bestemmer når og eventuelt hvor mye av pensjonsbeholdningen som skal utbetales til enhver tid. Tredje ledd foreslås derfor opphevet. Når det gjelder de nærmere rammene for uttak av pensjon, vises det til §§ 5-7 a og 5-7 b og merknadene til disse bestemmelsene nedenfor.

Gjeldende annet ledd er flyttet til *tredje ledd*, og endret for å tilpasse bestemmelsen til fleksibelt uttak av alderspensjon.

Etter *tredje ledd* kan det for stillinger med rett til uttak av alderspensjon før 62 år fastsettes i regelverket at pensjonen bare skal løpe fram til fylte 67 år eller settes ned ved fylte 67 år. Banklovkomisjonen hadde foreslått å oppheve denne bestemmelsen. Etter departementets syn kan det være behov for å beholde denne bestemmelsen, slik at pensjonsordninger som er etablert i overensstemmelse med denne bestemmelsen kan videreføres. Dette gjelder blant annet pensjonsordningen for sjømenn, hvor pensjon utbetales fra særaldersgrense 60 år og fram til 67 år. Utbetalingen av pensjon i disse tilfellene vil ikke oppfylle det foreslåtte kravet til utbetaling fram til 77 år og til minste utbetalingstid i 10 år.

Nytt *fjerde ledd* tilsvarende Banklovkomisjonens utkast til nytt tredje ledd i § 5-1, og gir en hjemmel for Kongen til å gjøre unntak fra første og annet ledd i særlige tilfelle. Dette vil gi grunn-

lag for å videreføre pensjonsordninger som i dag ikke oppfyller kravene i første og annet ledd. Det vises til merknaden til Banklovkomisjonens utkast til § 5-1 tredje ledd i NOU 2010: 6 avsnitt 8.3.

Til § 5-2 tredje ledd

Paragraf 5-2 tredje ledd fastsetter at endring i lønn skal tillegges virkning fra det tidspunktet som endringen trer i kraft. Det foreslås et nytt *tredje punktum* som fastsetter at ved opptjening av pensjon etter nådd opptjeningsalder gjelder § 4-5, som i annet ledd fastsetter at det ved opptjening etter nådd opptjeningsalder ikke skal tas hensyn til endring i lønn. Det vises til merknadene til denne bestemmelsen ovenfor. Nytt tredje punktum er identisk med Banklovkomisjonens utkast til § 5-2 tredje ledd nytt tredje punktum i NOU 2010: 6.

Til § 5-3 nytt fjerde ledd

Nytt *fjerde ledd* viser til § 5-5 om beregnet folketrygd. Forholdsmessighetsprinsippet i foretakspensjonsordninger er basert på de enkelte medlemmers samlede pensjonsytelser fra pensjonsordningen og beregnet folketrygd etter det regelverk som gjaldt etter folketrygdloven kapittel 19 pr. 31. desember 2010, jf. § 5-3 første ledd. Departementet har i tråd med Banklovkomisjonens forslag valgt at de tidligere reglene om beregnet folketrygd skal gjelde i en overgangsperiode for foretakspensjonsordninger, slik at det ikke vil være nødvendig å endre opptjeningsreglene i eksisterende foretakspensjonsordninger. Beregnet folketrygd i overgangsordningen for de ytelsesbaserte foretakspensjonsordningene skal bygge på det regelverk som gjaldt etter folketrygdloven kapittel 19 pr. 31. desember 2010, slik at gjeldende pensjonsplaner kan videreføres, jf. nytt fjerde ledd i § 5-5.

Til § 5-4 annet ledd bokstav b

Annet ledd bokstav b er endret for å tilpasse bestemmelsen til fleksibelt uttak av alderspensjon. I bestemmelsen er «før pensjonsalder» erstattet med «før medlemmet tar ut alderspensjon».

Til § 5-5 nytt fjerde ledd

Nytt *fjerde ledd* er noe endret sammenliknet med Banklovkomisjonens utkast til § 5-5 nytt fjerde ledd i avsnitt 8.4 i NOU 2010: 6.

I nytt fjerde ledd *første punktum* innebærer endringen som departementet har foretatt sam-

menliknet med Banklovkomisjonens forslag, at «det regelverk som gjaldt for folketrygden 31. desember 2009» erstattes av «det regelverk som gjaldt etter folketrygdloven kapittel 19 pr. 31. desember 2010». Etter § 5-5 første ledd bokstav b skal beregnet tilleggspensjon settes lik særtillegget dersom den blir mindre enn dette. Ordinært sært tillegg i folketrygden ble hevet fra 0,97 G til 1 G med virkning fra 1. mai 2010, og beregnet folketrygd vil derfor kunne være basert på dette særtillegget i dag. Endringene i dagens alderspensjon (kapittel 19 i folketrygdloven) trer ikke i kraft før 1. januar 2011. Dersom det i nytt fjerde ledd fastsettes (slik Banklovkomisjonen hadde foreslått) at beregnet folketrygd skal fastsettes etter regelverket som gjaldt 31. desember 2009, vil en del kunne få redusert sin beregnede folketrygd ved ikrafttreddelsen av endringene. Departementet antar at dette ikke er intensjonen, og at det derfor vil være hensiktsmessig å presisere at særtillegget skal utgjøre samme andel av folketrygdens grunnbeløp etter det regelverket som gjaldt med virkning fra og med 1. mai 2010.

I *annet punktum* presiseres det imidlertid at det er grunnbeløpet i folketrygden som gjelder til en hver tid som skal legges til grunn. Dette er på samme måte som i dag, og vil ikke medføre endringer i pensjonsinnretningenes beregning av ytelser basert på beregnet folketrygd.

Til § 5-6 første ledd

I *første ledd bokstav b* er «pensjonsalderen» erstattet med «opptjeningsalderen». Dette er en tilpasning til fleksibelt uttak av alderspensjon. Opptjeningsalderen er fastsatt i regelverket til pensjonsordningen, jf. § 4-1.

Til § 5-7 tredje og fjerde ledd

I *tredje ledd* er «pensjonsalderen» erstattet med «opptjeningsalderen» som følge av fleksibelt uttak av alderspensjon.

Paragraf 5-7 fastsetter en grense for samlede pensjonsytelser. Nytt fjerde ledd fastsetter at reglene i foretakspensjonsloven § 5-5 om beregnet folketrygd skal gjelde for beregnet folketrygd etter § 5-7. Bestemmelsen er identisk med Banklovkomisjonens utkast til § 5-7 fjerde ledd i NOU 2010: 6. I overgangsordningen for de ytelsesbaserte foretakspensjonsordningene skal beregnet folketrygd baseres på gjeldende bestemmelser i folketrygden, slik at gjeldende pensjonsplaner kan videreføres, jf. nytt fjerde ledd i § 5-5 og merknader til denne bestemmelsen ovenfor.

Nytt avsnitt II a i kapittel 5 Uttak av alderspensjon mv.

Fleksibelt uttak av alderspensjon innføres for ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger i en overgangsordning, i påvente av Banklovkomisjonens utredning av ytelsebasert pensjon i arbeidets del II. Innføringen av fleksibelt uttak innebærer store endringer i de uttaksreglene som gjelder i foretakspensjonsloven i dag. De nye reglene om uttak av alderspensjon er samlet i et nytt avsnitt II a i kapittel 5. En samling av disse bestemmelsene gir etter departementets syn, i likhet med *Banklovkomisjonens* vurdering, den beste oversikten, selv om det innebærer en strukturmessig endring i loven.

Til § 5-7 a Alder ved uttak av alderspensjon

Ny § 5-7 a fastsetter tidligste tidspunkt for uttak av alderspensjon. Bestemmelsen er identisk med Banklovkomisjonens utkast til § 5-7 a. Med «uttak» menes her det tidspunkt arbeidstaker fremmer krav i melding som nevnt i § 5-7 b første ledd om utbetaling av pensjonskapitalen. Uttak vil foreligge selv om bare en del av den årlige pensjonsytelsen utbetales.

Første ledd første punktum fastsetter at alderspensjon kan tas ut fra arbeidstakeren fyller 62 år. Dette svarer til tidligste uttakstidspunkt i folketrygden og til § 7-1 første ledd nytt første punktum i innskuddspensjonsloven. Dette er behandlet i avsnitt 3.2.4 over.

Første ledd annet punktum hjemler en adgang for Kongen til å fastsette særaldersgrenser som innebærer en adgang for visse yrkesgrupper til å ta ut alderspensjon før fylte 62 år. Kongen har i dag hjemmel til å fastsette lavere pensjonsalder for disse yrkesgruppene. Som nevnt har pensjonsalder vært skjæringspunkt både for når utbetaling av alderspensjon skal skje og for når full alderspensjon tidligst kan være opptjent. Som følge av at begrepet «pensjonsalder» er erstattet med regler om opptjeningsalder og regler om rett til utbetaling av alderspensjon, foreslås det at gjeldende hjemmel til å fastsette lavere pensjonsalder erstattes med hjemler for å fastsette både lavere opptjeningsalder enn 67 år og rett til utbetaling før 62 år for disse yrkesgruppene. Foretakspensjonsloven § 4-1 tredje ledd gir regler om lavere opptjeningsalder enn 67 år, og § 5-7 a første ledd annet punktum må derfor ses i sammenheng med § 4-1 tredje ledd. Dette er behandlet i avsnitt 3.2.4 ovenfor.

Det er i *annet ledd første punktum* presisert at det i regelverket ikke kan stilles som vilkår at al-

derspensjon bare kan eller må tas ut samtidig med uttak av alderspensjon fra folketrygden. Etter tilpasningen til ny alderspensjon i folketrygden, vil pensjonsytelsene fra tjenestepensjonsordninger etablert i henhold til tjenestepensjonslovene i praksis få større karakter av å være rene nettoordninger. Dette innebærer blant annet at uttak av alderspensjon fra en innskuddspensjonsordning eller foretakspensjonsordning ikke skal være avhengig av at arbeidstakeren samtidig har krav på, eller velger å ta ut alderspensjon fra folketrygden samtidig. Dette er omhandlet i avsnitt 3.2.4 ovenfor. Det vises også til merknaden til § 2-3 tredje ledd.

Siden en arbeidstaker skal kunne velge å ta ut alderspensjon i kombinasjon med videre arbeid, er det fastsatt i *annet ledd annet punktum* at det ikke kan stilles vilkår i pensjonsordningens regelverk om at arbeidstakeren ikke har heltids- eller deltidsstilling i foretaket eller hos en annen arbeidsgiver. Annet ledd svarer til ny bestemmelse i innskuddspensjonsloven § 7-1 annet ledd, og er også identisk med Banklovkommisjonens utkast til § 5-7 a annet ledd. Uttak av pensjon i kombinasjon med videre arbeid og pensjonsopptjening er omhandlet i avsnitt 3.3.4.

Til § 5-7 b Uttak av alderspensjon

Paragraf 5-7 b regulerer hvordan alderspensjonen kan tas ut. Bestemmelsen er basert på Banklovkommisjonens utkast til § 5-7 b i NOU 2010: 6. Endringene som er foretatt innebærer i hovedsak at noe av innholdet er flyttet til andre bestemmelser. I tillegg har departementet i de fleste bestemmelser endret «arbeidstaker» til «medlem», som også omfatter arbeidstakere som har blitt uføre og som har pensjonsopptjening i henhold til forsikring av premiefritak ved uførhet.

Etter *første ledd første punktum* skal medlemmet gi pensjonsinnretningen melding om når vedkommende ønsker at alderspensjonen skal utbetales. Mottar pensjonsinnretningen ikke melding, vil ikke alderspensjonen komme til utbetaling. Departementet har tatt inn et nytt annet punktum i første ledd som innebærer at dersom det ikke er sendt melding om uttak av alderspensjon innen fylte 75 år skal pensjonen uansett komme til utbetaling. Bakgrunnen for dette er at foretakspensjonsordninger ikke gir noen videre opptjening etter fylte 75 år, og at det er dødelighetsarv knyttet til foretakspensjonsordninger. Dette er behandlet i avsnitt 3.2.4. Minstekravene til utbetalingstid følger av § 5-1, se merknader til bestemmelsen over. Banklovkommisjonen hadde foreslått at reglene om utbetalingstid skulle framgå av første ledd. De-

partementet har foreslått at disse flyttes til § 5-1 som gir regler om utbetalingstid.

Annet ledd første punktum fastsetter rett til gradert uttak av alderspensjon, jf. tilsvarende ny bestemmelse i innskuddspensjonsloven § 7-2 første ledd annet punktum. Medlemmet kan i meldingen etter første ledd bestemme at uttaket av alderspensjon bare skal gjelde en del av pensjonsytelsen. Det er ikke gitt fastsatte uttaksgrader slik man har i folketrygden, hvor gradert uttak må velges i henhold til fastsatte prosentsetser (20, 40, 50, 60 eller 80 prosent av fullt uttak). Etter *annet punktum* må imidlertid den delen av pensjonsytelsen som tas ut, være så høy at den minst gir en årlig utbetaling på om lag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp. Er ikke premiereserven tilstrekkelig til dette, må graden av uttak økes eller uttak må skje på et senere tidspunkt. Dette er for å hindre at utbetalingene blir for små og uforholdsmessig kostnadskrevende.

Tredje ledd er noe omskrevet sammenliknet med Banklovkommisjonens utkast. Tredje ledd *første punktum* fastsetter at uttaksgraden på ethvert tidspunkt fram til 75 år kan endres til fullt uttak. Det er gjort begrensninger i adgangen til å endre uttaksgraden i *annet punktum*, idet hyppige endringer av uttaksgraden ville kunne kreve forholdsvis mye administrativt arbeid for pensjonsinnretningene. I folketrygden kan man årlig endre uttaksgraden for alderspensjon. Annet punktum innebærer at graden av uttak av pensjon som velges før opptjeningsalder skal opprettholdes fram til opptjeningsalder, normalt 67 år, med mindre arbeidstaker ønsker å endre uttaket til full pensjon, jf. *første punktum*. Arbeidstaker vil kunne gjøre en eventuell endring av uttaket av alderspensjon ved nådd opptjeningsalder og deretter på tidspunkt fastsatt i pensjonsordningens regelverk. Tredje punktum, som innebærer at ved fylte 75 år skal uttaket uansett endres til fullt uttak, er inntatt fordi departementet ikke kan se noen økonomiske fordeler for den enkelte ved å ikke velge fullt uttak ved fylte 75 år. Det vises til merknad til § 5-7 b første ledd annet punktum over.

Som nevnt gjelder adgangen til fleksibelt uttak for medlemmer, noe som innebærer at også uføre medlemmer skal ha adgang til fleksibelt uttak av alderspensjon. I *fjerde ledd første punktum* foreslås imidlertid en begrensning for uttak av alderspensjon i kombinasjon med uførepensjon, som innebærer at samlet uførepensjon og alderspensjon ikke kan utgjøre en pensjonsgrad på mer enn 100 prosent. Med «pensjonsgrad» menes «summen av uføregrad og graden av alderspensjon». Dette er tilsvarende bestemmelse som i folketrygdloven §

19-10 tredje ledd slik denne vil lyde fra 1. januar 2011. Pensjonsgraden forutsettes beregnet i forhold til alderspensjonen ved opptjeningsalder. I *annet punktum* foreslås det videre at en arbeidstaker som blir ufør i etterkant av uttak av alderspensjon, må redusere alderspensjonen slik at pensjonsgraden ikke overskrider 100 prosent. Uten en slik begrensning ville en arbeidstaker ellers kunne se fordeler av å ta ut alderspensjon for deretter å få rett til uførepensjon i tidsrommet 62 til 67 år. I dag er risikoen for uførhet særlig høy i denne aldersgruppen.

Til § 5-7 c Forsikringsteknisk omregning av pensjonsytelser

Ny § 5-7 c er basert på Banklovkomisjonens utkast. Endringene som er foretatt, er av språklig art.

Første ledd fastsetter at det skal skje forsikringsteknisk omregning av pensjonsytelsene dersom alderspensjonen tas ut før eller etter nådd opptjeningsalder. Beregningsgrunnlaget på uttakstidspunktet og lengden av utbetalingsperioden skal legges til grunn. Pensjonsplanen for foretakspensjonsordningen vil fastsette hva den årlige pensjonsytelsen vil være, forutsatt at man tar ut pensjonen ved nådd opptjeningsalder og man har full tjenestetid. Enhver endring av forutsetningene om utbetaling som er gjort i pensjonsplanen, vil kreve en forsikringsteknisk omregning av pensjonsytelsene. Dette er behandlet i avsnitt 3.8.4.

Annet ledd første punktum fastsetter at dersom medlemmet gjør senere endringer knyttet til uttaket av alderspensjon, skal det gjøres tilsvarende omregning som etter første ledd. Det følger av *annet punktum* at slike endringer ikke kan gjøres etter at arbeidstakeren har fylt 75 år. Dette har sammenheng med den risikomessige betydningen høy alder har i forsikringsmessig sammenheng. For å begrense risikoen for negativ seleksjon er det i *tredje punktum* inntatt en begrensning som innebærer at arbeidstaker ikke kan gjøre om en livsvarig ytelse til opphørende alderspensjonsytelse. En slik adgang ville kunne åpne for helsemessig spekulering fra arbeidstakernes side ut i fra vedkommendes kunnskap om egen helse, som over tid vil kunne skape problemer når det gjelder livselskapenes dødelighetsberegninger mv. og allerede foretatte avsetninger.

I *tredje ledd første punktum* er det fastsatt et prinsipp om at den forsikringstekniske kontantverdien av ytelsene skal være den samme før og etter forsikringsteknisk omregning av pensjonsytelsene etter første og annet ledd. I NOU 2010: 6

avsnitt 8.1.2 framgår det at Banklovkomisjonen har drøftet om det er behov for en adgang for pensjonsinnretningen til å ta seleksjonsfradrag ved forsikringsteknisk omregning som følge av uttak av pensjon før opptjeningsalder. Det er i *annet og tredje punktum* gitt en adgang for pensjonsinnretningene til i slike tilfeller å kreve et standardisert fradrag i premiereserven. Et eventuelt fradrag kan maksimalt utgjøre 0,5 prosent av premiereserven ved uttak ved 62 år. Fradraget skal reduseres forholdsmessig per år ved senere uttak. Kongen skal ved forskrift fastsette andre regler for beregning av standardsatser for fradrag. Dersom premiereserven utgjør i overkant av 1 million kroner ved 62 år, vil 0,5 prosent av dette utgjøre i overkant av 5 000 kroner. Forutsatt at forventet levetid beregnes til å være 83 år ved en livsvarig ytelse, vil det standardiserte seleksjonsfradraget ved 62 år være på rundt 250 kroner per år. Er det snakk om en opphørende ytelse som utbetales til fylte 77 år vil reduksjonen ved 62 år være på 350 kroner pr år. Fradraget vil deretter reduseres med 1/10 fram til 67 år. Standardfradraget vil således utgjøre et svært begrenset beløp for den enkelte. Det bemerkes at 0,5 prosent er en forholdsvis forsiktig antakelse på den risikøkning tidlig uttak kan bety for pensjonsinnretningene. *Departementet* finner det riktig at det anvendes en slik forsiktig antakelse inntil det foreligger statistisk grunnlag for å fastsette en eventuelt høyere grense for standardfradrag. Dette er behandlet i avsnitt 3.8.4. Det vises til § 5-7 d annet ledd, som fastsetter at pensjonsinnretningen som krever et slikt seleksjonsfradrag skal opplyse om dette.

Til § 5-7 d Opplysningsplikt om pensjonsytelser

Paragraf 5-7 d er basert på Banklovkomisjonens utkast til § 5-7 d i NOU 2010: 6. Informasjonsplikten er imidlertid noe utvidet sammenliknet med Banklovkomisjonens forslag.

Det følger av *første ledd første punktum* at pensjonsinnretningene det året arbeidstakeren fyller 61 år, skal opplyse hva beregnet årlig pensjonsytelse vil utgjøre de enkelte år ved fullt uttak av pensjon i perioden fra 62 år til opptjeningsalder, henholdsvis med og uten videre pensjonsopptjening. I Banklovkomisjonens utkast var det kun foreslått at informasjon skulle gis under forutsetning om videre opptjening. Første punktum innebærer at det skal gis informasjon om hva årlig pensjon blir dersom alderspensjon tas ut ved 62 år med og uten videre opptjening, informasjon om hva årlig pensjon blir dersom alderspensjon først tas ut ved 63 år med og uten videre opptjening osv.

fram til og med opptjeningsalderen. Det følger av *annet punktum* at det også skal gis informasjon om retten til videre pensjonsopptjening ved arbeid etter opptjeningsalder. Et sentralt formål med pensjonsreformen er å gi incentiver til å stå lenger i arbeid. Da er det også viktig at arbeidstakeren får informasjon om mulighetene for videre pensjonsopptjening ved arbeid etter nådd opptjeningsalder. Dette er omhandlet i avsnitt 3.11.4.

Annet ledd innebærer at dersom pensjonsinnretningen beregner seg et seleksjonsfradrag i henhold til § 5-7 c tredje ledd ved uttak av alderspensjon før 67 år, skal det opplyses om størrelsen på fradraget og betydningen av et slikt fradrag. En slik informasjonsplikt var ikke med i Banklovkomisjonens utkast. Etter departementets syn er det viktig at pensjonsinnretninger som krever et slikt fradrag, opplyser kunden om størrelsen på et slikt seleksjonsfradrag fordi fradraget trekkes fra premiereserven. Dette er omhandlet i avsnitt 3.11.4.

Etter *tredje ledd* skal tilsvarende informasjon som i første og annet ledd gis når pensjonsinnretningen mottar melding fra arbeidstaker om tidspunkt for uttak av alderspensjon i henhold til § 5-7 b før nådd opptjeningsalder.

Fjerde ledd fastsetter at informasjonen etter § 5-7 d skal gis skriftlig, og på en oversiktlig og lett forståelig måte. Tidspunkt for uttak av pensjon, og om uttaket kombineres med arbeid og dermed videre pensjonsopptjening, kan ha store økonomiske konsekvenser for den enkelte. Det er derfor viktig at informasjonen gis på en slik måte at den enkelte blir i stand til å foreta en veloverveid beslutning om når alderspensjon skal tas ut og om uttak av alderspensjon skal kombineres med videre arbeid.

Femte ledd innebærer at det i forskrift kan gis nærmere regler om opplysningsplikt for pensjonsinnretningene. Dette gjelder blant annet tidspunkt for når og på hvilken måte slik informasjon skal gis, samt hva som skal gis av informasjon.

Til § 5-13 gjeldende første og annet ledd oppheves

Paragraf 5-13 gjelder bare engangsbetalt alderspensjon, og gjeldende bestemmelse fastsetter maksimal grense for ytelsene som kommer til utbetaling til den enkelte arbeidstaker hvert år. Paragraf 5-7 fastsetter begrensninger for årlige pensjonsytelser i ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger. Begrensningen er der relatert til den samlede ytelse fra foretakspensjonsordning og beregnet folketrygd slik den framgår av pensjonsplanen. Det er således ikke satt noen maksimalgrense for den årlige ytelse som kommer til

utbetaling. Gjeldende øvre grense for samlet årlig pensjon som kommer til utbetaling er foreslått opphevet for innskuddspensjonsordninger i innskuddspensjonsloven § 7-3 fjerde ledd og kombinerte pensjonsordninger i foretakspensjonsloven § 2-12 åttende og niende ledd, som følge av at disse grensene har liten eller ingen praktisk betydning i dag. Det foreslås derfor at også *første og annet ledd* i § 5-13 oppheves, slik også Banklovkomisjonen foreslår.

Til § 6-1 tredje ledd og nytt fjerde ledd

Tredje ledd fastsetter hvor lenge uførepensjonen skal løpe. Grensen er i dag pensjonsalder. Dette foreslås erstattet ved nådd opptjeningsalder fastsatt i henhold til § 4-1. Dette vil normalt si 67 år og samsvarer med hvor lenge uførepensjonen løper i dag. Retten til fleksibelt uttak av alderspensjon gjør det nødvendig å fastsette et forhåndsfastsatt sluttidspunkt for uførepensjonen. Endringen tilsvaret Banklovkomisjonens utkast.

Fjerde ledd er nytt, og var ikke med i Banklovkomisjonens forslag. Fjerde ledd fastsetter at det i regelverket kan settes som vilkår for utbetaling av uførepensjon at medlemmet har fått innvilget krav om ytelser fra folketrygden. Departementet mener at adgangen til å stille vilkår for ytelser fra foretakspensjonsordninger som følger av gjeldende § 2-3 tredje ledd i foretakspensjonsloven bør videreføres for rett til uførepensjon etter foretakspensjonsloven § 6-1. Bestemmelsen er flyttet til § 6-1 fjerde ledd, og ordlyden er tilpasset at bestemmelsen kun regulerer utføreytelser. Dette er behandlet i avsnitt 3.6.4 ovenfor.

Opphevelse av gjeldende § 6-6

Gjeldende § 6-6 foreslås opphevet. Banklovkomisjonen hadde foreslått en endring av gjeldende § 6-6, jf. NOU 2010: 6 avsnitt 8.4. Banklovkomisjonen skriver for øvrig i merknaden til § 6-6 at bestemmelsen lovteknisk sett kan vurderes som overflødig. Etter departementets syn er bestemmelsen overflødig. Dette er omhandlet i avsnitt 3.6.4 i proposisjonen.

Til ny § 6-6 Premie- og innskuddsfritak ved uførhet

Paragrafnummereringen for gjeldende § 6-7 er endret til § 6-6 fordi gjeldende § 6-6 er foreslått opphevet, se merknad til gjeldende § 6-6 over. Bestemmelsen er basert på Banklovkomisjonens utkast til § 6-7 i NOU 2010: 6. *Paragrafoverskriften* i gjeldende § 6-7 som nå blir § 6-6, er

endret slik at den ikke bare omfatter premiefritak ved uførhet, men også innskuddsfritak tilknyttet pensjonsordninger med engangsbetalt alderspensjon.

Første ledd er endret slik at det framgår at det er plikt til å knytte forsikring som gir rett til premie- eller innskuddsfritak ved uførhet til foretakspensjonsordning etter loven. Første ledd annet punktum presiserer at forsikring som gir rett til premie- eller innskuddsfritak skal omfatte alle medlemmer som ikke har nådd opptjeningsalderen. Plikten til å ha forsikring som gir rett til premie- eller innskuddsfritak ved uførhet følger av § 2-1 annet ledd.

Annet ledd henviser til blant annet § 6-1 tredje ledd. Dette innebærer at forsikringen som dekker premie- eller innskuddsfritak ved uførhet skal løpe fram til opptjeningsalderen, noe som i de aller fleste tilfeller vil si 67 år. Det vises til avsnitt 8.1.1 i NOU 2010: 6. Departementet har tatt inn en presisering i annet ledd første punktum slik at det framgår av bestemmelsen at premie- eller innskuddsfritak i samsvar med uføregraden løper fram til opptjeningsalderen, dersom uføregraden er så høy som regelverket krever. En slik presisering fulgte ikke av Banklovkomisjonens utkast.

Til § 7-1 tredje ledd

Ordlyden i *tredje ledd* er endret slik at den er tilpasset innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon og bruken av «opptjeningsalder» i stedet for «pensjonsalder». Det vises til § 4-1 og merknadene til denne paragrafen ovenfor. Det er i bestemmelsen kun foretatt språklige endringer sammenliknet med Banklovkomisjonens utkast.

Til § 7-4 første ledd

Ordlyden i *første ledd* er endret slik at den er tilpasset innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon og bruken av opptjeningsalder i stedet for pensjonsalder. Det vises til § 4-1 og merknadene til denne paragrafen ovenfor. Det er i bestemmelsen kun foretatt språklige endringer sammenliknet med Banklovkomisjonens utkast.

Til § 7-6 Ektefelle som er mellom 67 og 70 år

Bestemmelsen er identisk med Banklovkomisjonens utkast. Gjeldende § 7-6 gir særlige regler for ervervsprøving av etterlattepensjon for etterlatt ektefelle som har nådd folketrygdens pensjonsalder (67 år), men ikke folketrygdens aldersgrense (70 år). Vurdering av etterlatteytelsene i

ny folketrygd er ikke ferdig. Siden den nye alderspensjonen i folketrygden ikke lenger vil operere med pensjonsalder og aldersgrense, foreslås det at ordlyden i § 7-6 endres slik at det klart framgår at særregelen for ervervsprøving av etterlattepensjon til ektefelle gjelder mellom 67 og 70 år.

Til § 8-1 første ledd

Endringen av gjeldende § 8-1 første ledd er identisk med Banklovkomisjonens utkast. Av gjeldende § 8-1 første ledd annet punktum framgår det at pensjonsordningens midler også omfatter kursreserve knyttet til pensjonsordningen. Etter de nye virksomhetsreglene for livsforsikring i forsikringsvirksomhetsloven § 9-20 annet ledd, skal ikke kursreguleringsfondet tilordnes kontraktene i kollektivporteføljen. Først ved flytting av tjenstepensjonsordningen som sådan, vil en andel av kursreguleringsfondet kunne følge med til den nye pensjonsinnretningen. «Kursreserve» foreslås derfor strøket i § 8-1 første ledd annet punktum.

Til § 8-5 annet ledd

Endringen av gjeldende § 8-5 annet ledd tilsvarende Banklovkomisjonens utkast. På bakgrunn av at utkastet til § 5-7 b åpner for at arbeidstaker kan ta ut gradert pensjon, foreslås det at det i § 8-5 *annet ledd* tilføyes «hel eller delvis» slik at det framgår at det bare er overskudd som inngår i den delen av premiereserven som er knyttet til den delen av pensjonen som er under utbetaling, som skal tilføres pensjonistenes overskuddsfond. Den delen av premiereserven som ikke er under utbetaling, vil være tilknyttet premiereserven for den aktive bestanden av medlemmene i pensjonsordningen.

Til § 8-6 tredje ledd

Etter de nye virksomhetsreglene for livsforsikring i forsikringsvirksomhetsloven kapittel 9, skal selskaper som driver livsforsikringsvirksomhet ikke lenger ha sikkerhetsfond. «Sikkerhetsfond» er derfor foreslått opphevet i § 8-6 *tredje ledd*. Pensjonskasser har imidlertid et risikoutjevningfond. Departementet har foreslått å erstatte «sikkerhetsfond» i gjeldende § 8-6 tredje ledd med «risikoutjevningfond».

Til § 9-2 første ledd

Endringen i § 9-2 første ledd er identisk med Banklovkomisjonens utkast. I nytt *annet punk-*

tum i første ledd, er det presisert at det er opptjeningsalderen fastsatt i henhold til § 4-1 som skal legges til grunn ved beregningen av årets premie. Etter departementets syn, i likhet med *Banklovkommisjonens* vurdering, bør dette framgå uttrykkelig av lovteksten, slik at det ikke skal oppstå tvil med hensyn til når en ytelsesbasert foretakspensjonsordning er å anse som fullt opptjent.

Til § 9-3 annet og fjerde ledd

Endringen i gjeldende § 9-3 annet og fjerde ledd er identisk med Banklovkommisjonens utkast. I *annet og fjerde ledd* er ordlyden endret slik at «pensjonsalder» erstattes med «opptjeningsalder».

Til § 9-5 tredje ledd

Paragraf 9-5 er en bestemmelse om mulighetene for pensjonsinnretningene til å endre beregningsgrunnlaget etter at avtalen mellom pensjonsinnretningen og foretaket om etablering av tjenestepensjonsordning er inngått. Forsikringsvirksomhetsloven § 9-4 fastsetter regler om endring av pristariffer samt om når disse kan gjøres gjeldende for allerede inngåtte kontrakter. Det er derfor, i likhet med utkastet fra Banklovkommisjonen, tatt inn en henvisning til § 9-4 i § 9-5 *tredje ledd nytt annet punktum*.

Til § 9-6 første ledd

Paragraf 9-6 gjelder beregning av innskuddspremie for pensjonsordninger med engangsbetalt alderspensjon. Det er i nytt *annet punktum i første ledd* fastsatt at opptjeningsalderen skal legges til grunn ved beregningen av opptjent pensjon. Bestemmelsen er identisk med Banklovkommisjonens utkast til endringer i § 9-6 første ledd.

Til § 10-3 Bruk av premiefondet

Paragraf 10-3 fastsetter hva midlene i premiefondet kan brukes til. Som følge av innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon, faller behovet for enkelte av disse alternativene bort. Bokstav c, d, f, og g samt tredje ledd utgår. Endringene i § 10-3 tilsvarer Banklovkommisjonens utkast. Det vises til merknaden til § 10-3 i avsnitt 8.3 i NOU 2010: 6.

Som følge av at bokstav c og d foreslås opphevet, blir gjeldende bokstav e, f og g hhv. ny *bokstav c, d og e*. Henvisningene til første ledd i *annet ledd* endres i tråd med dette. Som følge av at tredje

ledd foreslås opphevet, blir fjerde ledd *nytt tredje ledd*.

Til § 11-1a tredje ledd

Paragraf 11-1a tredje ledd er noe endret sammenliknet med Banklovkommisjonens utkast til bestemmelse. Departementet mener tidspunktet for «rett til uttak av pensjon» vil være et hensiktsmessig skjæringstidspunkt for når premiereserve for eldre arbeidstakere eventuelt skal skilles ut. Det faktiske tidspunkt medlemmet vil ta ut pensjon vil ikke være kjent på tidspunktet for slik utskillelse. Det vises for øvrig til merknaden til § 11-1a tredje ledd i avsnitt 8.3 NOU 2010: 6.

Til § 11-4 annet ledd

Det er gjort lovtekniske endringer i § 11-4 *annet ledd*. Endringen er identisk med Banklovkommisjonens utkast. Det vises til merknaden til § 11-4 annet ledd i avsnitt 8.3 i NOU 2010: 6.

Til § 12-6 annet ledd

Paragraf 12-6 *annet ledd* er noe endret sammenliknet med Banklovkommisjonens utkast til § 12-6 annet ledd i avsnitt 8.4 i NOU 2010: 6. Endringen innebærer at «sikkerhetsfondet» erstattes med «risikoutjevningfondet», det vises også til merknadene til § 8-6 ovenfor.

Til § 12-7 annet ledd

Endringen i § 12-7 i *annet ledd* er noe forskjellig fra Banklovkommisjonens utkast til § 12-7 annet ledd i NOU 2010: 6. Det vises til endringer i § 12-6 annet ledd og merknadene til denne bestemmelsen ovenfor. På tilsvarende måte som i § 12-6 annet ledd, er «sikkerhetsfondet» i gjeldende bokstav a erstattet med «risikoutjevningfondet». Det vises også til merknadene til § 8-6.

Til § 14-1 tredje ledd

Som det framgår av merknadene ovenfor til § 8-6, er sikkerhetsfondet opphørt som eget fond ved innføringen av de nye virksomhetsreglene for livsforsikring i forsikringsvirksomhetsloven kapittel 9. I § 12-7 annet ledd bokstav a er «risikoutjevningfondet» inntatt i stedet for «sikkerhetsfondet». Dette er tilsvarende endring som er foretatt i blant annet § 8-6 tredje ledd, se merknaden til denne bestemmelsen ovenfor.

Til § 14-3 første ledd

Som det framgår av merknadene ovenfor til § 8-6, er sikkerhetsfondet opphørt som eget fond ved innføringen av de nye virksomhetsreglene for livsforsikring i forsikringsvirksomhetsloven kapittel 9. Siden pensjonskasser har et risikoutjevningssfond er «risikoutjevningssfond» inntatt i § 14-3 *første ledd annet punktum* i stedet for «sikkerhetsfond». Det til forskjell fra Banklovkomisjonens utkast, hvor det var foreslått at første ledd annet punktum strykes, se utkast til § 14-3 første ledd i avsnitt 8.4 og merknader til § 14-3 første ledd i avsnitt 8.3 i NOU 2010: 6.

Til § 15-3 tredje ledd

I gjeldende § 15-3 tredje ledd er «pensjonsalder» erstattet med «opptjeningsalder». Dette er en tilpasning til fleksibelt uttak av pensjon. Opptjeningsalder er nærmere regulert i § 4-1 første ledd, og det vises til merknaden til denne bestemmelsen.

Til § 15-4 første ledd

Som det framgår av merknadene ovenfor til § 8-6, er sikkerhetsfondet opphørt som eget fond ved innføringen av de nye virksomhetsreglene for livsforsikring i forsikringsvirksomhetsloven kapittel 9. Pensjonskasser har et risikoutjevningssfond og det er derfor inntatt i § 15-4 *første ledd* at ved avvikling av pensjonskasser skal midler i risikoutjevningssfondet overføres til premiefondet. Forslaget skiller seg noe fra Banklovkomisjonens utkast til § 15-4, hvor det var foreslått at første ledd ble strøket som følge av at selskaper som driver livsforsikringsvirksomhet ikke lenger skal ha sikkerhetsfond, se utkast til § 15-4 første ledd i NOU 2010: 6.

Til § 15-5 sjette ledd

Forslaget til endringer i *sjette ledd* er identisk med Banklovkomisjonens utkast. I *sjette ledd første punktum* er «pensjonsalder» erstattet med «opptjeningsalder» i samsvar med den ordbruk som er valgt ved innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon. Det vises til § 4-1 i utkastet og merknadene til denne paragrafen ovenfor.

Til § 15-6 tredje ledd

Forslaget til endringer i tredje ledd er identisk med Banklovkomisjonens utkast. I *tredje ledd*

første punktum er «pensjonsalder» erstattet av «opptjeningsalder» i samsvar med den ordbruk som er valgt ved innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon. Det vises til § 4-1 i utkastet og merknadene til denne paragrafen ovenfor.

*Til endringer i lov 24. november 2000 nr. 81 om innskuddspensjon i arbeidsforhold (innskuddspensjonsloven)**Til § 1-2*

Endringene i § 1-2 er identisk med Banklovkomisjonens utkast til endringer i § 1-2 i avsnitt 6.6 i NOU 2010: 6.

Medlemskapsdefinisjonen i § 1-2 første ledd bokstav k omfatter i dag arbeidsgiveren og arbeidstakere som oppfyller opptaksvilkårene for pensjonsordningen, samt alderspensjonister som har sluttet i foretaket ved oppnådd pensjonsalder og uførepensjonister som er blitt uføre mens de jobbet i foretaket. Arbeidstakere som slutter i foretaket for å ta ut AFP kan fortsette å være medlem i pensjonsordningen dersom regelverket for pensjonsordningen fastsetter dette. Det samme gjelder andre førtidspensjonerte, jf. § 4-4.

Innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon og etableringen av en helt ny ordning for avtalefestet pensjon i privat sektor, gjør det nødvendig å tilpasse medlemskapsbegrepet til disse endringene. I tråd med Banklovkomisjonens utkast foreslår departementet at adgangen til medlemskap oppheves når videre medlemskap i pensjonsordningen ikke lenger anses nødvendig eller naturlig. Rett til medlemskap vil etter forslaget være knyttet til videre pensjonsopptjening i foretaket. Arbeidsgiver og arbeidstakere som jobber i foretaket vil etter dette fremdeles være å anse som medlemmer. Dette gjelder også ansatte som fortsetter å jobbe i hel- eller deltidsstilling i foretaket etter fylte 67 år, herunder arbeidstakere som tar ut alderspensjon i kombinasjon med videre arbeid og pensjonsopptjening i foretaket. Arbeidstakere som er blitt uføre mens de var i foretakets tjeneste og som det betales innskudd for i henhold til forsikring av innskuddsfritak ved uførhet, vil også være medlem av innskuddspensjonsordningen så lenge vedkommende har opptjening etter innskuddsfritaksforsikringen. Etter forslaget til endringer i § 4-4 skal plikten til å innbetale innskudd i henhold til forsikring av innskuddsfritak ikke løpe lenger enn til 67 år.

Endringen i medlemskapsdefinisjonen i § 1-2 bokstav k innebærer at arbeidstakere som slutter i foretaket ikke lenger skal være medlem av innskuddspensjonsordningen. Medlemskapet opphør-

rer uavhengig av om vedkommende har rett til å ta ut alderspensjon og om vedkommende benytter seg av retten til å ta ut alderspensjon. Arbeidstakere som slutter i foretaket for å ta ut avtalefestet pensjon (AFP), skal etter forslaget heller ikke kunne være medlem av pensjonsordningen. Etter ny ordning med AFP vil arbeidstakere ha større fleksibilitet til å ta ut AFP i kombinasjon med videre arbeid, og departementet legger til grunn at behovet for å kunne være medlem av pensjonsordningen ikke lenger vil være det samme med ny AFP. Etter overgangsreglene kan arbeidstakere som har rett til gammel AFP likevel være medlem av ordningen dersom ordningens regelverk åpner for dette. Arbeidstaker som er født før desember 1948 vil kunne fortsette som medlem av pensjonsordningen dersom ordningens regelverk åpner for dette, jf. overgangsreglene i lovforslaget del VI punkt 3.

Som følge av at forsikring av innskuddsfritak ved uførhet er en obligatorisk dekning i tjenestepensjonsordninger etter innskuddspensjonsloven, vil pensjonskapitalen omfatte innskudd innbetalt i medhold av slik forsikring i de tilfeller hvor uførhet har oppstått. *Bokstav l første punktum* som gir en definisjon av pensjonskapital, endres slik at dette nå framgår av loven. Definisjonen av pensjonskapital i innskuddspensjonsloven omfatter i dag andel av kursreguleringsfond, jf. bokstav l annet punktum. Etter forsikringsvirksomhetsloven § 9-20 annet ledd skal ikke kursreguleringsfondet tilordnes kontraktene i kollektivporteføljen. Endringene i innskuddspensjonsloven § 1-2 første ledd bokstav l *annet punktum* innebærer at kursreguleringsfondet ikke inngår i pensjonskapitalen. Det vises til tilsvarende forslag til endringer i § 3-5 første og annet ledd og § 8-1 første ledd. Det vises videre til avsnitt 3.13.4.

I definisjonen av «regelverket» i *bokstav o* foreslås det at alternativet «eller i vedtektene for en pensjonskasse» utgår. Det vises til Banklovkommissjonen utkast til endringer i innskuddspensjonsloven § 1-2 første ledd bokstav o i NOU 2010: 6.

Til § 2-2

Endringen i *bokstav a* innebærer at innskuddspensjonsforetak omfattes av angivelsen av hvilke institusjoner som kan tilby innskuddspensjonsordning.

Endringen i *bokstav b* innebærer at pensjonsforetak (innskuddspensjonsforetak og pensjonskasser, jf. forsikringsvirksomhetsloven § 1-1 første ledd annet punktum) omfattes av angivelsen av

hvilke institusjoner som kan tilby innskuddspensjonsordning. *Bokstav c* om pensjonskasser foreslås opphevet. Endringene er identiske med Banklovkommissjonens utkast til endringer av § 2-2 i NOU 2010: 6.

Til § 2-4

I gjeldende første ledd foreslås annet punktum, som omhandler frilansere, opphevet. Det vises til nytt *fjerde ledd*.

Annet ledd foreslås endret slik at det framgår av innskuddspensjonsloven at det skal være en plikt til å knytte innskuddsfritak ved uførhet til pensjonsordning etter innskuddspensjonsloven, slik det også følger av OTP-loven § 4 annet ledd. Frilansere og foretak med frivillig tjenestepensjonsordning etter innskuddspensjonsloven § 2-3 annet ledd vil dermed få plikt til å knytte forsikring for innskuddsfritak ved uførhet til slik frivillig pensjonsordning. Utover dette er det ikke ment å gjøre endringer iplikten til å tegne innskuddsfritak som følger av OTP-loven i dag. Det foreslås presisert at alle medlemmer som ikke er fylt 67 år skal omfattes av slik forsikring, se nytt *annet punktum*. Innskuddsfritak ved uførhet opphører ved 67 år, jf. tredje ledd samt § 4-4.

Det foreslås et nytt *tredje ledd*, som fastsetter at innskuddsfritak skal løpe så lenge uføregraden er så høy som regelverket krever for slik forsikring, men ikke lenger enn til medlemmet har fylt 67 år. Banklovkommissjonen hadde ikke foreslått dette i NOU 2010: 6.

Det foreslås et nytt *fjerde ledd* som fastsetter at første, annet og tredje ledd skal gjelde for frilansere og foretak som har frivillig tjenestepensjonsordning etter innskuddspensjonsloven § 2-3 annet ledd. Det er i dag kun en rett, og ikke en plikt, til å knytte forsikring for innskuddsfritak ved uførhet til frivillig tjenestepensjonsordning. Forslaget innebærer at yrkesaktive med frivillig tjenestepensjonsparing etter § 2-3 annet ledd får plikt til å knytte innskuddsfritak ved uførhet til slik frivillig tjenestepensjonsordning. Det vises til avsnitt 3.6.4.

Til § 2-5 annet ledd

Nytt *annet ledd* stiller krav om at det i regelverket skal fastsettes om pensjonskapitalbevis i utbetalingsperioden skal forvaltes i spareavtale eller konverteres til pensjonsforsikring. Bestemmelsen er flyttet fra gjeldende § 7-3 første ledd. Det er kun foretatt språklige endringer sammenliknet med Banklovkommissjonens utkast til § 2-5 nytt annet

ledd i avsnitt 6.6 i NOU 2010: 6. Det vises til avsnitt 3.9.4.

Nåværende annet og tredje ledd blir *tredje* og *fjerde* ledd.

Til § 2-10

Gjeldende annet ledd bokstav b får ingen selvstendig betydning som følge av at tidspunktet for rett til uttak av alderspensjon blir likt for innskuddspensjonsordninger og foretakspensjonsordninger. Bokstav b foreslås derfor opphevet. Gjeldende bokstav c og d blir *bokstav b* og *c*. Endringen er identisk med Banklovkomisjonens utkast til endringer i § 2-10 i NOU 2010: 6.

Til § 3-2 a tredje ledd

Gjeldende tredje ledd fastsetter i dag at det i regelverket for pensjonsordning med kollektiv investeringsportefølje kan fastsettes at investeringsporteføljen kan deles i ulike porteføljer. Delingen skal i tilfelle skje på bakgrunn av medlemmenes alder eller antall år igjen til pensjonsalder, og slik at pensjonskapitalen til medlemmer med syv eller færre år igjen til pensjonsalder skal flyttes ut av kollektivporteføljen og inn i en investeringsportefølje hvor kapitalen forvaltes på en særlig betryggende måte. Som følge av at det åpnes for fleksibel uttaksalder fra fylte 62 år, kan det være vanskelig å lovfeste et hensiktsmessig tidspunkt for når slik utskilling kan skje. Departementet foreslår derfor endringer i *tredje ledd*, i tråd med Banklovkomisjonens forslag, slik at tidspunktet for utskillelse kan fastsettes i ordningens regelverk. Etter forslaget skal pensjonskapitalen for medlemmer med få år igjen til uttaksalder forvaltes på en særlig betryggende måte. Det foreslås også en forenkling av lovteksten i tredje ledd uten at det er ment å gjøre noen realitetsendring av betydning. Når pensjonskapital er flyttet over til en «lavrisiko»-portefølje skal den forbli i en slik portefølje, selv om arbeidstakeren fortsetter i arbeid etter den uttaksalder som er lagt til grunn i ordningens regelverk. Eneste endring sammenliknet med Banklovkomisjonens utkast i NOU 2010: 6 er at «pensjonering» er ersatt med «rett til uttak av pensjon».

Til § 3-4 annet ledd

Ved forskrift 17. desember 2007 nr. 1457 § 4-2, er det fastsatt særlige bestemmelser om sammensetningen av særskilte investeringsporteføljer og forvaltningen av disse. Det foreslår en lovteknisk jus-

tering av annet ledd, som i dag viser til verdipapirfondsløven §§ 4-6 til 4-9. Endringen er identisk med Banklovkomisjonens utkast til endringer i innskuddspensjonsloven § 3-4 annet ledd i NOU 2010: 6.

Til § 3-5 første og annet ledd

I *første* og *annet ledd* foreslås det at omtalen av kursreguleringsfond tas ut. Dette er endringer som bringer disse bestemmelsene i samsvar med forsikringsvirksomhetsloven § 9-20. Det vises til avsnitt 3.13.4. Det vises også til merknadene til § 1-2 bokstav l.

Til § 4-2 første ledd

Det foreslås et nytt *tredje punktum*, som gir adgang til å fastsette i pensjonsordningens regelverk at arbeidstakere som har fylt 75 år, ikke skal tas opp som nye medlemmer i pensjonsordningen. Forslaget er identisk med Banklovkomisjonens utkast til endringer i § 4-2 første ledd. Det vises til avsnitt 3.4.4.

Til § 4-4

Paragrafoverskriften er endret til «Uttak av pensjon i kombinasjon med fortsatt arbeid». I Banklovkomisjonens utkast i NOU 2010: 6 var det ikke foreslått endring i bestemmelsens overskrift. Endringene i bestemmelsen for øvrig tilsvarende Banklovkomisjonens utkast.

Gjeldende første ledd fastsetter at «førtidspensjonerte arbeidstakere skal ikke være medlem av pensjonsordningen». Denne bestemmelsen foreslås opphevet, da dette allerede følger av medlemskapsdefinisjonen i § 1-2 bokstav k. Det vises til merknadene til § 1-2 bokstav k.

Etter gjeldende annet ledd kan det i pensjonsordningens regelverk fastsettes at arbeidstakere som mottar AFP kan fortsette som medlemmer av pensjonsordningen. Etter den gamle AFP-ordningen vil uttak av AFP i kombinasjon med videre arbeid i foretaket kunne føre til avkortning i AFP-ytelsen. Det foreslås at annet ledd oppheves, slik at det ikke lenger er adgang til å opprettholde medlemskapet for arbeidstakere som slutter i foretaket for å gå av med AFP. Det vises til medlemskapsdefinisjonen i § 1-2 første ledd bokstav k og merknadene til denne bestemmelsen ovenfor. Det foreslås imidlertid overgangsregler slik at de som har rett til å ta ut avtalefestet pensjon etter gammel ordning og som etter ordningens regelverk har adgang til å være medlem av pensjons-

ordningen, skal kunne fortsette som medlemmer i pensjonsordningen fram til 67 år. Arbeidstakere som er født i november 1948 eller tidligere omfattes dermed ikke av endringene i § 4-4 annet ledd. Det vises til forslag til overgangsregler under forslagets del VI punkt 3. Medlemskap kan likevel ikke vare lenger enn frem til 67 år. Arbeidstakere som tar ut AFP i kombinasjon med videre arbeid og pensjonsopptjening beholder uansett sitt medlemskap i pensjonsordningen. Det vises videre til avsnitt 3.5.4.

I § 4-4 foreslås det for det første å presisere at medlemmer som kombinerer uttak av pensjon fra pensjonsordningen med videre fulltids- eller deltidsstilling i foretaket skal beholde sitt medlemskap i pensjonsordningen, se *første punktum*. Denne bestemmelsen bygger på gjeldende § 4-5 i innskuddspensjonsloven, men det er gjort endringer i ordlyden som følge av adgangen til fleksibelt uttak av pensjon. Videre foreslås en presisering av at det skal betales premie for innskuddsfritak fram til 67 år, jf. *annet punktum*. Det vises for øvrig til Banklovkomisjonens utkast til innskuddspensjonsloven § 4-4 i NOU 2010: 6.

Til § 4-5

Paragraf 4-5 foreslås opphevet, jf. Banklovkomisjonens forslag om å oppheve § 4-5 i NOU 2010: 6.

Til § 5-2 annet ledd

I *annet ledd* er det tatt inn en henvisning til § 2-5 annet ledd bokstav b, som sier at det i pensjonsordningens regelverk skal fastsettes om pensjonskapitalen på utbetalingstidspunktet skal forvaltes i spareavtale eller konverteres til pensjonsforsikring. Bestemmelsen viste tidligere til § 7-3 første ledd bokstav b. § 7-3 er imidlertid endret, og regulerer nå retten for innehaver av pensjonskapitalbevis til å fastsette hvordan pensjonskapitalen skal forvaltes i utbetalingsperioden. Dersom det er fastsatt i ordningens regelverk at pensjonskapitalen i utbetalingsperioden skal konverteres til en pensjonsforsikring, skal det etter § 5-2 annet ledd innbetales høyere innskudd for kvinner enn for menn for å oppnå like pensjonsytelser, som følge av at kvinner statistisk sett lever lenger enn menn. Endringene må ses i sammenheng med endringene i §§ 2-5 og 5-3 annet ledd. Endringen i § 5-2 annet ledd er identisk med Banklovkomisjonens utkast til endringer i § 5-2 i NOU 2010: 6. Det vises til avsnitt 3.9.4.

Til § 5-3 annet ledd

Henvisningen i *annet ledd* er endret til § 2-5 annet ledd bokstav b i samsvar med endringene i §§ 2-5 annet ledd og 5-2 annet ledd. Det vises til merkningene til disse bestemmelsene.

Til ny § 5-7

Etter lov om individuell pensjonsordning § 2-3 annet ledd nytt annet punktum har innehaver av pensjonskapitalbevis fra individuell pensjonsspareavtale adgang til å overføre alderspensjonskapitalen til innskuddspensjonsordning som vedkommende er medlem av, dersom arbeidsgiver samtykker til dette. Innskuddspensjonsloven åpner i dag ikke for at annen pensjonskapital kan overføres til innskuddspensjonsordning. I ny § 5-7 gis det derfor en adgang til å overføre alderspensjonskapital i henhold til pensjonskapitalbevis fra en individuell pensjonsspareavtale til innskuddspensjonsordning. Slik overføring kan bare skje når arbeidsgiver samtykker til dette. Departementet legger for øvrig til grunn at spørsmål om fordeling av administrative kostnader løses i avtale mellom arbeidstaker og arbeidsgiver.

Til § 6-1 første ledd og tredje ledd

Første ledd fastsetter i dag at arbeidstaker som slutter i foretaket uten rett til straks begynnende alderspensjon, opphører ved fratredelsen å være medlem av ordningen. Bestemmelsen endres i samsvar med nye regler om medlemskap i innskuddspensjonsordninger, som knytter medlemskap i pensjonsordningen til pensjonsopptjening. Etter forslaget til endringer i *første punktum* skal alle arbeidstakere som slutter i foretaket opphøre å være medlem. Dette gjelder også arbeidstakere som slutter i foretaket for å gå av med alderspensjon. Fratredelsestidspunktet vil fremdeles være skjæringstidspunktet for når medlemskapet opphører. I nytt *annet punktum* er det gjort unntak fra hovedregelen i første punktum for arbeidstaker som slutter i foretaket som følge av uførhet og som har rett til videre opptjening i henhold til forsikring av innskuddsfritak ved uførhet. Dette er også i samsvar med medlemskapsbestemmelsen i § 1-2 bokstav k, som fastsetter at uføre som har opptjening etter innskuddsfritaksforsikring skal være medlem av ordningen. Det vises til merkningene til § 1-2 bokstav k. § 6-1 første ledd første punktum er noe endret sammenliknet med Banklovkomisjonens utkast til § 6-1 første ledd.

I *tredje ledd* er henvisningen til § 7-3 endret til § 7-4 som følge av endringer i kapittel 7.

Til § 6-2

I *første ledd første punktum* foreslås det presisert at når medlemskapet opphører for en arbeidstaker som har vært medlem i 12 måneder eller mer, skal institusjonen sørge for at det utstedes pensjonskapitalbevis for opptjent pensjonskapital. Gjeldende sontring mellom pensjonskapitalbevis med og uten rett til straks begynnende alderspensjon i hhv. § 6-2 jf. § 6-1 og § 7-2 foreslås opphevet, som følge av at medlemskapet for arbeidstakere som slutter i foretaket for å gå av med alderspensjon nå opphører. Jf. også forslagene til endringer i innskuddspensjonsloven § 7-2. Henvisningen til § 3-5, som definerer «opptjent pensjonskapital», er tatt inn for å gjøre det klart at i innskuddspensjonsordninger med rentegaranti i henhold til lovens § 3-2 skal pensjonskapitalbeviset også omfatte en andel av tilleggsavsetningene.

Tredje ledd er nytt, og gir regler om kostnader knyttet til pensjonskapitalbevis. *Første punktum* fastsetter at det er institusjonen som skal dekke kostnadene ved utstedelse av pensjonskapitalbevis. Departementet legger til grunn at institusjonens kostnadstariffer vil omfatte slike kostnader, slik at disse kostnadene belastes foretaket. Av *annet punktum* framgår det at innehaver av pensjonskapitalbeviset skal dekke kostnader for administrative tjenester og forvaltningskostnader. Av *tredje punktum* framgår det at pensjonskapitalbevis som skal forvaltes ved alminnelig forvaltning etter lovens § 3-2, skal omfatte en administrasjonsreserve i tillegg til pensjonskapital og tilleggsavsetninger etter første ledd. Administrasjonsreserven skal være tilstrekkelig til å dekke kostnader knyttet til pensjonskapitalbeviset fram til 67 år. Som en konsekvens av at innehaveren av pensjonskapitalbevis skal dekke kostnadene etter fylte 67 år, skal avkastningen på pensjonskapitalen tilføres pensjonskapitalen med unntak av den delen av overskuddet som pensjonsinnretningen kan beholde etter forsikringsvirksomhetsloven § 9-12 tredje ledd. Det vises til nærmere omtale i avsnitt 3.12.4 over. Etter fylte 67 år skal innehaveren av pensjonskapitalbeviset selv dekke kostnadene knyttet til pensjonskapitalbeviset, uavhengig av om det dreier seg om pensjonskapitalbevis som forvaltes ved alminnelig forvaltning, kollektiv investeringsportefølje eller individuell investeringsportefølje. Det vises til avsnitt 3.12 over.

Gjeldende tredje ledd blir *fjerde ledd*. Ordlyden foreslås endret slik at bestemmelsen i større grad

ivaretar hensynet til borgere fra andre land. Gjeldende fjerde ledd blir *femte ledd*.

Til § 6-3 første ledd

Det foreslås en mindre språklig endring i *første ledd* slik at det skal framgå klart av lovteksten at pensjonskapitalbeviset kan flyttes til annen institusjon som pensjonskapitalbevis, inngå i annen innskuddspensjonsordning eller i en individuell pensjonsspareavtale. Endringen tilsvare Banklovkommisjonens utkast. Det vises til nærmere omtale i avsnitt 6.5 i NOU 2010: 6.

Til § 6-4 annet ledd

Gjeldende annet ledd gir regler om hvilken aldersgrense som skal legges til grunn ved sammenslåing av pensjonskapitalbevis som har utgått fra innskuddspensjonsordninger med ulike aldersgrenser. Med innføring av fleksibelt uttak av alderspensjon kan innehaver av pensjonskapitalbevis velge å ta ut pensjon fra fylte 62 år, og man vil ikke lenger ha en forhåndsfastsatt pensjonsalder. Bestemmelsen om laveste pensjonsalder i annet ledd vil etter dette være overflødig, og departementet foreslår i tråd med Banklovkommisjonens utkast at denne bestemmelsen oppheves. Som nytt *annet ledd* foreslås det i stedet en hjemmel for Kongen til å gi nærmere regler om sammenslåing av pensjonskapitalbevis.

Gjeldende tredje ledd fastsetter at pensjonskapitalbevis som skal forvaltes i spareavtale, ikke kan slås sammen med pensjonskapitalbevis som i henhold til bestemmelser i regelverket for pensjonsordningen skal konverteres til forsikring. Når det nå foreslås en valgfrihet i § 7-3 første ledd for innehaver av pensjonskapitalbevis til å fastsette om pensjonskapitalen skal forvaltes i spareavtale eller konverteres til pensjonsforsikring i utbetalingsperioden, blir gjeldende tredje ledd misvisende og foreslås derfor opphevet.

Til § 7-1

Paragrafoverskriften er endret i samsvar med innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon.

Paragraf 7-1 fastsetter i dag regler om pensjonsalder i innskuddspensjonsordninger. Fastsatt pensjonsalder i innskuddspensjonsordninger har først og fremst hatt betydning som tidspunkt for når et medlem har rett til utbetaling av alderspensjon fra pensjonsordningen. Med innføring av rett til fleksibelt uttak av alderspensjon fra 62 år, opphører denne betydningen av pensjonsalder i inn-

skuddspensjonsordninger. Paragraf 7-1 endres i tråd med dette, slik at bestemmelsen gir regler om når et medlem eller innehaver av pensjonskapitalbevis kan ta ut alderspensjon. *Første ledd første punktum* fastsetter at uttak av alderspensjon kan skje fra fylte 62 år. *Annet punktum* svarer til gjeldende annet ledd og gir hjemmel for fastsettelse av særalsdersgrenser. Det vises til avsnitt 3.2.4.

For å sikre at arbeidstakerens valgfrihet når det gjelder uttak av alderspensjon skal være reell, foreslås det i *annet ledd første punktum* at foretaket eller pensjonsinnretningen ikke skal kunne stille krav om at arbeidstaker skal ha rett til, eller gjøre bruk av sin rett til uttak av alderspensjon fra folketrygden, for å få rett til uttak av alderspensjon fra pensjonsordningen. Arbeidstaker sikres med dette valgfrihet med hensyn til om alderspensjon skal tas ut sammen med alderspensjon fra folketrygden eller ikke. Det vises til avsnitt 3.2.4. Videre foreslås det at det ikke kan stilles som vilkår for uttak av alderspensjon fra pensjonsordningen at arbeidstaker ikke er i heltids- eller deltidsstilling i foretaket eller hos annen arbeidsgiver, jf. lovforslaget § 7-1 *annet punktum*. Dette sikrer arbeidstakers rett til å velge om alderspensjon skal tas ut i kombinasjon med videre arbeid og pensjonsopptjening. Endringen i § 7-1 tilsvarende Banklovkomisjonens utkast til endring i § 7-1 i NOU 2010: 6. Det vises til avsnitt 3.3.4.

Til § 7-2

I § 7-2 foreslås det regler om uttak av pensjon.

Gjeldende første ledd regulerer utstedelse av pensjonskapitalbevis med rett til straks begynnende alderspensjon. Sondringen mellom pensjonskapitalbevis henholdsvis med og uten rett til straks begynnende pensjon, har opphav i at alderspensjonister som sluttet i foretaket med rett til straks begynnende pensjon har beholdt sitt medlemskap i pensjonsordningen og dermed vært omfattet av arbeidsgivers kostnadsansvar. Når medlemskapet i pensjonsordningen for alderspensjonister som slutter i foretaket nå opphører, vil det ikke lenger være behov for å opprettholde sondringen mellom pensjonskapitalbevis henholdsvis med og uten rett til straks begynnende pensjon. Se også merknadene til § 6-2 ovenfor. Departementet foreslår derfor at gjeldende § 7-2 første ledd oppheves.

I *første ledd første punktum* foreslås det at arbeidstaker som ønsker å ta ut pensjon, må framsette melding om uttak som også angir fra hvilket tidspunkt alderspensjonen skal utbetales. Tilsvarende krav om melding for rett til uttak av pensjon følger av foretakspensjonsloven § 5-7 b første

ledd. I *annet punktum* foreslås det regler som gir arbeidstaker eller innehaver av pensjonskapitalbevis rett til å velge å ta ut mindre enn full alderspensjon (gradert uttak av pensjon). Det vises til avsnitt 3.3.4. Det foreslås i *tredje punktum* en regel om at alderspensjon kommer til utbetaling ved fylte 75 år, med mindre medlemmet eller innehaveren gir særskilt melding om at pensjon ikke skal utbetales. Etter foretakspensjonsloven § 5-7 b er det ikke adgang til å fravike kravet om at pensjon skal komme til utbetaling senest ved fylte 75 år. Ubenyttet pensjonskapital i innskuddspensjonsordninger fordeles til etterlatte og dødsbo etter reglene i innskuddspensjonsloven ny § 7-7. Det foreslås derfor en adgang til å fravike hovedregelen om at pensjon senest skal komme til utbetaling ved fylte 75 år slik at utbetaling av alderspensjon kan utsettes til etter 75 år ved å sende særskilt melding til institusjonen. Det vises til avsnitt 3.2.4.

Gjeldende annet ledd åpner for en viss fleksibilitet ved at arbeidstaker kan kreve at alderspensjon ikke skal utbetales i den utstrekning arbeidstakeren mottar lønn. Ved innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon, får arbeidstaker imidlertid en vesentlig større fleksibilitet både med rett til å fastsette tidspunkt for uttak av pensjon og til å kombinere uttak av pensjon med lønn og videre opptjening. Bestemmelsen er etter departementets syn overflødig etter reglene om fleksibelt uttak av pensjon, og bør oppheves. Nytt *annet ledd* fastsetter at arbeidstaker som kombinerer gradert uttak av pensjon med hel- eller deltidsstilling i foretaket, skal motta pensjonskapitalbevis kun for den del av pensjonskapitalen som tas ut. Pensjonskapital som ikke skal tas ut som pensjon blir værende i pensjonsordningen, og vil fremdeles være omfattet av arbeidsgivers kostnadsansvar.

Nytt *tredje ledd* fastsetter visse begrensninger i arbeidstakers valgfrihet i rett til gradert uttak av alderspensjon. For det første kan uttaksgraden ikke settes lavere enn at årlig utbetaling av alderspensjon utgjør minst om lag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp, se *første punktum*. Dersom pensjonskapitalen ikke er stor nok til å gi årlige pensjonsytelser av en slik størrelse, må enten uttaksgraden økes eller uttak av alderspensjon utsettes. Lave årlige utbetalinger ville kunne bli uforholdsmessig kostnadskrevende å administrere. På tidspunktet for uttak av alderspensjon kan medlem eller innehaver av pensjonskapitalbevis som nevnt velge å ta ut mindre enn fullt uttak. Det foreslås videre at det ikke blir samme adgang til å endre uttaksgraden som i ny alderspensjon i folketrygden. Etter forslaget kan innehaver av pensjonskapitalbevis endre valgt uttaksgrad for al-

derspensjon ved 67 år, og på eventuelle senere tidspunkt dersom slike tidspunkt er fastsatt i regelverket for pensjonsordningen, se *annet punktum*. Innehaver av pensjonskapitalbevis kan likevel på ethvert tidspunkt etter uttak endre uttak av alderspensjon til fullt uttak, se *tredje punktum*. Disse begrensningene i retten til å endre uttak av graden av alderspensjon fører til at behovet for omregninger av årlige pensjonsytelser blir mindre. Årlige alderspensjonsutbetalinger vil også kunne tilpasses til ønsket størrelse gjennom uttaksgraden for alderspensjon fra folketrygden.

Ved gradert uttak av alderspensjon i kombinasjon med videre arbeid etter annet ledd vil arbeidstaker fortsatt opptjene innskudd for den lønn vedkommende har i foretaket. Slike innskudd samt avkastningen av slike innskudd skal etter *fjerde ledd* tilføres pensjonskapitalen i pensjonsordningen, se *første og annet punktum*. Innskudd og avkastning skal således ikke medføre en omregning av årlige pensjonsytelser i henhold til pensjonskapitalbeviset som er utstedt i henhold til annet ledd. Tilført innskudd og avkastning skal først gi høyere årlige alderspensjonsytelser ved eventuell endring til høyere uttaksgrad eller til fullt uttak, se *tredje punktum*. Det vises til avsnitt 3.3.4.

Femte ledd viser til foretakspensjonsloven § 5-7 b fjerde ledd, som fastsetter at samlet uttak av alderspensjon og uførepensjon ikke kan overstige en pensjonsgrad på 100 prosent, se merknaden til foretakspensjonsloven § 5-7 b fjerde ledd. I tråd med Banklovkomisjonens utkast, foreslår departementet å begrense retten til uttak av alderspensjon i de tilfeller hvor vedkommende mottar uførepensjon i henhold til foretakspensjonsloven kapittel 6. I folketrygden er retten til uttak av alderspensjon samtidig som en person mottar uførepensjon begrenset slik at samlet uttak av pensjon ikke kan overstige en pensjonsgrad på 100 prosent, jf. folketrygdloven § 19-10 tredje ledd slik denne vil lyde fra 1. januar 2011. Dersom et medlem fikk dobbel lønnskompensasjon i form av full alderspensjon i tillegg til uførepensjon ville dette kunne tenkes å føre til at medlemmer velger å ikke utnytte eventuell restarbeidsevne. Det vises for øvrig til merknadene til foretakspensjonsloven § 5-7 b fjerde ledd ovenfor. Det vises også til avsnitt 3.6.4.

Til § 7-3

Paragrafoverskriften er endret.

Etter nytt *første ledd* har innehaver av pensjonskapitalbevis med rett til straks begynnende alderspensjon rett til å kreve sammenslåing med annet pensjonskapitalbevis med rett til straks be-

gynnende alderspensjon. Retten til å kreve sammenslåing forutsetter at pensjonskapitalbevisene forvaltes hos samme institusjon. Videre foreslås det en adgang for innehaver av pensjonskapitalbevis til å benytte pensjonskapitalen knyttet til et pensjonskapitalbevis med rett til straks begynnende alderspensjon som engangspremie for tillegg til alderspensjonsytelse fra individuell pensjonsforsikring eller fripolise fra foretakspensjonsordning, forutsatt at institusjonen som forvalter fripolisen eller den individuelle pensjonsforsikringen samtykker til dette. Forslagene svarer til Banklovkomisjonens utkast til § 7-2 første ledd og § 7-3 tredje ledd, se avsnitt 6.6 i NOU 2010: 6.

Etter nytt *annet ledd* har medlem eller innehaver av pensjonskapitalbevis rett til å velge hvordan pensjonskapitalen i pensjonskapitalbeviset skal forvaltes i utbetalingsperioden. Medlem eller innehaver av pensjonskapitalbevis skal velge om pensjonskapitalen i pensjonskapitalbeviset skal forvaltes i pensjonsspareavtale (bokstav a) eller konverteres til pensjonsforsikringsavtale (bokstav b). Dette gjelder uten hensyn til hva arbeidsgiver har fastsatt i regelverket for pensjonsordningen etter § 2-5 annet ledd. Denne valgfriheten får særlig stor betydning i de tilfeller hvor arbeidstakeren utsetter uttak av alderspensjon til en alder nærmere 75 år. Dette er nærmere behandlet i avsnitt 3.9.4 ovenfor og i avsnitt 6.1 i NOU 2010: 6. Det foreslås i § 7-6 annet ledd en plikt for pensjonsinretningene til å gi medlemmer informasjon om retten til å velge hvordan pensjonskapitalen i utbetalingsperioden skal forvaltes, herunder om betydningen av et slikt valg, jf. merknadene til § 7-6 annet ledd nedenfor. Medlemmet eller innehaveren av pensjonskapitalbevis som velger å konvertere pensjonskapitalen til en pensjonsforsikring i utbetalingsperioden skal kunne bestemme om forsikringen skal gi rett til en livsvarig eller tidsbegrenset ytelse. Av likestillingshensyn foreslås det å beholde gjeldende regel om at det skal fastsettes i ordningens regelverk om pensjonskapital i utbetalingsperioden skal forvaltes i spareavtale eller konverteres til pensjonsforsikring. Det følger av § 5-3 annet ledd at det skal betales høyere innskudd for kvinner enn for menn dersom det i regelverket er fastsatt at pensjonskapital under utbetaling skal konverteres til pensjonsforsikring. Bakgrunnen for dette er at kvinner forventes å leve lenger enn menn og at det skal betales høyere innskudd for kvinner enn menn slik at årlige ytelser kan forventes å bli de samme for kvinner og menn. Dette er omhandlet nærmere i avsnitt 3.9.4 ovenfor.

Bestemmelsene i gjeldende § 7-3 tredje ledd er flyttet til § 7-4, som et nytt tredje ledd og er noe endret. Siste punktum i gjeldende § 7-3 tredje ledd er flyttet til § 7-4 første ledd, og er noe endret. Innskuddspensjonsloven § 7-3 fjerde og femte ledd fastsetter i dag maksimalgrenser for den samlede årlige alderspensjon som et medlem av en innskuddspensjonsordning kan motta fra folketrygden og innskuddspensjonsordningen. Denne maksimalgrensen har vært lite relevant. Departementet foreslår, i tråd med Banklovkomisjonens forslag, å oppheve maksimalgrensene for årlige pensjonsytelser etter innskuddspensjonsloven. Det vises for øvrig til Banklovkomisjonens merknader til lovutkastet § 7-3 fjerde og femte ledd i NOU 2010: 6 avsnitt 6.5.

Til § 7-4

Gjeldende § 7-4 blir ny § 7-7.

Første ledd gir regler om utbetalingsperiode, og innebærer en tilpasning av gjeldende regel om minste utbetalingstid for alderspensjonen til nye regler om fleksibelt uttak av alderspensjon. Som hovedregel fastsetter loven at pensjon skal utbetales minst til fylte 77 år, se *første punktum*. Som følge av at uttak av pensjon kan utsettes til senere enn 67 år, foreslås det også at alderspensjon uansett skal utbetales i minst 10 år. Det fastsettes også en rett for innehaver av pensjonskapitalbevis til å kreve at alderspensjonen skal utbetales i en lengre periode enn det som følger av lovens minstekrav, se *annet punktum*. Selv om regelverket i pensjonsordningen fastsetter utbetaling av pensjonen i samsvar med minstetiden i første ledd, bør arbeidstaker kunne fastsette en lengre utbetalingstid om vedkommende ønsker dette. Årlige pensjonsytelser blir lavere enn om kortere utbetalingstid velges, som følge av at pensjonskapitalen skal fordeles over flere år.

Minstekravene til utbetalingstid kan likevel fravikes dersom pensjonskapitalen er så liten at den kun gir rett til små årlige utbetalinger. Etter *tredje punktum* kan utbetalingsperioden settes ned til det antall hele år som er nødvendig for at den årlige pensjonen skal utgjøre om lag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp (G). Denne bestemmelsen bygger på gjeldende § 7-3 tredje ledd. Dette vil kunne innebære at pensjon utbetales i mindre enn 10 år og i noen tilfeller at pensjonskapitalen er oppbrukt før vedkommende fyller 67 år. Både institusjonen og medlem eller innehaver av pensjonskapitalbevis kan i slike tilfeller kreve en kortere utbetalingsperiode i henhold til tredje punktum. Institusjonen vil for eksempel av kost-

nadshensyn kunne kreve kortere utbetalingsperiode enn det som følger av første punktum, selv om innehaver av pensjonskapitalbeviset ikke skulle ønske dette. Det vises til avsnitt 3.10.4.

I *annet ledd* fastsettes det at pensjonsforsikringsavtale i henhold til § 7-3 annet ledd bokstav b kan gi rett til livsvarige ytelser. Innskuddspensjonsordninger som forvaltes som spareavtale i utbetalingstiden kan bare gi rett til ytelser i et fastsatt antall år basert på størrelsen på den pensjonskapitalen som er knyttet til pensjonskapitalbeviset. Forsikringsavtaler kan derimot gi rett til både livsvarige eller opphørende ytelser.

Tredje ledd svarer til gjeldende § 7-3 tredje ledd. Det er gjort mindre endringer i ordlyden for å tilpasse bestemmelsen til fleksibelt uttak av alderspensjon.

Til ny § 7-5

Første ledd gir regler om forsikringsteknisk omregning av pensjonsforsikring etter § 7-3 annet ledd bokstav b. Pensjonsforsikringsavtaler kan endres både med hensyn til utbetalingstidspunkt, graden av uttak, utbetalingsperiode og opphørstidspunkt. Endringen tilsvarer Banklovkomisjonens utkast til § 7-5 første ledd i NOU 2010: 6. Det vises til avsnitt 3.8.

I *annet ledd* foreslås det visse begrensninger i adgangen til å endre pensjonsforsikringsavtaler. Pensjonsforsikringsavtale kan for det første ikke omdannes til pensjonsspareavtale. Dersom innehaveren av pensjonskapitalbeviset har konvertert et pensjonskapitalbevis til pensjonsforsikringsavtale som gir rett til livsvarige ytelser, kan avtalen ikke senere kreves omdannet til forsikringsavtale med bestemt opphørstidspunkt. Bestemmelsen er likevel ikke til hinder for at partene blir enige om å endre kontrakten med rett til livsvarige ytelser til kontrakt med et bestemt opphørstidspunkt. Både institusjonen og rettighetshaveren kan tenkes å ønske å endre avtalen fra livsvarig til opphørende i de tilfeller hvor premiereserven er så liten at årlige utbetalinger vil bli svært lave.

Til ny § 7-6

Bestemmelsen fastsetter regler om opplysningsplikt for pensjonsinnehaverne. For den enkelte arbeidstaker vil det ha stor betydning for størrelsen på de årlige alderspensjonsutbetalingene om vedkommende fortsetter arbeid og videre opptjening av pensjon og fra hvilket tidspunkt arbeidstakeren tar ut alderspensjon. For hvert år arbeidstaker velger å fortsette å arbeide etter fylte 62 år

øker de årlige pensjonsytelsene som følge av fortsatt opptjening til pensjon. For hvert år arbeidstakeren utsetter uttak av pensjon etter 62 år, øker de årlige pensjonsytelsene som følge av at pensjonskapitalen skal fordeles på et lavere antall år enn 15 år fram til fylte 77 år. Det er viktig at arbeidstakeren har nødvendig informasjon til å treffe en veloverveid beslutning om uttak av pensjon og eventuelt videre arbeid og pensjonsopptjening. I *første ledd første punktum* foreslås det at pensjonsinnretningene i det år arbeidstakeren fyller 61 år skal opplyse om hva beregnet årlig pensjonsytelse vil utgjøre i de enkelte år ved fullt uttak av pensjon når starttidspunktet er 62 år, 63 år osv. fram til 67 år. Det skal gis opplysninger om årlige pensjonsytelser i denne tidsperioden, både med og uten videre pensjonsopptjening. Beregning av årlige ytelser ved videre pensjonsopptjening skal bygge på en forutsetning om at arbeidstakeren forblir i stillingen fram til 67 år.

Institusjonen skal også gi informasjon om retten til videre pensjonsopptjening ved arbeid etter fylte 67 år.

Etter *annet ledd* skal arbeidstakeren få informasjon om retten til å velge om pensjonskapitalen i utbetalingsperioden skal forvaltes som spareavtale eller konverteres til pensjonsforsikring, og om betydningen av dette valget. Det er i denne sammenheng viktig at medlemmet får informasjon om at etter en pensjonsforsikringsavtale vil alderspensjon som ikke er utbetalt tilfalle forsikringskollektivet ved vedkommendes død.

Etter *tredje ledd* skal det gis samme informasjon som etter første og annet ledd når pensjonsinnretningen mottar melding fra arbeidstaker om uttak av alderspensjon etter § 7-2 første ledd før vedkommende fyller 67 år.

Fjerde ledd fastsetter krav om at informasjon etter denne bestemmelsen skal gis skriftlig og på en oversiktlig og lettfattelig måte.

I *femte ledd* foreslås en hjemmel for Kongen til å fastsette nærmere regler om opplysningsplikt for pensjonsinnretninger.

Det vises for øvrig til tilsvarende regler om informasjonsplikt i foretakspensjonsloven § 5-7 d. Det vises også til avsnitt 3.11.4 over.

Til § 7-7

Paragraf 7-7 svarer til tidligere § 7-4, men ordlyden er tilpasset innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon. *Første ledd* fastsetter hovedprinsippene om fordeling av pensjonskapital når et medlem eller innehaver av pensjonskapitalbevis dør. Pensjonskapital som forvaltes som spareavtale i

utbetalingstiden skal fordeles etter reglene i § 7-7 når innehaveren av pensjonskapitalbevis dør. Når et pensjonskapitalbevis er konvertert til pensjonsforsikring etter § 7-3 annet ledd bokstav b, vil alderspensjon som ikke er utbetalt tilfalle forsikringskollektivet når rettighetshaver dør. Dersom ordningens regelverk fastsetter at pensjonskapitalen skal konverteres til forsikring i utbetalingsperioden, kommer reglene i første ledd til anvendelse dersom medlemmet dør i oppsparingsperioden. Det er altså først når pensjonskapitalen i pensjonskapitalbeviset er konvertert til forsikring at kapitalen tilfaller forsikringskollektivet. Henvisningene i *annet og tredje ledd* er justert i samsvar med endringene i §§ 7-3 og 7-4.

Til § 8-1 første ledd

Gjeldende første ledd fastsetter at kursreguleringsfondet inngår i pensjonsordningens midler. Etter forsikringsvirksomhetsloven § 9-20 annet ledd skal imidlertid ikke kursreguleringsfondet tilordnes kontraktene i kollektivporteføljen. «Kursreguleringsfond» foreslås derfor strøket. Det vises for øvrig videre til endringer i § 1-2 bokstav l og § 3-5 første og annet ledd samt merkningene til disse bestemmelsene ovenfor. Endringen er identisk med Banklovkomisjonens utkast til endringer i § 8-1 første ledd i NOU 2010: 6. Det vises til avsnitt 3.13.

Til § 9-3 første ledd

Det foreslås en tilpasning av *første ledd bokstav b* som en tilpasning til fleksibelt uttak av alderspensjon. Endringene bygger på Banklovkomisjonens utkast til § 9-3 første ledd i NOU 2010: 6.

Til § 10-2 tredje ledd

Det er foreslått justering av *tredje ledd* som en tilpasning til begrepsbruken ved fleksibelt uttak av alderspensjon. Bestemmelsen er noe endret sammenliknet med Banklovkomisjonens utkast til § 10-2, se avsnitt 6.6 i NOU 2010: 6.

Til § 12-1 femte ledd

I *femte ledd* foreslås det at «sikkerhetsfond» strykes som en følge av at reglene om sikkerhetsfond i forsikringsvirksomhetsloven kapittel 9 er opphevet. Dette er identisk med Banklovkomisjonens utkast til endring i § 12-1 femte ledd i NOU 2010: 6 avsnitt 6.6.

Til § 13-3 annet ledd

I *annet ledd annet punktum* er «oppnådd pensjonsalder» erstattet med 67 år. Dette er identisk med Banklovkomisjonens utkast til endring i § 13-3 annet ledd i NOU 2010: 6 avsnitt 6.6.

Til § 14-1 tredje ledd

Tredje ledd er justert og tilpasset fleksibelt uttak av alderspensjon. Dette er identisk med Banklovkomisjonens utkast til endring i § 14-1 tredje ledd i NOU 2010: 6 avsnitt 6.6.

*Til endringer i lov 21. desember 2005 nr. 124 om obligatorisk tjenstepensjon (OTP-loven)**Til § 4 første og annet ledd*

I *første ledd siste punktum* er det gjort endringer som forenkler ordlyden. Kongen har etter bestemmelsen hjemmel til å fastsette nærmere regler om beregning av innskudd. Henvisningen til innskuddspensjonsloven § 5-3 annet ledd, som fastsetter regler om innskudd for ordninger hvor pensjonskapitalen skal konverteres til forsikring, foreslås opphevet. Dette følger av ordlyden slik den står etter endringen. Henvisningen til konverteringsreglene i innskuddspensjonsloven § 7-3 første ledd foreslås også opphevet. Disse reglene framgår nå av innskuddspensjonsloven § 2-5. I *annet ledd* foreslås det at «får rett til alderspensjon fra pensjonsordningen» erstattes med «fyller 67 år». Endringene i § 4 første og annet ledd er identisk med Banklovkomisjonens utkast til endringer i § 4 i avsnitt 5.2.5.2 i NOU 2010: 6.

Til § 5 annet, tredje og fjerde ledd

I *annet og tredje ledd* er det presisert at disse reglene gjelder for pensjonsplan som har regler om utbetalingstid på 10 år når utbetaling skal skje fra opptjeningsalder. I *fjerde ledd* er «pensjonsalder» erstattet med «opptjeningsalder». Endringene er gjort for å tilpasse bestemmelsene til adgangen til å ta ut alderspensjon fra fylte 62 år. Endringene er basert på Banklovkomisjonens utkast til § 5 i avsnitt 5.2.5.2 i NOU 2010: 6.

*Til endringer i lov 27. juni 2008 nr. 62 om individuell pensjonsordning**Til § 2-1 første ledd*

Første ledd annet punktum, som fastsetter at kunden skal få informasjon om innskuddsnivåer og antatt pensjonskapital ved pensjonsalder, er fore-

slått endret slik at bestemmelsen er tilpasset adgangen til fleksibelt uttak av alderspensjon. Det er gjort noen endringer sammenliknet med Banklovkomisjonens utkast til endringer i § 2-1 første ledd, jf. avsnitt 7.4 i NOU 2010: 6. Ved innføringen av rett til uttak av alderspensjon fra 62 år, legger departementet til grunn at kunden vil ha nytte av eksempler på ulike innskuddsnivåer og antatt pensjonskapital ved ulike uttakstidspunkt. I loven er disse satt til 62 og 67 år, men pensjonsinnretningen kan i tillegg også gi slike eksempler for andre tidspunkt for uttak.

Til § 2-2 første ledd

Nytt *annet punktum* i første ledd fastsetter en grense for hvor lenge kunden kan spare opp alderspensjon i en individuell pensjonsspareavtale. Denne grensen er satt til 75 år. Endringer i § 2-2 første ledd svarer til Banklovkomisjonens utkast til § 2-2 i avsnitt 7.4 i NOU 2010: 6.

Til § 2-3 annet ledd

Lov om individuell pensjonsordning § 2-3 annet ledd åpner i dag for at pensjonskapitalbevis etter lov om individuell pensjonsordning kan overføres til og slås sammen med alderspensjonskapitalen knyttet til annen pensjonsspareavtale som kunden har, dersom avtalene forvaltes av samme institusjon. Det er tatt inn en presisering i annet ledd nytt *annet punktum*, som slår fast at som pensjonsspareavtale regnes også pensjonskapitalbevis etter innskuddspensjonsloven § 6-2 samt innskuddspensjonsordning som kunden er medlem av. Kunden har dermed adgang til å overføre alderspensjonskapitalen knyttet til et pensjonskapitalbevis til alderspensjon i en innskuddspensjonsordning eller alderspensjonskapital som er utgått fra en innskuddspensjonsordning. Adgangen til å slå sammen alderspensjonskapital vil kunne sikre en mer kostnadseffektiv forvaltning av pensjonskapitalen. Innskuddspensjonsloven § 6-3 åpner i dag for at pensjonskapital knyttet til pensjonskapitalbevis kan overføres til annen innskuddspensjonsordning eller individuell pensjonsspareavtale etter lov om individuell pensjonsordning. Det vises til at det i innskuddspensjonsloven § 5-7 også er fastsatt en adgang til å overføre alderspensjonskapital i henhold til pensjonskapitalbevis fra en individuell pensjonsspareavtale til innskuddspensjonsordning. Slik overføring kan imidlertid bare skje når arbeidsgiver samtykker til dette.

Ved overføring til innskuddspensjonsordning som kunden er medlem av, vil det oppstå spørsmål

om kostnadsansvaret for den pensjonskapitalen som overføres til innskuddspensjonsordningen. Medlemmet skal i utgangspunktet dekke administrative merkostnader ved å overføre pensjonskapital fra den individuelle pensjonsordningen, men dette er ikke til hinder for at foretaket påtar seg å dekke kostnadene ved forvaltningen av denne kapitalen. Endringen i § 2-3 annet ledd er identisk med Banklovkommisjonens utkast i avsnitt 7.4 i NOU 2010:6.

Til § 2-4

Paragrafoverskriften er endret slik at den tilpasses innføring av fleksibelt uttak av alderspensjon.

Første ledd er endret som følge av innføring av fleksibelt uttak av alderspensjon. I *annet punktum* er det fastsatt at dersom kunden har en lavere særaldersgrense enn 62 år i tjenstepensjonsordning, skal alderspensjon fra individuell pensjonsspareavtale også kunne tas ut fra dette tidspunkt. Bestemmelsen bygger på gjeldende annet ledd, men er endret for å tilpasses fleksibelt uttak av pensjon. Det vises til avsnitt 3.2.4.

Som nytt *annet ledd første punktum* foreslås inntatt en bestemmelse om at det i avtalen ikke kan stilles som vilkår at det må tas ut alderspensjon fra folketrygden samtidig med uttak av pensjon fra den individuelle pensjonsspareavtalen. Det skal heller ikke kunne stilles som vilkår for uttak at kunden ikke er i arbeid, se *annet punktum*. Disse bestemmelsene skal sikre at kunden har reell valgfrihet med hensyn til om alderspensjon etter individuell pensjonsordning skal tas ut i kombinasjon med folketrygd og eller kombinasjon med arbeid og videre pensjonsopptjening. Tilsvarende bestemmelser er foreslått i innskuddspensjonsloven § 7-1 annet ledd. Det vises til avsnitt 3.2.4 og 3.3.4.

Gjeldende tredje ledd foreslås opphevet som følge av at innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon vil gi kunden den fleksibilitet som en rett til endring av pensjonsalder er ment å dekke. Nytt *tredje ledd* svarer til § 2-5 gjeldende tredje ledd.

Til § 2-5

Paragrafoverskriften er endret slik at den tilpasses innføring av fleksibelt uttak av alderspensjon.

Nytt *første ledd* svarer til innskuddspensjonsloven § 7-2 første ledd, og fastsetter at kunden skal gi pensjonsinnretningen melding som angir fra hvilket tidspunkt alderspensjon skal utbetales. Av *annet punktum* følger det at det er adgang til å ta ut mindre enn full alderspensjon. Det vises til av-

snitt 3.3.4. Innskuddspensjonsloven § 7-2 annet ledd fastsetter at dersom medlemmet kombinerer uttak av pensjon med videre arbeid i stillingen, skal det utstedes pensjonskapitalbevis kun for den delen av pensjonskapitalen som skal tas ut som pensjon. Pensjonskapital som ikke skal tas ut, blir værende i ordningen og vil være omfattet av arbeidsgivers kostnadsansvar. For individuell pensjonsspareavtale er det ikke på samme måte nødvendig å ha regler om at pensjonskapital som ikke skal tas ut blir værende i ordningen, idet kostnadene uansett dekkes av kunden. Av *tredje punktum* følger det at alderspensjon kommer til utbetaling ved fylte 75 år, med mindre kunden gir pensjonsinnretningen særskilt melding om at pensjon ikke skal utbetales.

Gjeldende annet ledd fastsetter en rett til uttak av alderspensjon før pensjonsalder, og tidligst fra 62 år, i de tilfeller hvor arbeidstakeren slutter i arbeid før avtalt pensjonsalder. Ved innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon fra 62 år er denne bestemmelsen overflødig, og bør oppheves.

Nytt *annet ledd* bygger på gjeldende første ledd, men er endret slik at bestemmelsen er tilpasset fleksibelt uttak av alderspensjon. *Første punktum* fastsetter at når pensjon skal tas ut, skal det utstedes et pensjonskapitalbevis for oppspart pensjonskapital som gir rett til straks begynnende alderspensjon. I innskuddspensjonsordninger skal det utstedes et pensjonskapitalbevis for den pensjonskapital som skal tas ut som alderspensjon, jf. innskuddspensjonsloven §§ 6-2 første ledd og 7-2 annet ledd for uttak av alderspensjon hhv. uten og med kombinasjon med videre arbeid. Sondringen i innskuddspensjonsloven mellom pensjonskapitalbevis med og uten rett til straks begynnende pensjon er imidlertid opphørt. Presiseringen av at pensjonskapitalbevis etter lov om individuell pensjonsordning § 2-5 annet ledd skal gi rett til straks begynnende alderspensjon beholdes. *Annet og tredje punktum* bygger på gjeldende § 2-6 annet ledd, og fastsetter at det er adgang til å slå sammen pensjonskapitalbevis etter første punktum med annet pensjonskapitalbevis etter innskuddspensjonsloven eller annen pensjonsspareavtale, forutsatt at avtalene forvaltes av samme institusjon. En tilsvarende adgang til å slå sammen pensjonskapitalbevis fra innskuddspensjonsloven med pensjonskapitalbevis etter lov om individuell pensjonsordning kapittel 2 følger av innskuddspensjonsloven § 6-3 første ledd.

Gjeldende tredje ledd er flyttet til § 2-4 tredje ledd.

I nytt *tredje ledd* foreslås det en presisering av at kunden kan fortsette å innbetale innskudd i

samsvar med avtalen selv om vedkommende velger å ta ut alderspensjon, se *første punktum*. Dette er i samsvar med endringene i innskuddspensjonsloven om at arbeidstakere som fortsetter å jobbe etter uttak av alderspensjon, skal være medlem av pensjonsordningen, og det skal innbetales innskudd for vedkommende i samsvar med vedkommendes stilling, jf. innskuddspensjonsloven § 1-2 bokstav k. Det antas at det normalt er arbeidstakere med arbeidsinntekt som ønsker å fortsette å spare i individuell pensjonsordning, idet innbetaling til slik ordning gir rett til fradrag i skattepliktig inntekt. Det er imidlertid ikke satt som et vilkår for videre sparing at kunden har arbeidsinntekt. Innskudd som betales inn og avkastning på innskudd etter oppstart av uttak av alderspensjon, skal tilføres pensjonskapitalen, se *annet punktum*. Pensjonsavtalen skal fastsette hvordan de årlige pensjonsytelsene skal omregnes i slike tilfeller, se *tredje punktum*.

Til § 2-6

Paragrafoverskriften er endret slik at det klart framgår at bestemmelsen gjelder forvaltning av pensjonskapitalen i utbetalingsperioden. Endringene er i samsvar med Banklovkommisjonens utkast til endringer i § 2-6 i avsnitt 7.4 i NOU 2010: 6.

Det foreslås mindre endringer i *første ledd* slik at det framgår at det er pensjonskapitalen som skal forvaltes i utbetalingsperioden, og ikke selve pensjonskapitalbeviset. I tillegg gjøres det endringer i henvisningene i samsvar med de endringene som er gjort i bestemmelsene i kapittel 2.

Gjeldende annet ledd er flyttet til § 2-5 annet ledd, og er noe endret.

Gjeldende tredje ledd blir nytt *annet ledd*. Ordlyden er endret uten at det er ment å gjøre realitetsmessige endringer i bestemmelsen.

Til § 2-7

Paragrafoverskriften endres slik at den tilpasses innføring av fleksibelt uttak av alderspensjon.

Det gjøres endringer i *første ledd* slik at bestemmelsen tilpasses fleksibelt uttak av alderspensjon. Gjeldende første ledd fastsetter allerede at minste utbetalingstid skal være fram til fylte 77 år, slik det er foreslått i innskuddspensjonsloven § 7-4. Bestemmelsen om minste utbetalingstid på 10 år i gjeldende annet punktum flyttes til *første punktum*, og gjeldende annet punktum oppheves.

Nytt *annet punktum* bygger på gjeldende femte ledd, og fastsetter at både kunden og institusjonen skal ha adgang til å kreve at utbetalingstiden settes

ned til det antall år som er nødvendig for at årlige pensjonsytelser minst utgjør om lag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp. Bestemmelsen svarer til innskuddspensjonsloven § 7-4 første ledd.

Annet ledd er nytt, og åpner for at kunden på utbetalingstidspunktet kan velge at pensjonen skal utbetales over en lengre periode enn det som er fastsatt etter første ledd. For å unngå uforholdsmessig små utbetalinger foreslås det at utbetalingstiden etter annet ledd ikke kan settes lengre enn at årlig uttak av alderspensjon minst utgjør om lag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp. Dersom pensjonskapitalen ikke er tilstrekkelig til å sikre en slik utbetaling ved den pensjonsgraden som kunden ønsker, må kunden enten velge å utsette uttaket eller å ha en kortere utbetalingsperiode. *Annet punktum* fastsetter at utbetalingsperiodens lengde kan endres ved fylte 67 år, og for øvrig etter avtale mellom kunden og pensjonsinstitusjonen. Kunden kan på ethvert tidspunkt etter uttak av pensjon endre uttaksgraden til fullt uttak av pensjon, jf. *tredje punktum*. Det vises til avsnitt 3.3.4.

Tredje ledd svarer til gjeldende annet ledd, men det er tatt inn en henvisning til utbetalingstid etter nytt annet ledd som et alternativ til utbetalingstid etter første ledd. *Første punktum* er tilpasset innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon. Av samme grunn er også gjeldende annet punktum, som blant annet gjelder tilpasningen av årlig pensjonsytelse ved tidlig uttak av pensjon, strøket. Nytt *annet punktum* svarer til gjeldende første ledd tredje punktum, og er noe endret.

Fjerde ledd er endret ved at gjeldende tredje ledd annet punktum er tatt inn i *første punktum*. Slik bestemmelsen nå lyder kan kunden velge å utsette alderspensjonsutbetaling helt eller delvis i den grad kunden mottar lønn. Retten til å utsette pensjonsutbetaling følger for øvrig også av § 2-4 første ledd.

Til § 2-8 annet ledd

Annet ledd annet punktum er endret i samsvar med endringer i § 2-6. Endringene er i samsvar med Banklovkommisjonens utkast til endringer i § 2-8 annet ledd i avsnitt 7.4 i NOU 2010: 6.

Til § 2-9 annet ledd

Etter gjeldende annet ledd skal innskuddsfritak ved uførhet løpe så lenge utføregraden er minst 20 prosent, men ikke lenger enn fram til kunden får rett til utbetaling av alderspensjon, det vil si avtalt pensjonsalder. Som følge av innføringen av rett til uttak av alderspensjon fra 62 år, er *annet ledd* endret

slik at innskuddsfritak løper så lenge utføregraden er minst 20 prosent, men ikke lenger enn fram til kunden har fylt 67 år. Bestemmelsen er identisk med Banklovkomisjonens utkast til § 2-9 annet ledd i avsnitt 7.4 i NOU 2010: 6 og også i tråd med innskuddspensjonsloven § 2-4 annet ledd nytt annet punktum, som fastsetter at innskuddsfritak ved uførhet skal opphøre senest ved fylte 67 år.

Til § 3-1

I *annet ledd* foreslås det et nytt *annet og tredje punktum*, som fastsetter at utbetaling av alderspensjon skal skje så lenge kunden lever. Det kan likevel avtales opphørende pensjon eller redusert pensjon fra fylte 77 år eller senere, men ikke i noe tilfelle før alderspensjon har vært utbetalt i 10 år. Bestemmelsene framgår i dag av § 3-3 femte ledd. I tråd med Banklovkomisjonens utkast til endringer tas disse bestemmelsene inn i § 3-1, som fastsetter krav til pensjonsforsikringsavtalen. Endringen er identisk med Banklovkomisjonens utkast til endringer i § 3-1 annet ledd i avsnitt 7.4 i NOU 2010: 6.

Tredje ledd er nytt. Første og annet punktum er identisk med Banklovkomisjonens utkast til § 3-1 tredje ledd første og annet punktum. *Første punktum* fastsetter at premie til individuell pensjonsforsikring skal beregnes slik at pensjonsforsikringen vil være fullt betalt ved 67 år. I *annet punktum* er det, på samme måte som etter § 2-2 første ledd annet punktum, åpnet for at kunden kan fortsette å innbetale årlig premie inntil fylte 75 år. Innbetalinger etter fylte 67 år benyttes som engangspremie for tillegg til årlig pensjonsytelse. For pensjonsforsikringsavtaler er denne retten betinget av at pensjonsinnretningen samtykker til slik videre innbetaling. Pensjonsinnretningene vil kunne motsette seg slik videre innbetaling av risikomessige årsaker. Dersom kunden ikke ønsker å fortsette innbetalinger til pensjonsforsikringsavtalen eller institusjonen ikke samtykker til dette, kan kunden i stedet velge å inngå en pensjonsspareavtale i samsvar med lovens kapittel 2 med årlige innbetalinger fram til fylte 75 år. Etter departementets syn åpner loven i dag for at kunde som har fylt 67 år kan inngå individuell pensjonsspareavtale etter reglene i kapittel 2, og det er etter departementets syn ikke nødvendig å lovfeste en slik adgang.

Gjeldende tredje ledd blir nytt *fjerde ledd*.

I *femte ledd første punktum* er «nådd pensjonsalder» erstattet med «uttak av alderspensjon» som følge av innføringen av rett til fleksibel alderspensjon.

Nytt *sjettede ledd* er identisk med gjeldende § 3-3 første ledd, og slår fast at retten til utbetaling av alderspensjon fra individuell pensjonsforsikring faller bort ved kundens død.

Til § 3-2

Paragrafoverskriften er endret slik at den er tilpasset innføring av fleksibelt uttak av alderspensjon.

Gjeldende første ledd foreslås slettet. Nytt *første ledd første og annet punktum* svarer til § 2-4 første ledd, og fastsetter regler om tidligste tidspunkt for uttak av pensjon. Det vises til merknadene til § 2-4 første ledd ovenfor. *Tredje punktum* fastsetter en begrensning i adgangen til tidlig uttak, ved at uttak ikke kan skje før fylte 67 år dersom den årlige pensjonsytelse vil utgjøre mindre enn om lag 20 prosent av grunnbeløpet i folketrygden. Pensjonsforsikringer kan tegnes med rett til livsvarige pensjonsytelser. En utbetaling av livsvarig pensjon ved årlige beløp under den foreslåtte grensen som følge av uttak før 67 år, ville kunne bli uforholdsmessig kostnadskrevende.

Endringene i *annet ledd* svarer til § 2-4 nytt annet ledd, og er identisk med Banklovkomisjonens utkast til disse bestemmelsene i avsnitt 7.4 i NOU 2010: 6. Det vises til merknadene til § 2-4 annet ledd ovenfor, samt til avsnitt 3.2.4 og 3.3.4.

Gjeldende tredje ledd fastsetter at den avtalte pensjonsalderen senere kan endres innen rammen av § 3-2. Bestemmelsen anses som overflødig ved innføringen av adgang til fleksibelt uttak av alderspensjon, og foreslås opphevet.

Til § 3-3

Paragrafoverskriften er endret slik at den er tilpasset innføring av fleksibelt uttak av alderspensjon.

Gjeldende første ledd er inntatt som nytt *sjettede ledd* i § 3-1. Nytt *første ledd* fastsetter at kunden skal gi pensjonsinnretningen melding som angir fra hvilket tidspunkt alderspensjon skal utbetales. Nytt første ledd *annet punktum* fastsetter at dersom det ikke er sendt melding om uttak av alderspensjon innen fylte 75 år skal pensjonen komme til utbetaling. Tilsvarende krav om melding følger av lov om individuell pensjonsordning § 2-5 første ledd, innskuddspensjonsloven § 7-2 første ledd og foretakspensjonsloven § 5-7 b første ledd.

Gjeldende annet ledd er foreslått opphevet. Nytt *annet ledd* gir regler om rett til gradert uttak av alderspensjon. Gjeldende tredje ledd fastsetter at kunde som mottar lønn kan kreve at alderspensjon ikke utbetales i den utstrekning kunden mottar lønn. Etter nytt annet ledd er kunden gitt en vi-

dere adgang til gradert uttak enn etter gjeldende rett. Det er ikke lenger et vilkår for gradert uttak at kunden ikke kan motta lønn. Det følger også av § 3-2 nytt annet ledd at institusjonen ikke kan stille vilkår om at kunden ikke mottar lønn. Kunden kan fastsette at den årlige pensjonsytelsen i den første delen av utbetalingsperioden og for et bestemt antall år bare skal utgjøre en del av full alderspensjonsytelse, jf. *første punktum*. Bestemmelsen bygger på Banklovkommissjonens utkast til § 3-3 annet ledd første punktum i avsnitt 7.4 i NOU 2010: 6. *Annet punktum* fastsetter en nedre grense for den årlige pensjonsytelsen ved gradert uttak. Er premiereserven for liten til å sikre en årlig pensjon på om lag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp ved den grad av uttak som kunden ønsker, må graden av uttak enten økes eller uttaket utsettes. *Tredje punktum* fastsetter at kunden skal kunne endre graden av uttak ved 67 år eller på senere tidspunkt fastatt i pensjonsavtalen. Adgangen til endring av uttaksgrad er begrenset av kostnads-hensyn. Det følger av *fjerde punktum* at kunden på ethvert tidspunkt etter uttak likevel kan endre uttaksgraden til fullt uttak. § 3-9 første ledd siste punktum, som fastsetter at endring i pensjonsavtalen ikke kan skje etter fylte 70 år, vil ikke være til hinder for slik endring til fullt uttak etter fylte 70 år. *Femte punktum* svarer til gjeldende tredje ledd annet punktum, og fastsetter at ikke utbetalt alderspensjon blir værende i premiereserven. Som det framgår av § 3-1 sjette ledd, bortfaller kundens rett til alderspensjon med tilhørende premiereserve ved kundens død.

Gjeldende tredje ledd foreslås opphevet. Som nytt *tredje ledd* foreslås det at avtalt utbetalingstid etter § 3-1 annet ledd kan reduseres til det antall hele år som er nødvendig for at samlet årlig pensjon utgjør om lag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp. Dette er i samsvar med gjeldende sjette ledd.

Gjeldende fjerde, femte og sjette ledd foreslås opphevet. Det som fulgte av disse bestemmelsene følger nå i hovedsak av nytt annet og tredje ledd i denne bestemmelsen og av § 3-1 annet ledd annet og tredje punktum og § 3-2 første ledd første punktum. Gjeldende syvende ledd er noe endret, og blir nytt *fjerde ledd*.

Til § 3-4 første ledd

Henvisningene i *siste punktum* er endret i samsvar med endringene som er foreslått i § 3-3, og er identisk med Banklovkommissjonens utkast til endringer i § 3-4 i avsnitt 7.4 i NOU 2010: 6.

Til § 3-5 annet ledd

Annet ledd er endret som følge av innføringen av fleksibelt uttak av pensjon. Endringene er identiske med Banklovkommissjonens utkast til endringer i § 3-5 i avsnitt 7.4 i NOU 2010: 6. 67 år er brukt som skjæringstidspunkt for rett til uførepensjon. Endringen svarer til de endringer som er gjort i § 2-9 annet ledd.

Til § 3-6 annet ledd og nytt fjerde ledd

Annet ledd er endret som følge av innføringen av fleksibelt uttak av alderspensjon. For å kunne fastsette uførepensjon som en del av alderspensjonen, er det nødvendig å definere skjæringstidspunkt for beregningen av alderspensjonen som uførepensjonen skal svare til. «Pensjonsalder» er erstattet med «67 år» siden pensjonsalder ikke lenger vil være et fast tidspunkt.

Rett til uførepensjon opphører i dag når kunden får rett til utbetaling av alderspensjon, det vil si avtalt pensjonsalder, jf. gjeldende annet ledd. Som følge av at kunden nå har valgfrihet med hensyn til når pensjon skal tas ut, er det i nytt *fjerde ledd* fastsatt at uføreytelser etter første til tredje ledd skal opphøre senest ved 67 år, eller tidligere dersom kunden dør før 67 år. Det vises til lov om individuell pensjonsordning § 2-9 annet ledd, som fastsetter at innskuddsfritak ved uførhet ikke skal løpe lenger enn til fylte 67 år. Endringene i § 3-6 er identiske med Banklovkommissjonens utkast til endringer til § 3-6 i avsnitt 7.4 i NOU 2010: 6.

Til § 3-7 annet ledd

Henvisningene i *annet ledd siste punktum* er endret i tråd med endringen i § 3-3. Endringene er identiske med Banklovkommissjonens utkast til endringer til § 3-7 i avsnitt 7.4 i NOU 2010: 6.

Til § 3-8 tredje ledd

Henvisningene i *tredje ledd siste punktum* er endret i samsvar med endringene i § 3-3. Endringene er identiske med Banklovkommissjonens utkast til endringer til § 3-8 i avsnitt 7.4 NOU 2010: 6.

Til § 3-9 første ledd

I *første ledd* utgår «pensjonsalder» som følge av tilpasning til fleksibelt uttak av alderspensjon. «Pensjonsalder» dekkes nå av alternativet «tidspunktet for utbetaling», som følge av at tidspunktet for uttak nå er gjort fleksibelt. Tilsvarende bestemmelser

om endring av pensjonsavtalen følger også av innskuddspensjonsloven § 7-5 og foretakspensjonsloven § 5-7 c annet ledd. Kunden skal ikke kunne gjøre endringer i pensjonsforsikringsytelsen som medfører behov for forsikringsteknisk omregning etter at vedkommende har fylt 70 år. Dette har bakgrunn i den risikomessige betydningen høy alder har i forsikringsmessig sammenheng. Som følge av at dette er en individuell forsikring, er det ikke behov for å ha samme aldersgrense for rett til endringer som det er i foretakspensjonsordninger.

Finansdepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om endringer i foretakspensjonsloven, innskuddspensjonsloven, lov om individuell pensjonsordning mv.

Vi HARALD, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i foretakspensjonsloven, innskuddspensjonsloven, lov om individuell pensjonsordning mv. i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til lov om endringer i foretakspensjonsloven, innskuddspensjonsloven, lov om individuell pensjonsordning mv.

I

I lov 24. mai 1985 nr 28 om Norges Bank og pengevesenet mv. (sentralbankloven) gjøres følgende endringer:

§ 18 nytt annet punktum skal lyde

Første punktum er likevel ikke til hinder for at banken yter kreditt til staten med løpetid innenfor en kalenderdag.

II

I lov 24. mars 2000 nr. 16 om foretakspensjon gjøres følgende endringer:

§ 1-1 annet ledd skal lyde:

(2) Pensjonsordning etter loven her kan opprettes ved avtale med:

- a. selskap som har tillatelse fra norske myndigheter til å drive *livsforsikringsvirksomhet* her i riket,
- b. *pensjonskasse som har tillatelse fra norske myndigheter til her i riket å overta kollektive pensjonsordninger som regnes som livsforsikring,*
- c. selskap som er etablert i en annen stat innenfor EØS-området og som her i riket har adgang til å drive *livsforsikringsvirksomhet,*
- d. pensjonskasse som er etablert i annen stat innenfor EØS-området, og som har adgang til her i riket å overta kollektive pensjonsordninger som regnes som livsforsikring.

§ 1-2 første ledd bokstav b skal lyde:

- b. Regelverket: Pensjonsforsikringsavtalen med tilhørende vilkår og *pensjonsplan.*

§ 1-2 første ledd bokstav m skal lyde:

m. Opptjeningsalder: Den alder som er fastsatt i regelverket etter § 4-1 og som angir når medlemmenes rett til alderspensjon etter regelverket vil være opptjent.

§ 1-2 annet ledd bokstav c skal lyde:

c. Medlemmer: Arbeidsgiveren og de arbeidstakere som oppfyller opptaksvilkårene i regelverket for pensjonsordningen. Som medlem regnes også alderspensjonist som har tatt ut alderspensjon fra ordningen rett etter avsluttet arbeidsforhold, samt arbeidstaker som er blitt ufør mens han var i foretakets tjeneste og som det betales premie eller innskudd for i henhold til forsikring av premie- eller innskuddsfritak ved uførhet.

§ 2-1 skal lyde:

§ 2-1 Adgang til å opprette pensjonsordning

(1) Et foretak kan opprette pensjonsordning i samsvar med reglene i loven her for å sikre arbeidstakere i foretaket og andre forsikrede pensjonsytelser i tillegg til de ytelser som til enhver tid utbetales i henhold til lov om folketrygd. Regelverket for pensjonsordningen skal i sin helhet være i samsvar med bestemmelsene i loven her med tilhørende forskrifter.

(2) Pensjonsordningen skal gi rett til alderspensjon utformet enten som ytelsesbasert alderspensjon eller som engangsbetalt alderspensjon. Foretaket skal tegne forsikring som gir rett til premie- eller innskuddsfritak ved uførhet i samsvar med uføregraden etter reglene i § 6-6.

(3) Pensjonsordningen kan i tillegg til alderspensjon gi rett til uførepensjon, samt pensjon til etterlatt barn, ektefelle, registrert partner og samboer. Det kan opprettes særskilt pensjonsordning for pensjonsytelser etter lovens kapittel 6 og 7.

§ 2-3 tredje ledd skal lyde:

(3) Pensjonsplanen skal gjelde for alle arbeidstakere og andre forsikrede som omfattes av pensjonsordningen, med mindre annet følger av loven her med tilhørende forskrift.

§ 2-9 annet ledd bokstav b oppheves. Nåværende bokstav c og d blir bokstav b og c.

§ 2-12 sjettede ledd skal lyde:

(6) Forsikring av rett til premie- eller innskuddsfritak ved uførhet etter reglene i § 6-6 skal knyttes til begge pensjonsordningene.

§ 2-12 åttende ledd skal lyde:

(8) Bestemmelsen i annet ledd gjelder likevel ikke pensjonsordning for arbeidstakere som omfattes av foretakspensjonsloven § 3-10 annet ledd.

§ 2-12 niende ledd oppheves.

§ 3-9 skal lyde:

§ 3-9 Eldre arbeidstakere

(1) En arbeidstaker skal tas opp som medlem av pensjonsordningen etter bestemmelsene i §§ 3-3 til 3-8 selv om arbeidstakeren ved ansettelsen har mindre enn 10 år igjen til opptjeningsalderen etter § 4-1.

(2) I regelverket kan det for slike arbeidstakere eller for bestemte grupper av slike arbeidstakere likevel bestemmes at de som har mindre enn et fastsatt antall år igjen til opptjeningsalderen etter § 4-1, ikke skal tas opp som medlemmer eller bare skal opptas på særskilte vilkår. Arbeidstakere som ikke opptas som medlemmer i foretakspensjonsordningen, skal sikres alderspensjon ved engangsbetalt alderspensjon eller etter innskuddspensjonsloven.

(3) Bestemmelser i regelverket om medregning av tidligere tjenestetid skal ikke gjelde for arbeidstakere som har mindre enn 10 år igjen til opptjeningsalderen etter § 4-1 når de opptas, med mindre annet er fastsatt i regelverket.

(4) Bestemmelsene i annet og tredje ledd gjelder ikke ordning med engangsbetalt alderspensjon.

§ 3-10 skal lyde:

§ 3-10 Arbeidstakere som har nådd opptjeningsalderen

(1) Arbeidstakere som blir ansatt i stilling i foretaket etter å ha nådd opptjeningsalderen etter § 4-1, har ikke rett til å bli medlem i pensjonsordning med ytelsesbasert alderspensjon.

(2) Slike arbeidstakere skal sikres alderspensjon ved engangsbetalt alderspensjon eller etter innskuddspensjonsloven, med mindre de tas opp som medlem på særlige vilkår.

§ 3-11 skal lyde:

§ 3-11 Arbeidstakere som tar ut alderspensjon

(1) Arbeidstaker som etter uttak av alderspensjon fra pensjonsordningen fortsatt har fulltids- eller deltidsstilling i foretaket, har krav på å årlig premie innbetales til pensjonsordningen inntil arbeidstakeren når opptjeningsalderen etter § 4-1.

(2) Etter at arbeidstakeren har nådd opptjeningsalderen, gjelder reglene om opptjening av rett til pensjon i § 4-5.

§ 4-1 skal lyde:

§ 4-1 Opptjeningsalder

(1) I regelverket for pensjonsordningen skal det legges til grunn at de rettigheter til alderspensjon som medlemmene erverver i samsvar med regelverket, vil være opptjent når medlemmene fyller 67 år (opptjeningsalderen). Opptjeningsalderen kan settes høyere enn 67 år.

(2) I regelverket for pensjonsordning med ytelsesbasert alderspensjon skal det legges til grunn at retten til full alderspensjon vil være opptjent av medlemmer som ved nådd opptjeningsalder har en pensjonsgivende tjenestetid som oppfyller minstekravet til tjenestetid fastsatt etter § 4-3 første ledd.

(3) Kongen kan fastsette lavere opptjeningsalder enn 67 år for stillinger som:

- a) medfører uvanlig fysisk eller psykisk belastning for de ansatte, eller
- b) krever at de ansatte har særlige fysiske eller psykiske egenskaper for at arbeidet skal bli tilfredsstillende utført på forsvarlig måte.

§ 4-2 første ledd skal lyde:

(1) Opptjent ytelsesbasert alderspensjon for et medlem skal til enhver tid utgjøre en så stor del av full alderspensjon for medlemmet i henhold til pensjonsplanen, som medlemmets pensjonsgivende tjenestetid fra medlemmet er opptatt i pensjonsordningen og til beregningstidspunktet utgjør i forhold til den tjenestetid ved nådd opptjeningsalder som kreves for rett til full pensjon (lineær opptjening). Den pensjonsgivende tjenestetiden som kreves for at et medlem skal ha rett til full alderspensjon, beregnes for det enkelte medlem og utgjør tiden fra medlemmet er opptatt i pensjonsordningen og til medlemmet vil nå den opptjeningsalder som er fastsatt i regelverket, likevel slik at det i alle tilfelle skal kreves en tjenestetid ved nådd opptjeningsalder som minst tilsvare kravet til tjenestetid fastsatt i regelverket etter § 4-3 første ledd.

§ 4-3 skal lyde:

§ 4-3 Krav til tjenestetid

(1) I regelverket skal det kreves en tjenestetid i foretaket på minst 30 år ved den opptjeningsalder som er fastsatt etter § 4-1, men ikke mer enn 40 år, for å ha rett til fulle pensjonsytelser.

(2) Tjenestetiden regnes fra første arbeidsdag i foretaket. Det skal sees bort fra tjenestetid før opprettelsen av pensjonsordningen når ikke annet er fastsatt i regelverket.

(3) Ved beregning av etterlattepensjon og av uførepensjon regnes tjenestetiden fram til det tidspunkt medlemmet ville ha nådd opptjeningsalderen.

§ 4-4 skal lyde:

§ 4-4 Skifte av stilling i foretaket

(1) Dersom en arbeidstaker før fastsatt opptjeningsalder går over fra fulltidsstilling til deltidsstilling, skal pensjon opptjent som følge av tjenestetid etter endringstidspunktet utgjøre en forholdsmessig del av den pensjon som ville være opptjent i full stilling. Har en arbeidstaker ved nådd opptjeningsalder en samlet tjenestetid i det samme foretaket på mer enn kravet til tjenestetid etter § 4-3 første ledd, kan det ses bort fra at tjenestetid ut over det fastsatte minste antall år er i deltidsstilling.

(2) Dersom lønnen til en arbeidstaker blir satt ned som følge av skifte av stilling eller annen endring av arbeidsoppgavene, gjelder følgende fra og med endringstidspunktet:

- a. pensjonen skal beregnes ut fra den nye lønnen. I regelverket kan det likevel fastsettes at høyere lønn skal legges til grunn dersom skifte av stilling som medfører lønnsreduksjon skjer i løpet av de siste 10 årene før nådd opptjeningsalder,
- b. tjenestetiden før endringstidspunktet skal medregnes ved beregning av pensjonen, og
- c. det skal utstedes fripolise etter reglene i §§ 4-7 til 4-9 som sikrer arbeidstakerens rett til den del av opptjent pensjon på endringstidspunktet som overstiger den pensjon som da ville vært opptjent om lønnen etter bokstav a legges til grunn ved beregningen.

(3) Dersom en arbeidstaker skifter stilling i foretaket og dette fører til endring av opptjeningsalderen, skal opptjent pensjon beregnes særskilt for den tjenestetid arbeidstakeren har i hver av stillingene. I regelverket kan det likevel fastsettes at opptjent pensjon skal beregnes ut fra samlet tjenestetid i foretaket og opptjeningsalderen i den nye stillingen.

§ 4-5 skal lyde:

§ 4-5 Medlem som har nådd opptjeningsalderen

(1) Opptjening av ytelsesbasert foretakspensjon opphører når arbeidstakere har fylt 75 år.

(2) Medlem som ved nådd opptjeningsalder ikke har opptjent full pensjon etter § 4-2 første ledd annet punktum, og som fortsatt har stilling i foretaket, skal godskrives etterfølgende tjenestetid. Ved beregningen av pensjonsoptjening etter nådd opptjeningsalder skal det ses bort fra endrin-

ger i lønn og beregnet folketrygd for medlemmet etter nådd opptjeningsalder. For øvrig gjelder bestemmelsene i § 4-4 tilsvarende.

(3) For medlem som har opptjent rett til full pensjon, og som fortsatt har stilling i foretaket, gjelder § 3-10 annet ledd tilsvarende.

§ 4-6 skal lyde:

§ 4-6 *Opphør av medlemskap*

(1) Et medlem som slutter i foretaket uten samtidig å ta ut alderspensjon fra ordningen, opphører ved fratredelsen å være medlem av pensjonsordningen.

(2) Medlemmet beholder sin rett til opptjent pensjon og tilhørende premiereserve ved fratredelsen, samt en forholdsmessig andel av pensjonsordningens tilleggsavsetninger. Dette gjelder likevel ikke dersom tjenestetiden ved fratredelsen er kortere enn 12 måneder.

(3) Premiereserven kan ikke utbetales til medlemmet.

§ 4-7 første ledd skal lyde:

(1) Når et medlem slutter i foretaket med rett til opptjent pensjon, skal pensjonsinnretningen sørge for at det utstedes fripolise som sikrer medlemmet rett til opptjent pensjon og tilhørende premiereserve og en forholdsmessig andel av tilleggsavsetninger. Tilsvarende gjelder for medlem av ordning etter § 11-2 som slutter med rett til straks begynnende alderspensjon. Er opptjent premiereserve knyttet til alderspensjon mindre enn 50 prosent av folketrygdens grunnbeløp, har medlemmet likevel bare rett til at premiereserven og en forholdsmessig andel av tilleggsavsetninger blir overført til annen foretakspensjonsordning eller individuell pensjonsavtale etter lov 27. juni 2008 nr. 62 om individuell pensjonsordning.

§ 4-8 annet og tredje ledd skal lyde:

(2) Pensjonskassen skal inngå slik avtale om utstedelse av fripolise til medlemmer som slutter i foretaket dersom pensjonskassen etter sin tillatelse ikke har adgang til å utstede fripoliser.

(3) Når fripolise ikke skal utstedes av et livsforsikringsselskap, utstedes fripolisen av pensjonskassen. Bestemmelsene i § 4-7 første ledd gjelder tilsvarende.

§ 4-9 tredje ledd skal lyde:

(3) Reglene om uttak av alderspensjon i §§ 5-1, 5-7 a til 5-7 c gjelder tilsvarende for fripoliser. Det er adgang til å ta ut mindre enn full alderspensjon fra fripoliser etter reglene om gradert uttak i § 5-7 b

annet og tredje ledd dersom pensjonsinnretningen samtykker til dette.

§ 4-9 fjerde ledd oppheves.

§ 4-9 nåværende femte ledd blir fjerde ledd.

§ 4-10 skal lyde:

§ 4-10 *Utenlandske statsborgere*

Utenlandske statsborgere som har hatt bopel her i riket i mindre enn tre år, og som slutter i foretaket med rett til opptjent pensjon og som deretter bosetter seg i utlandet, kan bruke tilhørende premiereserve til å sikre pensjonsrettigheter i utenlandsk pensjonsinnretning som ikke omfattes av § 1-1 annet ledd.

§ 4-15 annet ledd skal lyde:

(2) Ved sammenslåing av fripoliser som gir ulike rettigheter, skal det foretas omregning av alderspensjon på grunnlag av premiereserver for alderspensjon på omregningstidspunktet. Samlet forsikringsteknisk kontantverdi skal være den samme før og etter omregningen. Det kan ikke legges til grunn en lavere opptjeningsalder enn 67 år med mindre opptjeningsalderen etter alle fripolisene er lavere enn 67 år.

§ 5-1 skal lyde:

§ 5-1 *Retten til alderspensjon*

(1) Alderspensjon skal ytes fra uttak av alderspensjon etter § 5-7 a og så lenge arbeidstakeren lever.

(2) Det kan fastsettes i regelverket at alderspensjon skal opphøre eller settes ned ved fylte 77 år eller senere, men ikke i noe tilfelle før alderspensjon har vært utbetalt minst i 10 år. Utbetalingstiden for opphørende ytelse kan settes ned til det antall hele år som er nødvendig for at samlet årlig alderspensjon utgjør om lag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp. Medlemmet kan kreve at livsvarige ytelse endres til opphørende ytelse i det antall hele år som er nødvendig for at samlet årlig alderspensjon utgjør om lag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp dersom institusjonen samtykker til dette.

(3) For stillinger med rett til uttak av alderspensjon før 62 år kan det likevel fastsettes i regelverket at pensjonen bare skal løpe fram til, eller settes ned ved, fylte 67 år.

(4) Kongen kan i særlige tilfelle gjøre unntak fra første og annet ledd.

§ 5-2 tredje ledd skal lyde:

(3) Endring i lønn som følge av særskilt avtale eller av den alminnelige lønnsutvikling i

foretaket, skal tillegges virkning fra det tidspunkt endringen trer i kraft. Det samme gjelder når pensjonen er fastsatt som en bestemt del av folketrygdens grunnbeløp. Ved opptjening av pensjon etter nådd opptjeningsalder gjelder reglene i § 4-5.

§ 5-3 nytt fjerde ledd skal lyde:

(4) Ved beregningen av ytelsene fra folketrygden gjelder reglene i § 5-5.

§ 5-4 annet ledd bokstav b skal lyde:

b. siste års lønn, eller gjennomsnittet av de to eller tre siste års lønn før medlemmet starter uttak av alderspensjon, skal legges til grunn,

§ 5-5 nytt fjerde ledd skal lyde:

(4) Ved beregningen av ytelsene fra folketrygden i samsvar med bestemmelsene i første til tredje ledd skal det regelverk som gjaldt for folketrygdloven kapittel 19 pr. 31. desember 2010 legges til grunn. Som folketrygdens grunnbeløp benyttes likevel det til enhver tid gjeldende grunnbeløp i folketrygden.

§ 5-6 første ledd bokstav b skal lyde:

b. pensjonsgrunnlaget de siste 10 år før et medlem når opptjeningsalderen, bare skal reguleres etter den alminnelige lønnsutvikling i foretaket,

§ 5-7 tredje ledd og nytt fjerde ledd skal lyde:

(3) I de siste to år før et medlem vil nå opptjeningsalderen og i det år dette skjer, kan grensen for medlemmets samlede pensjonsytelser etter paragrafen her ikke beregnes på grunnlag av høyere lønn enn gjennomsnittet av medlemmets årslønn i disse tre årene.

(4) Ved beregningen av ytelsene fra folketrygden gjelder reglene i § 5-5.

Kapittel 5 nytt avsnitt II a skal lyde:

II a Uttak av alderspensjon mv.

§ 5-7 a Alder ved uttak av alderspensjon

(1) En arbeidstaker kan tidligst ta ut alderspensjon ved fylte 62 år. Kongen kan fastsette regler om uttak av alderspensjon før fylte 62 år for stillinger som:

- medfører uvanlig fysisk eller psykisk belastning for de ansatte, eller
- krever at de ansatte har særlige fysiske eller psykiske egenskaper for at arbeidet skal bli tilfredsstillende utført på forsvarlig måte.

(2) Det kan ikke stilles som vilkår i regelverket at alderspensjon bare kan eller må tas ut samtidig med uttak av alderspensjon fra folketrygden. Det kan heller ikke stilles som vilkår at arbeidstakeren ikke har heltids- eller deltidsstilling i foretaket eller hos annen arbeidsgiver.

§ 5-7 b Uttak av alderspensjon

(1) Medlem skal gi pensjonsinnretningen melding som angir fra hvilket tidspunkt alderspensjon skal utbetales. Dersom det ikke er sendt melding om uttak av alderspensjon innen fylte 75 år, skal pensjonen uansett utbetales.

(2) Medlem kan i meldingen bestemme at uttaket av alderspensjon bare skal gjelde en del av pensjonsytelsen. Graden av uttak kan likevel ikke være mindre enn det som er nødvendig for at samlet årlig pensjon utgjør om lag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp.

(3) Uttaksgraden kan på ethvert tidspunkt etter uttak fram til fylte 75 år endres til fullt uttak av pensjon. Uttaksgraden kan for øvrig endres ved nådd opptjeningsalder og deretter på tidspunkter fastsatt i regelverket. Ved fylte 75 år skal uttaket uansett endres til fullt uttak.

(4) Medlem som mottar uførepensjon etter § 6-1, kan ikke samtidig ta ut alderspensjon i den utstrekning samlet uførepensjon og alderspensjon overstiger en pensjonsgrad på 100 prosent. Blir arbeidstaker ufør etter uttak av alderspensjon, reduseres alderspensjonen slik at pensjonsgraden ikke overskrider 100 prosent.

§ 5-7 c Forsikringsteknisk omregning av pensjonsytelser

(1) Dersom et medlem tar ut alderspensjon enten før eller etter nådd opptjeningsalder, skal alderspensjonen omregnes på forsikringsteknisk grunnlag ut fra beregningsgrunnlaget på uttakstidspunktet og lengden av utbetalingsperioden.

(2) Dersom uttaksgraden, utbetalingstiden eller opphørstidspunktet senere endres av medlemmet, skal alderspensjonen omregnes på forsikringsteknisk grunnlag ut fra beregningsgrunnlaget på endringstidspunktet. Endringer i utbetalingstiden og opphørstidspunktet kan ikke gjøres etter fylte 75 år. Alderspensjon som skal ytes så lenge medlemmet lever, kan heller ikke omdannes av medlemmet til opphørende alderspensjonsytelse.

(3) Ved omregning av alderspensjon etter første eller annet ledd skal forsikringsteknisk kontantverdi av ytelsene være den samme før og etter omregningen. Ved uttak av pensjon før opptjeningsalder kan likevel institusjonen gjøre et standardfradrag i premiereserven. Standardfradraget kan i tilfelle være

inntil 0,5 prosent av premiereserven ved uttak ved 62 år og skal reduseres forholdsmessig per år ved senere uttak fram til opptjeningsalder, med mindre Kongen ved forskrift har fastsatt andre regler for beregning av standardsatser for fradraget.

§ 5-7 d Opplysningsplikt om pensjonsytelser

(1) Pensjonsinnretningen skal i løpet av det året en arbeidstaker fyller 61 år gi vedkommende informasjon om beregnet årlig pensjonsytelse ved uttak av pensjon fra hvert av årene fra fylte 62 år til opptjeningsalder, henholdsvis med og uten fortsatt opptjening fram til opptjeningsalder. Det skal også gis informasjon om retten til pensjonsopptjening ved arbeid etter opptjeningsalder.

(2) Dersom pensjonsinnretningen krever et standardfradrag i henhold til § 5-7 c tredje ledd, skal det opplyses om størrelsen på fradraget og betydningen av dette.

(3) Første og annet ledd gjelder tilsvarende når pensjonsinnretningen mottar melding etter § 5-7 b om uttak av pensjon før nådd opptjeningsalder.

(4) Informasjonen etter denne bestemmelsen skal gis skriftlig og på en oversiktlig og lett forståelig måte.

(5) Kongen kan gi nærmere regler om opplysningsplikt for pensjonsinnretninger.

§ 5-13 første og annet ledd oppheves. Nåværende tredje ledd blir første ledd

§ 6-1 tredje ledd og nytt fjerde ledd skal lyde:

(3) Uførepensjonen løper så lenge uføregraden er så høy som regelverket krever, men ikke lenger enn til medlemmet har nådd opptjeningsalderen.

(4) Det kan i regelverket settes som vilkår for utbetaling av uførepensjon at medlemmet har fått innvilget krav om ytelse etter lov om folketrygd.

§ 6-6 skal lyde:

§ 6-6 Premie- og innskuddsfritak ved uførhet

(1) Foretaket skal tegne forsikring som gir rett til premie- eller innskuddsfritak under uførhet i samsvar med uføregraden. Forsikringen skal omfatte alle medlemmer som ikke har nådd opptjeningsalder.

(2) Reglene om uførepensjon i §§ 6-1 første og tredje ledd, 6-2 og 6-3 første ledd gjelder tilsvarende, men slik at premie- eller innskuddsfritak i samsvar med uføregraden løper fram til medlemmet har nådd opptjeningsalderen.

Gjeldende § 6-8 blir § 6-7.

§ 7-1 tredje ledd skal lyde:

(3) Barnepensjonen skal fastsettes som en del av medlemmets alderspensjon eller lønn ved medlemmets død. Dør medlemmet før nådd opptjeningsalder, skal den tjenestetid som følger av § 4-3 tredje ledd legges til grunn. Det kan likevel fastsettes regler om minstepeløp for pensjon til hvert barn, beregning av ytelsene etter antall barn, og høyere ytelse til foreldreløse barn.

§ 7-4 første ledd skal lyde:

(1) Ektefellepensjonen skal fastsettes som en del av medlemmets alderspensjon eller lønn ved medlemmets død. Dør medlemmet før nådd opptjeningsalder, skal den tjenestetid som følger av § 4-3 tredje ledd legges til grunn.

§ 7-6 skal lyde:

§ 7-6 Ektefelle som er mellom 67 og 70 år

I etterlattepensjon til ektefelle som har fylt 67 år, men ikke 70 år, skal fradrag ved ervervsprøving utgjøre 40 prosent av den del av årlig faktisk ervervsinntekt som overstiger 8 ganger grunnbeløpet i folketrygden. Det skal likevel ikke gjøres fradrag i årlig pensjon for beløp som er mindre enn 10 prosent av grunnbeløpet.

§ 8-1 første ledd skal lyde:

(1) En pensjonsordnings midler omfatter premiereserve til sikring av opptjent pensjon til enhver tid, premiefond og pensjonistenes overskuddsfond. Tilleggsavsetning knyttet til pensjonsordningen inngår også i pensjonsordningens midler.

§ 8-5 annet ledd skal lyde:

(2) Overskudd på premiereserve knyttet til pensjoner under hel eller delvis utbetaling, skal tilføres pensjonistenes overskuddsfond. Inneholder regelverket bestemmelse som nevnt i § 5-10 tredje ledd, skal også overskudd på premiereserve knyttet til rett til alderspensjon for medlemmer som mottar uførepensjon, tilføres fondet.

§ 8-6 tredje ledd skal lyde:

(3) Bestemmelsene i § 8-3 første og annet ledd gjelder tilsvarende for forholdet mellom foretaket og risikoutjevningfond og egenkapital i pensjonskassen.

§ 9-2 første ledd skal lyde:

(1) Pensjonsordningen skal hvert år tilføres en premie som etter beregningsgrunnlaget for ordningen vil være tilstrekkelig til å sikre den rett til pensjon som medlemmene opptjener i løpet av året, med tillegg av årets risikopremier og kostnader etter beregningsgrunnlaget. *I beregningsgrunnlaget skal opptjeningsalderen fastsatt i regelverket etter § 4-1 legges til grunn.*

§ 9-3 annet ledd skal lyde:

(2) Er *opptjeningsalderen* for en gruppe medlemmer satt høyere enn den laveste tillatte *opptjeningsalder*, kan premien beregnes slik at premiebetaling opphører ved den laveste tillatte *opptjeningsalder*. Omfatter pensjonsordningen premiefritak ved uførhet, skal premien beregnes slik at det ikke skal betales premie for medlemmer som blir uføre, likevel slik at premiefritaket skal reduseres forholdsmessig etter uføregraden.

§ 9-3 fjerde ledd skal lyde:

(4) Omfatter pensjonsordningen etterlattepensjon, skal det legges til grunn at foretaket ikke skal betale premie for etterlattepensjon for medlemmer som dør før *nådd opptjeningsalder*.

§ 9-5 tredje ledd skal lyde:

(3) Regelverket skal inneholde forbehold om rett til endring av premien eller andre vilkår dersom vesentlige forutsetninger for beregningsgrunnlaget blir endret. *For øvrig gjelder forsikringsvirksomhetsloven § 9-4.*

§ 9-6 første ledd skal lyde:

(1) Pensjonsordningen skal tilføres innskuddspremie for medlemmene i samsvar med det som er fastsatt i innskuddspremieplanen. *Ved beregningen av opptjent pensjon legges den opptjeningsalder som er fastsatt i regelverket etter § 4-1, til grunn.*

§ 10-3 skal lyde:

§ 10-3 *Bruk av premiefondet*

(1) Premiefondet kan bare brukes til dekning av:

- årets premie for pensjonsordning etter § 9-2 og § 9-6,
- overføring til pensjonistenes overskuddsfond etter § 5-11,
- overføring som nevnt i § 11-1 fjerde ledd,
- kostnad i henhold til §§ 15-5 syvende ledd og 15-6 femte ledd,

e. kostnad i henhold til § 2-12 fjerde ledd.

(2) Foretaket kan ikke bruke midler i premiefondet til formål som nevnt i første ledd bokstav b, d og e, med mindre premiefondet fortsatt vil være tilstrekkelig til å sikre at årets premie og premien for neste år blir *betalt*.

(3) *Har* en pensjonskasse tapt sin ansvarlige kapital, kan midler i premiefondet også benyttes til å dekke manglende premiereserve.

§ 11-1a tredje ledd skal lyde:

(3) Det kan i regelverket fastsettes at medlemmenes premiereserve for alderspensjon skal forvaltes i ulike eller i samme investeringsportefølje. Utskillingen skal i tilfelle foretas på bakgrunn av medlemmets alder *slik at opptjent premiereserve for medlemmer med få år igjen til rett til uttak av pensjon* blir forvaltet på en særlig betryggende *måte*.

§ 11-4 annet ledd skal lyde:

(2) En særskilt investeringsportefølje sammensettes av institusjonen *i samsvar med retningslinjene for kapitalforvaltningen i livsforsikringselskaper og pensjonsforetak*.

§ 12-6 annet ledd skal lyde:

(2) Skal foretaket utskilles fra felles pensjonsordning i pensjonskasse, skal foretaket også tilordnes

- en del av *risikoutjevningfondet* beregnet etter forholdet mellom premiereserven for medlemmene i foretakets gruppe og premiereserven for de øvrige medlemmene i pensjonsordningen
- egenkapital som det utskilte foretaket har tilført pensjonskassen, samt en del av den egenkapital i pensjonskassen som ikke er innskutt egenkapital, beregnet *etter forholdet mellom premiereserven for medlemmene i foretakets gruppe og premiereserven for de øvrige medlemmene i pensjonsordningen*, med mindre foretaket er solgt eller konsernforholdet opphørt på annen måte og foretakets gruppe av arbeidstakere med medlemskap utgjør mindre enn en tredel av de arbeidstakere som er medlemmer i pensjonsordningen.

§ 12-7 annet ledd skal lyde:

(2) Skal medlemmene av foretakets gruppe sikres rett til pensjon i ny pensjonsordning i annen pensjonsinnretning, skal de tilordnede midlene overføres til pensjonsinnretningen etter reglene i § 8-7. Er den nye pensjonsordningen opprettet i livsforsikringselskap og er foretaket

tilordnet midler etter § 12-6 annet ledd, skal likevel

- a. tilordnet del av *risikoutjevningfondet* overføres til premiefond
- b. tilordnet egenkapital tilbakeføres til foretaket.

§ 14-1 tredje ledd skal lyde:

(3) Har det foretak som deles pensjonsordning i pensjonskasse, skal pensjonskassen avvikles etter § 15-4, likevel slik at *risikoutjevningfond* og egenkapital deles og tilordnes hvert av de nye foretakene på grunnlag av premiereserven for hvert foretaks gruppe av medlemmer.

§ 14-3 første ledd skal lyde:

(1) Blir en virksomhet i foretaket utskilt og avviklet, skal midlene knyttet til pensjonsordningen fordeles mellom den gruppe av medlemmer som må slutte i foretaket, og den gruppe av medlemmer som blir tilbake i foretaket, etter reglene i § 14-1 annet ledd. Er pensjonsordningen i *pensjonskasse*, skal *risikoutjevningfondet* fordeles etter reglene § 14-1 tredje ledd.

§ 15-3 tredje ledd skal lyde:

(3) Pensjonsordningens midler skal fordeles på grunnlag av premiereserven for hvert medlem. Premiefondet fordeles mellom de medlemmer som på opphørstidspunktet ikke har rett til løpende pensjon, etter gjennomsnittet av årspremiene i opphørsåret og de tre følgende år for hvert medlem, beregnet ut fra pensjonsytelsene og lønnsforholdene på opphørstidspunktet. Ingen skal likevel tildeles mer fra premiefondet enn det som trengs for å sikre fortsatt premiebetaling i inntil fem år eller i tilfelle en kortere periode fram til *nådd opptjeningsalder*. Resten av premiefondet skal i tilfelle overføres til foretaket.

§ 15-4 første ledd skal lyde:

(1) Når en pensjonskasse opphører og avvikles, skal midler i *risikoutjevningfondet* overføres til premiefondet.

§ 15-5 sjette ledd skal lyde:

(6) Foretaket kan velge å kun videreføre ytelsesbasert foretakspensjonsordning for arbeidstakere som er medlem av ordningen på tidspunktet for opprettelse av ny foretakspensjonsordning med engangsbetalt alderspensjon, og som da har 15 år eller mindre igjen til *opptjeningsalderen*. Ved slik videreføring av foretaks-

pensjonsordning, omfattes ikke disse arbeidstakere av femte ledd annet punktum. Femte ledd tredje punktum gjelder tilsvarende.

§ 15-6 tredje ledd skal lyde:

(3) Foretaket kan velge å kun videreføre ytelsesbasert foretakspensjonsordning for arbeidstakere som er medlem av ordningen på tidspunktet for opprettelse av ny innskuddspensjonsordning, og som da har 15 år eller mindre igjen til *opptjeningsalderen*. I så fall skal også medlemmer som er uføre eller arbeidsuføre med rett til sykepengene inngå i den videreførte ordningen. Ved slik videreføring av foretakspensjonsordning, omfattes ikke disse arbeidstakere av annet ledd annet punktum. Medlemmer som nevnt i annet punktum skal ved friskmelding uten rett til uførepensjon gå over til innskuddspensjonsordningen. § 15-5 femte ledd tredje punktum gjelder tilsvarende.

III

I lov 24. november 2000 nr. 81 om innskuddspensjon i arbeidsforhold gjøres følgende endringer:

§ 1-2 bokstav k og l skal lyde:

- k. Medlemmer: arbeidsgiveren og de arbeidstakere som oppfyller opptaksvilkårene i regelverket for pensjonsordningen. Som medlem regnes også *arbeidstaker som er blitt ufør mens han var i foretakets tjeneste, og som det innbetales innskudd for i henhold til forsikring av innskuddsfritak ved uførhet*.
- l. Pensjonskapital: innskudd foretatt i samsvar med innskuddsplanen med tillegg av tilført avkastning, *samt tilført innskudd i henhold til forsikring av innskuddsfritak ved uførhet*. Pensjonskapital i livsforsikringsselskap eller pensjonskasse omfatter i tilfelle også andel av *tilleggsavsetninger*.

§ 1-2 bokstav o skal lyde:

- o. Regelverket: alle regler og vilkår for pensjonsordningen og medlemmenes rettigheter som er fastsatt i avtale mellom foretaket og en *institusjon samt* tilhørende innskuddsplan.

§ 2-2 skal lyde:

§ 2-2 *Krav til institusjonen*

Pensjonsordning etter loven her kan opprettes ved avtale med

- a. institusjon som har tillatelse fra norske myn-

digheter til å drive virksomhet her i riket som bank, livsforsikringsselskap, pensjonskasse, *innskuddspensjonsforetak* eller forvaltningsselskap for verdipapirfond,

- b. kredittinstitusjon, livsforsikringsselskap, *pensjonsforetak* eller forvaltningsselskap for verdipapirfond som er hjemmehørende i en annen stat innenfor EØS-området og som har adgang til å drive tilsvarende virksomhet som nevnt i bokstav a her i riket.

§ 2-4 skal lyde:

§ 2-4 *Uføreytelser. Ytelser til etterlatte.*

(1) Foretak som har alderspensjonsordning etter § 2-1, kan tegne særskilt forsikring etter lov om foretakspensjon som kan gi uførepensjon til medlemmer som helt eller delvis mister ervervsevnen og/eller ytelser til barn og andre etterlatte av medlemmer som *dør*.

(2) Foretaket skal tegne forsikring som gir *rett til* innskuddsfritak ved uførhet i samsvar med uføregraden, tilsvarende premiefritak etter lov om foretakspensjon § 6-6. *Forsikringen skal omfatte alle medlemmer som ikke har fylt 67 år, og gi innskuddsfritak i samsvar med uføregraden fram til medlemmet har fylt 67 år.*

(3) *Dersom foretaket har tegnet særskilt forsikring etter lov om foretakspensjon § 6-1 om uførepensjon til medlemmer, løper uførepensjonen så lenge uføregraden er så høy som regelverket krever, men ikke lenger enn til medlemmet har fylt 67 år.*

(4) *Første, annet og tredje ledd gjelder tilsvarende for foretak og frilansere som omfattes av § 2-3 annet ledd. Forsikring som gir innskuddsfritak i alderspensjonsordning etter § 2-3 annet ledd, kan likevel ikke gi rett til innskudd som overstiger innskuddsgrensen i § 2-3 annet ledd.*

§ 2-5 nytt annet ledd skal lyde:

(2) I regelverket skal det fastsettes om *pensjonskapitalen knyttet til* pensjonskapitalbevis i utbetalingsperioden skal:

- a. forvaltes i spareavtale med institusjon som nevnt i § 2-2, eller
- b. konverteres til *pensjonsforsikring* basert på forutsetninger om dødelighet i livsforsikringsselskap eller i *pensjonskasse* som oppfyller kravene i lov om foretakspensjon § 2-2 annet ledd.

§ 2-5 nåværende annet og tredje ledd blir tredje og fjerde ledd.

§ 2-10 annet ledd bokstav b oppheves. Nåværende bokstav c og d blir bokstav b og c.

§ 3-2 a tredje ledd skal lyde:

(3) Det kan i regelverket fastsettes at medlemmenes pensjonskapital skal forvaltes i ulike eller i samme investeringsportefølje. Utskillingen skal i tilfelle foretas på bakgrunn av medlemmets alder *slik* at pensjonskapitalen for medlemmer med få år igjen til *rett til uttak av pensjon* blir forvaltet på en særlig betryggende måte.

§ 3-4 annet ledd skal lyde:

(2) En særskilt investeringsportefølje sammensettes av *institusjonen i samsvar med retningslinjene for kapitalforvaltningen i livsforsikringsselskaper og pensjonsforetak.*

§ 3-5 første og annet ledd skal lyde:

(1) Et medlem i en ordning med alminnelig forvaltning av pensjonskapitalen har til enhver tid en pensjonskapital tilsvarende summen av de innskudd som er innbetalt for medlemmet, og en forholdsmessig del av avkastning tilført pensjonsordningen i medlemskapsperioden. Hvis ordningen er opprettet i livsforsikringsselskap eller pensjonskasse omfattes i tilfelle også andel av *tilleggsavsetninger.*

(2) Et medlem i en pensjonsordning som forvalter pensjonskapitalen med investeringsvalg har til enhver tid opptjent en pensjonskapital lik summen av de innskudd som er innbetalt for medlemmet med tillegg og fradrag for medlemmets avkastning og tap. Hvis ordningen er opprettet i livsforsikringsselskap eller pensjonskasse omfattes i tilfelle også andel av *tilleggsavsetninger.*

§ 4-2 første ledd skal lyde:

(1) Pensjonsordningen skal omfatte alle arbeidstakere i foretaket som har fylt 20 år, med mindre annet er fastsatt i loven her eller i forskrifter fastsatt av Kongen. Det kan fastsettes lavere alder i regelverket. *I regelverket kan det også fastsettes at arbeidstakere som har fylt 75 år, ikke skal opptas som medlem.*

§ 4-4 skal lyde:

§ 4-4 *Uttak av pensjon i kombinasjon med fortsatt arbeid*

Arbeidstakere som kombinerer uttak av pensjon fra pensjonsordningen med full- eller deltidsstilling i foretaket, beholder sitt medlemskap i pensjonsordningen og har krav på fortsatt innbetaling av innskudd og premie for forsikring av innskuddsfritak

ved uførhet. Premie for innskuddsfritak betales likevel bare til fylte 67 år.

§ 4-5 oppheves.

§ 5-2 annet ledd skal lyde:

(2) Er det i ordningens regelverk fastsatt at pensjonskapitalen ved utbetalingsperiodens start skal konverteres til pensjonsforsikring etter § 2-5 annet ledd bokstav b, skal det ved anvendelsen av bestemmelsene i første ledd tas hensyn til at dødeligheten er ulik for kvinner og menn.

§ 5-3 annet ledd skal lyde:

(2) Er det i ordningens regelverk fastsatt at pensjonskapitalen ved utbetalingsperiodens start skal konverteres til pensjonsforsikring etter § 2-5 annet ledd bokstav b, skal det ved anvendelsen av reglene i første ledd fastsettes et høyere beløp eller en høyere prosentsats for kvinner enn for menn, slik at den årlige pensjon innskuddene ventes å gi er uavhengig av medlemmets kjønn. Kongen kan gi nærmere regler om beregning av slike høyere beløp eller prosentsatser.

Ny § 5-7 skal lyde:

§ 5-7 *Sammenslåing av pensjonskapital*

Arbeidsgiver kan samtykke til at medlem benytter adgangen etter lov om individuell pensjonsordning § 2-3 annet ledd til å overføre alderspensjonskapitalen i henhold til pensjonskapitalbevis fra en individuell pensjonsspareavtale til pensjonsordningen.

§ 6-1 skal lyde:

§ 6-1 *Opphør av medlemskap*

(1) En arbeidstaker som slutter i foretaket, opphører å være medlem av pensjonsordningen. Dette gjelder ikke arbeidstaker som har sluttet i foretaket som følge av uførhet mens han var i foretakets tjeneste, og som har opptjening etter forsikring for innskuddsfritak.

(2) Ved opphør av medlemskap beholder medlemmet sin rett til den pensjonskapital som er opptjent ved fratredelsen, med mindre medlemskapet da har vart kortere enn 12 måneder.

(3) Opptjent pensjonskapital kan ikke utbetales til medlemmet annet enn som ytelser etter § 7-4.

§ 6-2 skal lyde:

§ 6-2 *Bevis for opptjent pensjonskapital m.v.*

(1) Når medlemskapet for en arbeidstaker som har vært medlem i 12 måneder eller mer opphører, skal institusjonen sørge for at det utstedes bevis

for opptjent pensjonskapital i henhold til § 3-5 (pensjonskapitalbevis). Pensjonskapitalbeviset utgjør et eget rettsforhold mellom institusjonen og den dokumentet er utstedt til. Bestemmelsene i loven her gjelder for pensjonskapitalbevis så langt de passer. Pensjonskapitalbeviset kan utstedes elektronisk dersom arbeidstakeren uttrykkelig godtar dette.

(2) Institusjon som utsteder pensjonskapitalbevis skal overføre opptjent pensjonskapital til egen alderspensjonskonto som forvaltes i samsvar med det som er fastsatt i regelverket, med mindre annet avtales mellom kontohaveren og institusjonen i samsvar med § 3-3 første og annet ledd.

(3) Institusjonen dekker kostnadene ved utstedelse av pensjonskapitalbevis. Innehaver av pensjonskapitalbevis dekker administrative kostnader og forvaltningskostnader. Hvis pensjonskapitalbeviset skal forvaltes etter reglene i § 3-2, skal det knyttes administrasjonsreserve til pensjonskapitalbeviset for dekning av kostnader fram til 67 år.

(4) Utenlandske statsborgere som har hatt bopel her i riket i mindre enn tre år ved opphør av medlemskapet, og som deretter bosetter seg i utlandet, kan benytte opptjent pensjonskapital til å sikre rett til pensjon i utenlandsk pensjonsinnretning som ikke omfattes av § 1-1 annet ledd.

(5) Pensjonskapitalbevis utstedt i henhold til reglene i loven her, skal registreres i Fripoliseregisteret.

§ 6-3 første ledd skal lyde:

(1) Kontohaveren har rett til å få pensjonskapital i henhold til pensjonskapitalbevis overført til alderspensjonskonto i annen institusjon som nevnt i § 2-2, til annen innskuddspensjonsordning eller til individuell pensjonsspareavtale etter lov 27. juni 2008 nr. 62 om individuell pensjonsordning.

6-4 annet ledd skal lyde:

(2) Kongen kan gi nærmere regler om sammenslåing av pensjonskapitalbevis

§ 6-4 tredje ledd oppheves.

§ 7-1 skal lyde.

§ 7-1 *Alder ved uttak av alderspensjon*

(1) Alderspensjon kan tidligst tas ut ved fylte 62 år. Kongen kan fastsette regler om uttak av alderspensjon før fylte 62 år for stillinger som:

- medfører uvanlig fysisk eller psykisk belastning for de ansatte, eller
- krever at de ansatte har særlige fysiske eller

psykiske egenskaper for at arbeidet skal bli tilfredsstillende utført på forsvarlig måte.

(2) Det kan ikke stilles som vilkår i regelverket at alderspensjon bare kan eller må tas ut samtidig med uttak av alderspensjon fra folketrygden. Det kan heller ikke stilles som vilkår at arbeidstaker ikke har heltids- eller deltidsstilling i foretaket eller hos annen arbeidsgiver.

§ 7-2 skal lyde:

§ 7-2 Uttak av alderspensjon

(1) Medlem eller innehaver av pensjonskapitalbevis utstedt etter § 6-2 skal gi pensjonsinnretningen melding som angir fra hvilket tidspunkt alderspensjon skal utbetales. Det er adgang til å ta ut mindre enn full alderspensjon. Alderspensjon kommer uansett til utbetaling ved fylte 75 år, med mindre medlemmet eller innehaveren av pensjonskapitalbeviset gir særskilt melding om at pensjon ikke skal utbetales.

(2) Arbeidstakere som kombinerer uttak av alderspensjon fra pensjonsordningen med full- eller deltidsstilling i foretaket, mottar pensjonskapitalbevis bare for den delen av pensjonskapitalen som skal tas ut.

(3) Graden av uttak av pensjonskapitalen kan likevel ikke være mindre enn det som er nødvendig for at årlig alderspensjon utgjør om lag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp. Uttaksgraden kan endres ved fylte 67 år og deretter på tidspunkter fastsatt i regelverket. Innehaver av pensjonskapitalbevis kan uansett på ethvert tidspunkt etter uttak endre uttaksgraden til fullt uttak av pensjon.

(4) Innskudd som innbetales for medlemmet etter uttak av pensjon, tilføres pensjonskapitalen. Det samme gjelder avkastning tilført medlemmets pensjonskapital. Etter endring av uttaksgraden etter annet ledd skal det foretas omregning av årlig pensjonsytelse.

(5) For medlem som mottar uførepensjon og skal ta ut alderspensjon, gjelder foretakspensjonsloven § 5-7 b fjerde ledd tilsvarende.

§ 7-3 skal lyde:

§ 7-3 Forvaltning av pensjonskapitalbevis med rett til straks begynnende alderspensjon

(1) Innehaver av pensjonskapitalbevis med rett til straks begynnende alderspensjon kan kreve at pensjonskapitalbeviset slås sammen med annet pensjonskapitalbevis som gir rett til straks begynnende alderspensjon, forutsatt at pensjonskapitalbevisene forvaltes av samme institusjon. Ved sammenslåing skal institusjonen utstede pensjonskapitalbevis for samlet pensjonskapital. Innehaveren kan også velge å benytte pensjonskapital knyttet til pensjonskapital-

bevis med rett til straks begynnende alderspensjon til engangspremie for tillegg til alderspensjonsytelsen i henhold til individuell pensjonsforsikringsavtale etter lov om individuell pensjonsordning eller fripolise utgått fra ytelsesbasert tjenstepensjonsordning etter foretakspensjonsloven, dersom den institusjon det gjelder samtykker.

(2) Medlem eller innehaver av pensjonskapitalbevis skal uten hensyn til det som er bestemt i regelverket etter § 2-5 annet ledd, i melding om uttak av alderspensjon velge om pensjonskapitalen knyttet til pensjonskapitalbevis i utbetalingsperioden skal:

- forvaltes ved pensjonsspareavtale i institusjon som nevnt i § 2-2, eller
- konverteres til pensjonsforsikringsavtale basert på forutsetninger om dødelighet i livsforsikringselskap eller i pensjonskasse som oppfyller kravene i lov om foretakspensjon § 2-2 annet ledd.

§ 7-4 skal lyde:

§ 7-4 Utbetaling av alderspensjon

(1) Alderspensjon skal utbetales i et fastsatt antall år fra uttak av pensjon og minst til fylte 77 år, men ikke i noe tilfelle i mindre enn 10 år. Medlem eller innehaver av pensjonskapitalbevis kan kreve at alderspensjon skal utbetales i en lengre periode. Både institusjonen og medlem eller innehaver av pensjonskapitalbevis kan likevel kreve at utbetalingstiden settes ned til det antall hele år som er nødvendig for at samlet årlig alderspensjon utgjør om lag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp.

(2) Pensjonsforsikringsavtale kan likevel gi rett til livsvarige alderspensjonsytelser.

(3) Er alderspensjonen garantert av institusjonen, kan pensjonsytelsen ikke settes ned før etter 10 år. Dersom institusjonen ikke garanterer alderspensjonen, skal pensjonen i et enkelt år ikke utgjøre en større andel av pensjonskapitalen enn dette året utgjør av gjenværende utbetalingsperiode. Ved beregning av gjenværende utbetalingsperiode skal det tas utgangspunkt i at pensjonen skal løpe fram til minst fylte 77 år og i alle tilfelle i minst 10 år.

Ny § 7-5 skal lyde

§ 7-5 Forsikringsteknisk omregning av pensjonsforsikring

(1) Dersom tidspunktet for utbetaling, størrelsen av pensjonsytelsen, utbetalingsperioden eller opphørstidspunktet endres, skal alderspensjon i henhold til pensjonsforsikringsavtale omregnes på forsikringsteknisk grunnlag ut fra beregningsgrunnlaget på endringstidspunktet. Slike endringer kan ikke gjøres etter fylte 75 år.

(2) Pensjonsforsikringsavtale etter § 7-3 annet ledd bokstav b kan ikke senere omdannes til pensjonsspareavtale. Pensjonsforsikringsavtale med rett til livsvarige alderspensjonsytelser kan ikke kreves omdannet til pensjonsforsikringsavtale med annet bestemt opphørstidspunkt.

Ny § 7-6 skal lyde

§ 7-6 *Opplysningsplikt om pensjonsytelser mv.*

(1) Pensjonsinnsretningen skal i løpet av det året en arbeidstaker fyller 61 år gi vedkommende informasjon om beregnet årlig pensjonsytelse ved uttak av pensjon fra hvert av årene fra fylte 62 til 67 år, henholdsvis med og uten fortsatt opptjening av alderspensjon fram til fylte 67 år. Det skal også gis informasjon om retten til pensjonsopptjening ved arbeid etter fylte 67 år.

(2) Det skal samtidig gis informasjon om retten til å velge om pensjonskapitalen knyttet til pensjonskapitalbevis i utbetalingsperioden skal forvaltes som en spareavtale eller konverteres til en forsikring, og betydningen av dette.

(3) Første og annet ledd gjelder tilsvarende når pensjonsinnsretningen mottar melding om uttak av pensjon etter § 7-2 før fylte 67 år.

(4) Informasjon etter denne bestemmelsen skal gis skriftlig, og på en oversiktlig og lett forståelig måte.

(5) Kongen kan gi nærmere regler om opplysningsplikt for pensjonsinnsretninger.

Ny § 7-7 skal lyde:

§ 7-7 *Gjenværende pensjonskapital ved dødsfall*

(1) Når medlem eller innehaver av pensjonskapitalbevis dør skal pensjonskapital, med unntak for pensjonskapital som er konvertert til pensjonsforsikringsavtale, benyttes til barnepensjon til de barn medlemmet ved sin død forsørget eller pliktet å forsørge og pensjon til ektefelle, samboer eller registrert partner i samsvar med reglene i annet til femte ledd.

(2) Barnepensjon utbetales etter reglene i § 7-4. Pensjonen skal opphøre når barnet fyller 21 år.

(3) Er pensjonskapitalen større enn det som trengs for å sikre hvert barn en årlig pensjon etter annet ledd på 1 G, benyttes gjenværende kapital til å gi ektefelle, samboer eller registrert partner pensjon i minst 10 år. Bestemmelsen i § 7-4 tredje ledd annet punktum og bestemmelsene i lov om foretakspensjon §§ 7-3 og 7-8 annet og tredje ledd gjelder tilsvarende for etterlattepensjon etter bestemmelsen her.

(4) Overstiger pensjonskapitalen det som trengs for å gi barna pensjon etter paragrafen

her, og har ingen rett til pensjon etter tredje ledd, utbetales gjenværende pensjonskapital som engangsbeløp til dødsboet.

(5) Har etterlatt ektefelle, registrert partner eller samboer som gis pensjon etter reglene i tredje ledd også rett til pensjon etter forsikring tegnet etter § 2-4 første ledd, gjelder reglene om ervervsprøving i lov om foretakspensjon §§ 7-5 og 7-6. I så fall anses pensjon etter reglene i tredje ledd som ervervsinntekt.

§ 8-1 første ledd skal lyde:

(1) Pensjonsordningens midler omfatter pensjonskapitalen til enhver tid og innskuddsfond. Er pensjonsordningen opprettet i livsforsikringsselskap eller pensjonskasse, inngår også tilleggsavsetninger tilordnet pensjonsordningen.

§ 9-3 første ledd bokstav b skal lyde:

b. premie for forsikring av innskuddsfritak ved uførhet og uførepensjon etter reglene i foretakspensjonsloven § 6-1.

§ 10-2 tredje ledd skal lyde:

(3) Bestemmelsene i første og annet ledd er ikke til hinder for at det fastsettes felles innskuddsplan for alle medlemmene i pensjonsordningen.

§ 12-1 femte ledd skal lyde:

(5) Har det foretak som deles pensjonsordning i pensjonskasse skal pensjonskassen utvikles etter § 13-3 fjerde ledd, likevel slik at egenkapital deles og tilordnes hvert av de nye foretakene på grunnlag av opptjent pensjonskapital for hvert foretaks gruppe av medlemmer.

§ 13-3 annet ledd skal lyde:

(2) Innskuddsfondet fordeles mellom medlemmene på grunnlag av innskuddet for hvert medlem i opphørsåret. Ingen skal likevel tildeles mer fra innskuddsfondet enn det som trengs for å sikre fortsatt innbetaling av innskudd i inntil 5 år eller i tilfelle en kortere periode fram til uttak av alderspensjon fra pensjonsordningen ved fylte 67 år. Resten av innskuddsfondet tilbakeføres til foretaket.

§ 14-1 tredje ledd skal lyde:

(3) Annet ledd gjelder ikke arbeidstakere som på grunn av alder ikke har rett etter regelverket til å bli medlem av foretakspensjonsordningen, eller som for øvrig ikke har rett til å bli medlem av foretakspensjonsordningen etter reglene i lov om foretakspensjon kapittel 3, med mindre

annet er fastsatt i regelverket. Innskuddspensjonsordningen videreføres for slike arbeidstakere.

IV

I lov 21. desember 2005 nr. 124 om obligatorisk tjenestepensjon gjøres følgende endringer:

§ 4 første og annet ledd skal lyde:

(1) Oppretter et foretak en pensjonsordning med innskuddspensjon skal foretaket etter innskuddsplanen hvert år betale innskudd til alderspensjon for medlemmene. Innskuddet skal minst utgjøre 2 prosent av den lønn mellom 1 og 12 G som det enkelte medlem mottar fra foretaket i løpet av innskuddsåret, jf. innskuddspensjonsloven § 5-5. Kongen kan fastsette nærmere regler om beregning av *innskudd*.

(2) Det skal i regelverket for pensjonsordningen fastsettes at det for medlemmer som blir uføre skal være innskuddsfritak ved uførhet i samsvar med uføregraden dersom uføregraden er 20 prosent eller mer. Uføregraden fastsettes etter reglene i foretakspensjonsloven § 6-2. Innskuddsfritaket løper så lenge uføregraden er 20 prosent eller mer, men ikke lenger enn til medlemmet *fyller 67 år*. Foretaket skal dekke premiekostnadene ved innskuddsfritak ved uførhet i tillegg til innskudd etter første ledd.

§ 5 annet, tredje og fjerde ledd skal lyde:

(2) Har pensjonsplanen en utbetalingstid på 10 år *fra opptjeningsalder* skal en klart overveiende del av arbeidstakerne sikres en alderspensjon som minst tilsvare alderspensjon fra en pensjonsordning med innskuddspensjon som oppfyller minstekravene i § 4.

(3) Har pensjonsplanen en utbetalingstid som er lenger enn 10 år *fra opptjeningsalder* skal merverdien av dette vektlegges ved avgjørelsen av om en klart overveiende del av arbeidstakerne sikres en alderspensjon som minst tilsvare alderspensjon fra en pensjonsordning med innskuddspensjon som oppfyller minstekravene i § 4.

(4) Dersom et foretak benytter adgangen i foretakspensjonsloven § 3-9 annet ledd til å holde arbeidstakere med mindre enn 10 år igjen til *opptjeningsalder* utenfor pensjonsordningen, skal foretaket for disse arbeidstakerne opprette en pensjonsordning med innskuddspensjon som oppfyller kravene i § 4.

V

I lov 27. juni 2008 nr. 62 om individuell pensjonsordning gjøres følgende endringer:

§ 2-1 første ledd skal lyde:

(1) Pensjonsspareavtalen skal inngås skriftlig. Før avtalen inngås skal institusjonen gi kunden relevante eksempler på ulike innskuddsnivåer og antatt alderspensjonskapital ved *62 år og 67 år*, inkludert informasjon om usikkerheten i beregningsforutsetningene.

§ 2-2 første ledd skal lyde:

(1) Avtalen skal inneholde en betalingsplan som fastsetter hvilke årlige innbetalinger kunden skal foreta. *Kunden kan fortsette innbetaling inntil kunden har fylt 75 år*.

§ 2-3 annet ledd skal lyde:

(2) Alderspensjonskapitalen i henhold til pensjonskapitalbevis som nevnt i første ledd kan overføres til en annen pensjonsspareavtale som kunden har, og inngå i alderspensjonskapitalen knyttet til denne avtalen, forutsatt at avtalene forvaltes av samme institusjon. *Som annen pensjonsspareavtale regnes her også pensjonskapitalbevis utstedt etter innskuddspensjonsloven § 6-2 og innskuddspensjonsordning som kunden er medlem av*.

§ 2-4 skal lyde:

§ 2-4 *Alder ved uttak av alderspensjon mv.*

(1) *Kunden kan tidligst ta ut alderspensjon ved fylte 62 år. Kunde som har adgang til å ta ut alderspensjon fra lovregulert offentlig eller privat tjenestepensjonsordning på et tidligere tidspunkt kan likevel ta ut alderspensjon fra samme eller fra et senere tidspunkt.*

(2) *Det kan ikke stilles som vilkår i pensjonsavtalen at alderspensjon bare kan eller må tas ut samtidig med uttak av alderspensjon fra folketrygden. Det kan heller ikke stilles som vilkår at kunden ikke har heltids- eller deltidstilling.*

(3) *Har kunden rett til uføreytelser fra folketrygden, men ikke rett til uføreytelser etter pensjonsavtalen som nevnt i § 3-6, kan kunden kreve at institusjonen utsteder pensjonskapitalbevis med rett til straks begynnende pensjon som omfatter pensjonskapitalen på utstedelsestidspunktet. Pensjonskapitalbeviset skal forvaltes i henhold til egen spareavtale. Årlig ytelse fastsettes i samsvar med uføregraden og etter § 2-7 tredje til femte ledd så langt de passer, og utbetales så lenge kunden har*

rett til uføreytelser fra folketrygden. Gjenværende pensjonskapital utbetales etter reglene om alderspensjon.

§ 2-5 skal lyde:

§ 2-5 *Uttak av alderspensjon. Pensjonskapitalbevis*

(1) *Kunden skal gi pensjonsinnretningen melding som angir fra hvilket tidspunkt alderspensjon skal utbetales. Det er adgang til å ta ut mindre enn full alderspensjon etter reglene i § 2-7 annet ledd. Alderspensjon kommer uansett til utbetaling ved fylte 75 år, med mindre medlemmet eller innehaveren av pensjonskapitalbeviset gir særskilt melding om at pensjon ikke skal utbetales.*

(2) *Ved uttak av alderspensjon skal institusjonen utstede pensjonskapitalbevis med rett til straks begynnende alderspensjon. Pensjonskapitalbeviset kan slås sammen med pensjonskapitalbevis utstedt i henhold til innskuddspensjonsloven eller annen pensjonspareavtale som gir arbeidstakeren rett til uttak av alderspensjon, forutsatt at avtalene forvaltes av samme institusjon. Ved sammenslåing skal institusjonen utstede pensjonskapitalbevis for samlet pensjonskapital.*

(3) *Uttak av pensjon er ikke til hinder for at kunden fortsetter innbetaling av innskudd i henhold til pensjonspareavtalen. Innskudd og avkastning av innskudd tilføres pensjonskapitalen. Det foretas omberegning av årlig pensjonsytelse etter regler fastsatt i pensjonsavtalen.*

§ 2-6 skal lyde:

§ 2-6 *Forvaltning av pensjonskapitalen i utbetalingsperioden*

(1) *I utbetalingsperioden skal pensjonskapital knyttet til pensjonskapitalbevis utstedt etter § 2-5 forvaltes i egen spareavtale, med mindre kunden velger å konvertere pensjonskapitalbeviset til pensjonsforsikringsavtale i samsvar med bestemmelsene i kapittel 3, eller annet følger av annet ledd eller § 2-5 annet ledd.*

(2) *Kunden kan i stedet benytte pensjonskapital knyttet til pensjonskapitalbeviset som engangspremie for tillegg til alderspensjonsytelsen i henhold til pensjonsforsikringsavtale etter innskuddspensjonsloven § 7-3 første ledd bokstav b eller fripolise utgått fra ytelsesbasert tjenstepensjonsordning etter foretakspensjonsloven, dersom den institusjon det gjelder samtykker.*

§ 2-7 skal lyde:

§ 2-7 *Utbetaling av alderspensjon*

(1) *Dersom pensjonskapitalen skal forvaltes i henhold til spareavtale skal alderspensjon utbe-*

tales i et fastsatt antall år fra uttak av pensjon og minst til fylte 77 år, men ikke i noe tilfelle i mindre enn 10 år. Både institusjonen og kunden kan likevel kreve at utbetalingstiden settes ned til det antall hele år som er nødvendig for at samlet årlig alderspensjon utgjør om lag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp.

(2) *Kunden kan bestemme at alderspensjon skal utbetales i en lengre periode enn fastsatt i første ledd første punktum, men ikke lenger enn at årlig uttak av alderspensjon minst utgjør om lag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp. Utbetalingsperiodens lengde kan endres ved fylte 67 år og for øvrig etter avtale mellom kunden og pensjonsinnretningen. Kunden kan uansett på ethvert tidspunkt etter uttak endre uttaksgraden til fullt uttak av pensjon.*

(3) *Pensjonsytelsen i et enkelt år fastsettes med sikte på at den ikke skal utgjøre en større andel av pensjonskapitalen enn den andelen det aktuelle året utgjør av den gjenværende utbetalingsperioden beregnet etter første eller annet ledd. Det kan avtales at pensjonsytelsen etter 10 års utbetaling skal settes ned, men ikke med mer enn 50 prosent. Ved fastsettelse av årlig pensjonsytelse tas det hensyn til forhold som nevnt i fjerde og femte ledd.*

(4) *Kunden kan kreve at utbetalingen av alderspensjonen skal utsettes eller at alderspensjonen ikke skal utbetales i den utstrekning kunden mottar lønn. Kunden kan også kreve at den årlige pensjonsytelsen i den første delen av utbetalingsperioden og for et bestemt antall år bare skal utgjøre en mindre del av pensjonsytelsen beregnet etter annet ledd. Ikke utbetalt alderspensjon blir værende i pensjonskapitalen.*

(5) *Avtalt tidspunkt for opphør, utbetaling eller nedsettelse av alderspensjonen kan senere endres innenfor rammen av paragrafen her.*

§ 2-8 annet ledd skal lyde:

(2) *Ved kundens død skal pensjonskapital som forvaltes i pensjonspareavtale benyttes til barnpensjon eller i tilfelle til etterlattepensjon til ektefelle, registrert partner eller samboer etter reglene i innskuddspensjonsloven § 7-4. Det samme gjelder pensjonskapital som forvaltes i spareavtale i henhold til § 2-6 første ledd.*

§ 2-9 annet ledd skal lyde:

(2) *Innskuddsfritaket løper så lenge uføregraden er minst 20 prosent, men ikke lenger enn fram til kunden har fylt 67 år.*

§ 3-1 skal lyde:

§ 3-1 *Pensjonsforsikringsavtale*

(1) Pensjonsforsikringsavtale skal inngås i samsvar med og er undergitt reglene i forsikringsavtaleloven Del B for så vidt ikke annet følger av loven her. Institusjonen kan ikke kreve gebyr for inngåelsen av pensjonsforsikringsavtalen, med mindre dette er særskilt avtalt med den enkelte kunde.

(2) Pensjonsforsikringsavtalen skal angi hvilke ytelser som omfattes og vilkårene for utbetaling, samt hvilke premier og vederlag for tjenester kunden skal betale. *Utbetalingen av alderspensjon skal skje så lenge kunden lever. Det kan likevel avtales at utbetalingen av alderspensjon skal opphøre eller settes ned ved fylte 77 år eller senere, men ikke i noe tilfelle før alderspensjon har vært utbetalt i 10 år.*

(3) *Årlig premie skal beregnes slik at pensjonsforsikringen vil være fullt betalt når kunden fyller 67 år. Kunden kan fortsette innbetaling av den årlige premie inntil kunden har fylt 75 år dersom institusjonen samtykker i at slik premie benyttes som engangspremie for tillegg til årlig pensjonsytelse.*

(4) Skal pensjonskapitalen forvaltes i særskilt investeringsportefølje, gjelder § 2-1 sjette ledd tilsvarende.

(5) Dersom pensjonsforsikringsavtalen opphører før kunden har tatt ut alderspensjon, skal institusjonen utstede et pensjonsbevis. Pensjonsbeviset skal angi kundens rett til opptjent pensjon og tilhørende pensjonskapital på opphørstidspunktet, samt de vederlag for tjenester som kunden skal betale etter opphørstidspunktet.

(6) *Retten til alderspensjon med tilhørende premiereserve faller bort ved kundens død.*

§ 3-2 skal lyde:

§ 3-2 *Alder ved uttak av pensjon mv.*

(1) *Kunden kan tidligst ta ut alderspensjon ved fylte 62 år. Kunde som har adgang til å ta ut alderspensjon fra lovregulert offentlig eller privat tjenestepensjonsordning på et tidligere tidspunkt, kan likevel ta ut alderspensjon fra samme eller fra et senere tidspunkt. Alderspensjonen kan likevel ikke tas ut før fylte 67 år dersom årlig pensjonsytelse i samsvar med § 3-3 utgjør mindre enn om lag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp.*

(2) *Det kan ikke stilles som vilkår i pensjonsforsikringsavtalen at alderspensjon bare kan eller må tas ut samtidig med uttak av alderspensjon fra folke-*

trygden. Det kan heller ikke stilles som vilkår at kunden ikke har heltids- eller deltidsstilling.

§ 3-3 skal lyde:

§ 3-3 *Uttak av alderspensjon*

(1) *Kunden skal gi pensjonsinnretningen melding som angir fra hvilket tidspunkt alderspensjon skal utbetales. Dersom det ikke er sendt melding om uttak av alderspensjon innen fylte 75 år skal pensjonen uansett utbetales.*

(2) *Kunden kan i meldingen bestemme at den årlige pensjonsytelsen i den første delen av utbetalingsperioden og for et bestemt antall år bare skal utgjøre en del av pensjonsytelsen. Graden av uttak av pensjonskapital kan likevel ikke være mindre enn det som er nødvendig for at samlet årlig pensjon utgjør om lag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp. Størrelsen på uttaket kan endres ved fylte 67 år eller på senere tidspunkt fastsatt i pensjonsforsikringsavtalen. Uttaksgraden kan på ethvert tidspunkt etter uttak endres til fullt uttak av pensjon. Ved fylte 75 år skal uttaket uansett endres til fullt uttak. Ikke utbetalt alderspensjon blir værende i pensjonskapitalen (premiereserven).*

(3) *Avtalt utbetalingstid kan settes ned til det antall hele år som er nødvendig for at samlet årlig pensjon utgjør om lag 20 prosent av folketrygdens grunnbeløp.*

(4) *Ved endringer i uttak i samsvar med paragrafen her skal reglene for omregning i § 3-9 anvendes.*

§ 3-4 første ledd skal lyde:

(1) Dersom pensjonsforsikringsavtalen fastsetter at pensjonskapitalen skal forvaltes i en egen investeringsportefølje eller at størrelsen på pensjonsytelsene ikke er garantert av institusjonen, skal alderspensjonen i et enkelt år fastsettes med sikte på at den ikke skal utgjøre en større andel av premiereserven enn den andelen det aktuelle året utgjør av den gjenværende utbetalingsperioden. Ved fastsettelsen av årlig pensjonsytelse kan det tas hensyn til avtale om nedsettelse av pensjonsytelsen som nevnt i § 3-3 tredje ledd, samt forhold som nevnt i § 3-3 annet ledd.

§ 3-5 annet ledd skal lyde:

(2) *Premiefritaket løper så lenge uføregraden er 20 prosent eller mer, men ikke lenger enn fram til kunden har fylt 67 år.*

§ 3-6 annet ledd skal lyde:

(2) *Uføre pensjonen skal tilsvare den alderspensjonen kunden ville ha rett til ved uttak av*

alderspensjon ved fylte 67 år eller en fastsatt del av slik alderspensjon.

§ 3-6 fjerde ledd skal lyde:

(4) Rett til uføreytelser etter annet eller tredje ledd skal i alle tilfelle opphøre når kunden har fylt 67 år eller ved kundens død.

§ 3-7 annet ledd skal lyde:

(2) Ektefelle-, partner- og samboerpensjon løper fra kundens død og til den etterlattes død. Det kan avtales at ektefelle-, partner og samboerpensjon skal opphøre når pensjon er utbetalt i 10 år, men ikke i noe tilfelle før den etterlatte har fylt 77 år. § 3-3 tredje ledd gjelder tilsvarende.

§ 3-8 tredje ledd skal lyde:

(3) Barnepensjonen utbetales fra kundens død og opphører ved barnets død, likevel senest når barnet fyller 21 år. § 3-3 tredje ledd gjelder tilsvarende.

§ 3-9 første ledd skal lyde:

(1) Dersom tidspunktet for utbetaling, størrelsen av pensjonsytelsen, utbetalingsperioden eller opphørstidspunktet endres, skal alderspen-

sjonsytelsen omregnes på forsikringsteknisk grunnlag ut fra beregningsgrunnlaget på endringstidspunktet. Slike endringer kan ikke gjøres etter fylte 70 år.

VI

- 1. Loven trer i kraft 1. januar 2011.*
- 2. Pensjonsinnretningen har adgang til å utsette utbetaling av alderspensjon fram til 1. juni 2011 til personer som før 1. juni 2010 sender melding om uttak av pensjon etter foretakspensjonsloven kapittel 5 avsnitt II a og innskuddspensjonsloven §§ 7-1 til 7-5, i den grad dette er nødvendig av administrative hensyn.*
- 3. Gjeldende § 3-10 annet ledd i foretakspensjonsloven og § 4-4 annet ledd i innskuddspensjonsloven om at arbeidstakere som mottar Avtalefestet Pensjon (AFP) kan fortsette som medlem av pensjonsordningen når dette følger av ordningens regelverk, skal fortsatt gjelde for medlemmer av foretakspensjonsordning eller innskuddspensjonsordning som er født før desember 1948. Pensjonsopptjeningen opphører uansett ved fylte 67 år. Det samme gjelder medlemskap i innskuddspensjonsordning.*
- 4. Kongen kan fastsette øvrige overgangsregler.*

